JESÚS HERNÁNDEZ

Operațiunea Walkiria

INTERNATIONAL Bestseller

Complotul care ar fi putut schimba istoria secolului XX

LITERA INTERNAȚIONAL

Săptămâna Financiară

JESÚS HERNÁNDEZ

Operațiunea Walkiria

Complotul care ar fi putut schimba istoria secolului XX

LITERA INTERNAȚIONAL

Editura Litera Internaţional
O. P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România
tel./fax (021) 3196390; email: comenzi@litera.ro

Traducere şi adaptare:
Graal Soft – Integrated Translation Services

Edición original en castellano © 2008 Ediciones Nowtilus SL,
Madrid, Spain
www.nowtilus.com

Ne puteţi vizita pe:
www.litera.ro

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactor: Lavinia Vasile
Concepţia grafică şi coperta: Vladimir Zmeev
Tehnoredactare şi pre-press: Ofelia Coşman

Tipărit la G Canale, Bucureşti

HERNÁNDEZ, JESÚS
Operaţiunea Walkiria / Jesús Hernández ;
trad.: Graal Soft. - Bucureşti:
Litera Internaţional, 2008
ISBN 978-973-675-552-1

94(430)"19" Hitler,A.
929 Hitler,A.

CUPRINS

Coperta interioară a publicației germane *Der Spiegel* din iulie 1994, dedicată comemorării celei de-a cincizecea aniversări a atentatului din 20 iulie.
Acțiunea lui Stauffenberg continuă să fie comemorată anual în Germania, în semn de omagiu adus tuturor celor care au înfruntat dictatura lui Hitler.

Introducere

20 iulie 1944 este o dată remarcabilă în istoria celui de-Al Doilea Război Mondial. În acea zi, colonelul Claus von Stauffenberg a plasat o bombă la mai puțin de un metru de Adolf Hitler, în timp ce, în Cartierul General al Führerului din Rastenburg, avea loc o consfătuire. Dispozitivul a explodat, însă un lanț incredibil de întâmplări și de coincidențe a făcut ca dictatorul neamț să scape nevătămat din atentat. Lovitura de stat care a avut loc ulterior la Berlin avea să fie și ea victima sorții potrivnice, condamnată eșecului. Niciodată până atunci regimul nazist nu se mai aflase atât de aproape de a fi răsturnat, dar a supraviețuit în mod miraculos, la fel ca liderul său. Nu e de mirare că, în urma tentativei eșuate de asasinat, Hitler a rămas convins că Providența era de partea sa.

Cele douăsprezece ore scurse de la explozia bombei până la anihilarea finală a complotului au fost relatate în diverse cărți și au fost transpuse pe ecran în repetate rânduri. Cu greu vom întâlni alt fapt istoric care să fi fost analizat cu atâta minuțiozitate, până la cel mai mic detaliu. Asta ne-ar putea face să credem că știm cu exactitate tot ce s-a întâmplat în acea zi, dar nici c-am putea fi mai departe de adevăr; în mod paradoxal, istoricii nu reușesc să cadă de acord asupra multor detalii care au conturat acea zi istorică. Dacă luăm la întâmplare două lucrări care fac referire la 20 iulie, ne vom da seama imediat cât de mult diferă versiunile prezentate de fiecare autor în parte, ajungând în mod sigur să fie contradictorii.

În vederea elaborării lucrării de față, a fost necesară o investigație mai amănunțită decât cele prezentate, de obicei, în romanele polițiste. În aceste cazuri, inspectorul începe să adune declarațiile martorilor; în ciuda caracterului recent al faptului, aceste mărturii diferă enorm, în funcție de locul pe care îl ocupa, la momentul respectiv, fiecare dintre martorii crimei, deși, la sfârșit, spre uimirea cititorului, protagonistul va reuși să asambleze toate piesele puzzle-ului, descoperind astfel vinovatul. Însă, în cazul complotului din 20 iulie, trebuie să ținem cont de faptul că aproape toți martorii au fost executați ori s-au sinucis înainte de sfârșitul războiului și că supraviețuitorii n-aveau să rupă tăcerea decât după unul, două sau chiar trei decenii de la eveniment.

În aceste circumstanțe, pare imposibil să încercăm o reconstituire a evenimentelor din acea zi. Atunci când investigatorul crede că a completat puzzle-ul cu versiunile diferite, asamblându-le rând pe rând, întotdeauna apare una nouă căreia nu-i găsește locul și care amenință să pună sub semnul întrebării munca de reconstituire depusă până în acel moment. Efortul de a pătrunde în detaliu întâmplările din ziua de 20 iulie 1944 s-a transformat într-o muncă de Sisif care a pus din plin la încercare răbdarea istoricilor.

După cum s-a consemnat, elementele pe care se bazează investigatorii sunt foarte limitate. Cea mai mare parte a documentelor referitoare la complot au fost distruse chiar de conspiratori sau de rudele și prietenii acestora. Cele care au căzut în mâinile autorităților naziste aveau să fie și ele distruse, odată folosite la incriminarea miilor de suspecți, iar rarele documente care au fost cruțate au pierit mai apoi în bombardamente.

Principala sursă de informare o constituie munca desfășurată de Gestapo în zilele ulterioare atentatului. S-au adunat câteva dări de seamă, care au ajuns să fie cunoscute drept Rapoartele Kaltenbrunner și care îi erau transmise zilnic lui Hitler. Dar valoarea acestor rapoarte este destul de îndoielnică, dacă stăm să ne gândim că nu sunt citate declarații ample, ci doar fraze izolate, ieșite din context, presărate cu comentariile autorului, preocupat mai degrabă de stabilirea lipsei de moralitate a celor implicați decât de descoperirea adevărului. În plus, multe declarații nu apar sub formă de text, ci expuse în cuvintele funcționarului Gestapo însărcinat cu interogatoriul.

Pe lângă lipsa surselor de încredere, trebuie să ținem cont și de evenimentele deosebite cu care s-a confruntat Germania în anii care au urmat. Până la sfârșitul războiului, amintirea atentatului din 20 iulie avea să se șteargă și aproape să fie dată uitării; nemții, intoxicați de propagandă și terorizați de represiunea poliției, aveau să ajungă să-și spună că, după cum le repetaseră până la saturație autoritățile naziste, complotul fusese opera „unei grupări restrânse de ofițeri criminali". Răzbunarea brutală împotriva conspiratorilor a descurajat grupările armate nemulțumite să mai încerce organizarea altei lovituri. Nemții au strâns rândurile față de regimul nazist și, într-adevăr, nu avea să se mai producă nici o altă nouă tentativă de asasinat.

După înfrângerea Germaniei, învingătorii — atât occidentalii, cât și sovieticii — nu au fost interesați să scoată la lumină activitatea rezistenței, mai numeroasă și mai organizată decât se obișnuiește să se creadă, împotriva regimului nazist. Este posibil ca aliații să fi încercat astfel să ascundă lipsa

oricărui sprijin din partea lor pentru aceste mișcări sau să fi urmărit să culpabilizeze întreaga societate germană, fără excepții, pentru contribuția ei la cauza nazistă, pentru a se putea bucura din plin de superioritate morală asupra învinșilor, superioritate care să-i ajute să impună noi reguli. Autoritățile de ocupație se opuneau publicării articolelor sau cărților pe această temă. Oricare ar fi fost motivul, opoziția față de nazism a devenit un subiect tabu, care, abia două decenii mai târziu, a început să se destrame, atunci când nemții au hotărât să redea țării lor creditul moral pierdut în perioada traumatizantă a celui de-Al Treilea Reich.

Complotul din 20 iulie a rămas ascuns, la rândul său, în spatele acestei cortine a tăcerii. Drept urmare, așa cum se anticipase, când martorii au rupt într-un sfârșit tăcerea, trecuse deja prea mult timp. Amintirile nu mai erau de mult recente, iar faptele se confundau sau se contopeau între ele. În plus, nu erau puțini cei care „elaboraseră" aceste amintiri cu scopul — conștient sau nu — de a-și atribui o importanță mai mare în cadrul complotului decât cea avută în realitate sau cei care susțineau că luaseră parte la scene ce contraziceau logica temporală. Drept consecință, istoricii au fost nevoiți să depună un efort titanic pentru a reconstitui, într-o manieră acceptabilă, întâmplările acelei zile, aflându-se în imposibilitatea de a stabili adevărul istoric. Din nefericire, s-au văzut obligați să accepte că unele informații vor rămâne pentru totdeauna în întuneric.

De aceea, cititorul care abordează această lucrare trebuie să țină seama de existența anumitor limitări. În ceea ce mă privește, am încercat să mă rezum pe cât posibil la versiunea comun acceptată a faptelor. Întreaga relatare care urmează a fost elaborată pe baza concluziilor investigatorilor. Fiecare dialog reprodus aici se bazează pe surse precise și demne de încredere. Atunci când o afirmație a fost obiect de controversă între istorici, indic existența unei discrepanțe. Cu toate acestea, am încercat să relatez totul cât mai aproape de realitate.

Dar și așa, după cum am menționat mai sus, pare dificil să oferim garanții referitoare la verosimilitatea celor prezentate referitor la evenimentele din 20 iulie; din nefericire, atunci când încercăm să ne apropiem de personalitatea marelui protagonist al acelei zile, Claus von Stauffenberg, ne găsim în aceeași situație.

În cazul în care colonelul Stauffenberg și-ar fi atins scopul, cu siguranță astăzi am fi cunoscut îndeaproape toate detaliile vieții și personalității sale. Biografii săi ar fi înotat într-o mare de documente pe numele lui, iar noi am fi dispus de toate informațiile necesare și am fi reușit cu ușurință să

ne facem o idee despre cum era cu adevărat soldatul hotărât care și-a luat pe umeri acea imensă responsabilitate.

Cu toate acestea, destinul nu a vrut ca Stauffenberg să-și atingă obiectivul. Istoria îi rezerva, cu siguranță, un loc de marcă, dar fatalitatea și-a spus cuvântul, iar într-o singură zi a ajuns de la posibilul călău al regimului nazist la victima aceluiași regim pe care dorea cu ardoare să-l răstoarne. Cu siguranță, numele său va rămâne întotdeauna legat de eșecul loviturii din 20 iulie 1944.

După moartea lui Stauffenberg, Gestapoul a desfășurat o percheziție amănunțită în locuința sa din Berlin și în casa familiei sale din Bamberg. Rudele sale au fost supuse fără întârziere unei supravegheri stricte. Poliția nazistă a confiscat toate documentele pe care le-a găsit, fără să lase în urmă nici cea mai mică hârtie. Acest material, care s-ar fi dovedit deosebit de interesant pentru istorici, nu a mai fost recuperat niciodată; nu se cunoaște nimic despre situația lui. Este foarte posibil ca această documentație să fi fost distrusă în vreun bombardament, dar nu trebuie eliminată nici posibilitatea ca sovieticii să fi intrat în posesia arhivei în care trebuie să se fi aflat acele hârtii. Verificările realizate în arhivele occidentale s-au soldat în întregime cu rezultate negative; nu s-a păstrat nici măcar unul dintre aceste documente. Este posibil ca însemnările lui Stauffenberg să zacă în vreo ladă prăfuită dintr-o veche arhivă rusească.

Singurele mărturii personale ale lui Stauffenberg pe care se bazează investigatorii sunt câteva cărți poștale ce se află, în prezent, în posesia destinatarilor lor, un ordin din perioada campaniei din Franța, o lucrare dactilografiată cu câteva însemnări de mână și textul tipărit al unei conferințe ținute de Stauffenberg. Fără îndoială, Gestapoul nu a ușurat munca viitorilor istorici. Afară de aceste surse, care provin direct de la Stauffenberg, fără intermediari, putem afla informații despre el prin intermediul altor documente minore. Acestea sunt principalele surse pe care se bazează investigatorii.

Desigur, cu informații atât de sărace, misiunea de realizare a unei biografii a personajului pare aproape imposibilă. De aceea, istoricii au fost nevoiți să apeleze la mărturia tuturor celor care l-au cunoscut în persoană. Din fericire, se păstrează transcrierea acestor declarații, adunate mai ales în anii șaizeci. Această sursă se dovedește foarte utilă, cu toate că a fost supusă unor aprecieri personale și subiective.

De aceea, lucrarea de față, ce-și propune să transmită cititorului tot ce s-a petrecut în acea zi de 20 iulie 1944, va fi inevitabil incompletă. Cu toate acestea, sunt de părere că, pe baza informațiilor de care dispunem,

Claus Shenck von Stauffenberg, autorul atentatului împotriva lui Hitler. Biografii săi s-au confruntat cu multe dificultăți în a-i stabili cursul vieții, întrucât aproape toate documentele referitoare la el au dispărut.

putem pune cap la cap, într-o formă demnă de încredere, toate faptele. În plus, intenția mea este de a dezvălui evenimentele într-o manieră care să vă țină cu sufletul la gură de-a lungul întregii relatări, cu toate că deznodământul este deja cunoscut.

În vederea celui de-al doilea obiectiv, m-am văzut nevoit să elimin informații care ar fi încărcat inutil narațiunea. Trebuie să ținem seama că, într-o măsură sau alta, în complotul din 20 iulie au intervenit sute de persoane, dintre care cel puțin câteva zeci meritau să fie menționate. Totuși, asemenea referiri nu numai că ne-ar fi abătut de pe făgașul poveștirii, dar ne-ar fi condus cu siguranță și către infinitele ramificări ale mișcărilor de rezistență împotriva nazismului.

Intenția mea a fost să simplific la maximum volumul de informații, în folosul discursivității și aspectului plăcut al textului, fapt pentru care am considerat potrivit să-l scutesc pe cititor de avalanșa copleșitoare de date pe care le oferă de obicei operele cu caracter academic. În orice caz, pentru a furniza cel puțin o referință la aceste personaje secundare, le-am amintit la sfârșitul cărții, într-un capitol dedicat celor mai semnificative figuri ale mișcării. În plus, cititorul poate folosi cu ușurință acest capitol pe post de *dramatis personae,* o distribuție în vederea localizării numelor cu care este presărată cartea.

Sper ca această relatare a antecedentelor, a desfășurării și consecințelor loviturii din 20 iulie 1944 să nu-i pună sub acuzare pe cei menționați aici și ca cititorul să beneficieze, pe lângă informațiile istorice, și de o relatare plăcută sub formă de roman. Subiectul ne oferă cadrul necesar; acum, este responsabilitatea autorului să transmită hârtiei emoția, neliniștea, frustrarea, teama și resemnarea — în această ordine — trăite în acea zi intensă care ar fi putut schimba istoria secolului XX.

În război, evenimente extraordinare
sunt rezultatul unor cauze banale.

IULIUS CAESAR

În întâmpinarea istoriei

Pentru buna înțelegere a unei întâmplări istorice, nimic nu este mai recomandabil decât să mergem la locul faptei. Atunci când cunoaștem un episod concret din istorie cu ajutorul lecturii, așa cum se întâmplă, de obicei, în cele mai multe cazuri, faptul respectiv ajunge la noi prin intermediul unui singur simț: văzul. Deși este posibil să fim înzestrați cu o imaginație bogată, capabilă să dea viață personajelor principale și să țeasă scenarii, capacitatea noastră de pătrundere este, fără îndoială, limitată.

În schimb, când vizităm locul în care s-a desfășurat evenimentul, intervin și celelalte simțuri. Ajung la noi sunetele și mirosurile percepute poate de cei care au acționat acolo. Și mai intervine, de asemenea, un al șaselea simț, greu de definit sau de clasificat; este vorba despre o vibrație specială, despre senzația fizică tulburătoare că acolo, exact în acel loc, dăinuie într-un fel sau altul emoția, drama, teama sau bucuria pe care le-au trăit cu câteva decenii sau secole înainte — ce mai contează — localnicii. În clipa aceea, timpul devine o variabilă irelevantă; ceea ce contează cu adevărat este că personajele istorice și vizitatorul se găsesc pe aceleași coordonate; există o anumită confluență între cele două realități, ce provoacă un efect pe cât de puternic, pe atât de greu de descris.

Un bun exemplu sunt ruinele buncărului lui Adolf Hitler din Berlin, locul în care cel de-Al Treilea Reich și-a trăit ultimele clipe, martorul unor episoade dramatice, precum sinuciderea lui Hitler și a Evei Braun, incinerarea lor sau cea a întregii familii Goebbels. După război, rușii au dinamitat această construcție solidă; zidurile groase au rămas intacte, dar ruinele au fost acoperite cu tone de pământ. Zona buncărului (situat în Berlinul de Est, în apropierea Zidului) a fost redeschisă în 1989 în vederea construirii unor blocuri de locuințe și a unei parcări pentru riverani. În prezent, tot ce se poate vedea aici este peisajul urban de cartier rezidențial specific oricărui oraș. Și, cu toate astea, o mulțime de pasionați de istorie și de turiști vin aici tot timpul.

Majoritatea celor care frecventează locul în care se afla *Führerbunker*-ul, și care în realitate se găsește intact, la cincisprezece metri adâncime, o fac din pură curiozitate. După o privire rapidă de jur-împrejur, după ce se

conving că singurul lucru care amintește de existența buncărului este un panou pentru informare turistică, așezat pe gazonul de lângă parcare, cei mai mulți turiști își despăturesc hărțile orașului cu un gest de dezamăgire și își îndreaptă pașii către alt obiectiv, mai plăcut pentru aparatele lor de filmat, precum *Checkpoint Charlie*, unde pot găsi chiar și figuranți deghizați în soldați nord-americani din acea perioadă, cu care se pot fotografia, în schimbul unei sume modice.

Dar există și alți vizitatori care, după ce citesc atent toate explicațiile de pe panou, încep să se plimbe agale prin parcare, verificând pe vreo hartă orientarea buncărului ce se întinde sub tălpile lor, măsurându-i în minte laturile și compartimentarea, încercând să-și imagineze deasupra cărei camere sau săli se află și căutând să descopere locul exact sub care mai dăinuie încă încăperea în care dictatorul nazist și soția sa și-au luat viața.

Pentru cei care vor să afle cu adevărat ce s-a petrecut, puțin importă că în zilele noastre acolo nu mai există decât niște clădiri oarecare, o parcare cu barieră și niște ondulări suave ale gazonului îngrijit. Cel de-al șaselea simț îi face să perceapă un curent difuz ce se ridică din subsol, care le transmite străfulgerările, aproape imperceptibile, ale scenelor tragice petrecute acolo cu multe decenii în urmă. Pe măsură ce se îndepărtează, au senzația că au fost martori la o părticică pe cât de infimă, pe atât de reală, din acea dramă wagneriană care a reprezentat ultimul act al prăbușirii celui de-Al Treilea Reich.

În căutarea unor senzații asemănătoare, am pornit, la sfârșitul verii lui 2007, către unul dintre locurile cele mai semnificative pentru cel de-Al Doilea Război Mondial, care, cu toate acestea, rămâne aproape necunoscut de publicul larg. Este vorba despre cel ce poartă numele de Vizuina Lupului, *Wolfsschanze* în germană sau *Wolf's Lair* în engleză. Acolo, într-o singură secundă, istoria Europei și a lumii întregi ar fi putut lua o altă turnură; exact în acel loc, pe data de 20 iulie 1944, o bombă plasată de contele Claus von Stauffenberg era gata să pună capăt vieții lui Hitler.

Aceste instalații militare, menținute într-o stare acceptabilă de conservare, se află în prezent în Polonia, dar, în timpul războiului, erau situate pe teritoriul german. Deplasarea frontierelor, decisă de Stalin și autorizată de aliații săi occidentali, a făcut ca această regiune, situată în Prusia

Imagine a zonei în care se afla buncărul lui Hitler, în prezent ocupată de locuințe și parcări. Singurul lucru care amintește de existența buncărului este panoul de informare turistică.

Orientală, să devină teritoriu polonez, rămânând în zona nord-estică extremă a țării. Este vorba despre ținuturi îmbelșugate și fertile, presărate cu păduri modeste, care la acea vreme lăsau loc pășunilor întinse; proprietarii lor erau nobili nemți, *junkers*, ale căror familii se bucurau de titlurile nobiliare încă din epoca medievală. Acolo, în acea regiune slab populată, în vecinătatea frontierei rusești, Hitler a hotărât, în vara anului 1940, construirea unui Cartier General. S-au ridicat barăci mari din lemn, sub formă de buncăre, cu ziduri de trei metri grosime. Se gândea, cu siguranță, la campania împotriva Uniunii Sovietice, care urma să fie lansată pe data de 22 iunie 1941.

Din acea zi, care a marcat începutul Operațiunii Barbarossa, Vizuina Lupului a devenit principalul Cartier General al lui Hitler. Aceste instalații se află la șase kilometri de orașul polonez Ketrzyn. Când făcea parte din Germania, orașul era cunoscut drept Rastenburg, motiv pentru care cazarma a ajuns să-i poarte numele. Rastenburg este o localitate mică și cochetă. Datorită inconfundabilei siluete a bisericilor și a clădirilor sale, moștenirea germană poate fi remarcată cu ușurință. Lunga perioadă comunistă a lăsat în urmă multe blocuri de locuințe tipice acelei epoci, știrbind considerabil aspectul de ansamblu al orașului. Deși se remarcă o tentativă de anulare a acelei uniformități a stilului sovietic, prin reabilitarea clădirilor care datează din perioada ocupației germane, este necesar să se facă un efort pentru a o vizualiza așa cum era la vremea aceea.

În timpul războiului, locuitorii liniștitului Rastenburg știau că în apropiere se afla o bază militară, dar nimeni nu-și imagina că însuși Führerul își avea sediul acolo. Teama populației față de poliția politică a regimului făcea ca nimeni să nu pună întrebări nepotrivite; așa că prezența lui Hitler în zonă a trecut, pentru toți, neobservată.

În prezent, Vizuina Lupului continuă să fie, într-o oarecare măsură, la fel de neinteresantă pentru localnici, cum era pe vremuri. Ketrzyn, fostul Rastenburg, nu este un centru de atracție turistică; zonele care îi atrag pe vizitatori se află mai la est, în regiunea Lacurilor Mazuriene. Acolo, turiștii pot să campeze, să facă excursii pe fluviu, să practice sporturi acvatice sau să se odihnească într-unul dintre numeroasele hoteluri din zonă. Dar Ketrzyn, sărac în asemenea atracții, trebuie să se împace cu statutul de oraș apatic de provincie care, merge vorba, s-a bucurat de vremuri mai bune, și care astăzi trăiește cu nostalgia splendorii trecute ce cu greu se va mai întoarce vreodată.

Chiar și așa, când am sosit la Ketrzyn, am remarcat pe dată farmecul străduțelor care mai păstrează încă atmosfera nemțească a acelei epoci. Vânturile Mării Baltice, transpuse în arhitectură într-o manieră inconfun-

Imagine a centrului localității Ketzryn. Pe când această localitate poloneză aparținea Germaniei, se numea Rastenburg, nume sub care era cunoscut și Cartierul General al lui Hitler, situat la doar șase kilometri depărtare. În timpul războiului, locuitorii săi nu au știut nimic despre prezența în apropiere a dictatorului.

dabilă, îl transportă pe vizitator în acele vremuri pline de reflecție și melancolie, luându-i gândul preț de câteva clipe de la sâcâitoarea viață modernă. Aveam senzația că, dintr-o clipă în alta, aveam să trec pe lângă Immanuel Kant, filosoful prusac care-și petrecuse întreaga existență în Königsberg, localitatea învecinată, în prezent orașul rusesc Kaliningrad, după ale cărui promenade — potrivit legendei — vecinii săi își potriveau ceasurile.

Am ajuns în vechiul oraș Rastenburg ca un drumeț adevărat, cu bagaje puține. Dar nu ca urmare a vreunei decizii personale, ci din pricina incompetenței companiei aeriene care mă dusese până la Varșovia. Pierderea inexplicabilă a bagajului care-mi împiedica deplasarea rapidă, îmi ușurase expediția solitară, adevărat, dar în acel moment am primit vestea cu o profundă apatie. Ceea ce nu știam eu era că, așa cum veți vedea mai târziu, fusese mâna destinului, căruia aveam să ajung să-i mulțumesc pentru această pierdere.

De la Ketrzyn m-am hotărât să merg la *Wolfsschanze*. Există o linie de autobuze deteriorate care unesc satele din zonă și care au stație în acel loc, dar, din cauza curselor neregulate am fost sfătuit să iau un taxi, lucru pe care l-am făcut la prima oră a dimineții. Șoferul amabil și-a croit drum pe șoseaua îngustă care, șerpuind printre livezi, câmpuri și pârâuri, duce în localitatea Gierloz, numită Görlitz în timpul epocii germane. Înainte

de a ajunge în Görlitz, se trece prin Cartierul General al lui Hitler, pe care polonezii îl numesc *Wilczy Szaniec*, traducerea expresiei „Vizuina Lupului".

Într-o engleză foarte simplă, șoferul mi-a vorbit despre întâlnirile pe care le avea Führerul cu a sa *girlfriend*, Eva, într-un mic refugiu situat în dreapta șoselei care traversa cazarma, recomandându-mi să merg să-l văd. Turiștii cărora le repeta fără îndoială această poveste, nu știau, mai mult ca sigur, că Eva Braun nu vizitase niciodată aceste instalații, dar m-am prefăcut surprins de dezvăluire și i-am promis că voi merge să văd cabana care găzduise acele întâlniri romantice.

Taxiul a continuat să gonească pe șoseaua bucolică, legănându-mă la curbele domoale, până când a început să coboare în linie dreaptă către o pădure până atunci camuflată de un drum denivelat. Am știut imediat că urma să pătrund în Vizuina Lupului. Frunzele copacilor înalți și stufoși ascundeau lumina strălucitoare a zilei, cufundându-ne într-o neașteptată penumbră. Aproape fără veste, temperatura din interiorul taxiului a coborât cu câteva grade.

Șoferul a oprit vehiculul la poarta de acces în incintă și, după ce a primit un bacșiș generos, s-a oferit să vină să mă ia la încheierea vizitei. Priveliștea stației de autobuz lipsită de farmec de pe marginea șoselei, aflată într-o asemenea stare de părăginire, încât era greu de crezut că vreun localnic ar fi luat vreun autobuz în ultima vreme, m-a făcut să accept oferta taximetristului fără să stau pe gânduri. După ce am căzut de acord să vină să mă ia două ore mai târziu, m-am întors la Ketrzyn.

Iată-mă acolo, la porțile care străjuiseră cândva Cartierul General al lui Hitler. Pe vremea aceea erau trei intrări, una la est, alta la vest și ultima către sud, precum și trei zone de securitate ce precedau pătrunderea în perimetrul complexului, înzestrate cu garduri de sârmă și zone minate. În prezent, vizitatorul intră de-a dreptul în interiorul celei de a doua și, spre deosebire de dificultățile cu care m-aș fi confruntat în trecut, am putut păși cu ușurință în perimetru, achitând pur și simplu contravaloarea modică a unui bilet.

Primul lucru pe care l-am descoperit au fost două clădiri joase, vopsite în verde, care formau un „L". Una era un restaurant și cealaltă un mic hotel. Din documentele pe care le aveam la dispoziție am aflat că aceste două clădiri unite erau destinate găzduirii ofițerilor care vizitau cazarma. În imediata apropiere se aflau barăcile mari ale gărzii trupelor SS, punctul care marca intrarea în zona de securitate maximă a Cartierului General al lui Hitler.

În realitate, cazarma era un ansamblu de aproape o sută de construcții joase, din beton, răspândite prin pădure, într-o ordine aparent aleatorie: buncăre, barăci mari, magazii, birouri și chiar și o mică sală de cinema. Buncărele erau construite cu ziduri din beton de până la zece metri grosime, cu camere intermediare care diminuau impactul exploziilor.

Ansamblul ocupa o suprafață de 2,5 km² din cei 8 cât măsura pădurea Gierloz, apreciată în trecut ca zonă de vânătoare și de recreere. La construirea lui participaseră trei mii de muncitori nemți; totul era de origine nemțească, până și cimentul și oțelul, care fuseseră transportate special din Germania. Prima oprire a lui Hitler aici avusese loc în 1941, spre sfârșitul lunii iunie.

Printre avantajele de care se bucura complexul se numărau atât apropierea de teritoriul sovietic cât și protecția pe care o oferea frontiera naturală formată de Lacurile Mazuriene. În împrejurimile Vizuinii Lupului, pe o rază de cincizeci de km, s-au stabilit alte centre de comandă: Secretariatul celui de-Al Treilea Reich, Comandamentul Forțelor de Uscat, Cartierul General al lui Himmler, un Centru de Spionaj al SS și un Centru de Spionaj militar.

Pentru a evita detectarea aeriană a Cartierului General al lui Hitler, respectivele clădiri și chiar și camioanele au fost camuflate, acoperite cu plase cu frunze artificiale, care se schimbau în funcție de anotimp, pentru a se confunda perfect cu pădurea.

În 1942 și 1943, construcțiile au fost continuate, întărindu-se cu beton barăcile mari din lemn care fuseseră instalate anterior. Între februarie și octombrie 1944 s-au construit buncăre duble, zidurile groase de trei metri fiind acoperite cu unele noi, groase de patru. S-au lăsat spații de jumătate de metru între ele, care au fost umplute cu moloz, pentru o mai bună absorbție.

Confruntat cu înaintarea trupelor rusești, Hitler și-a părăsit Cartierul General la 20 noiembrie 1944. Pe 4 decembrie s-a dat ordinul secret de distrugere a complexului, ordin cu numele *Inselsprung* („Aruncarea în aer a insulei"), dar acesta avea să fie pus în practică abia pe 24 ianuarie 1945. Pentru aruncarea în aer a fiecărui buncăr a fost nevoie de opt, până la zece tone de explozibili, iar cantitatea s-a dovedit insuficientă pentru a le face una cu pământul.

După război, rușii au hotărât să distrugă ce mai rămăsese în picioare. În încercarea de demolare a fiecărui buncăr s-au folosit aproximativ zece tone de explozibili, însă, din nou, construcțiile rezistente nu au putut fi complet aruncate în aer. Grație zidurilor solide, ele se mai păstrează, și

Această clădire, destinată în trecut cazării ofițerilor care soseau la Cartierul General al lui Hitler din Rastenburg, găzduiește în prezent un restaurant.

în ziua de azi, într-o stare acceptabilă. Munca sovieticilor a culminat cu dezactivarea celor peste cincizeci și cinci de mii de mine care înconjurau complexul, activitate cu care s-au îndeletnicit între 1952 și 1955.

Este clar ca lumina zilei că locul ar merita o conservare mai atentă, însă autoritățile se limitează la controlul accesului și la avertismentul „Pericol!“, scris în mai multe limbi pe niște plăcuțe, indicând primejdia pe care o constituie ruinele buncărelor, avertisment pe care turiștii continuă să-l ignore.

LOCUL EXPLOZIEI

Cu toate aceste detalii în minte, mi-am început traseul. Conform hărții mele, știam că primul lucru pe care îl voi găsi la dreapta mea va fi locul pe care îl ocupa baraca în care a explodat bomba lui Stauffenberg. Am iuțit pasul pe cărarea care ducea într-acolo, iar inima a început să-mi bată cu putere, mai degrabă ca urmare a emoției acestei întâlniri cu Istoria decât din cauza efortului. La distanță, un luminiș din pădure, de pe partea dreaptă a drumului, mă anunța că acolo fusese amplasată construcția; m-am apropiat și, într-adevăr, aveam în față scena acelei explozii înspăimântătoare, de la ora 12:42, din ziua de 20 iulie 1944.

M-am apropiat încet de locul în care s-a produs deflagrația: o grindă de beton care servise pe vremuri drept fundație a structurii. Punctul exact, încă înnegrit de efectul exploziei, era semnalat printr-o plăcuță. Am atins-o. Era greu să-ți reprimi un fior la contactul cu locul exploziei brutale de lumină galbenă și de căldură infernală, acea detunătură seacă care a spart timpanele, a făcut să sară în aer așchii și geamuri, a rănit și ucis într-o clipită. Am simțit toate aceste lucruri în acel moment emoționant, ca și cum betonul rece și umed ar fi vrut să-mi transmită, prin intermediul plăcuței de metal, mărturia sa elocventă.

Odată savurat *felul principal* la începutul vizitei, restul acesteia amenința să se transforme într-un final anost, dar cu nimic diferit de realitate. Am continuat să mă plimb pe poteca marcată, admirând ruinele mai multor clădiri auxiliare, precum baraca destinată dactilografelor, care se păstra încă într-o stare bună.

După un timp, când emoția provocată de contactul cu locul exact al celebrei explozii a început să slăbească în intensitate, am simțit pentru prima dată cum un frig umed îmi pătrunde prin tricoul subțire de vară. În clipa aceea mi-am amintit, și nu cu zâmbetul pe buze, de linia aeriană care mă adusese pe meleagurile poloneze și de lipsa ei de atenție în păstrarea bagajului meu, care mă lăsase fără haine. Pe măsură ce mă afundam în pădure, senzația de umed devenea din ce în ce mai sufocantă. Apăreau zone de pământ mai întunecate, pline de noroi, iar mici stalactite atârnau de structurile de beton înmuiat.

Când am ajuns la buncărul marcat cu numărul 13, m-a cuprins un fior până-n măduva oaselor. Cel care îl ocupa fusese, fără doar și poate, Adolf Hitler. Atunci am înțeles că destinul îmi rezervase aceeași experiență pe care o simțiseră pe propria piele atâția vizitatori ai Vizuinii Führerului. Toți cei sosiți acolo la chemarea tiranului au resimțit mediul rece și umed care înconjura regiunea în tot cursul anului. Hitler ura soarele și căldura, fapt pentru care renunța chiar și la încălzirea buncărului. Acest mediu înghețat era un adevărat coșmar pentru secretarele nevoite să lucreze în subordinea sa.

Așa stând lucrurile, experiența de la *Wolfsschanze* era deja completă. Am înțeles perfect starea depresivă care-i cuprindea aproape instantaneu pe majoritatea celor care vizitau complexul. Frigul, zăpada, umiditatea ridicată formau o atmosferă opresivă și nesănătoasă. Din fericire, destinul m-a scutit să cunosc vreun alt element obișnuit la vremea aceea, precum norii de țânțari care infestau de obicei zona parțial mlăștinoasă.

Aici a explodat, pe 20 iulie 1944, la 12:42, dispozitivul lăsat cu câteva minute înainte de Claus von Stauffenberg. Plăcuța semnalează locul exact al deflagrației.

Odată vizitate aceste puncte de interes, locul barăcii în care explodase bomba lui Stauffenberg și buncărul lui Hitler, nu-mi mai rămânea decât să mă plimb printre numeroasele buncăre și clădiri auxiliare răspândite prin pădure.

Dar mai aveam să trăiesc și altă experiență incitantă. O cale ferată traversa cazarma; la intrarea acesteia se întindea un peron pe care soseau atât Hitler, cât și musafirii săi, printre care șefi de stat precum italianul Mussolini și românul Antonescu. Atras de acele locuri istorice, m-am îndreptat într-acolo. Am ajuns până la șină și am început să mă plimb de-a lungul ei, căutând din priviri celebrul peron, pe care-l văzusem de atâtea ori în nenumărate fotografii; am continuat să merg, îndepărtându-mă de incintă, mirat că se afla la o asemenea distanță.

Am tot înaintat până ce, după o curbă, am pierdut din vedere cazarma. Locul căpătase deja un aer ireal. Iarba înaltă acoperea mare parte din șine și din traverse. Pe pământ se puteau vedea câțiva melci enormi și ciudați, colorați într-o nuanță vie de portocaliu. Din când în când, zumzetul vreunei insecte rupea tăcerea neliniștitoare. Atunci, acolo în mijlocul drumului, am avut senzația că dintr-o clipă în alta o locomotivă neagră avea să țâșnească fumegând după curba strânsă, scoțând aburi și îndreptându-se cu toată viteza înspre mine. Se prea poate ca, așa cum betonul rece îmi transmisese evenimentele de mult apuse la care fusese martor, șinele oxidate și traversele de lemn putrezit să-mi fi împărtășit

Buruienile acoperă parţial şinele de cale ferată care făceau legătura dintre Cartierul General al lui Hitler şi lumea exterioară. De la capătul curbei se ajungea la peronul incintei, unde a sosit Mussolini, chiar în ziua atentatului.

Resturile clădirii destinate personalului Ministerului Afacerilor Externe. Efectul încercărilor zadarnice ale nemților și sovieticilor de a o arunca în aer din interior se poate aprecia clar în breșa orizontală ce pornește de la fereastră.

experiențele lor din vremea în care serviseră drept drum de fier pentru trenurile care veneau la *Wolfsschanze* sau care făceau cale întoarsă.

Cum nu mai era vreme de pierdut, am renunțat să mai caut peronul și am dat să mă întorc. Dar, pe când eram deja aproape de incintă, am zărit la marginea șinei, prin vegetația deasă, ceva ce părea să fie marginea unei platforme. Da, acolo se afla peronul, sau ce mai rămăsese din el; pădurea îl învăluise aproape în întregime. Mi-am croit drum printre niște rugi de mure și-am reușit să zăresc, la câțiva metri mai încolo, ruinele unei construcții mici, cu siguranță baraca responsabilului de gară. Doar atât mai rămăsese din acel loc în care mai-marii țărilor dominate de cel de-Al Treilea Reich veneau în grabă să dea ascultare celui care, pe atunci, stăpânea aproape întreaga Europă.

M-am uitat la ceas și am văzut că mai aveam încă ceva timp până la ora stabilită pentru întoarcerea taximetristului. Am dat o raită prin zona pe care nu o vizitasem, concentrat la tot ce vedeam. Mi-au venit în minte acele pasaje din literatura fantastică, în care spiritul răului, sub formă de dragon sau oricare alt animal mitologic, sălășluiește într-o mlaștină, din ale cărei ape urât mirositoare se înalță arbori groși cu ramuri încâlcite. Vizuina Lupului părea scena perfectă pentru o asemenea legendă. Iar acolo, așa cum se întâmplă de obicei în povești, a pătruns eroul dornic să pună capăt încarnării răului; Stauffenberg, înfruntând dragonul înspăimântător,

a ajuns până la sălașul său, hotărât să-l doboare. Dar lucrurile care funcționează, de obicei, în ficțiune, nu pot fi transpuse întotdeauna în realitate; spada lui Stauffenberg nu a străpuns inima dragonului, iar eroul a sfârșit prin a fi devorat.

Priveliștea locului de unde Hitler condusese războiul timp de opt sute de zile m-a făcut imediat să înțeleg, așa cum nici o carte nu ar fi reușit să o facă, distanțarea de realitate care l-a înconjurat pe dictatorul neamț; frontierele, armatele, viața a milioane de persoane, totul se transforma acolo în rapoarte impasibile, bazate pe numere impasibile, care duceau la adoptarea deciziilor impasibile. Era clar că din acel sălaș sumbru și întunecat nu avea cum să iasă nimic bun pentru nimeni.

La ora convenită, taximetristul și-a făcut apariția. Odată urcat în mașină, m-a întrebat foarte surâzător dacă vizitasem cabana în care se întâlneau Hitler și Eva Braun, așa cum îmi recomandase. Prefăcându-mă distrat, i-am mărturisit că nu. Dar i-am promis că data viitoare aveam să o fac negreșit. Deja aveam o scuză pentru a mă întoarce acolo, într-o zi.

Capitolul I

REZISTENȚA

Atentatul împotriva lui Hitler din 20 iulie 1944 a reprezentat marele succes și, paradoxal, marele eșec al mișcării de rezistență împotriva regimului nazist. Bomba care a explodat în acea zi în Cartierul General al Führerului și care a fost la un pas de a curma viața dictatorului a constituit punctul culminant al unei interminabile serii de eforturi care începuseră cu peste un deceniu în urmă și care urmăreau eliberarea Germaniei de coșmarul național-socialist.

Înaintea acelor încercări, mulți s-au sacrificat pentru a-l doborî pe Hitler. Trebuie avut în vedere că orice act de rebeliune față de sistemul totalitar creat de naziști putea avea consecințe fatale. Un simplu comentariu critic la adresa regimului, într-un autobuz de pildă, auzit de cineva dispus să-l denunțe pe nemulțumit, putea să declanșeze o investigație a Gestapoului. În timpul războiului, ascultarea unui post de radio străin echivala cu o condamnare la moarte dacă persoana era descoperită. Denunțurile în rândul populației erau foarte răspândite; vecinii se turnau între ei, iar uneori, până și membrii aceleiași familii se reclamau unii pe alții.

Iar amenințarea fizică nu era singura consecință care plana deasupra opozanților regimului. Critica fățișă a național-socialiștilor, ca să nu mai vorbim despre posibila implicare în vreo mișcare de rezistență, presupunea îndepărtarea de prieteni, de camarazi și chiar de familie și pătrunderea într-o lume nesigură, de izolare socială, ideologică și chiar morală. Ca în orice sistem totalitar, disidența era o opțiune recomandabilă pentru cel care tânjea la o viață liniștită și fără spaime.

Este greu de imaginat atmosfera de teroare care guverna viața de zi cu zi în timpul epocii naziste. Și totuși, în acel mediu opresiv, asfixiant, în care cineva se putea oricând pomeni aruncat în mâinile aparatului represiv al regimului, au existat persoane dispuse să-l înfrunte.

Dar, în cazul de față, David n-avea să-l învingă pe Goliat. Așa cum se întâmplă de obicei, cel puternic avea să se impună în fața celui mai slab. Nici o clipă, afară de ceasurile nesigure care au urmat atentatului

din 20 iulie 1944, puterea lui Hitler nu a fost cu adevărat periclitată. În pofida lăudabilelor sale încercări de a schimba direcția dezastruoasă pe care o luase mașinăria germană, opoziția nu a reușit să zdruncine temelia sistemului. Lipsa de coordonare, îndoielile, subiectivismele, absența unui program comun și, de bună seamă, teama au făcut ca munca opozanților nazismului să fie lipsită de roade. În ciuda numărului mare de politicieni, militari și lideri sociali care au complotat pentru combaterea valului național-socialist, puțini au fost cei care au trecut de la conciliabule la acțiune. Interesant e că cele mai mari reușite ale opoziției au fost cele în care rolul principal l-au jucat inițiativele individuale.

În continuare, vom afla pe scurt istoria opoziției față de regimul nazist, în care trebuie încadrată și lovitura din 20 iulie. O expunere mai amplă cu privire la această mișcare atât de eterogenă ar depăși limitele lucrării de față; opoziția nazistă a reprezentat în sine un fenomen extrem de complex, cu ramificații infinite, care ajungeau până în cercul conducător al sistemului — de pildă, până la șeful Serviciului de Informații Secrete al Reich-ului, amiralul Wilhelm Canaris.

DIN PRIMA ZI

Cu toate că rezistența față de dictatura lui Hitler s-a dovedit mai activă odată ce armata germană a început să sufere primele eșecuri și, în special, după dezastrul militar fără precedent de la Stalingrad, opoziția față de lider și de regimul său se conturase cu mult înainte de izbucnirea războiului. Am putea spune chiar că cel de-Al Treilea Reich și rezistența împotriva lui erau de-aceeași vârstă.

Hitler a preluat puterea pe 30 ianuarie 1933, atunci când președintele Republicii, mareșalul Paul von Hindenburg, l-a numit cancelar. Cu toate că, imediat după preluarea conducerii guvernului, Hitler a creat mecanisme de reprimare a oricărei forme de disidență, în acel an au supraviețuit mici grupuri comuniste și social-democrate care s-au străduit să submineze noul regim. Și totuși, represiunea feroce lansată asupra sectoarelor de stânga a înfrânat, în anii care au urmat, orice posibilitate de acțiune. Astfel, oricât de ciudat ar părea, opoziția activă împotriva lui Hitler s-a pomenit în mâinile cercurilor conservatoare. Aceste elemente contau pe faptul că nu stârneau suspiciuni imediate, așa cum se întâmpla cu activiștii de stânga, bine cunoscuți de poliție, și, prin urmare, se bucurau de o mai mare libertate de acțiune.

Grație represiunii brutale puse în mișcare din primul moment, Adolf Hitler a reușit să dezmembreze toate mișcările de opoziție organizate, precum cea a Capelei Roșii, inițiată de comuniști.

Când a devenit evident că Hitler avea să ducă Germania la dezastru, conservatorii patrioți au început să se implice din ce în ce mai mult în acțiuni împotriva dictatorului. Mulți dintre cei care îi fuseseră la început partizani au început curând să i se opună, avantajați de cunoașterea în profunzime a dedesubturilor puterii și, în unele cazuri, de cei care aveau acces direct la persoana sa. De pildă, exista Frontul Negru, un cerc de național-socialiști renegați și radicali, precum Otto Strasser, care în ochii lui Hitler era „mai rău decât evreii". În zona germană, acolo unde dominau evangheliștii, a luat ființă Biserica Confesională, ce intenționa să apere libertatea credinței în fața totalitarismului Statului. Cu toate astea, la început nu se urmărea folosirea forței pentru înlăturarea tiranului.

În cele din urmă, în 1937 a luat ființă primul nucleu de rezistență, organizat de Carl Goerdeler, fostul primar și Comisar al Prețurilor din orașul Leipzig. Goerdeler a încercat să obțină sprijinul vechii aristocrații și al clasei militare, care nu priveau cu ochi buni ascensiunea lui Hitler și care nu-l consideră niciodată unul de-al lor. Când Goerdeler conducea această mișcare de opoziție, doctrina tindea către destituirea lui Hitler și stoparea expansiunii celui de-Al Treilea Reich, deși ideea unei „Germanii mari" se păstra vie.

Pe măsură ce rezistența creștea și se organiza, se dezvoltau și relațiile liderilor săi cu celelalte puteri. De pildă, englezii erau excelent informați, grație catolicului Josef Müller, care intrase în contact cu Londra după ce primise binecuvântarea papei Pius XII. Un alt informator era ambasadorul german la Roma, Ulrich von Hassel, care făcea și el parte din grupul opozanților regimului. De fapt, diferitele biserici nemțești s-au bazat pe ajutorul britanicilor în încercarea lor de a schimba conducerea Germaniei; întâlnirile la cel mai înalt nivel aveau loc în Suedia, între pastorul Dietrich Bonhoffer și episcopul Bell de Chichester. Cu toate astea, clericul neamț și întreaga rezistență nazistă au fost dezamăgiți peste măsură când episcopul englez le-a transmis răspunsul ministrului britanic al Afacerilor Externe, Anthony Eden, la solicitarea lor de sprijin: „Nemții trebuie să-și rezolve singuri probleme". Ceea ce au și făcut, până la urmă.

MILITARI NEMULȚUMIȚI

Armata avea să fie principala însărcinată cu menținerea vie a flăcării opoziției. Vechea clasă militară s-a încadrat încet-încet în rezistență și avea deja pe cineva în gând pentru preluarea frâielor națiunii în cazul în care

Hitler a fi fost înlăturat: generalul Ludwig Beck, fostul șef al Statului Major, demis în 1938, în urma atitudinii dezaprobatoare față de politica hitleristă de expansiune.

S-a consolidat și o structură civilă, așa-numitul Cerc de la Kreisau, de orientare socialist-catolică, care îl avea în frunte pe contele Helmuth James von Moltke, descendent al faimosului general. Contele Von Moltke, expert în drept internațional, aflat la Conducerea Supremă a *Wehrmacht*, a pus castelul familiei sale din Kreisau, Silezia Inferioară, la dispoziția unui grup numeros de disidenți. Grupul reunea înalt funcționari, oameni de știință, pedagogi, membri ai clerului și intelectuali.

Membrii Cercului de la Kreisau nu complotau doar împotriva lui Hitler. Intenționau să elaboreze regimul unei Germanii viitoare care să o înlocuiască pe cea nazistă, odată ce războiul ar fi fost pierdut și Hitler ar fi dispărut, două chestiuni considerate deja sigure. Programul de reforme elaborat de acest grup purta în străfundul său o clară influență socialistă. În cele din urmă, unii membri ai acestui cerc de discuții teoretice aveau să treacă în rândurile conspiratorilor activi, printre care avea să figureze și colonelul Von Stauffenberg.

Pe post de consilier juridic al Serviciului de Informații din cadrul Armatei, *Abwehr*, Moltke avea și el legături cu militarii. *Abwehr* avea chiar să devină un stâlp al rezistentei antinaziste, numărând figuri precum Canaris, deja amintit mai devreme, și Oster, șeful Statului Major al contraspionajului.

Într-adevăr, mișcarea de rezistență care s-a aflat cel mai aproape de a-și atinge obiectivul de a-l elimina pe dictator își avea rădăcinile în Armată. De la preluarea puterii, Hitler le pusese la dispoziție militarilor un enorm buget pentru înarmare. În plus, le acordase un mare număr de titluri, decorații și favoruri de orice fel. Dar Hitler și Armata se priveau cu neîncredere reciprocă. Militarii nu puteau să nu vadă în Führer soldatul care nu reușise să treacă de gradul de caporal în timpul Primului Război Mondial. La rândul său, Hitler i-a privit întotdeauna cu mare neîncredere pe ofițerii din *Wehrmacht*.

Drept urmare a succeselor agresivei politici externe duse de Hitler, marcate de marile reușite militare din timpul primei faze ale războiului, o mare parte din Armată și-a păstrat fidelitatea față de Führer. Însă înfrângerea suferită în războiul fulger din Rusia, din toamna anului 1941, și campania de iarnă care i-a urmat, pentru care armata germană nu era deloc pregătită, au început să provoace primele disensiuni serioase în sferele militare înalte. Nemulțumirea din rândul ofițerilor de rang înalt continua

să crească pe măsură ce înainta conflictul; astfel avea să ia ființă atentatul din 20 iulie 1944.

COMUNIȘTII

După cum am arătat mai devreme, forța rezistenței antinaziste era bine înrădăcinată în cele mai conservatoare sectoare, dat fiind că asupra opozanților de stânga, ușor de identificat, atârna o represiune brutală care îi împiedica să se organizeze într-o manieră eficientă. Totuși, această panoramă ar rămâne incompletă fără o scurtă referire la activitățile comuniștilor care au încercat să provoace dificultăți regimului hitlerist, așa cum s-a întâmplat, de pildă, cu cei înscriși în organizația pe care Gestapoul o numise disprețuitor, după descoperirea ei, în 1942, Capela Roșie.

Capela Roșie nu era o organizație comunistă în adevăratul sens al cuvântului. Era formată în mare parte din artiști, scriitori și idealiști de orice fel, însă mulți dintre membrii săi nu au ajuns să afle că nucleul conducător era de fapt format din comuniști convinși: locotenentul *Luftwaffe* Harro Schulze-Boysen, nepot de gradul doi al amiralului Von Tirpitz, și Arvid Harnack, din Ministerul de Economie al Reich-ului, nepot al istoricului Adolf von Harnack.

Rezistența desfășurată de acest grup s-a concretizat printr-un flux enorm de informații trimise la Moscova, întrucât se menținea un contract strâns cu Serviciul Secret sovietic. Comuniștii nu aveau rezervele etice ale altor membri ai rezistenței, mai ales ale militarilor, în sensul că, pentru aceia, înalta trădare pe timp de război nu echivala cu trădarea propriei patrii. Atât pentru unii, cât și pentru alții, asasinarea lui Hitler era justificată din punct de vedere moral, căci moartea violentă a dictatorului părea singura metodă rămasă pentru restabilirea statului de drept.

Cercurile conservatoare ale rezistenței împotriva regimului abia dacă au acordat atenție opozanților comuniști. La rândul lor, aceștia nu aveau încredere în opoziția conservatoare, căci se temeau că avea să stabilească un regim militar; dar, chiar și așa, își continuau cu multă atenție manevrele pentru o poziție cât mai favorabilă în cazul unei schimbări politice bruște. Pentru moment, sarcina comuniștilor era înnoirea luptei maselor în întreprinderi, distribuirea propagandei marxiste în rândul lor, formarea

Hitler în timpul unei parade, într-o acțiune de Ziua Partidului, în 1935. Până și din Partidul Național Socialist apăreau manevre pentru a-l îndepărta de la putere.

IIA 19357

celulelor sau stabilirea contactelor cu prizonierii ruși de război sau cu civilii nemți închiși în lagărele de concentrare. Din Germania existau legături către Comitetul Național Germania Liberă, care funcționa la Moscova sub controlul sovieticilor și care avea ca membri ofițeri nemți ce fuseseră luați prizonieri.

Bilanțul eforturilor comuniștilor de a ridica masele împotriva nazismului avea să fie dezolant. Propaganda și teama aveau să-i facă pe muncitorii nemți să-și respecte în continuare programele de lucru stahanoviste în industria de război aproape până în ceasul din urmă al luptei. Rebeliunea dorită de proletariat avea să rămână o simplă utopie; de fapt, Hitler i-a privit întotdeauna pe muncitori ca pe niște aliați fideli, în opoziție cu clasele înalte, în care nu a avut niciodată încredere.

Per total, dacă ținem seama de rezultate, mișcările organizate împotriva regimului totalitar al lui Hitler au avut un eșec răsunător. Structurile nazismului nu s-au cutremurat câtuși de puțin și au fost prăbușite abia când trupele aliate au ocupat teritoriul german.

În orice caz, acest eșec global al opoziției nu poate întuneca atitudinea eroică a celor câteva figuri care au înfruntat fățiș regimul, a celor care nu s-au mulțumit cu vorbe, ci au trecut la fapte. În încheierea acestui capitol, mi se pare potrivit să relatez cele mai anecdotice, dar și cele mai reprezentative două cazuri ale mișcării de rezistență împotriva barbariei naziste.

Fără să se bazeze pe cine știe ce mijloace sau ajutor, câțiva tineri au respins uniformitatea impusă de acel sistem totalitar, hotărând să îl înfrunte, fără speranța unei victorii, conduși doar de convingerea că făceau ceea ce trebuie; unii au fost numiți tinerii *swing*, iar ceilalți, membrii Trandafirului Alb.

TINERII ÎMPOTRIVA LUI HITLER

Opoziția față de nazism nu se manifesta doar în Armată, în biserici sau în mișcările muncitorești. Exista un mic, dar încăpățânat sector al tineretului ce reușea să se împotrivească îndoctrinării și manipulării pe care regimul le exercita în școli. Unul dintre aceste grupuri era cunoscut drept tinerii *swing* (*swingjugend*, în germană), care își exprimau nemulțumirea față de regim imitând ultima modă engleză și nord-americană.

Puștii *swing* se distingeau prin părul lung, obișnuiau să poarte haine exagerat de largi, pălării tip melon și câte o umbrelă neagră, chiar dacă era vreme bună. Majoritatea aveau între paisprezece și douăzeci și opt de

ani, aparţineau clasei de mijloc înstărite, deşi existau şi unii proveniţi din clasa muncitoare. Locuiau la Hamburg şi la Berlin. Mesajul de libertate al muzicii *swing* nord-americane le insufla acestor băieţi un aer proaspăt, care-i ajuta să ţină piept atmosferei politice şi sufocantei culturi monolitice a Germaniei naziste, care nega orice formă de libertate individuală.

Îndrăgostiţi de dans, erau la curent cu ultimele noutăţi în materie de jazz sosite din America de Nord. Această muzică era simbolul lor principal, un gen pe care naţional-socialiştii îl considerau ofensator, de vreme ce era interpretat, în mare parte, de artişti afro-americani. Regimul intenţiona să-l degradeze, calificându-l drept „muzică neagră" şi etichetându-l drept „artă degenerată" (*entartete Kunst*). Dar asta nici că-i interesa pe tinerii rebeli, care obişnuiau să organizeze concerte de *jazz*, concursuri de dans şi serate la care se ascultau discuri recent apărute de cealaltă parte a Atlanticului. Izul de libertate ce se făcea simţit la aceste reuniuni trezea suspiciunea naziştilor; aceştia trimiteau incognito membri ai Tineretului Hitlerist, în ale căror rapoarte apăreau adesea referiri la „depravarea morală" din vremurile în care trăiau.

Swingjugend-ii nu aspirau să devină opozanţi ai regimului în adevăratul sens al cuvântului. Uneori, răzvrătirea lor lua forma parodierii salutului nazist — *Heil Hitler!* — care se transforma într-un sărbătoresc *Swing Heil!*, precum şi utilizării unui jargon bogat în termeni englezeşti în momentele de exaltare a naţionalismului german. Caracteristicile grupului aveau mai mult de a face cu o mişcare contraculturală decât cu una politică, dar confruntarea cu nazismul avea să se dovedească inevitabilă.

În orice caz, regimul a încercat să-i câştige de partea lui pe tinerii nemulţumiţi, dând naştere un *jazz* germanizat, mai puţin trepidant decât cel nord-american, care trebuia interpretat după o reglementare strictă. Această portiţă de scăpare s-a bucurat de un oarecare succes; în 1940, un concert de jazz german din Hamburg a reuşit să atragă cinci sute de tineri. Însă jazzul îmblânzit nu a reuşit să-i strunească pe membrii *swingjugend*.

Hitler era îngrijorat de potenţialul pericol al acestei mostre de rebeliune tinerească, care se putea transforma în orice moment într-o mişcare de rebeliune politică. Represivul aparat nazist a tăbărât asupra lor, obligându-i să-şi desfăşoare activităţile în clandestinitate. La data de 18 aprilie 1941, Gestapoul a arestat aproximativ trei sute de tineri *swingjugend*. Pedepsele au oscilat între tunderea părului la zero, internarea într-un centru de corecţie sau, în cazul liderilor, închiderea într-un lagăr de concentrare. Paradoxal, creşterea presiunii poliţieneşti şi plictiseala faţă de ordinea şi disciplina pe care le impuneau organizaţiile Tineretului Hitlerist au generat

Entartete
MUSIK
EINE ABRECHNUNG VON
STAATSRAT Dr. H. S. ZIEGLER

noi mişcări contestatare, ai căror membri erau mai ales băieţi care se trăgeau din clasele de jos, precum Piraţii Edelweiss (*Edelweisspiraten*). Cu toate acestea, dinamica acestor grupuri putea fi asimilată celei a bandelor de tineri.

Ca urmare a represiunii, unii puşti *swing* au început să capete conştiinţă politică, ajungând să distribuie propagandă antinazistă. Heinrich Himmler a hotărât să distrugă negreşit mişcarea; de aceea, în ianuarie 1942 a dat ordine precise ca toţi membrii săi să fie arestaţi şi trimişi în lagăre de concentrare. Într-o scrisoare adresată şefului Securităţii Statului, Reinhard Heydrich, Himmler se plângea că, până în clipa aceea, se luaseră doar jumătăţi de măsură şi că mişcarea trebuia stârpită din rădăcini, şi, drept urmare, stabilise ca liderii ei să fie închişi timp de doi sau trei ani în regim de muncă forţată. După cum spunea Himmler într-un mesaj, „doar prin brutalitate vom putea împiedica extinderea periculoasă a tendinţelor anglofile, în aceste vremuri în care Germania luptă pentru supravieţuirea sa".

Acţionând la ordinul lui Himmler, Gestapoul a descins în localurile în care se adunau tinerii *Swingjugend*, trecând imediat la arestări şi încarcerări în lagărele de concentrare. Naziştii şi-au atins scopul: au reuşit să distrugă mişcarea tinerească de opoziţie, dar exemplul acestor rebeli avea să dăinuie ca dovadă vie că Hitler n-a fost urmat de toţii tinerii nemţi, aşa cum intenţionase cel de-Al Treilea Reich să lase impresia.

Deşi membrii *Swingjugend* nu ajunseseră să se implice oficial în opoziţia politică împotriva regimului, avuseseră totuşi contacte în Hamburg cu o mişcare de rezistenţă a tineretului, dispusă într-adevăr să lupte împotriva nazismului: Trandafirul Alb.

TRANDAFIRUL ALB

Cinci studenţi de la Universitatea din München, Hans Scholl şi sora lui, Sophie, Christoph Probst, Alexander Schmorell şi Willi Graf, cărora li s-a alăturat un profesor, Kurt Huber, au hotărât să se unească pentru a combate, cu posibilităţile lor reduse, sistemul totalitar în care se vedeau obligaţi să trăiască. Cel care impulsiona grupul era Hans Scholl; un student la medicină dezamăgit de nazism. Ca toţi băieţii de vârsta lui, făcuse parte

Afiş care anunţă expoziţia „Muzica degenerată" (*Entartete Musik*), desfăşurată în 1938. Pentru nazişti, jazzul şi swingul se opuneau spiritului german.
Unii tineri nonconformişti au devenit pasionaţi de această muzică, drept răspuns la opresiunea regimului.

din organizațiile Tineretului Hitlerist. Acolo descoperise sentimentul de camaraderie, emoția marșurilor, cântecele de luptă sau aventura excursiilor, însă, pe măsură ce creștea, începea să înțeleagă marea minciună pe care se baza întreaga îndoctrinare. Pe când se afla la Universitate, a găsit într-o zi în cutia poștală o scrisoare anonimă, ce conținea o predică a episcopului Galen, care condamnase în mod public asasinarea sistematică a bolnavilor mintal. Hans, însuflețit de vestea că ideile îi erau împărtășite, a hotărât să caute și alți colegi de studiu care gândeau ca el. Rezultatul acestor întâlniri urma să-l reprezinte formarea unui grup care avea să fie botezat Trandafirul Alb (*Weisse Rose*), nume ce dorea să evoce conceptul de puritate.

Bărbații care făceau parte din grup cunoscuseră viața din plin, întrucât fuseseră detașați în corpurile sanitare, în Franța și Rusia. Înțelegeau prea bine drama pe care o presupunea continuarea luptei. Fuseseră martorii atrocităților naziste împotriva populației civile ruse și asistaseră, pe deasupra, la persecuția lansată contra evreilor, atât în Germania, cât și în țările care se aflau sub dominația acesteia. Lor avea să li se alăture mai târziu sora lui Hans, Sophie.

Principiile ideologice care guvernau Trandafirul Alb erau rânduielile creștine și respingerea militarismului prusac. Idealul lor era o Europă federativă, unită prin libertate, toleranță și justiție. În scrierile lor citau, pe lângă Biblie, gânditori precum Lao Tse, Aristotel și scriitori nemți precum Goethe și Schiller.

În primă fază, la începutul anului 1942, activitățile Trandafirului Alb au fost foarte limitate, rezumându-se la împărțirea de manifeste, trimise prin poștă în diferite orașe din Bavaria și Austria. Bănuiau că sudul Germaniei avea să se dovedească mai receptiv la mesajul antimilitarist. În a doua jumătate a anului, activitățile au încetat, dat fiind că studenții de la medicină erau nevoiți să-și petreacă vacanțele semestriale în diferite puncte de pe frontul de est. Dar știrea capitulării germane de la Stalingrad, din 2 februarie 1943, a fost focoasa care a impulsionat grupul proaspăt reunit după această întrerupere, căci au înțeles cu toții că, mai devreme sau mai târziu, întreaga Germanie avea să ajungă victima unui dezastru asemănător celui pe care îl suferise *Wehrmacht*-ul la gurile de vărsare ale Volgăi.

Prima acțiune, aproape sinucigașă, au constituit-o inscripțiile antinaziste de pe străzile din München. Într-o dimineață, la prima oră, pe pereții

Hans Scholl, unul dintre tinerii lideri ai organizației Trandafirul Alb, fratele lui Sophie.

din Ludwigstrasse a apărut lozinca „Jos Hitler", scrisă de șaptezeci de ori. Gestapoul și-a început investigațiile și, cu toate că nu a reușit să descopere cine era responsabil de lozincă, a început să suspecteze că nucleul de rezistență ar fi provenit din Universitate.

Membrii organizației Trandafirul Alb și-au sărbătorit succesul acțiunii. Animați de gustul victoriei, au hotărât să mai dea o lovitură răsunătoare: împărțirea la scară largă de manifeste în Universitate. Proclamațiile făceau referire la tragedia recentă de la Stalingrad, ale cărei detalii dramatice lăsaseră populația germană în stare de șoc:

„Trei sute treizeci de mii de nemți au fost condamnați la moarte și la pierzanie grație strategiei geniale, iresponsabile și pe deplin lipsite de sens a caporalului din Primul Război Mondial. Führerule, îți mulțumim".

Mai jos scria:

„A venit vremea să cerem socoteală. Libertate și onoare! Timp de zece ani, Hitler și camarazii lui au secătuit, înăbușit și falsificat cele două mărețe cuvinte germane, așa cum pot face numai parveniții care aruncă porcilor cele mai sacre valori ale unei națiuni."

Pe 18 februarie 1943, ministrul Propagandei Reich-ului, Joseph Goebbels, avea să proclame războiul total în fața unei mulțimi înflăcărate. Obiectivul era depășirea traumei provocate de înfrângerea suferită la Stalingrad. Însă, în aceeași zi, la Universitatea din München, avea să aibă loc marea acțiune de rezistență a Trandafirului Alb. Profitând de un moment în care coridoarele erau pustii, când toți studenții și profesorii se aflau în sălile de clasă, Hans și Sophie Scholl au început să așeze grămezi de manifeste pe podea și pe balustrade. După ce majoritatea pliantelor fuseseră deja împărțite prin toată incinta, Sophie a hotărât să urce scările până la etajul superior al holului central și să le arunce, ca o ploaie, peste studenții care tocmai ieșeau de la ore.

Însă, în momentul în care înfăptuia această acțiune riscantă, a fost observată de un portar, membru al Partidului Nazist, care a ordonat încuierea imediată a tuturor ușilor și ferestrelor. Poliția Secretă de Stat, alertată de portar prin telefon, a sosit cât ai clipi și i-a luat pe sus pe cei doi frați. La scurt timp, a făcut și o razie amplă, în care aveau să cadă și alți membri ai grupului, precum și alte persoane care colaboraseră cu ei într-un fel sau altul.

Frații Hans și Sophie Scholl, alături de Christoph Probst, au apărut, patru zile mai târziu, în fața instanței, asta nu înainte de a fi supuși unor interogatorii severe. În timpul lor, acuzații încercaseră să minimalizeze importanța conspirației lor, pentru a-i proteja pe ceilalți membri. Au

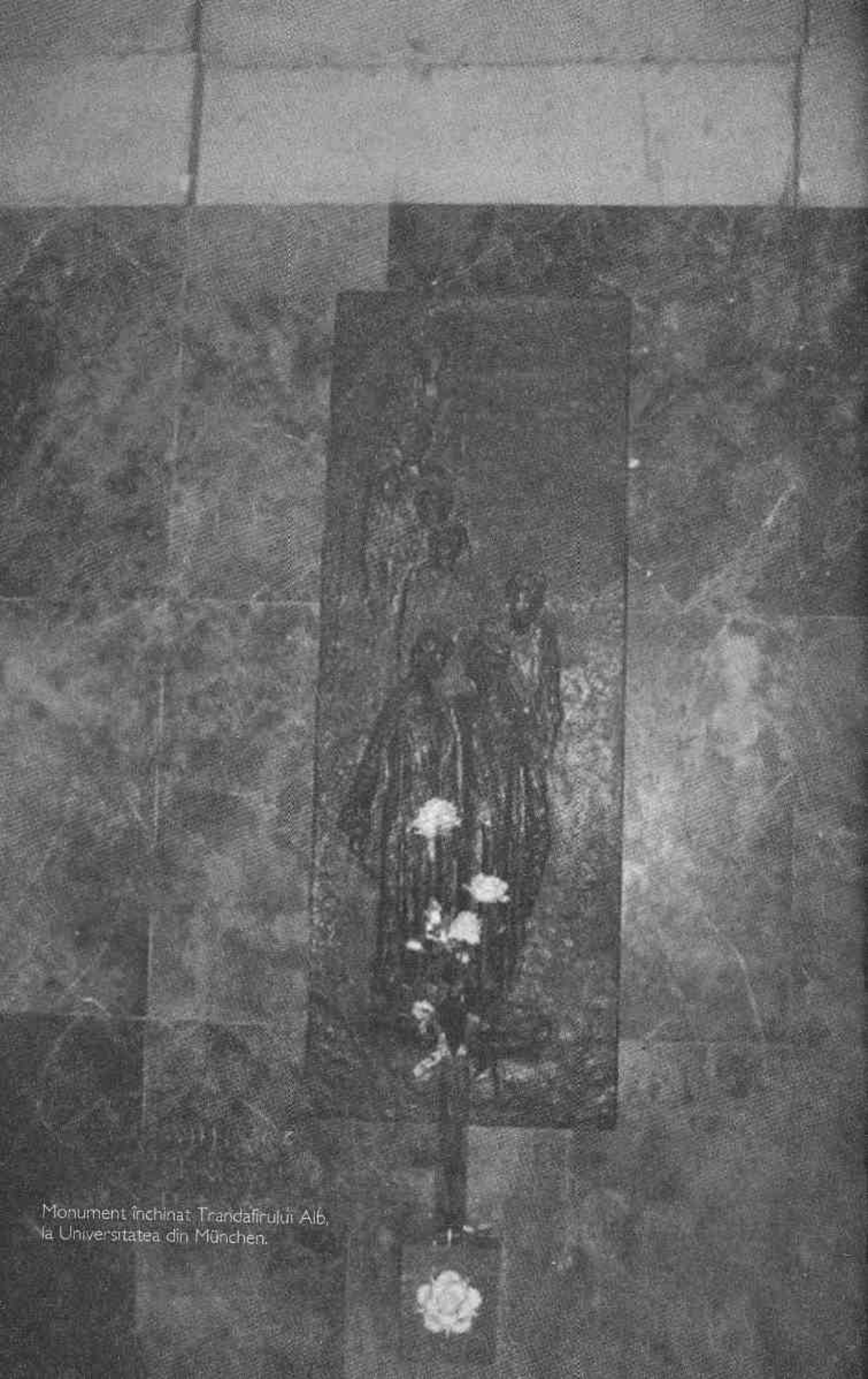
Sophie Scholl, într-o fotografie făcută în timpul procesului la care a fost supusă, în care a fost condamnată la moarte.

insistat că acționau pe cont propriu, fără complici. La procesul prezidat de Roland Freiser, Judecătorul Suprem al Tribunalului Poporului din Germania, au recunoscut doar că erau autorii faptelor care li se imputau. Sophie a declarat: „Ceea ce am spus și am scris împărtășesc mulți alții, însă nu îndrăznesc să o recunoască."

Cei trei au fost declarați vinovați și condamnați la moarte prin ghilotinare, pedeapsă care s-a pus în aplicare chiar în ziua aceea. Ceilalți membri ai grupului aveau să fie la rândul lor judecați, condamnați și decapitați, cinci luni mai târziu. Toți cei suspectați de vreo relație cu grupul au fost condamnați la pedepse cu închisoarea între șase luni și zece ani, inclusiv cei care organizaseră o colectă pentru văduva și copiii lui Probst.

După prăbușirea celui de-Al Treilea Reich, Trandafirul Alb s-a transformat brusc într-un simbol al rezistenței împotriva tiraniei naziste. Compozitorul Carl Orff, de pildă, a profitat de această recunoaștere neașteptată pentru a îndepărta orice suspiciune asupra colaborării sale cu regimul; a declarat la interogatoriu că fusese un membru fondator al Trandafirului Alb, fiind eliberat datorită acestui fapt, deși singurul lucru care îl lega de grup era că îl cunoștea personal pe profesorul Huber.

Trandafirul Alb a eșuat în încercarea sa perseverentă de a submina dictatura nazistă, dar exemplul său avea să servească generațiilor viitoare drept mărturie a ideii că, fie și sub cele mai groaznice amenințări și cu

Monument închinat Trandafirului Alb,
la Universitatea din München.

cele mai limitate mijloace, fragilitatea intrinsecă a oricărui sistem totalitar poate fi evidențiată. În timp ce majoritatea tinerilor nemți s-au arătat inconștienți, indiferenți sau chiar entuziasmați în privința nazismului, frații Scholl și camarazii lor au adoptat o atitudine fățișă de blamare a regimului care le înăbușea libertatea. Represiunea brutală la care au fost supuși nu a făcut decât să imortalizeze flacăra pe care au aprins-o atunci.

Trandafirul Alb s-a opus dictaturii într-o manieră simbolică. Rezistența sa ar putea fi numică chiar pacifistă. Spre deosebire de ei, alte grupări considereau că asemenea acțiuni n-aveau nici o șansă să dărâme regimul de teroare impus de Hitler. După cum vom vedea în continuare, acești oameni credeau din tot sufletul că doar moartea dictatorului avea să pună capăt coșmarul nazist.

Capitolul 2
ATENTATELE

Dacă rezistența împotriva nazismului a apărut din clipa în care național-socialiștii au ajuns la putere, atentatele împotriva lui Hitler s-au succedat și ele, aproape fără întrerupere, chiar de la bun început. Istoricul Richard Overy a ajuns să contabilizeze un total de patruzeci și doi de atentate; în orice caz, este foarte dificil să realizăm un bilanț al tentativelor de asasinat, întrucât ne vine greu să tragem linie între o operațiune avansată, cu posibilități reale de execuție, și un plan aflat în fază incipientă.

Suprimarea lui Hitler devenise un obiectiv dorit de mulți, până și la vremea când acesta era doar o figură secundară pe scena politicii germane. La începutul ascensiunii nazismului, Hitler avea deja adversari dispuși să-l elimine, lucru deloc de mirare, având în vedere înfruntarea înverșunată dintre Partidul Național Socialist și partidele de stânga.

Asta nu înseamnă că asemenea planuri nu erau urzite și de membri nemulțumiți din propriul partid. În primă fază, Hitler a fost implicat în mai multe schimburi de focuri, în incidente precum cel de la *Hofbräuhaus* din München, din 1921 și cel de la Leipzig, din 1923. La începutul anilor '30, când se zvonea deja posibilitatea ca Hitler să ajungă la putere, atentatele au devenit mai frecvente. În martie 1932, la München s-au tras focuri de armă asupra mașinii sale, iar în iunie 1932 a fost plasat un dispozitiv exploziv pe traseul pe care trebuia să-l urmeze, în apropiere de Stralsund.

NOROCUL DE PARTEA FÜHRERULUI

Hitler a jucat rolul principal în două incidente stranii care au demonstrat că providența era întotdeauna de partea lui. În 1936, a asistat la Wilhelmhaven la o ceremonie funerară în onoarea mai multor marinari morți în timpul Războiului Civil Spaniol. Pentru deplasare, și-a folosit trenul personal. După ceremonie, a făcut cale întoarsă spre Berlin, pe timp de noapte.

În timpul călătoriei, Hitler a observat că indicatorul de viteză situat în vagonul-restaurant arăta 125 de km pe oră. Imediat, Führerul a ordonat să se reducă viteza la 80. Mecanicul de locomotivă, care trebuia să îndeplinească anumite prevederi regulamentare, a protestat, dar nu a avut încotro și s-a supus. După câteva minute, trenul s-a oprit cu niște zdruncinături violente și cu roțile scârțâind pe șine. Cauza exploziei fusese impactul cu un autobuz care sărise un pas peste nivel. Accidentul a provocat mai mulți morți și răniți printre ocupanții autobuzului, însă pasagerii trenului au scăpat nevătămați. Ulterior, mecanicul de locomotivă a mărturisit că, dacă ar fi menținut viteza de 125 de km pe oră, trenul ar fi deraiat negreșit. Incidentul l-a impresionat deosebit de mult pe Hitler și i-a confirmat intuiția că destinul avea grijă de el.

Altă întâmplare vine să întărească ideea că Hitler se baza pe un al șaselea simț, care îl proteja când se afla în pericol. Cu altă ocazie, călătorind cu automobilul, pe o furtună violentă, de la Berlin la München, a întâlnit în drum, pe carosabil, un bărbat cu o lanternă în mână, care cerea ajutor. Șoferul a oprit, iar necunoscutul, după ce l-a asigurat că se rătăcise, a cerut să îi arate direcția localității pe care o căuta. Deodată, Hitler i-a ordonat șoferului să demareze imediat și să apese pedala de accelerație. În timp ce se îndepărtau, au auzit trei împușcături. În dimineața următoare, șoferul a examinat mașina și a observat uluit că cele trei gloanțe ricoșaseră foarte aproape de gemulețul lângă care era așezat Hitler. Mai apoi, s-a aflat explicația ciudatei întâmplări: un dement înarmat, care fusese arestat, jefuise mai multe vehicule după ce scăpase dintr-un balamuc din apropiere.

Intuiția îl salvase încă o dată pe Hitler, dar cazurile acestea nu sunt singulare. Ar fi plictisitor să descriem fiecare tentativă la viața lui Hitler, prin urmare vom face referire, în continuare, la cele trei care au fost cel mai aproape de a-și atinge obiectivul.

UN STUDENT ELVEȚIAN

În noiembrie 1938, viața lui Hitler a fost amenințată de împușcăturile lui Maurice Bavaud, un tânăr elvețian, student la teologie. Născut la Neuchâtel în 1916, Bavaud îl considera pe Hitler un pericol pentru independența elvețiană, pentru catolicismul din Germania și pentru umanitate în general. Decis să înlăture această amenințare, s-a hotărât să pună capăt vieții dictatorului. Cu asta în gând, profitând de vacanța din luna octombrie a seminarului francez la care studia, Maurice a plecat în Germania să-și

viziteze niște rude din Baden Baden, asigurându-i că era un admirator înfocat al Führerului.

Din fericire pentru el, printre rudele sale se număra și Leopold Gutterer, un înalt funcționar din Ministerul Propagandei al lui Goebbels, însărcinat cu coordonarea acțiunilor publice la care participa Hitler. Astfel, Gutterer îl informa despre evenimentele care urmau să aibă loc. După câteva zile, elvețianul a reușit să cumpere o armă și muniție, cu care urma să concretizeze atentatul.

Bavaud a participat la mai multe acțiuni, căutând o oportunitate de a se apropia de Hitler, însă curând și-a dat seama că măsurile de securitate care îl protejau pe Führer făceau din el un obiectiv greu de atins. Într-o cafenea din Berchtesgaden — satul cel mai apropiat de refugiul său alpin — tânărul, dându-se drept ziarist, l-a cunoscut pe maiorul Deckert, care, aflând de dorința lui Maurice de a-l cunoaște personal pe Hitler, s-a arătat dispus să-l ajute. Totuși, Deckert i-a domolit elvețianului entuziasmul, explicându-i cât de dificil era de obținut o întâlnire față în față cu dictatorul. În plus, în acea toamnă din 1938, Hitler călătorea fără oprire, ceea ce făcea și mai dificilă o posibilă întâlnire în Bechtesgaden.

Militarul l-a sfătuit pe Maurice să meargă la München pe 8 și 9 noiembrie, unde urma să sosească Hitler, pentru a participa la comemorarea tentativei de lovitură de stat din 1923. Curajosul elvețian a urmat sfatul lui Deckert și a mers cu trenul la München, instalându-se în apropierea locului prin care trebuia să treacă suita lui Hitler. După câteva încercări ratate, a obținut o legitimație de la Biroul de Presă Străină, unde a dat asigurări, de asemenea, că era ziarist elvețian. Pe 9 noiembrie, această legitimație avea să-i permită să ocupe un loc adecvat scopului său: înainte de a intra în Marienplatz, cortegiul trebuia să-și croiască drum pe niște străzi înguste. Maurice a profitat de zilele care-i mai rămâneau până atunci pentru a face exerciții de tragere în afara orașului München, pe lacul Ammer. Acolo închiria o barcă și țintea bărcuțele de hârtie pe care le lansa la apă.

La prima oră a dimineții de 9 noiembrie, elvețianul s-a așezat în tribuna pentru presă cu mult înainte de începerea comemorării, surprins de faptul că nimeni nu îi ceruse legitimația. Avea pistolul ascuns în buzunarul hainei. Planul său era să părăsească locul și să se apropie suficient de Hitler pentru a-l putea nimeri. În sfârșit, sosise momentul așteptat; suita se apropia de locul în care se afla Maurice. A observat însă, cu mare neplăcere, că oamenii se îmbulzeau pe marginea străzii cu brațele ridicate, salutând în stil nazist. În aceste condiții, de vreme ce nu putea nici măcar să-și vadă obiectivul

Studentul elvețian la teologie, Maurice Bavaud, a fost foarte aproape de a trage asupra lui Hitler.

și pierduse orice șansă de reușită, a renunțat. Cu un profund sentiment de frustrare, a părăsit locul. Nu avea, însă, de gând să renunțe așa ușor.

A doua zi, s-a întors la Berchtesgaden, gândind că Hitler se afla acolo, dar i s-a spus că pornise într-o nouă călătorie. Elvețianul a încercat prin toate mijloacele să obțină o întrevedere cu dictatorul, deplasându-se mereu pe urmele lui, însă timpul trecea și cererile sale rămâneau îngropate sub alte mii de solicitări de același fel. În tot acest du-te-vino, banii i s-au terminat, iar elvețianul s-a văzut nevoit să se întoarcă în Franța ca să-și adune forțele și să facă rost de un nou capital. Însă, în această călătorie cu trenul, Bavaud a comis o eroare fatală: nu și-a procurat o legitimație valabilă. Neregula a fost descoperită la un control de rutină al personalului de cale ferată, care a adus-o imediat la cunoștința Gestapoului. Elvețianul a fost arestat, și-a fost descoperit pistolul pe care-l avea asupra sa.

Supus interogatoriilor, Bavaud a sfârșit prin a povesti întreaga istorie a atentatului. Pe 18 decembrie 1938 a fost judecat de Tribunalul Poporului și condamnat la moarte. Guvernul elvețian a încercat să-i comute pedeapsa capitală cu închisoarea, dar se pare că eforturile n-au fost suficient de insistente; de fapt, ambasadorul elvețian la Berlin, Hans Fröhlicher, a ajuns să condamne în mod public atentatul. Pe 14 mai 1941, Maurice Bavaud avea să ajungă la ghilotină, în închisoarea berlineză Plötzensee.

După război, părintele Bavaud a încercat să reabiliteze numele fiului său, lucru pe care l-a și reușit, cel puțin în parte, pe 12 decembrie 1955, atunci când un tribunal german a comutat pedeapsa cu moartea cu alta

de cinci ani de închisoare, considerând că viața lui Hitler, la fel ca cea a oricărei alte persoane, era protejată de lege. Dar pe tatăl lui Bavaud nu l-a mulțumit rezoluția și a făcut apel. În anul următor s-a dat un nou verdict, prin care se anula și pedeapsa cu închisoarea, iar statul german era obligat să plătească o indemnizație de 40.000 de franci elvețieni familiei Bavaud pentru sentința nedreaptă. Din clipa aceea, Maurice Bavaud a ajuns să fie idealizat. Pentru mulți elvețieni, el devenise un nou Wilhelm Tell. Reabilitarea reputației sale s-a cristalizat în 1989 și 1998, prin declarațiile Consiliului Federal Elvețian care admiteau că autoritățile elvețiene ale vremii nu făcuseră tot ce le stătuse în putere pentru a salva viața tânărului condamnat de justiția nazistă.

UN TÂMPLAR SINGURATIC

Cea mai mare parte a încercărilor de a pune capăt regimului nazist prin eliminarea dictatorului au fost rodul inițiativelor individuale, după cum bine am văzut în cazul lui Bavaud. Însă Georg Elser, un tâmplar din Königsbronn, avea să se apropie mult mai tare de reușită decât studentul elvețian.

Elser avea treizeci și șase de ani când a încercat să-l omoare pe Hitler. Era mic de statură, cu părul castaniu și ondulat. Fire singuratică, avea puțini prieteni, dar cei care îl cunoșteau aveau o părere bună despre el. Pe Elser nu îl interesa politica; deși se înscrisese într-o organizație comunistă, Liga Roșie a Combatanților de pe Front, și făcuse parte din sindicatul tâmplarilor, nu participa la decizii politice și nu știa mare lucru despre ideologii.

Cu toate acestea, Elser observase deteriorarea nivelului de viață al clasei muncitoare și limitarea libertăților, precum și pericolele pe care le aducea cu sine politica expansionistă a lui Hitler. După Pactul de la München, Elser a ajuns să considere — pe bună dreptate — că în locul garantării păcii în Europa, în realitate se făcuse un pas către război; de aceea, doar eliminarea cercurilor conducătoare ale regimului putea împiedica o nouă conflagrație. Drept urmare, în toamna anului 1938, Elser a decis să ia asupra lui sarcina de a elimina conducătorul suprem al celui de-Al Treilea Reich.

Elser aflase din presă că următoarea reuniune a șefilor partidului urma să se desfășoare în München, la *Bürgerbräukeller*, pe 8 noiembrie 1939. La acea dată avea loc aniversarea anuală a Puciului de la berărie, din 1923,

Georg Elser a reușit să ascundă o bombă cu ceas în locul în care Hitler trebuia să rostească un discurs.

sărbătoare la care aveau să se reunească figuri marcante ale regimului, alături de Führer în persoană și de *vechea gardă* a partidului. Elser a călătorit la München. Acolo, a ajuns la concluzia că o bombă cu ceas era cel mai bun sistem pentru a-și duce la capăt planurile. Avea de gând să o amplaseze în spatele estradei care se monta de obicei pentru aniversari, în mijlocul coloanei situate în locul în care urma să vorbeasă Hitler.

În lunile următoare, Elser a furat explozibili de la fabrica de armament la care lucra. Pentru a fabrica ceasul bombei, s-a folosit de cunoștințele dobândite pe când lucrase, timp de patru ani, într-o fabrică de ceasuri.

La începutul lunii aprilie, și-a luat concediu medical și s-a întors la München. A făcut o recunoaștere minuțioasă a locului în care urma să plaseze bomba, a realizat măsurători și schițe sumare. A obținut o nouă slujbă într-o carieră de piatră, care i-a permis să fure dinamită. În timpul următoarelor luni a făcut teste cu bomba pe care o proiectase, teste care s-au bucurat de succes. Întors la München în august, până în luna noiembrie a ajuns să se ascundă de până la treizeci de ori în berărie, fără să fie descoperit, căci în fiecare dimineață ieșea pe ascuns pe o ușă laterală, fără să fie văzut. Acolo a făcut, încetul cu încetul, un orificiu în coloana dorită, în spatele lambriurilor de lemn. Munca pe care a depus-o a fost atât de minuțioasă, încât a acoperit până și orificiul cu staniu, ca bomba să nu se miște sau peretele să nu sune a gol. Bomba urma să fie instalată și pregătită pe 6 noiembrie, iar a doua zi Elser avea să se întoarcă la berărie ca să se asigure că funcționa în continuare. În dimineața următoare, Elser și-a luat rămas-bun de la sora lui, care trăia în Stuttgart, i-a cerut ceva bani și a pornit la drum către frontiera elvețiană.

Discursul lui Hitler dura, de obicei, de pe la opt și jumătate până pe la aproximativ zece seara, pentru ca apoi să mai stea de vorbă, câteva minute, cu tovarășii de partid. Pentru a se asigura că bomba va exploda când Hitler se va afla pe estradă, Elser a programat explozia la nouă și douăzeci de minute.

Însă, din nefericire pentru el și pentru viitorul Germaniei, condițiile speciale de război au adus anumite schimbări în sărbătoarea din acel an. Hitler și-a început discursul la opt și zece minute și l-a terminat puțin după ora nouă. Odată încheiată cuvântarea, s-a îndreptat rapid către gară pentru a prinde trenul de nouă și jumătate către Berlin; vremea nefavorabilă îl împiedicase să zboare cu avionul, lucru care a dus, la rândul lui, la scurtarea discursului.

Întocmai cum fusese prevăzut, la 21:20 fix a explodat bomba lui Elser, care a distrus coloana situată în spatele locului unde stătuse Hitler cu zece minute mai înainte și parte din acoperișul galeriei superioare. După plecarea

Hitler, în timpul unui discurs la berăria din München, unde Elser avea să-și plaseze bomba cu ceas. Dictatorul avea să părăsească incinta înaintea exploziei.

dictatorului, multă lume părăsise incinta, de aceea amploarea exactă a exploziei, în condițiile în care o planificase Elser, este imposibil de bănuit. Opt persoane au decedat și șaizeci și trei au fost rănite, dintre care douăzeci și șase grav.

Imediat, Serviciul de Securitate al Reich-ului s-a pregătit să-i descopere pe responsabilii atentatului. Primele suspiciuni au căzut asupra Serviciilor Secrete Britanice. Însă lucrătorii de la *Bürgerbräukeller* au descoperit rămășițele unei bombe artizanale cu ceas; tipul de exploziv era cel folosit în mine, iar autorul întrebuințase plăcuțe de staniu și de plută, confecționate după un model rar întâlnit. De aceea, caracteristicile bombei artizanale nu corespundeau cu tipul de dispozitiv pe care l-ar fi folosit niște agenți trimiși de un stat străin.

Poliția a interogat un ceasornicar care își amintea că vânduse unui bărbat cu accent șvab două ceasuri identice cu cele folosite la bombă. A fost interogat și un comerciant care vânduse plăcuțe de plută. În final, investigația a dus la un lăcătuș care îi împrumutase atelierul său unui șvab pentru a lucra la „invenția sa". Descrierile celor trei bărbați s-au potrivit întocmai.

În urma acestor investigații, poliția a descoperit că un bărbat care corespundea descrierii fusese văzut în ultimele săptămâni în apropiere de *Bürgerbräukeller*. De câteva ori chiar fusese surprins pe la toaletă după ora închiderii. La scurt timp, Heinrich Müller, șeful secției IV din cadrul

Timbru german dedicat lui Georg Elser, în semn de recunoștință pentru acțiunea sa.

Gestapoului, a primit o telegramă care îi aducea la cunoștință arestarea unui suspect ce corespundea descrierii făcute de vânzători, la frontiera cu Elveția.

Elser fusese reținut, din întâmplare, la ora nouă fără un sfert, în punctul vamal din Constanza, la granița elvețiană. Era arestarea de rutină a cuiva care încercase să treacă clandestin frontiera. Însă, după câteva ore, funcționarii de la graniță au făcut legătura între Elser și atentat, după ce au găsit în buzunarele lui o vedere cu *Bürgerbräukeller* (cu o coloană marcată cu cruce roșie), un fragment de detonator și o insignă comunistă. În ciuda probelor, Elser a negat orice legătură cu atentatul.

Elser a fost condus la München pentru a fi interogat de Gestapo. A continuat să nege participarea sa la eveniment, în ciuda probelor incriminatoare (de pildă, zgârieturile pe care le căpătase stând în genunchi, săpând la coloană). După ce a fost torturat în noaptea de 12 spre 13 noiembrie, pe 14 noiembrie a mărturisit. După câteva zile, a dat o declarație completă, cu detalii despre bombă și motivele care îl împinseseră să comită atentatul. După mărturisirea de la München, Elser a fost dus la sediul Serviciului de Securitate al Reich-ului din Berlin, unde a fost torturat din nou. Lui Himmler îi venea greu să creadă că un tâmplar, care pe deasupra mai era și lipsit de resurse și studii, fusese atât de aproape de a-l asasina pe Führer, fără complici. Era convins că avusese vreo legătură cu Serviciile Secrete Britanice.

Până în 1941, Elser a rămas la Berlin. După ce a început invazia Uniunii Sovietice, pe 22 iunie 1941, a fost transportat în lagărul de concentrare

În München există o piață ce poartă numele lui Georg Elser.

de la Sachsenhausen, pentru ca, în 1944, să fie trimis în cel de la Dachau. Ciudat, în ambele locuri a fost tratat ca un prizonier privilegiat. S-a speculat pe seama faptului că Hitler ar fi așteptat momentul potrivit pentru a organiza un proces menit să demonstreze că Elser făcea parte dintr-o conspirație organizată de serviciile secrete britanice, însă nu se cunoaște adevăratul motiv al acestei atitudini binevoitoare față de Elser.

Cu toate acestea, pe 5 aprilie 1945, pe când războiul era deja pe punctul de a lua sfârșit, Hitler a ordonat să fie executați prizonierii speciali de la Dachau, printre care se aflau atât amiralul Wilhelm Canaris cât și Georg Elser. Patru zile mai târziu, un ofițer al trupelor SS, Theodor Heinrich Bongartz, l-a executat pe Elser cu o împușcătură în ceafă.

Cele două tentative relatate, cea a lui Bavaud și cea a lui Elser, sunt reprezentative pentru planurile puse la cale și executate de o singură persoană. În continuare, vom cunoaște un alt caz, de această dată având ca actori principali mai mulți indivizi. În acest caz, Hitler a fost cel mai aproape de moarte, în perioada dinaintea atentatului comis de Stauffenberg.

ATENTATUL CU STICLE

Tentativa de asasinat a avut loc pe 13 martie 1943, atunci când mai mulți tineri ofițeri au pus în practică un plan pentru a curma viața lui Hitler. Nemulțumirea din rândul ofițerilor nemți detașați pe frontul rusesc s-a produs din prima iarnă, din decembrie 1941. Încă de la acea vreme

opoziția militarilor față de stilul lui Hitler de a duce războiul se vedea cu ochiul liber.

Cu o lună și jumătate înainte de atentat, avusese loc dezastrul de la Stalingrad. Divizia a 6-a a generalului Paulus fusese capturată de sovietici, după ce suferise neajunsuri de nedescris în orașul situat la gurile de vărsare ale Volgăi. Fusese prima mare înfrângere de pe frontul rusesc, ceea ce a sporit senzația generală că Germania avea să piardă iremediabil războiul.

În vara anului 1942, generalul Henning Von Tresckow, de 41 de ani, și comandantul Fabian Von Schlabrendorff, de 36, au încercat să-l atragă pe generalul Hans Von Kluge într-o conspirație împotriva lui Hitler, care trebuia să se soldeze cu eliminarea fizică a acestuia. Era vorba despre așa-numita Operațiune Flash, care nu era văzută cu ochi răi de responsabilul suprem al Serviciilor Secrete Germane, amiralul Wilhelm Canaris. Însă Von Kluge, gândindu-se poate că era puțin probabil ca situația militară să se prelungească, a preferat să nu se amestece în proiectul riscant, care urmărea, în ultimă instanță, negocierea unei păci onorabile cu puterile occidentale pentru continuarea luptei în est.

Această inițiativă s-a amânat, întrucât conspiratorii nu obținuseră aproape nici un ajutor din partea generalilor, însă înfrângerea catastrofală de la Stalingrad i-a făcut să reacționeze. Ordinele date de Hitler generalului Paulus de a rezista „până la ultimul om și la ultimul glonte", în loc să se replieze pe o linie defensivă mai sigură, au repugnat total corpului generalilor și au făcut ca Von Kluge să se arate mai deschis în fața propunerilor ofițerilor rebeli.

Conștienți că era momentul potrivit pentru a-și duce la îndeplinire planul, conspiratorii au obținut, atunci, participarea activă a lui Von Kluge. Singurul lucru pe care trebuia să-l facă Von Kluge era să-l invite pe Hitler să-l viziteze în Smolensk. Führerul, care se afla în Cartierul său General din Vinnitsa, în Ucrania, trebuia să facă o escală în Smolensk, pentru ca apoi să-și continue călătoria până la Cartierul General din Rastenburg. Planul consta în plasarea unei bombe în avion, în timpul escalei la Smolensk, astfel încât să explodeze pe traseul către Rastenburg. Rezultatul putea fi oricând prezentat drept un accident sau un atac al avioanelor rusești, astfel încât se evitau inconvenientele pe care le presupunea constatarea imediată a atentatului.

În orice caz, bomba din avion era cea de-a doua opțiune. Locotenent-colonelul Georg Freiherr Von Boeselager se afla la conducerea unui mic grup de ofițeri dispuși să-l ciuruiască pe Führer, deși ura care se

acumulase în sufletul său împotriva tiranului era atât de aprigă, încât se hotărâse să tragă el însuși.

Pe 13 martie 1943 a avut loc vizita care trebuia să se finalizeze cu moartea dictatorului german. Aparatul Focke Wulf 200 Condor al lui Hitler a aterizat, la prânz, pe aerodromul din Smolensk. Von Kluge și Von Tresckow l-au primit la scara avionului pentru a-i ura bun-venit, strângându-i cordial mâna. Însă Führerul nu se lăsa înșelat de aparențe, fiind foarte conștient de atmosfera ostilă cu care urma să se confrunte acolo. De aceea, era în permanență înconjurat de escorta sa. Unii dintre membrii corpului de securitate aveau să susțină mai târziu că, în acea zi, Hitler purta vestă antiglonț. În plus, își adusese propriile provizii și-l luase cu el și pe bucătarul său, pentru a evita vreo tentativă de otrăvire.

După o scurtă vizită la instalații, întreaga suită s-a îndreptat către sala de mese a ofițerilor. Deși atmosfera era tensionată, masa s-a desfășurat în mod firesc. Era momentul să se tragă asupra lui, însă, întrucât Hitler era așezat lângă Von Kluge, Von Boeselager nu voia să pună în primejdie viața generalului implicat în conspirație.

Von Boeselager a decis să tragă în el când avea să părăsească sala de mese. Dar norocul i-a surâs încă o dată lui Hitler; în timp ce lunetiștii erau plasați la ușa care dădea către aerodrom, Hitler, alertat poate de intuiția sa proverbială, a preferat să iasă pe ușa cealaltă, făcând un ocol pentru a inspecta din nou cazarma. Primul plan de asasinare a dictatorului dăduse greș, dar mai rămânea planul B, care părea să aibă mari sorți de izbândă.

Dispozitivul care trebuia să pună capăt vieții lui Hitler era deja pregătit. La prima vedere nu erau decât două sticle învelite în hârtie de împachetat cadouri și legate cu o fundă, dar în realitate era vorba despre o bombă puternică, programată să explodeze atunci când avionul Führerului avea să se afle în zbor.

Bomba se afla în mâinile acestor ofițeri încă din vara anului precedent, atunci când un ofițer neamț reușise să subtilizeze mai multe materiale explozive britanice, găsite pe plaja din Dieppe, după raidul aliat din 19 august 1942. Dispozitivul, compus din două mine adezive, era de genul celor pe care britanicii obișnuiau să le trimită rezistenței franceze pentru operațiunile de sabotaj. Grupul lui Tresckow și Schlabrendorff a reușit să realizeze mai multe teste cu explozibilul, verificându-i raza lungă de acțiune, suficientă pentru a doborî în zbor avionul în care urma să călătorească Hitler.

Când Führerul a socotit vizita încheiată, Von Tresckow i-a înmânat colonelului Heinz Brandt, unul dintre membrii suitei oficiale, pachetul care se presupunea că avea înăuntru cele două sticle, rugându-l ca, la sosirea

în cazarma lui Hitler din Rastenburg, să i le expedieze generalului Helmut Stieff, detașat la Berlin. Pentru a justifica aspectul pătrățos al pachetului, l-a lămurit că era vorba despre două sticle de Cointreau, cunoscute pentru forma lor pătrată.

Înainte de a-l înmâna, Von Tresckow activase capsula de aprindere, acționând un mecanism din exteriorul pachetului. Brandt a preluat coletul, ceva obișnuit în acest tip de deplasări, și a urcat în avion cu el, depozitându-l în compartimentul echipajului. Aeroplanul, cu Hitler și cu bomba la bord, a înconjurat pista de decolare și și-a luat zborul. Era ora 15:19.

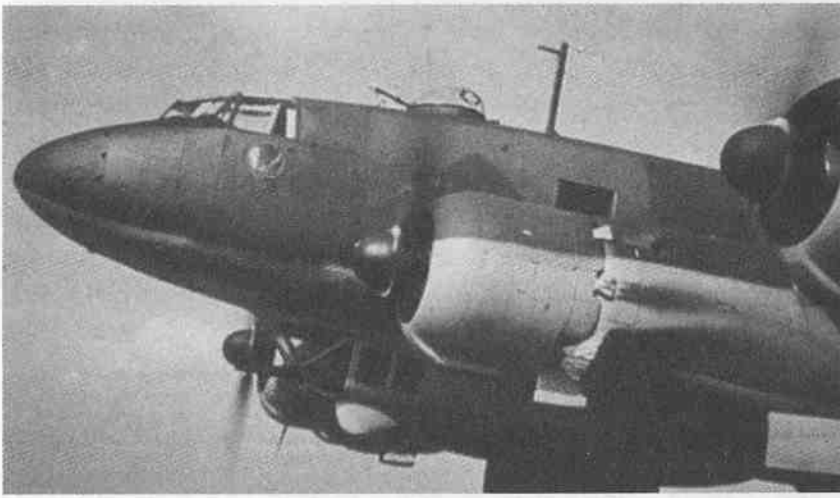
Schlabrendorff s-a îndreptat către biroul său și le-a telefonat ofițerilor care erau la curent cu operațiunea. Folosind coduri stabilite în prealabil, pentru a evita posibilele interceptări, i-a informat că totul se desfășurase conform planului și că trebuiau să fie atenți la iminenta știre a decesului Führerului într-un „accident aerian" și pregătiți pentru a prelua controlul situației.

Începând cu ora 15:45, momentul exact calculat pentru explozie, Tresckow, Schlabrendorff și ceilalți participanți la complot au așteptat nerăbdători un telefon care să le comunice „accidentul" suferit de aparatul Condor în călătoria de întoarcere.

La ora 16:04, turnul de control al aerodromului din Smolensk a primit un mesaj de pe câmpul de aviație din Rastenburg. Un aghiotant a intrat în biroul lui Schlabrendorff și i-a înmânat hârtia. Conținutul laconic al mesajului era pe cât de concludent, pe atât de dezamăgitor: „Führerul a sosit fără probleme".

Pe moment, perplexitatea și descurajarea au pus stăpânire pe conspiratori, care nu înțelegeau cum de putuse bomba să eșueze. Mai târziu avea să iasă la lumină că pilotul ridicase avionul pentru a evita turbulențele unei furtuni, provocând scăderea bruscă a temperaturii în compartimentul în care se afla pachetul. Înghețând acidul din mecanism, firul metalic subțire care ținea strâns percutorul (și care trebuia să se corodeze în contact cu acidul) nu a mai cedat.

Totuși, nu era clar dacă acesta era motivul pentru care dispozitivul eșuase. Alte investigații semnalează că sistemul de încălzire al aparatului nu funcționase corect în timpul călătoriei, determinând scăderea temperaturii, rezultatul fiind același. În această privință, până și Von Schlabrendorff avea să se contrazică după război, afirmând că acidul înghețase, făcând mecanismul inutilizabil, în timp ce într-un interviu ulterior dăduse asigurări că, în ciuda frigului, focosul funcționase corect, punând eșecul pe seama explozibilului britanic defectuos.

Un aparat Focke Wulf 200 Condor, de tipul celui cu care zbura în mod obişnuit Hitler. La 13 martie 1943, câţiva ofiţeri au reuşit să plaseze o bombă în avionul său, sub forma unui pachet în care se presupunea că se găseau două sticle, motiv pentru care acţiunea avea să rămână cunoscută în istorie ca *Atentatul cu sticle*.

Oricare ar fi fost cauzele, realitatea este că Hitler a sosit teafăr la Rastenburg. Decepţia enormă produsă de eşec nu l-a împiedicat însă pe Von Tresckow să-şi dea seama că, neexplodând, existenţa dispozitivului urma să scoată la lumină tentativa, căci generalul Stieff, căruia îi erau destinate sticlele, nu ştia nimic de complot. A trimis în grabă un mesaj la Rastenburg, prin care anunţa că intervenise o greşeală: pusese nişte sticle de coniac franţuzesc în locul celor de Cointreau. Pentru a putea recupera pachetul incriminator, i-a anunţat că Schlabrendorff avea să ajungă în scurt timp la Berlin pentru nişte probleme personale şi urma să ducă personal sticlele după ce avea să treacă pe la Rastenburg.

Din fericire, nimeni nu a băgat de seamă straniul interes pentru soarta sticlelor; Schlabrendorff a reuşit să recupereze dispozitivul. Operaţiunea Flash eşuase, însă conspiratorii nu fuseseră descoperiţi.

Acestea sunt doar câteva dintre atentatele nereuşite la viaţa Hitler, anterioare tentativei de asasinare puse la cale de Claus von Stauffenberg. Au mai existat alte planuri, individuale sau colective, care urmăreau să pună capăt vieţii tiranului nazist. Însă, oricât de curios şi de exasperant ar fi, norocul avea să se afle de fiecare dată de partea dictatorului.

După cum vom vedea în capitolele următoare, în tentativa din 20 iulie 1944, ce face obiectul prezentei cărţi, idila deosebită dintre Hitler şi steaua sa norocoasă, pe cât de avantajoasă pentru el, pe atât de dăunătoare pentru viaţa a milioane de oameni nevinovaţi, avea să continue.

Capitolul 3
STAUFFENBERG

Nu putem înțelege pe deplin complotul din 20 iulie 1944 fără să cunoaștem în profunzime personalitatea celui mai important om care l-a inițiat, Claus von Stauffenberg, persoana aflată în centrul acestui episod istoric.

Nemulțumirea din rândul Armatei față de Hitler avea nevoie de ajutorul unui reactiv puternic pentru a se manifesta. Von Stauffenberg avea să se dovedească elementul indispensabil pentru aprinderea fitilului conspirației. Mulți înțelegeau necesitatea acestei cotituri radicale în destinul Germaniei, însă nimeni nu îndrăznea să poarte povara unei asemenea responsabilități. Contele Von Stauffenberg avea să-și asume acest rol.

Ce l-a făcut pe acest aristocrat să-și pună viața și viitorul familiei în pericol pentru a încerca să dărâme regimul nazist? Răspunsul la această întrebare ni-l va dezvălui biografia sa, căci numai ea ne poate pune la dispoziție cheile înțelegerii comportamentului din acele momente de mare însemnătate pentru istoria Germaniei.

ORIGINEA FAMILIEI

Claus Philipp Maria Schenk, conte de Stauffenberg, s-a născut la 15 noiembrie 1907, în localitatea bavareză Jettingen. A fost cel de-a treilea fiu al contelui Alfred Schenk von Stauffenberg. Frații săi, Berthold și Alexander, gemeni, se născuseră cu doi ani înaintea lui. Claus a avut la rândul său un frate geamăn, Konrad, care a murit la naștere.

Familia lui provenea din străvechea nobilime. Linia neîntreruptă a acestei ramuri din arborele genealogic începe în 1382, cu Hans Schenk von Stoffenberg (sic). Însă rădăcinile sale ar putea fi mult mai adânci, pornind tocmai de la Hugo von Stophenberg, din 1262, anul primei consemnări documentare a acestui nume de familie. Castelul care a dat numele

de Stauffenberg, aflat în prezent în ruină, se găsește în împrejurimile localității Hechingen.

Străbunicul contelui, baronul Ludwig von Stauffenberg, purta titlul ereditar de consilier al coroanei de Bavaria. În 1874, regele Ludovic a II-lea i-a conferit rangul de conte. Potrivit legendei familiei, baronului, care împlinea 70 de ani, i-a fost făcută o favoare regală; se pare că acesta afirmase că ar accepta cu plăcere orice recompensă, cu excepția unui titlu nobiliar. E posibil ca tenacitatea lui Ludwig să-i fi adus antipatia monarhului, astfel că regele profitat de ocazia de a-i acorda o favoare care îi displăcea, numindu-l conte.

Tatăl lui Claus von Stauffenberg, Alfred, s-a bucurat timp de mulți ani de un rang înalt în stat, intendent principal al regelui de Württemberg, până în 1918, după căderea monarhiei, când această funcție a fost eliminată. Alfred Schenk von Stauffenberg era un catolic convins, conservator, cu înclinație pentru formele stricte de reprezentare și pentru ceremonialele de la curte.

Dar nu trebuie să ne formăm o imagine greșită a părintelui său, căci se descurca de minune și în probleme mai practice: repararea unui contact electric, tapițarea unei mobile sau îngrijirea unei livezi. Un prieten al familiei, Theodor Pfizer, și-l amintea „smulgând buruienile de pe drum, altoind pomii fructiferi sau adunând anghinare". Acest amestec de tradiție, respect al formalităților și, uneori, de atitudine eminamente practică, avea să devină parte din genele lui Claus.

Faptul că tatăl său nu era un aristocrat tipic se prea poate să fi fost cauza caracterului nestăpânit al lui Stauffenberg. Unul dintre comandanții săi de divizie avea să spună despre el că tunsul, îngrijirea personală și uniforma îl interesau destul de puțin. Camarazii săi erau și ei de acord că acorda puțină atenție aspectului exterior. Fără îndoială, Stauffenberg nu-și dorea să fie recunoscut ca aristocrat, ci ca unul de-al lor.

Noblețea îi venea lui Stauffenberg și pe latură maternă. Mama sa era contesa Caroline Üsküll, strănepoata legendarului general prusac August Gneisenau (1760-1831). Ea era opusul tatălui, căci nu împărtășea acea capacitate a soțului ei de a înfrunta lucrurile practice ale vieții. Am putea spune că mama lui întrunea toate aspectele aristocratice. Își critica soțul și fiii când vorbeau între ei laconic, folosind expresii scurte și sonore, în loc să converseze corect. Manifesta un interes sporit pentru muzică și literatură; era capabilă să recite din memorie pasaje lungi din Goethe și Shakespeare.

Familia Stauffenberg în 1923. Deasupra, tatăl, Alfred și, alături, soția sa, Caroline. Dedesubt, de la stânga la dreapta: Claus, Berthold și Alexander.

Originea aristocratică de viță veche a lui Stauffenberg nu este doar o notă biografică necesară, ci și un fapt-cheie pentru înțelegerea naturii complotului inițiat de el și a represiunii ulterioare exercitate asupra lui. Trebuie avut în vedere că relația dintre național-socialiști și nobilime era deosebit de tensionată. Aristocrații simțeau un amestec de neîncredere și dispreț față de naziști; diferențele de clasă erau copleșitoare, dacă stăm să ne gândim că mare parte din cadrele național-socialiste erau alcătuite din persoane provenite din rândul muncitorilor sau din clasa de mijloc. Faptul că oameni cu o cultură precară, lipsiți de maniere alese, urcau în posturi de conducere politică rezervate timp de secole celor de viță nobilă provoca mari nemulțumiri în sânul aristocrației.

La rândul lor, naziștii erau convinși că nu vor reuși să modeleze după bunul plac mentalitatea nobililor, strâns legată de tradiție, spre deosebire de masele muncitoare, cărora era mai ușor să le inoculeze principii noi. Știau că n-aveau să-i câștige niciodată pe aristocrați de partea lor. De fapt, la începutul războiului, Himmler și Goebbels dăduseră de înțeles că, după conflictul armat, avea să se desfășoare o execuție în masă a nobililor nemți la Berlin, în Lustgarten. Însuși Himmler i-a mărturisit la un moment dat maseurului său convingerea că „principii nu sunt mai buni decât evreii". Un raport aflat în posesia lui Martin Bormann, secretarul lui Hitler, datat 22 iulie 1944, la două zile după atentat, califica nobilimea drept „râia și epidemia intelectuală a națiunii".

În acest mediu prielnic, este mai lesne de înțeles opoziția fermă a contelui Stauffenberg față de regimul nazist, precum și reacția ieșită din comun a aparatului represiv nazist la aflarea veștii despre prezența unui aristocrat pe puntea de comandă a complotului.

COPILĂRIA ȘI TINEREȚEA

Claus și-a petrecut primii ani de viață la Stuttgart, frecventând Liceul Eberhard-Ludwig, care se bucura de o lungă tradiție pedagogică. Doctrina acestei școli, care se baza pe spiritul umanist, a fost ușor asimilată de tânărul Stauffenberg, trezindu-i interesul pentru clasici. În armată, avea să citească texte antice în limba originală, uimindu-și camarazii.

Până să termine liceul, Claus și-a manifestat intenția de a deveni arhitect — în mod curios, aceeași vocație ca cea a lui Hitler, bărbatul pe care avea să încerce, peste ani, să-l omoare — ajungând apoi să viseze la o carieră de muzician. Claus cânta la violoncel și dădea concerte pentru familie alături de frații săi; ajunsese, chiar, să dea recitaluri în afara cercului familial. Cu toate acestea, a realizat în cele din urmă că nu avea să se remarce niciodată în acest domeniu și a renunțat pentru totdeauna la interpretare.

Înlăturarea monarhiei, la sfârșitul Primului Război Mondial, a reprezentat o lovitură pentru familie. Au fost nevoiți să-și mute locuința de la al doilea nivel al palatului conților și ducilor de Württemberg într-o casă mai modestă din oraș. Părinții au observat cu îngrijorare prăbușirea aproape instantanee a barierelor sociale în perioada postbelică și influența noilor idei asupra fiilor lor.

Stauffenberg simțea că aparține unei elite, însă nici el, nici frații săi nu aspirau la o recunoaștere socială a originii lor nobile, lucru pe care încercau să-i facă să înțeleagă pe părinții lor. Altminteri, ar fi considerat-o un stimul pentru a-și asuma responsabilitățile.

Deși Claus se îmbolnăvea destul de des, nu a stat pe gânduri și s-a alăturat, împreună cu fratele său, Berthold, grupărilor de tineret, cu care făceau excursii și muncă voluntară. Tatăl lor nu privea cu ochi buni nici aceste activități, nici relația fiilor săi cu poetul Stefan George. Berthold și Claus, iar puțin mai târziu, Alexander, au fost admiși în cercul de prieteni al poetului. George avea o influență covârșitoare asupra lui Stauffenberg, și avea să reușească să le transmită celorlalți conspiratori entuziasmul față de poezia sa.

George nu doar preda poezia, ci încerca pe deasupra să le inoculeze elevilor săi dorința de a împinge învelișul spiritual al Germaniei deasupra

În 1929, sculptorul Frank Mehnert a realizat acest bust al lui Claus von Stauffenberg.

dispersiei spirituale, morale, politice și artistice care putea fi percepută în mod evident în societatea germană. Poetul ura gândirea burgheză, convenționalismele, religia impusă sau falsul patriotism, oferind, în schimb, soluții autentice. Conștiința națională a lui George nu avea nimic de-a face cu ideile rasiste ale naziștilor și cu naționalismul lor vulgar. Etica poetului era una a acțiunii ca necesitate a vieții, prin care fiecare trebuia să se dedice chemării sale. Stauffenberg a îmbrățișat la rândul său acest mesaj. Considerațiile lui Stefan George vor avea un rol decisiv în formarea bazelor ideologice ale complotului din 20 iulie.

VOCAȚIA MILITARĂ

Dintre cei trei frați, Berthold era cel mai strălucit din punct de vedere intelectual; a studiat dreptul și a devenit o personalitate juridică eminentă în Marina nemțească. Și Alexander a studiat dreptul, dar în cele din urmă s-a hotărât să urmeze calea istoriei.

În martie 1926, Stauffenberg a luat bacalaureatul cu note strălucite, în ciuda nenumăratelor boli care îl ținuseră la pat perioade îndelungate și-l siliseră să ia lecții particulare. Cele mai bune note le-a obținut la matematică, istorie și franceză. Cel mai slab calificativ, un „suficient", l-a primit la limba latină.

Așa cum am spus mai sus, în adolescență, Stauffenberg își exprimase dorința de a deveni arhitect, chiar cu puțin înainte de a-și termina studiile de bacalaureat; totuși, în mod surprinzător, a hotărât să se facă ofițer. Nu se cunoaște motivația care l-a împins către această schimbare bruscă. S-a vorbit despre posibilitatea ca Stefan George să-l fi influențat în schimbarea de carieră. În acea perioadă, viața militară era văzută în Germania ca o posibilitate de a interveni, într-un fel sau altul, în istoria națiunii. E posibil ca Stauffenberg să se fi văzut împins spre această responsabilitate.

În 1926, Stauffenberg a primit postul de cadet în Regimentul al 17-lea de Cavalerie din Bamberg, unitate militară de care familia sa era legată prin tradiție. După ce și-a petrecut un an executând treburile cele mai simple, după cum indica regulamentul formării ofițerilor, în anul următor a fost trimis la școala de infanterie de la Dresda.

După această perioadă, a urmat școala de cavalerie de la Hanovra. Există câteva mărturii ale personalității sale din timpul șederii la această școală. Se bucura de mare încredere din partea șefilor și a devenit imediat popular

printre colegi, care l-au ales reprezentantul clasei. Manifesta o abilitate înnăscută de a interveni în conflicte și a le gestiona cu succes.

Stauffenberg se mai remarca și prin armonia trăsăturilor sale. A servit drept model pentru un bust sculptat de tânărul sculptor Frank Mehnert, operă a cărei conservare avea să cadă în sarcina viitoarei sale soții. Bustul surprinde caracteristici ideal descrise de un alt sculptor, Ludwig Thormaelen, membru al cercului poetului Ștefan George:

„Unul dintre lucrurile care atrăgeau atenția asupra lui Stauffenberg erau ochii; lăsau să i se întrevadă fermitatea și noblețea spiritului, vivacitatea și bunătatea. Erau de un albastru închis, metalic. Ovalul feței era lat, fără să fie rotund. Mandibulele sale pronunțate, alături de bărbia prelungă, îi dădeau un aer ferm, în timp ce fruntea lată trăda seninătatea și reflecția, marea sa capacitate de observare, voința și hotărârea sa neclintită. Avea un nas foarte bine format și o gură fermă. Doar obrajii păreau ușor sensibili. Mai târziu, au fost marcați de pecetea vieții dure de soldat. Își purta părul închis, strălucitor și ușor ondulat, cu cărare pe-o parte."

Singurul său punct slab era sănătatea, care încă mai purta amprenta suferințelor sale din copilărie, însă voința l-a ajutat să-și domine neajunsurile fizice și să atingă rezultate sportive strălucite. După încheierea perioadei de instrucție, s-a întors la regimentul său din Bamberg, unde a fost avansat la gradul de locotenent.

1933, anul în care Hitler a ajuns la putere, cel în care, pe 30 ianuarie, a fost numit cancelar, se va dovedi catastrofal pentru destinul Germaniei. Însă, pentru Stauffenberg, avea să fie un an extraordinar. Pe 1 mai a fost numit locotenent-major iar pe 26 septembrie s-a căsătorit cu baroneasa Nina von Lerchenfeld. Nina se născuse în Kaunas — pe atunci oraș aflat în Rusia, iar în prezent în Lituania — la 27 august 1913. L-a cunoscut pe Claus pe când avea șaisprezece ani. Familia ei, precum cea a lui Claus, aparținea nobilimii bavareze.

După avansarea sa, Stauffenberg s-a îndreptat încă o dată către școala de cavalerie din Hanovra. Acolo și-a manifestat definitiv înclinația pentru călărie. Împreună cu socrul său, a cumpărat un exemplar frumos, pe Jagd, care l-a ajutat să atingă nivelul suprem în dresajul cailor. În 1935 a obținut gradul obligatoriu pentru studiile sale. În exercițiile de echitație, avea să-i depășească pe mai mulți foști campioni ai Jocurilor Olimpice din 1936.

Pe lângă hipism, Stauffenberg a manifestat un interes deosebit pentru limba engleză, căutând să se specializeze ca translator militar. Însă interesul său nu se axa doar pe sfera profesională; studia și istoria, literatura, arta, filosofia, politica, participând frecvent la conferințe și concerte, asta pe lângă cercul larg de prieteni cu care se întreținea.

Stauffenberg și baroneasa Nina von Lerchenfeld s-au căsătorit la 26 septembrie 1933.

STAUFFENBERG ȘI NAZISMUL

În privința orientărilor sale politice din acea epocă, nu putem decât să facem supoziții. S-a speculat pe seama ideii că ar fi participat la o manifestație de stradă în sprijinul lui Hitler când acesta ajunsese la putere, însă investigațiile istoricilor nu au putut să stabilească veridicitatea acestui fapt. Este foarte adevărat că cele mai credibile mărturii consemnează că Stauffenberg a acceptat de bunăvoie național-socialismul. Cu siguranță, a avut aceeași atitudine ca ceilalți ofițeri. Șeful său de escadron, Hanz Walzer, mărturisea:

„Am rămas surprinși de numirea lui Hitler în postul de cancelar al Reich-ului și nici nu putea fi vorba de entuziasm. Dar așteptam să se termine acea dispută dintre partide, care să facă loc unei politici cinstite și stabile sub nobila influență a mareșalului și președintelui Reich-ului (Paul von Hindenburg)."

Mai dispunem de o mărturie, cea a profesorului Rudolf Fahrner, care rezumă astfel atitudinea lui Stauffenberg față de preluarea puterii de către Hitler:

„Claus von Stauffenberg, care avea un mare interes să obțină o judecată obiectivă, primea cu scepticism orice informație depreciativă despre Hitler. Stauffenberg înțelegea că Hitler, în ciuda tuturor josniciilor caracterului său, se bucura și de calități excepționale, care-l făceau capabil de a influența indirect oamenii cu idealuri și valori înalte."

De aici reiese că, în 1933, tânărul Stauffenberg nutrea speranțe că supremația lui Hitler avea să fie una pozitivă pentru națiunea germană. Însă, așa-numita „Noapte a cuțitelor lungi“, în care trupele SA ale lui Ernst Röhm au fost decapitate din ordinul lui Hitler (printr-un sângeros complot al naziștilor) a reprezentat, cu siguranță, o puternică lovitură pentru conștiința lui Stauffenberg. Există mărturii potrivit cărora, la scurt timp după aceste fapte, a început deja să dezbată posibilitatea unei răsturnări violente a orânduirii naziste. Șeful său de escadron va afirma că, în timpul unei conversații, Stauffenberg s-a manifestat ca susținător al prăbușirii regimului „de la nivel înalt, căci nu putea fi concepută o revoluție de jos, care să pornească din popor, dată fiind influența și mijloacele represive ale partidului“.

Ar fi foarte riscant să plasăm în acea discuție originea acțiunii care va avea loc zece ani mai târziu. Alte conversații ulterioare ale lui Stauffenberg vor denota că încrederea sa în național-socialism nu dispăruse dintr-odată. Un coleg de academie avea să dea asigurări că, la sfârșitul anului 1936, Stauffenberg „nu respingea noul spirit“, iar profesorul Fahrner avea să afirme că „vedea în Hitler genul conducătorului modern al maselor, înzestrat cu o uimitoare putere de rezonanță, ce prelua ideile pe care le punea la dispoziție epoca, simplificându-le și transformându-le într-unele eficiente din punct de vedere politic care, deci, reușeau să entuziasmeze, provocând dăruire și sacrificiu“.

Este greu să tragem concluzii din aceste mărturii, întrucât nu trebuie uitat că au fost făcute după cel de-Al Doilea Război Mondial, fiind, implicit, influențate de cunoașterea evoluției ulterioare a personajului. Totuși, am putea îndrăzni să afirmăm că, în acea perioadă, Stauffenberg se zbătea între a ajuta sau nu un regim care oferea stabilitate, în comparație cu viața politică și socială agitată din timpul Republicii de la Weimar, dar ale cărui valori nu corespundeau celor proprii. Pe de o parte, trebuie să fi fost nemulțumit, dat fiind că puterea se afla în mâinile unor conducători care își expuneau incultura cu dezinvoltură, iar pe de altă parte trebuia să simpatizeze cu mișcarea națională pe care o proclamaseră.

UN OFIȚER PROMIȚĂTOR

În septembrie 1936, Stauffenberg a călătorit două săptămâni în Anglia, grație excelentelor sale abilități de translator. Acolo, a vizitat celebra școală militară de la Sandhurst, unde a purtat o discuție cu cadeții care studiau limba germană. În luna octombrie a aceluiași an, a fost trimis la Academia

Stauffenberg, portret ca ofițer al Regimentului de Cavalerie nr. 17 din Bamberg, în 1934.

de Război, pentru a-și pregăti intrarea în Statul Major. În ianuarie 1937 a primit gradul de căpitan de cavalerie.

La Academia de Război va cunoaște un alt ofițer care va participa, de asemenea, la complotul din 20 iulie, Albrecht Ritter Mertz von Quirnheim, pe care contele îl numea *Ali* și care avea să se afle alături de el în cele mai riscante momente ale loviturii de stat.

Stauffenberg s-a remarcat pe toate planurile, îndeosebi prin abordarea științifică a problemelor militare, care a dus la redactarea unei lucrări teoretice ce avea să se dovedească fundamentală în timpul războiului: *Apărarea împotriva unităților de parașutiști.*

Pe lângă această lucrare despre trupele aeropurtate, a mai ținut și numeroase conferințe pe aceeași temă și a redactat o altă lucrare despre rolul cavaleriei. Totuși, această a doua lucrare nu se va bucura de succesul celei dintâi; expunerile sale erau prea avansate pentru acea epocă, întrucât considera cavaleria o armă anacronică, armă care trebuia să cedeze în fața presiunii mașinilor de luptă. În timpul șederii sale la Academia de Război, a manifestat un interes complementar atât pentru geopolitică și economie, cât și pentru istoria Angliei și a Statelor Unite.

În vara anului 1938, după ce și-a încheiat studiile la Academia de Război, a fost transferat la Divizia 1, în Wuppertal, unde se va afla la ordinele locotenentului general Hoepner, care va avea și el un rol marcant în conspirația din 20 iulie. Acolo a obținut funcția de ofițer secund al Statului Major, a cărui misiune era să organizeze aprovizionarea trupelor. Din clipa în care a ocupat postul, Stauffenberg a făcut dovada manierei sale deosebite de lucru: ușa biroului său era mereu deschisă și oricine era liber să intre fără să anunțe. Deși era foarte ocupat, Stauffenberg găsea întotdeauna timp pentru a se ocupa de oricine ar fi venit la el ca să-i ceară un sfat sau să dezbată o problemă.

Aparent, metoda sa de lucru era haotică, având în vedere că masa îi era mereu încărcată de munți de documente; se plimba prin birou cu o țigară în mână, în timp ce dicta câte o scrisoare sau întreținea o conversație. Era întrerupt încontinuu de vizite sau de telefoane. La scurt timp după aceste pauze, relua lucrul din punctul în care îl lăsase și ținea evidența strictă a tot ceea ce făcea, luând mereu notițe.

Presiunea inerentă a sarcinilor complexe cu care trebuia să se lupte zilnic nu-l impresiona câtuși de puțin. O ordonanță avea să dea mai târziu asigurări că Stauffenberg „nu se lăsa niciodată afectat de proasta dispoziție, ci menținea întotdeauna un ton cordial și afectuos".

PRIMELE MISIUNI

Stauffenberg a intrat în acțiune în octombrie 1938, atunci când trupele germane au pătruns în regiunea cehoslovacă sudetă, după Pactul de la München. Unitatea sa a fost primită cu euforie în orașele cu populație germană, dar cu răceală în cele în care predomina populația cehă. Stauffenberg era însărcinat cu alimentarea trupelor și cu aprovizionarea populației. Acest al doilea obiectiv nu era unul simplu, având în vedere că regiunea, rămânând separată de restul Cehoslovaciei, trebuia să înceapă să primească imediat produsele de bază din Germania, fără nici o fază de tranziție.

Stauffenberg s-a dedicat în întregime acestei misiuni pline de dificultăți. De pildă, la un moment dat, brutarii nu mai aveau drojdie pentru a frământa pâinea iar barurile rămăseseră fără bere. Stauffenberg a trebuit să mobilizeze o multitudine de mijloace pentru a ajuta populația aflată sub controlul unității sale să nu sufere din cauza lipsei articolelor de primă necesitate.

De Crăciun, Stauffenberg, într-un gest de generozitate demn de laudă, a renunțat la permisia la care avea dreptul, pentru ca un camarad să-și poată vizita familia. Alt gest care folosește la conturarea personalității sale a fost indignarea față de comportamentul unor soldați nemți, care au profitat de nevoia populației din regiunea sudetă de a-și procura mărci, pentru a le cumpăra astfel mărfurile la preț scăzut. Stauffenberg a dispus imediat să se interzică aceste tranzacții abuzive și să fie înapoiat ceea ce fusese cumpărat cu un asemenea oportunism. Stauffenberg a continuat să fie detașat în regiunea sudetă până la izbucnirea războiul.

Divizia sa, care avea ca obiectiv invazia Poloniei, a devenit parte din grupul de armate din sud, sub ordinul generalului Gerd von Rundstedt. Acea armată constituia flancul de sud al cleștelui care urma să încercuiască Polonia. Unitatea lui Stauffenberg nu a avut dificultăți de înaintare pe câmpiile polone, însă, când a aflat de intrarea în luptă a Franței și a Angliei, el a făcut următoarea observație:

„Dacă dorim să câștigăm acest război, trebuie să-l putem continua, iar atunci va dura, cu siguranță, cel puțin zece ani."

Stauffenberg s-a înșelat asupra pronosticului referitor la durata luptei. Dar concepția sa despre războiul care tocmai izbucnise era mai aproape de realitate decât a acelora, printre care și Hitler, care credeau că urma să aibă un deznodământ favorabil pentru Germania, după un *blitzkrieg* rapid și distrugător, în fața căruia puterile occidentale aveau să rămână simpli spectatori, fără a îndrăzni să acționeze.

Claus și soția lui, Nina.

Polonia a fost cucerită în mai puțin de o lună, însă Stauffenberg nu s-a liniștit. A avertizat că recent încheiata campanie poloneză putea fi folosită ca banc de probă pentru tragerea concluziilor în vederea unor noi și ambițioase campanii. Așa stând lucrurile, a hotărât să realizeze un sondaj, începând cu comandantul și terminând cu ultimul soldat, pentru a cunoaște cele mai bune arme, echipamente, camioane, provizii posibile și cel mai bun mod de îngrijire a răniților etc. El însuși a elaborat chestionarul, după care a adunat concluziile într-un raport extins.

Alt episod semnificativ care ne va ajuta să-i cunoaștem caracterul a avut loc în februarie 1940, când postul de prim-ofițer al Statului Major din divizia sa a rămas vacant. Cu toții erau convinși că Stauffenberg urma să-l ocupe, dar, în cele din urmă, de el s-a bucurat un alt ofițer. Respectivul a fost nevoit să se confrunte cu ostilitatea celorlalți, care considerau o adevărată nedreptate numirea lui, însă chiar Stauffenberg i-a ușurat munca, facilitându-i integrarea în grup. Deși cu siguranță eșecul personal a fost dureros, Stauffenberg a continuat să păstreze aceeași camaraderie și să se dedice trup și suflet muncii sale de ofițer secund.

Fotografie din 1940: Stauffenberg era numit în Divizia a 6-a Panzer.

UN EXCELENT ORGANIZATOR

În campania din Franța, inițiată pe 10 mai 1940, Divizia a 6-a Blindată, în care era înregimentat Stauffenberg, a fost angajată în ofensiva din Ardeni. În timpul acestei campanii, a fost numit în secțiunea organizatorică a Statului Major. A primit misiunea de a elabora organizarea și structura înaltelor departamente ale armatei aflate în luptă, a armatei din spatele frontului și de pe teritoriile ocupate. Stauffenberg s-a dovedit un excelent organizator în execuția acestor munci complexe ale Statului Major. Va rămâne în secțiunea organizatorică până la jumătatea lui 1943.

Munca îl silea să întreprindă călătorii în care trebuia să inspecteze trupele auxiliare, să meargă la Berlin pentru a-l întâlni pe șeful Armatei, să viziteze școlile de ofițeri și să dezbată teme privind formarea lor sau să organizeze chestiuni legate de personalul sanitar. A câștigat foarte rapid încrederea superiorilor săi, care știau că îi puteau delega orice fel de probleme, chiar și chestiuni care îi depășeau competența.

Apreciau că putea obține în scurt timp rezultate pozitive în misiunile încredințate, având abilitatea de a crea în jurul său un climat de bună dispoziție și de simpatie. De asemenea, apreciau că Stauffenberg avea curajul de a face să le parvină observațiile pe care ceilalți nu îndrăzneau să le facă; era capabil să le transmită cea mai aspră părere într-un mod constructiv, iar sinceritatea lui era foarte apreciată.

Relațiile constante cu cartierul de comandă și contactul cu comandanții supremi ai Armatei îi vor permite mai târziu să intre în cercul opoziției împotriva lui Hitler. Pe acest drum, o importanță capitală a avut-o prietenia sa din 1940 cu generalul Halder, unul dintre principalii opozanți ai lui Hitler din interiorul forțelor armate.

PRIMELE ÎNDOIELI

În timpul exercitării sarcinilor, Stauffenberg se convinsese probabil că mașina germană de război nu era atât de perfectă pe cât părea. În ciuda succeselor militare, Stauffenberg s-a arătat sceptic în legătură cu dirijarea războiului. S-a păstrat o frază pe care a rostit-o în 1941, în cadrul unei conferințe din Berlin, la Academia de Război:

„Comandamentul nostru în acest război este atât de mediocru, încât nici dacă cei mai buni ofițeri ai Statului Major ar fi fost însărcinați să găsească cea mai absurdă formă posibilă, tot n-ar fi putut să o facă mai bine ca el."

Stauffenberg alături de doi dintre fiii săi.

Totuși, nu trebuie să deducem că Stauffenberg ar fi început deja să se îndoiască de capacitatea lui Hitler de a schimba direcția pe care o luase lupta. Încă din aprilie 1942, i-a explicat vechiului său comandant de divizie, Von Loepner, că aproba decizia lui Hitler de a încerca să cucerească Moscova la începutul grelei ierni rusești, căci „trebuia să joace totul pe o carte pentru a-și atinge obiectivul, iar cucerirea capitalei inamice era acel obiectiv". Dar, în aceeași conversație, Stauffenberg s-a arătat critic față de ultimele decizii politice ale lui Hitler, care presupuneau, pe lângă legi, o justiție arbitrară.

Deși se intuiește că în primăvara anului 1942 Stauffenberg mai avea încă încredere în capacitatea militară a lui Hitler, este greu de crezut că, după vara acelui an, rămăsese la aceeași părere. Campania începută pe 28 iunie, care urmărea să avanseze, prin sud, către Caucaz, și prin nord către Leningrad, nu a început sub cele mai bune auspicii. Din postul său, din linia întâi, Stauffenberg a trebuit să fie martorul lipsei de mijloace cu care se confrunta campania, căci necesitățile puteau fi acoperite doar parțial; fiind expert în aprovizionare, a trebuit să avertizeze imediat că operațiunea militară era sortită eșecului.

Pe 13 septembrie 1942, Stauffenberg și-a manifestat în mod deschis opoziția față de modul în care se derula războiul împotriva Uniunii Sovietice. Le spunea prietenilor săi că trebuia să se abandoneze concepția național-socialistă potrivit căreia orientalii erau inferiori. A trimis această critică la Statul Major, într-un document prin care arăta că poziția față de populația civilă reprezenta o „provocare iresponsabilă".

E semnificativ faptul că obiecția lui Stauffenberg nu i-a adus discreditarea, așa cum se întâmpla de obicei cu ofițerii care manifestau orice fel de disidență, acesta primind ordinul de a organiza un serviciu special pentru unitățile de voluntari, formate din armeni, georgieni sau cazaci. Totuși, crimele și abuzurile împotriva populației civile au continuat să se producă. Erau fapte pe care Stauffenberg nu le putea trece cu vederea.

În timpul acestei celei de a doua jumătăți a lui 1942, Stauffenberg va ajunge la concluzia că era necesară înlăturarea lui Hitler de la putere. Din această perioadă deținem deja manifestări neîndoioase în acest sens. Într-o conversație cu șeful său, Burkhart Müller-Hillebrand, a exclamat: „În Cartierul General al Führerului nu se află nici un ofițer capabil să-l împuște?" Cu altă ocazie, în toiul unei discuții în care unul dintre interlocutori a afirmat că trebuia să i se spună adevărul lui Hitler, Stauffenberg a intervenit: „Nu este vorba să i se spună nici un adevăr, ci să fie eliminat. Eu sunt dispus să fac lucrul ăsta."

Camarazii lui Stauffenberg se îndoiau că ar fi vorbit serios despre organizarea unui atentat împotriva lui Hitler, însă, spre finele anului 1942, Stauffenberg a început să verifice dacă existau ofițeri influenți dispuși să-l elimine pe dictator. A discutat cu mai mulți generali și mareșali, dar tatonările sale nu s-au soldat cu nici un rezultat. Înțelegeau cu toții că lucrurile nu puteau continua pe acest făgaș, însă nici unul nu se oferea să ia inițiativa.

De pildă, mareșalul Von Manstein avea să relateze întrevederea sa cu Stauffenberg în felul următor: „A venit la mine ca reprezentant al secțiunii de organizare, pentru a trata problema aprovizionării armatei noastre. Atunci m-a rugat să avem o conversație între patru ochi. În timpul ei, mi-a făcut cunoscut dezacordul său față de direcția greșită a războiului, adică față de Hitler. Nu am putut decât să-i dau dreptate și i-am spus, pe deasupra, că și eu îmi dădeam seama de erorile lui Hitler și că era de dorit o schimbare în conducerea militară. Eu eram adeptul numirii unui șef responsabil din Statul Major al *Wehrmacht*. Consideram că el trebuia să preia conducerea. Am promis să încerc să obțin asta de la Hitler. Din manifestările sale nu am putut deduce dacă Stauffenberg acționa împotriva lui Hitler, am avut mai degrabă impresia că se îndoia că s-ar fi putut obține ceva de la Statul Major."

Din aceste cuvinte reiese clar că Von Manstein nu a vrut să înțeleagă mesajul pe care, fără îndoială, Stauffenberg a dorit să-l transmită în acea conversație cu ușile închise. Dovada este că Stauffenberg avea să o asigure apoi pe soția sa, Nina, că „acesta nu este răspunsul care poate fi așteptat de la un mareșal".

DETAȘAT ÎN AFRICA

La 1 ianuarie 1943, Stauffenberg a fost avansat la gradul de locotenent-colonel. Imediat după avansare, a fost detașat în Africa, lucru pe care nu-l solicitase personal. Războiul din deșert nu mai oferea aura de emoție și de romantism pe care o creaseră succesele lui Rommel în fruntea trupelor din Africa. Vremurile în care diviziile germane amenințaseră Canalul Suez erau de mult apuse, iar nemții, izolați deja, după retrageri succesive, pe tărâmurile tunisiene, încercau doar să amâne momentul în care aveau să se vadă forțați să abandoneze continentul. În orice caz, se pare că Stauffenberg nu a primit cu plăcere transferul.

Odată ajuns în Tunisia, și-a luat în primire noul post de prim ofițer al Statului Major al Diviziei a 10-a Panzer. Și-a vizitat predecesorul, pe

maiorul Bürklin, care era grav rănit. Într-un fel de premoniție, Bürklin l-a sfătuit să aibă grijă la avioanele inamice.

Stauffenberg a fost surprins de maniera în care se desfășura războiul pe teritoriul african, căci tacticile se schimbau neîncetat. Atacurile, apărările, retragerile, contraatacurile se succedau zi de zi, dar el a reușit să se adapteze cu ușurință schimbării. Trupele simțeau întotdeauna că erau bine conduse, căci Stauffenberg știa să deslușească imediat complexitatea noilor situații. Acolo și-a câștigat prietenia și recunoștința soldaților. Colonelul Heinz Schmidt a subliniat relația sa excelentă cu trupele:

„La scurt timp, a ajuns iubit de Divizie datorită calităților sale: fidelitatea și capacitatea de muncă, spiritul de solidaritate și cordialitatea. În ciuda multiplelor sarcini ale postului său, găsea întotdeauna timp pentru a sta de vorbă cu soldații. Vizita frecvent regimentele și batalioanele, pentru a le vorbi comandanților acestora despre chestiuni personale sau de serviciu. Era deosebit de înzestrat cu abilitate și tact în relațiile interumane și toată lumea se simțea imediat atrasă de el."

Un tânăr ofițer, Friedrich Zipfel, avea să semnaleze, de asemenea, aptitudinea specială a lui Stauffenbeg pentru relațiile sociale:

„Am rămas profund impresionat de contele Stauffenberg. Îl consideram ofițerul ideal. În fața lui, simțeai o încredere totală și, în câteva minute, reușea să spargă gheața diferenței de grad. În plus, tonul potrivit și siguranța cu care vorbea inspirau respect față de autoritatea pe care o impunea comportamentul său. Se distingea prin faptul că părea interesat ca toți să învețe rapid cum trebuia exercitată comanda. Desigur, acest lucru nu era ceva obișnuit printre superiori. Adesea, contactul cu gradele inferioare suferea de rigiditate și răceală."

La începutul lunii aprilie, când finalul campaniei tunisiene era deja iminent, ca de altfel și prezența germană în Africa, lui Stauffenberg i s-a comunicat că trebuia să se întoarcă în Germania, unde avea să fie mai util. Însă, înainte de a porni la drum, Stauffenberg trebuia să îndeplinească o misiune pentru care necesita să se îndrepte către zona de luptă pentru a coordona o retragere. Așa stând lucrurile, pe 7 aprilie 1943, Divizia a 10-a Panzer a început replierea de la Biar Zelloudja la Mezzouna.

Stauffenberg a fost autorizat de generalul-maior Freiherr Von Broch să conducă retragerea din vehiculul său, în timp ce Von Broch trebuia să-i urmeze odată ce ultimele elemente ale diviziei traversau trecătoarea El-Hafay. De această dată, von Broch a fost cel care l-a avertizat pe Stauffenberg să fie atent la aviația inamică.

Stauffenberg (la dreapta) conversând cu baronul von Broch în timpul campaniei tunisiene din primăvara anului 1943.

Însoțit de câteva vehicule blindate, Stauffenberg a traversat trecătoarea El-Hafay și a ajuns la Sebkhet, unde i s-a alăturat compania a 5-a a Batalionului 10 de Motociclete. Ajungând pe terenul strâmt dintre Sebhket și trecătoarea Chabita-Khetati, caravana de vehicule a fost atacată de avioanele inamice; majoritatea soldaților și ofițerilor au avut timp să se disperseze pe câmp.

Când s-au întors la coloană, au constatat îngroziți că mașina lui Stauffenberg fusese ciuruită. Contele era grav rănit. A fost imediat transportat la un spital de campanie din Sfax. În timp ce un infirmier se ocupa de rănile lui, Stauffenberg, care nu-și pierduse cunoștința, l-a întrebat cum îl cheamă. La spital, au constatat că mâna lui dreaptă fusese practic distrusă de o rafală de mitralieră, iar medicii au fost nevoiți să i-o amputeze de deasupra încheieturii. Își pierduse ochiul stâng. Aveau să-i fie amputate și două degete de la mâna stângă, degetul mic și inelarul. În plus, prezenta răni ușoare la genunchi și la cap, din pricina unei schije.

La 10 aprilie a fost transferat la spitalul din Cartagina. După cinci zile a sosit cu un vapor al spitalului în portul italian Livorno și a fost trimis cu trenul la München, unde a ajuns pe 21 aprilie, fiind internat la Spitalul General nr. 1. Timp de mai multe zile a suferit de o febră foarte ridicată și medicii s-au temut pentru viața sa.

Stauffenberg a dat dovadă de o tărie și de voință demne de laudă. A respins medicamentele care i se ofereau pentru calmarea durerii și facilitarea somnului. Cei care îl vizitau se mirau că buna lui dispoziție se păstrase neschimbată. În ciuda problemelor de mobilitate, a reușit curând să se dezbrace și să se îmbrace cu ajutorul gurii și celor trei degete de la mâna stângă.

Odată ce avea să se recupereze, Departamentul Personal plănuia să-l trimită la Berlin ca șef al Statului Major la conducerea biroului central al Armatei. Acolo l-ar fi avut ca superior pe generalul Olbricht, care avea să ocupe un rol important în complotul împotriva lui Hitler. La începutul lunii mai, Stauffenberg i-a dictat soției sale o scrisoare prin care îl asigura pe Olbricht că în trei luni avea să-și preia postul din subordinea acestuia, la Berlin.

După cum vom vedea, un curent puternic și nevăzut, căruia Stauffenberg nu putea să i se opună, îl purta spre capitala Reich-ului, exact în epicentrul conspirației, pentru a-l elimina pe Hitler. Ca și cum destinul l-ar fi ales pentru a imprima acea cotitură dramatică traseului Germaniei, atacul suferit în Tunisia era linia sinuoasă pe care acum trebuia să se întâlnească,

după un an, cu ocazia de a ține în mână viitorul națiunii. Cu siguranță, în călătoria de la München la Berlin nu i-a trecut prin cap responsabilitatea copleșitoare cu care urma să se confrunte într-o zi călduroasă din vara anului următor, nici oportunitatea unică de a încerca să-l distrugă pe capul regimului, care în acel moment merita doar ură și dispreț.

TRĂSĂTURILE PERSONALITĂȚII SALE

Dar înainte de a pătrunde istoria complotului care avea să ducă la tentativa de asasinat împotriva dictatorului german (20 iulie 1944), putem să cunoaștem mai bine personalitatea protagonistului său numărul unu.

După cum s-a arătat în introducere, pierderea documentelor lui Stauffenberg nu le-a permis investigatorilor să-i cunoască biografia în detaliu. Însă, din fericire, creionarea trăsăturilor sale de caracter este relativ ușoară, căci aprecierile tuturor martorilor care au acceptat să-l descrie coincid aproape în totalitate.

Stauffenberg apare în fața noastră ca o ființă diafană, clară, transparentă, nu par să existe în el nici diverse fațete, nici acele dedesubturi întunecate pe care le întâlnim adesea la alte personaje istorice. Totul duce la concluzia că s-a manifestat întotdeauna sincer și deschis, căci nu găsim în caracterul său zone de penumbră în care atitudinea sa să poată fi socotită controversată.

Toată lumea care l-a cunoscut îl descrie drept o persoană optimistă, veselă, deosebit de muncitoare, constantă, care îi făcea pe toți din jurul său să se simtă bine. Totuși, este necesar să insistăm din nou asupra faptului că aproape toate mărturiile au fost adunate la mult timp după moartea sa. Este foarte posibil ca cei care au intrat în legătură cu el să-l fi transformat inconștient într-un erou, după ce devenise un personaj istoric; nu putem ști dacă vreunul își amintește vreun eveniment din care Stauffenberg să fi ieșit cu reputația pătată, dacă l-a uitat sau dacă preferă să nu-l relateze pentru a nu-i umbri renumele. Dar, cu toate acestea, concordanța și claritatea descrierilor lipsite de laude pompoase ne fac să credem, efectiv, că personalitatea magnetică a lui Stauffenberg suscita întotdeauna admirația și încrederea tuturor celor cu care intra în contact.

Sculptorul Thormaelen îl aprecia pe Stauffenberg pentru că era un om de acțiune: „Era rapid, acționa fără întârziere, era întotdeauna dispus la acțiunile pe care le credea și simțea necesare. În el nu exista nici o separare între gândire și acțiune, între simțire și acțiune.“

Buna dispoziție și firea deschisă a lui Stauffenberg aveau să rămână reflectate în cuvintele din 1962 ale celui care era pe atunci căpitanul Burkhart Müller-Hillebrand, viitorul său șef de la Statul Major:

„La acea vreme (sfârșitul lui 1930) am văzut în el un camarad care se distingea prin inteligență, personalitate și cultură. Acestora li se adăuga caracterul său vesel, deși nu superficial, așa cum se întâlnea, în acele timpuri, în rândul multor ofițeri."

În 1963, colonelul Bernd von Pezold avea să-și amintească magnetismul lui Stauffenberg, care se manifesta clipă de clipă:

„Era imposibil să nu se distingă dintre toți, chiar dacă reuniunile erau atât de numeroase. Chiar și fără să vrea, curând ajungea centrul atenției în orice reuniune; avea o remarcabilă putere de atracție. Chiar dacă discuta cu oameni de o cultură medie, reușea să transfere discuțiile la un nivel elevat."

În 1962, colonelul Wilhelm Bürklin era de acord cu aprecierea lui Von Pezold, potrivit căreia Stauffenberg se bucura de acea capacitate de a ridica nivelul oricărei discuții:

„Îl caracteriza spiritul său de camaraderie cordială și veritabilă. Acest fapt era cu atât mai apreciat cu cât i se recunoșteau în general capacitatea și însușirile peste medie. Orice conversație atingea imediat un nivel înalt; în plus, se bucura de discuții animate, care păreau să nu se mai isprăvească, grație temperamentului său pasional."

Admirația lui Wilhelm Bürklin pentru caracterul lui Stauffenbeg se întrecea cu cea a camaradului său, Eberhard Zeller:

„Se observau în el forțe geniale de neatins, care-l făceau să se găsească întotdeauna în locul de conducere și să reușească să trezească în ceilalți bucuria de a fi alături de el, de a lucra cu el. Suspiciunile pe care forțele josnice intenționau să le proiecteze asupra lui dispăreau imediat ce îl priveai. Figura lui trăda numai forță și noblețe."

Aghiotantul generalului Guderian, Bernhard Freytag von Loringhoven, l-a văzut doar cu o singură ocazie, în 1940, după campania împotriva Franței, în cadrul departamentului de organizare al Statului Major al Armatei. Această întâlnire i-a lăsat o amintire de neșters, pe care o prezintă în memoriile sale, scrise în 2006:

„Am vorbit vreo douăzeci de minute; nu-mi amintesc care a fost tema conversației noastre, dar mi-a făcut o impresie puternică. Înalt și slab, plin de vitalitate, Claus Schenk von Stauffenberg avea prestanța unui cavaler, o privire călduroasă și o prezență de neuitat. Părea destinat unei strălucite cariere militare."

Scenă de familie în căminul Stauffenberg.

Pentru a încheia, cel mai bun rezumat al calităților lui Stauffenberg și a unora dintre defectele sale se va găsi în raportul elaborat de șeful său de escadron, în octombrie 1933. Valoarea sa constă în faptul că nu conține mărturii realizate după decenii de la moartea sa, ca în cazurile anterioare, ci a fost redactat într-un moment în care nimic nu prevedea metamorfozarea sa într-un personaj cu relevanță istorică:

„Posedă un caracter fidel și independent, principii bine stabilite și o voință proprie. Se bucură de înzestrări excepționale pentru chestiunile tactice și tehnice.

Exemplar în relația cu subofițerii și cu trupa, este preocupat de propria formare.

Este sociabil și cordial, lipsit de prejudecăți. Manifestă mult interes pentru problemele sociale, istorice și religioase. Călăreț iscusit, cu iubire și înțelegere față de cal.

Alături de aceste calități excelente trebuie menționate și micile slăbiciuni și defecte. Conștient de însușirile sale militare și de superioritatea sa intelectuală, este înclinat uneori să și le manifeste în fața camarazilor săi, cu care glumește uneori, deși nu ajunge niciodată să-i ofenseze.

Oarecum nepăsător față de aspectul și hainele sale; conduita sa de ofițer ar trebui să fie mai energică. Este predispus la inflamații ale amigdalelor,

de aceea rezistența sa fizică nu este cea mai bună. Bineînțeles, încearcă să depășească aceste inconveniente prin puterea voinței.

Apt pentru a-și continua studiile sub cele mai bune auspicii."

Din aceste mărturii directe putem să ne facem o idee destul de demnă de încredere despre personalitatea lui Stauffenberg. Însușirile sale de om de acțiune, capacitatea sa de a-și motiva camarazii și de a-i binedispune, precum și idealismul și spiritul său elevat își vor găsi expresia maximă în momentul culminant al vieții sale, momentul pentru care îl alesese destinul.

Capitolul 4
CONSPIRAȚIA

La jumătatea anului 1943, în Germania situația militară nu era tocmai optimistă. În est, încă se mai simțeau efectele marelui eșec de la Stalingrad, unde Armata a VI-a a mareșalului Friedrich Paulus fusese înfrântă. În Africa, ultimele trupe din Afrika Korps, înainte de temut, se îmbarcau din nou, în mare grabă, spre Italia, o aliată în care poziția lui Mussolini devenea din ce în ce mai precară. Pe de altă parte, sute de bombardiere aliate survolau, în fiecare noapte, orașele germane, bombardând populația civilă, care vedea cum războiul pe care Germania îl începuse cu patru ani în urmă prin invadarea Poloniei ajungea acum până în propriile sale cămine.

Militarii nemți asistaseră la năruirea progresivă a așteptărilor legate de o victorie rapidă. De la eșecul ofensivei germane asupra Moscovei, din iarna anului 1941, în rândurile înalților comandanți ai Armatei se instalaseră îndoieli față de modul în care era dus războiul; de fapt, unii generali îl înfruntaseră pe Hitler, punând sub semnul îndoielii deciziile sale militare, riscând să fie destituiți. Însă opoziția împotriva lui Hitler din interiorul Armatei era foarte redusă, căci jurământul de fidelitate față de Führer atârna greu în balanța puterii care se adăpa la izvoarele militarismului prusac. Disciplina continua să domnească în sânul Armatei; foarte puțini erau cei care îndrăzneau să iasă în evidență.

Chiar și așa, încă de la începutul luptei și chiar dinainte, după cum am văzut în primul capitol, existau elemente ale forțelor armate care doreau să-l îndepărteze pe Hitler de la putere. Cât timp războiul-fulger continua să se bucure de succese în spațiul european, aceste opinii îndrăznețe nu erau ascultate; însă, pe măsură ce lupta avansa, cu decepțiile și frustrările ulterioare, din ce în ce mai mulți plecau urechea la asemenea propuneri. Deteriorarea situației militare pe frontul rusesc, mai ales după dezastrul de la Stalingrad, a reprezentat alarma care dădea de înțeles că ceva trebuia făcut cât mai repede posibil. În ciuda faptului că Armata germană din Rusia era încă o forță de temut, nu existau mari speranțe că putea relua inițiativa.

Colonelul Albrecht Mertz von Quirnheim, bun prieten al lui Stauffenberg.

Trebuiau luate decizii inteligente pe frontul rusesc pentru a evita ca sovieticii, al căror potențial creștea văzând cu ochii, să depășească liniile germane și să se lanseze asupra teritoriului Reich-ului. Nu mai era în joc cucerirea vastului teritoriu rusesc, ci supraviețuirea Germaniei. Și dacă această provocare trebuia înfruntată luând deciziile adecvate, Hitler nu era persoana cea mai potrivită. Tactica sa absurdă de a obliga trupele să lupte până la ultimul om și până la ultimul glonte înainte de a ordona retragerea costase deja multe vieți. Pe deasupra, se dovedise foarte puțin eficientă din punct de vedere militar. Numeroși au fost generalii care au încercat să-l influențeze pe Hitler să cedeze comanda Armatei și să se dedice doar chestiunilor politice, însă toate acestea s-au dovedit inutile. Atâta timp cât Hitler continua să dețină puterea, posibilitățile ca Germania să sufere o înfrângere zdrobitoare creșteau pe zi ce trecea.

În fața acestei situații, în sânul Armatei a început să se dezvolte o opoziție organizată, al cărei obiectiv nu mai era să-l facă pe Hitler să-și reconsidere modul de a acționa în contextul războiului, ci eliminarea sa imediată. Ar fi foarte plicticos să enumerăm diversele mișcări care s-au produs în cadrul forțelor armate, dar cel mai important episod a fost tentativa de asasinare a Führerului din 13 martie 1943, cu ajutorul unei bombe ascunse într-un pachet care simula două sticle de Cointreau și pe care cititorul a avut ocazia să-l cunoască în detaliu, în capitolul al doilea.

De aceea, în timp ce Claus von Stauffenberg se afla în convalescență în spitalul din München, mișcarea de opoziție din Armată era în fierbere. Este greu de zis ce știa Stauffenberg în acele momente despre rezistența forțelor armate și dacă ar fi dorit să i se alăture. Se pare că, potrivit mărturiei ulterioare a colonelului Wilhelm Bürklin, în spital a primit vizita unchiului său, contele Von Üxküll, membru activ al rezistenței, care cu siguranță l-a informat despre ceea ce se punea la cale, invitându-l să participe la conspirație. Unchiul său îl cunoștea pe generalul Olbricht, viitorul șef al nepotului său, și știa că făcea parte din opoziție. Se presupune că Von Üxküll l-a instruit cu privire la felul în care să servească rezistența din viitorul său post de la Berlin, sub ordinul lui Olbricht.

Dar există unele date care vor pune la îndoială presupusa hotărâre a lui Stauffenberg de a se alătura opoziției active împotriva regimului nazist. Generalul Kurt Zeitzler avea să-și amintească mai târziu că Stauffenberg îi ceruse să fie transferat pe front imediat ce aveau să i se vindece rănile, ceea ce ar pune la îndoială dorința sa declarată de a ajunge sub conducerea

Generalul Friedrich Olbricht a impulsionat organizarea loviturii de stat, lucrând alături de Stauffenberg.

lui Olbricht în capitala Reich-ului, fără îndoială cel mai potrivit loc pentru lovitura decisivă.

STAUFFENBERG IA ATITUDINE

În august 1943, Stauffenberg şi-a luat în primire postul de la Berlin. Fără îndoială, Olbricht n-avea să întârzie mult cu explicarea planurilor conspirative. Stauffenberg a început imediat să se ocupe de complot; medicii i-au comunicat că era necesar să se realizeze două intervenţii, însă el le-a refuzat, fiind avertizat că ar trebui să petreacă o lungă perioadă de repaus la pat. Stauffenberg ştia că momentul pentru a termina cu Hitler era foarte aproape şi că trebuia să fie pe deplin disponibil.

Pornind din clipa aceea, nu putem stabili cu exactitate înlănţuirea întâmplărilor care vor culmina cu atentatul din 20 iulie 1944. Trebuie să se ţină seama că, după cum am atras atenţia în prolog, aproape toţi actorii principali au murit sau au fost executaţi înainte de sfârşitul războiului şi că documentaţia a fost în mare parte distrusă. În acelaşi fel, existenţa mai multor structuri paralele pentru înlăturarea lui Hitler, care coincideau sau variau odată cu trecerea lunilor, face extrem dificilă elaborarea unei dovezi care să înglobeze întreaga mişcare de opoziţie a Armatei faţă de Hitler. De aceea, vom oferi, în continuare, varianta ei simplificată, chiar cu riscul de a lăsa pe dinafară personaje relevante, a căror enumerare şi introducere pe făgaşul temei ar încărca inutil naraţiunea.

Aceea fiind situaţia, Stauffenberg a început să pună la punct operaţiunea, cu ajutorul generalului Olbricht. La scurt timp, l-a convins pe fratele său, Berthold, să se alăture şi el mişcării. Pe atunci, soţia sa, Nina, observase o schimbare de caracter la soţul său; acesta devenise foarte rezervat şi nu-şi mai expunea părerile cu aceeaşi vehemenţă de odinioară. Nina l-a întrebat deschis dacă punea ceva la cale, dar el i-a răspuns evaziv. Cu siguranţă nu dorea s-o implice pe soţia sa într-o acţiune atât de riscantă.

La sfârşitul lunii august, Stauffenberg se implicase deja într-o muncă frenetică de stabilire a anumitor contacte cu cercurile de opoziţie. Prietenul său, Henning von Tresckow — participant la *Atentatul cu sticle* — l-a prezentat persoanelor de contact din Berlin, precum doctorul Goerdeler. Von Tresckow era înalt, chel, cu un caracter serios, rece şi rezervat, însă avea în acelaşi timp o personalitate puternică şi energică, plus o influenţă considerabilă asupra lui Stauffenberg, care îl numea „maestrul" (*Lehrmeister*). Fusese un admirator timpuriu al lui Hitler, dar se transformase curând

într-un critic inflexibil al exceselor comise de regim. Mai târziu, Gestapoul avea să-l descrie pe Tresckow drept „fără îndoială, una dintre forțele care au inițiat lovitura și spiritul diabolic al cercurilor participante la aceasta".

Alături de Tresckow și Olbricht, Stauffenberg a planificat în detaliu ansamblul de măsuri militare și civile pe care trebuia să le ia în momentul declarării stării de excepție ulterioare înlăturării Führerului: arestarea miniștrilor și a altor conducători naziști, preluarea radioului și a agențiilor de știri, precum și a controlului liniilor de cale ferată și a punctelor strategice.

Stauffenberg se putea baza pe ajutorul vărului său, contele Yorck von Wartenburg, în care avea încredere deplină. Există persoane care cred că, fără influența vărului său, Stauffenberg nu ar fi executat el însuși atentatul.

În noiembrie 1943, locotenent colonelul Werner von Haeften avea să se angajeze în complot. Aghiotant al lui Stauffenberg din slujba militară, acesta avea să îl însoțească la Vizuina Lupului pentru a comite atentatul. Fratele lui Von Haeften, Bernd, consilier al departamentului de relații externe, îl va ajuta pe Stauffenberg să găsească colaboratori noi și valoroși.

Claus și Berthold von Stauffenberg împărțeau un etaj de la Tristanstrasse, din Berlin, unde erau vizitați uneori de unchiul lor, contele Üxküll. Din fericire, prin intermediul fiicei sale, Olga, avem acces la părerea contelui privind posibilitățile de reușită a complotului:

„Când mi-a vorbit pentru prima dată despre conspirație, în octombrie 1943, tata mi-a spus: «Am încercat timp de ani de zile să-i conving pe tineri că trebuie făcut ceva în Germania împotriva acestui regim. Acum este momentul. Din nefericire, trebuie să-ți mărturisesc că acum consider că este deja târziu, căci a fost lăsat să treacă momentul; firește, în ciuda acestui lucru, voi continua să fac eforturi, căci are rost măcar să arătăm calea pentru a-i tăia drumul acestui criminal.»"

După părerea Olgăi, contele Üxküll era convins de rolul fundamental pe care îl juca nepotul său, Claus, în conspirație:

„Dacă această conspirație are vreo șansă de izbândă, asta se va datora aportului lui Claus. În aceste momente, este forța motrice, forța care a dat substanță eforturilor noastre de atâția ani. Fără el, întreaga afacere și-ar pierde conducerea și sensul. Este inimaginabilă forța pe care o degajă acest bărbat, în ciuda stării sale fizice."

Deși contele Üxküll pare să fi avut o părere foarte bună despre nepotul său, realitatea era că Stauffenberg nu era personajul central al structurii. Deocamdată, nimeni, nici măcar el, nu se putea aventura să spună că, în cele din urmă, el va fi cel care va prelua sarcina de a-l elimina pe Hitler.

Generalul Henning von Tresckow, alături de cei doi fii ai săi. Acesta a participat la Atentatul cu sticle și apoi s-a alăturat conspiratorilor din 20 iulie. Stauffenberg îl numea „maestrul".

Condiția lui fizică nu-i permitea să participe la misiune și, în plus, însușirile sale de organizator îl situau în centrul complotului, la Berlin, și nu între cei care aveau să ducă la îndeplinire atentatul.

În lunile ulterioare, Stauffenberg a luat parte la numeroase întâlniri cu toți opozanții nazismului. Din nenorocire, până în acel moment, discuțiile se centraseră mai degrabă asupra felului în care trebuia să fie configurată, din punct de vedere politic, noua Germanie de după lovitura de stat, decât pe lovitură în sine. Timpul continua să se scurgă și, după cum bine notase contele Üxküll, momentul optim pentru înfăptuire trecuse deja. Situația militară continua să se înrăutățească, ceea ce presupunea că Aliații urmau să se arate din ce în ce mai puțin interesați de sprijinirea eforturilor de înlăturare a lui Hitler. Era de la sine înțeles că Aliații ar fi preferat să gestioneze o Germanie complet înfrântă, lipsită de un interlocutor politic valid, decât una dornică să caute o pace negociată și condusă de niște guvernanți care înlăturaseră dictatura nazistă.

În plus, frontul de est amenința să se prăbușească în orice moment. Von Tresckow presa lansarea loviturii de Stat. Însă naivul doctor Carl Goerdeler, care avea să devină cancelarul noului guvern, încă mai era încredințat că Hitler avea să accepte un ultimatum, dacă acesta i-ar fi fost

prezentat de un număr apreciabil de conducători militari. Aceste diferențe de criterii în sânul opoziției aveau să dea naște unor noi întârzieri.

PLANUL „WALKIRIA"

Alături de Olbricht, Stauffenbeg a continuat să lucreze febril la organizarea loviturii de Stat. Cheia era planul „Walkiria" (Walküre), a cărei pregătire data de la începutul anului 1942, deși la acea vreme el nu avea nici un fel de legătură cu rezistența.

Generalul Friedrich Fromm, ca șef al Dotării Forțelor de Uscat, prezentase, la acea dată, măsurile necesare pentru acoperirea breșelor care se tot produceau în rândul trupelor detașate pe frontul de est. Măsurile propuneau folosirea în acest scop a muncitorilor din industrie și a bolnavilor în convalescență. Această chemare la arme în caz de necesitate a fost stabilită în mod formal sub cuvintele-cheie „Walkiria 1" și „Walkiria 2", în funcție de gradul de mobilizare.

Însă, în vara anului 1943, „Walkiria" a căpătat o semnificație foarte diferită. A încetat să mai fie un plan de escamotare a indisponibilităților din Armată, transformându-se într-o operațiune de înăbușire a oricărei dezordini interne. În acele momente existau, în Germania, numeroși muncitori străini și prizonieri care ar fi putut organiza o răzvrătire. „Walkiria 1" a început să denumească disponibilizarea imediată a trupelor pentru misiune, iar „Walkiria 2" s-a transformat în ordinul de mobilizare a acestor forțe de luptă.

Impulsionat de generalul Olbricht, Hitler a fost de acord cu schimbarea. În ciuda faptului că Führerului nu-i lipsea inteligența de a observa orice manevră menită să-i submineze puterea, de data aceea a căzut în capcană. Intrarea în vigoare a planului „Walkiria" presupunea ca Armata din Interior să se poată mobiliza și să ia propriile decizii chiar și în cazul în care relațiile dintre aceasta și Hitler ar fi fost distruse. Oricât de surprinzător ar părea, Hitler a acceptat propunerea și a autorizat pregătirile. Fără să-și dea seama, dădea undă verde mecanismului pe care urmau să-l folosească complotiștii, în tentativa lor de a-l înlătura. Planul „Walkiria" urma să permită derularea loviturii de stat fără a zdrobi, în aparență, legea în vigoare.

Stauffenberg și camarazii săi au continuat să lucreze la detaliile planului. Era necesar să redacteze ordinele care urmau să fie radiodifuzate și să elaboreze listele obiectivelor. În vederea acestui lucru și cu scopul de a evita privirile indiscrete, conspiratorii se reuneau în pădurea din

Stauffenberg a avut în persoana lui Peter Yorck von Wartenburg unul dintre cele mai sigure ajutoare.

Grünewald. Acolo, soția lui Tresckow și cea a baronului von Oven veneau cu mașini de scris portabile, spre a elabora documentele. Scriau purtând mănuși subțiri pentru a nu lăsa amprente. Odată utilizate, mașinile de scris erau păstrate în locuri secrete.

La finele uneia dintre aceste reuniuni clandestine din pădure, a avut loc o scenă demnă de cel mai palpitant thriller cinematografic. Fiind deja noapte, soția lui von Oven mergea alături de Tresckow și de Stauffenberg înapoi spre casă, cărând într-o servietă documentele pe care le redactaseră în acea seară. Dintr-o dată, o patrulă motorizată a trupelor SS a apărut și s-a oprit chiar lângă ei. Trupele SS au coborât rapid din vehicul; într-o clipă, conspiratorii au înțeles că era inutil să fugă; n-aveau scăpare. Însă patrula nici măcar nu i-a băgat în seamă pe cei trei, ci a intrat în mare grabă într-o casă pentru a face o percheziție. Soția lui von Oven avea să-și amintească mai târziu că cei doi tovarăși se albiseră de-a binelea la față.

Abilitatea de disimulare a pregătirilor ce au dus la lovitura de stat cunoscută sub numele de „Walkiria" avea să obțină ulterior recunoașterea, deși, din păcate, chiar pe cea a poliției:

„În ansamblu, planul «Walkiria» era tăinuit și mascat, într-o formă rafinată, de Stauffenberg și grupul său de conspiratori".

GENERALUL FROMM

Unul dintre pionii conspirației era generalul Friedrich Fromm, cel care realizase planul original „Walkiria" și șeful direct al generalului Olbricht. Sub comanda sa se aflau toate forțele disponibile în interiorul Germaniei. Având cincizeci și șase de ani, atinsese gradul de *generaloberst* și tot ce îi mai lipsea era să urce ultima treaptă: aceea de a fi numit mareșal. Statura sa de doi metri făcea din el un personaj impunător. Avea un caracter autoritar, pe care îl ajuta și fizicul, și era foarte ambițios, de aceea mima fără mustrări de conștiință fidelitatea față de principiile național-socialismului, dacă lucrul acesta îl ajuta în carieră.

Însă Fromm nu era un general stimat de subordonații săi, căci nu le lua niciodată apărarea în cazul în care apăreau probleme. Obișnuia să eludeze responsabilitățile, să evite complicațiile ori de câte ori era posibil și prefera să se dedice vânătorii și distracției, în loc să fie preocupat de necesitățile subalternilor săi.

Totuși, Fromm era inteligent și avea o mare abilitate de a da dreptate ambelor tabere și de a stimula fidelitatea față de fiecare din ele. Atunci

când Stauffenberg a fost numit noul șef al Statului său Major, acesta i-a exprimat deschis superiorului său lipsa de încredere în viitorul Germaniei în război; în loc să-i reproșeze pesimismul și să-l cheme la ordin, Fromm a păstrat o tăcere prudentă. Aceasta a fost interpretată de conspiratori drept o dorință de aderare la complot, dorință pe care atitudinea ambiguă a lui Fromm nu a dezmințit-o. De pildă, într-o zi, când Stauffenberg și Olbricht au insinuat, în prezența sa, eventualitatea unei lovituri printr-o acțiune violentă împotriva vârfurilor militare al Reich-ului, Fromm, care îl ura de moarte pe mareșalul Keitel (șeful Conducerii Superioare a *Wehrmacht*-ului), le-a spus: „Dacă dați lovitura, nu uitați de Keitel...".

Această confidență, alături de alte gesturi de simpatie față de complot, a crescut optimismul conspiratorilor, căci sprijinul lui Fromm era aproape indispensabil pentru succesul loviturii. Planul se baza pe ideea că, odată cunoscută moartea lui Hitler, Fromm avea să transmită cuvântul-cheie „Walkiria", pentru ca ordinul să intre în vigoare, întrucât era singurul autorizat să o facă. Deși Fromm nu participa direct la complot, era dificil de crezut că, odată sosit momentul, avea să refuze să emită ordinul. Dar, în orice caz, dacă Fromm ezita să dea consemnul, generalul Olbricht era dispus s-o facă personal; odată telegrafiat ordinul, trupele n-ar mai putea verifica dacă ar fi vorba despre unul autorizat sau nu. În acest caz, doar ofițerii cei mai apropiați vor putea să-l verifice, printr-o consultare telefonică directă.

La rândul său, deși nu era la curent cu detaliile, Fromm știa că se pregătea o lovitură decisivă; drept urmare, dorea să fie bine văzut de conspiratori, în cazul în care aceștia preluau puterea. Însă Stauffenberg și camarazii săi nu puteau fi siguri de solidaritatea lui; cunoscându-l cât de cât pe Fromm, erau conștienți că avea să-și asigure spatele până în ultima clipă, ca să nu rămână expus în cazul eșuării complotului.

În consecință, mașinăria conspirației depindea de o piesă care nu era tocmai sigură. Bineînțeles, trebuiau înfruntate anumite riscuri; poziția calculatului Fromm față de lovitură era unul dintre ele și, după cum se va vedea, nu cel mai puțin grav.

ÎNLOCUITORUL LUI HITLER

Conspiratorii hotărâseră deja cine trebuia să fie noul Șef al Statului, cu alte cuvinte înlocuitorul lui Hitler în fruntea națiunii, odată ce lovitura ar fi avut succes. Responsabilitatea urma să cadă pe umerii generalului

Ludwig Beck. În vârstă de șaizeci și șase de ani, Beck provenea dintr-o familie renană și crescuse într-un mediu catolic burghez. Generapul participase la Primul Război Mondial ca ofițer al Statului Major.

La fel ca majoritatea conspiratorilor, era un bărbat mai înclinat către teorie și reflecție decât către practică și acțiune; marile probleme de strategie politico-militară îl pasionaseră dintotdeauna. Această pasiune avea să stea la baza lucrării *Instrucția privind modul de conducere a trupelor*, rezumat al doctrinei Statului Major german, o operă care avea să fie atent studiată în rândul armatelor străine. În plus, Beck se bucura de o vastă formare intelectuală, în care se remarca interesul său pentru istorie, filosofie, economie și drept, dar și pasiunea pentru muzică, în special pentru creațiile lui Bach.

În 1931, Ludwig Beck a fost numit general și pus la conducerea unei divizii de cavalerie. În 1935, a fost desemnat șef al Statului Major General al Armatei, post din care a asistat cu îngrijorare la acțiunile noului regim, înțelegând pericolele expansiunii celui de-Al Treilea Reich. Își dădea bine seama că politica lui Hitler urma să conducă Germania către un război total pe care n-avea să-l poată câștiga niciodată. Beck a încercat să-i convingă pe alți militari remarcabili de pericolele care îi așteptau în țară, dar nu a obținut nici un ajutor, ceea ce l-a făcut să-și dea demisia în august 1938. La scurt timp după aceea, a părăsit armata. Ajuns civil, Beck a început să stabilească relații cu membrii opoziției, care aveau să-l facă, în cele din urmă, să se implice în complotul asasinării lui Hitler.

Desemnarea lui Beck este dovada palpabilă a alegerii nepotrivite a persoanelor însărcinate cu conducerea loviturii de stat împotriva lui Hitler, așa cum vom vedea mai încolo. Beck avea un caracter șovăielnic. Nu era un bun lider și nu era făcut să ia decizii. Ofițerii aflați la ordinele sale se plângeau că Beck, în loc să le sprijine inițiativele, obișnuia să-i facă să renunțe la orice acțiune întreprinzătoare, așezându-le în cale eterne obstacole și impedimente. Dacă trebuia încercată dărâmarea regimul nazist, nu există îndoială că Ludwig Beck nu era persoana cea mai potrivită care să stea în fruntea operațiunii.

NOI ÎNCERCĂRI

Pe măsură ce se retușau planurile în vederea înfăptuirii loviturii de stat, conspirația pentru înlăturarea lui Hitler nu avansa în același ritm. Știau cu toții că asta era cheia întregului complot și nimeni nu îndrăznea să se confrunte cu această chestiune spinoasă, de mare însemnătate.

Goerderler, cel ales pentru postul de cancelar, încă se mai întreba dacă asta era cea mai bună metodă de a-l îndepărta pe Hitler de la putere. Au existat persoane care au pledat pentru trimiterea unui regiment la Cartierul General din Rastenburg, care să-l aresteze pe dictator și să-l judece într-un proces public. Alții, precum Yorck, credeau că trebuiau să continue îmbunătățirea planului militar înainte de a trece la un atentat. Cu toate acestea, Stauffenberg și Tresckow doreau să se treacă imediat la acțiune. Militari fiind, știau că, dacă se aștepta mai mult timp, previzibila înfrângere germană urma să facă inutilă orice tentativă de preluare a puterii. În plus, erau conștienți că lovitura de stat putea avea succes doar dacă Hitler avea să-și piardă viața, întrucât mulți dintre cei mai buni ofițeri și soldați încă mai aveau încredere în el, fără a se baza pe jurământul de fidelitate.

În cele din urmă, Stauffenberg și Tresckow au reușit să-și impună punctul de vedere. Atentatul împotriva vieții Führerului era pe punctul de a se realiza. Restul conspiratorilor l-au acceptat cu o nedisimulată lipsă de entuziasm.

Omul care părea cel mai potrivit pentru atentatul împotriva lui Hitler era generalul Helmuth Stieff, șeful secțiunii de organizare a Statului Major al Armatei. El era singurul conspirator care avea acces la reuniunile militare la care participa Hitler. În octombrie, Tresckow i-a înmânat materialul exploziv de proveniență englezească lui Stauffenberg, care, la rândul său, i l-a încredințat, la sfârșitul lunii, lui Stieff. Cu toate acestea, generalul nu a reușit să lase bomba în sala de conferințe sau, cel puțin, asta le-a comunicat participanților la complot. În consecință, prima tentativă s-a soldat cu un eșec.

Ulterior, după atentatul din 20 iulie, Stieff le va spune interogatorilor săi de la Gestapo că, în realitate, nici măcar nu apucase să încerce să pună bomba, căci nu era dispus să realizeze acțiunea. Nu știm dacă Stieff a avut vreun moment intenția reală de a-l ucide pe Hitler și dacă o încercare ipotetică a eșuat din pricina fricii sau a lipsei unei ocazii potrivite, unicul adevăr este că atentatul prevăzut nu a avut loc.

Următorul care s-a oferit să încerce să-l elimine pe Hitler a fost căpitanul Axel von dem Bussche. Acest ofițer era dispus să întreprindă o misiune sinucigașă: cu ocazia unei vizite a lui Hitler la Berlin, în care urma să se prezinte noua uniformă militară de iarnă, Von dem Bussche plănuia să se apropie de dictator și să se arunce asupra lui, incendiindu-și propriile haine, care trebuiau să fie în prealabil încărcate cu material exploziv. Totuși, ceremonia de aprobare a noii uniforme, la care trebuia să asiste Führerul, a fost amânată în repetate rânduri. Când, în noiembrie 1943, a fost

Generalului Helmut Stieff i s-a dat însărcinarea de a comite atentatul, însă nu a reuşit să găsească momentul potrivit pentru a-l pune în practică.

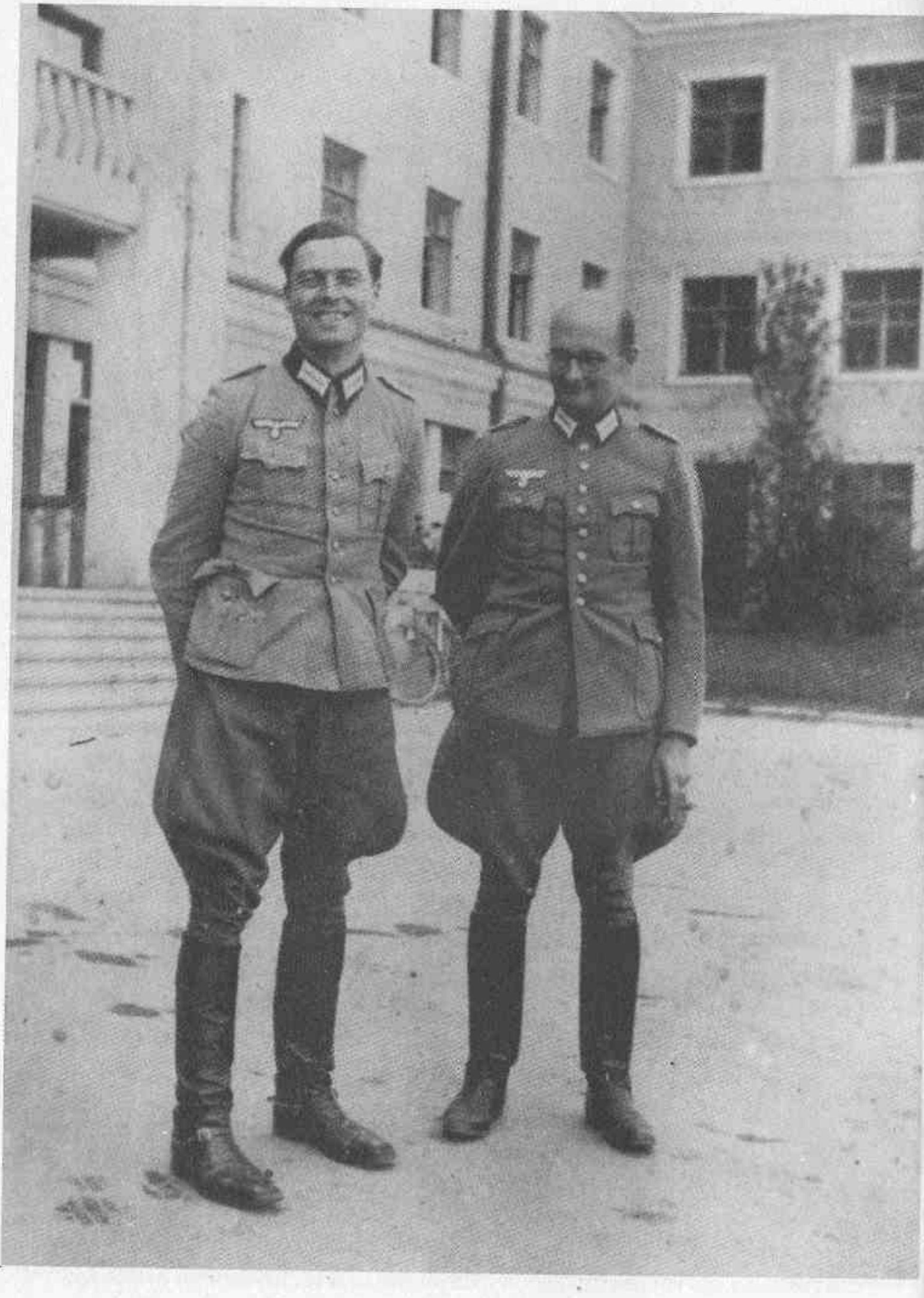

Îndrăznețul căpitan Axel von dem Bussche era dispus să întreprindă o misiune sinucigașă pentru a-l asasina pe Hitler.

reprogramată în cele din urmă, linia de cale ferată care trebuia să-l transporte pe Hitler la Berlin din Prusia Orientală a fost distrusă de un bombardament și ceremonia a fost suspendată. Înaintea stabilirii unei noi date, Vom dem Bussche a fost transferat pe front.

În timpul sărbătorii de Crăciun din 1943, se presupune că s-a produs un nou atentat, deși detaliile lui rămân necunoscute. Se pare că Stauffenberg l-a anunțat pe doctorul Goerdeler că totul avea să fie aranjat pentru zilele de 25, 26 și 27 decembrie în vederea punerii în practică a loviturii de stat, căci erau deciși să acționeze într-una din acele zile. Există istorici care susțin, deși fără dovezi, că Stauffenberg sosise cu o bombă la Vizuina Lupului, în locul lui Olbricht, care se prefăcuse bolnav, însă reuniunea s-ar fi suspendat în ultimul moment. Acest episod este improbabil, deși este de necontestat faptul că acolo nu a avut loc nici un incident. Goerdeler l-a admonestat pe Stauffenberg, căci întregul aparat al opoziției fusese alertat fără ca nimic să se fi petrecut, cu riscul enorm ca Gestapoul să fi sesizat mișcările.

În ianuarie 1944, conspiratorii s-au reunit pentru a face bilanțul rezultatelor obținute până la acea dată. Planurile pentru lovitura de stat erau încheiate și gata să fie duse la îndeplinire, dar lucrul cel mai important — eliminarea lui Hitler — părea din ce în ce mai greu de realizat. Trebuiau găsiți explozibili noi; colonelul Wessel Freytag von Loringhoven a dat

Un Stauffenberg surâzător alături de Mertz von Quirnheim, într-un moment de relaxare.
Zilele tensionate aveau să vină mai târziu.

asigurări că avea să facă tot posibilul pentru a-i obține. S-a vorbit și despre posibilitatea împușcării lui Hitler într-una dintre următoarele sale vizite pe front, însă dictatorul nu intenționa să mai facă vizite, temându-se poate de o asemenea reacție.

Următorul atentat plănuit la viața lui Hitler avea să se producă cu ocazia altei ceremonii de prezentare a noii uniforme. Cel care urma să se ocupe de acțiune era mareșalul Ewald von Kleist. Acțiunea trebuia să se desfășoare pe 11 februarie 1944, însă a fost suspendată.

În urma acestui nou eșec, îi venea rândul unui alt ofițer, căpitanul Von Breitenbuch. Ca aghiotant al mareșalului Busch, l-a însoțit la o conferință la Cartierul General din Rastenburg, conferință la care trebuia să asiste și Hitler. Breitenbuch era dispus să-l împuște de aproape pe Führer, în toiul reuniunii, însă, când era pe punctul de a intra în sală, acest lucru nu i-a fost permis, întrucât fusese hotărât, în ultima clipă, ca ceremonia să se desfășoare fără participarea subalternilor.

Bineînțeles, tensiunea din rândul conspiratorilor atinsese deja cote maxime. De mai multe luni, ordinul „Walkiria" păruse iminent, dar lansarea sa nu fusese încă posibilă. După cum era de așteptat, atâtea pregătiri nu trecuseră neobservate de Gestapo. Himmler era convins că exista un complot în derulare, însă nu-i cunoștea amploarea, dovadă că i-a comunicat suspiciunile sale amiralului Canaris, crezându-l loial regimului nazist. Canaris l-a avertizat numaidecât pe generalul Olbricht că Gestapoul era deja pe urmele conspiratorilor, iar Olbricht le-a comunicat vestea alarmantă lui Stauffenberg și celorlalți. Trebuiau să acționeze imediat, nu mai era timp de pierdut.

Prin urmare, atentatul la viața lui Hitler era o chestiune de maximă urgență. Stauffenberg ducea o muncă asiduă, căutând pe cineva care să se poată apropia de Führer. E posibil să fi fost el însuși dispus să-l asasineze pe dictator. Unul dintre cei contactați a fost maiorul Meichssner. Acesta avea acces la Cartierul General din Rastenburg. Stauffenberg a încercat să-l convingă să-i ajute, știind că Meichssner vedea cu ochi buni prăbușirea violentă a regimului nazist, însă maiorul nu se afla într-o stare bună — începuse să facă abuz de alcool — și a refuzat propunerea contelui.

Haeften, aghiotantul lui Stauffenberg, a respins și el invitația de a înfăptui „treaba murdară" — eufemismul sub care era cunoscută tentativa de asasinat — invocând motive religioase. În schimb, nu erau puțini ofițerii tineri dispuși să-l împuște pe Hitler, însă fie nu aveau acces la persoana Führerului, fie se aflau detașați într-un post în care le venea greu să acționeze.

S-a luat în considerare și posibilitatea de a stabili o întrevedere personală între Hitler și unul dintre conspiratori, pentru a asigura astfel succesul acțiunii. În acest caz, reuniunea putea fi obținută doar dacă solicitantul era un celebru șef militar în care Hitler avea deplină încredere. Nu s-a găsit nimeni care să îndeplinească această condiție.

Tensiunii generate de absența unor rezultate îmbucurătoare i s-a adăugat cea strârnită de diferitele expuneri politice ale celor implicați. Într-o manieră oarecum suprarealistă, discuțiile se învârteau mai degrabă în jurul numărului de ministere pe care trebuia să se bazeze noul guvern, în locul manierei mai rapide și eficiente de a-l ucide pe Hitler. Tensiunea creștea și din pricina luptei interne dintre sectorul „civil" și cel „militar". De pildă, Stauffenberg cerea insistent să i se permită o implicare mai activă în proiectul noii administrații. Lui Goerdeler, viitorul cancelar, care cerea ca civilii să fie singurii care să se ocupe de problemele politice, i s-a respins intenția cu asprime. Pe de altă parte, figura lui Goerdeler era contestată, căci unii dintre conspiratori, cum ar fi Stauffenberg, nu considerau că avea carisma necesară pentru a deveni noul cancelar al Germaniei.

Dezbaterile interne dintre conspiratori aveau loc și pe alte planuri. Pe de o parte, exista un sector decis să facă pace cu aliații occidentali și să continue războiul împotriva sovieticilor, iar pe de alta exista cel radical. Pozițiile politice mai conservatoare își aveau partizanii lor, mai ales pe cei mai vârstnici, în timp ce ofițerii tineri, precum Stauffenberg, erau dispuși să adopte politici riscante, chiar de factură revoluționară, pentru a obține ajutorul maselor muncitoare. Aceste dezbateri politice demonstrau

că exista și o preocupare pentru viitorul Germaniei, nu doar pentru înlăturarea sistemului existent. Dar, la momentul adevărului, aceste controverse bizantine nu rezolvau problemele stringente cu care trebuiau să se confrunte conspiratorii, și nu făceau decât să pericliteze soarta complotului.

CONTACTE CU ALIAȚII

Un aspect important pentru participanții la conspirație era cel al implicațiilor externe. Era necesar să se cunoască reacția britanicilor și a nord-americanilor, în cazul în care, în urma loviturii de stat, Germania ar fi propus începerea negocierilor. Stauffenberg considera că guvernul londonez era probabil foarte neliniștit cu privire la creșterea amenințătoare a puterii Uniunii Sovietice și că, de aceea, nu ar mai vedea cu ochi răi acordul cu o Germanie eliberată de nazism, pentru a înfrâna astfel ambițiile Moscovei.

Deși se specula că Stauffenberg simțea o simpatie față de sovietici și că era partizanul ideii de a face pace mai degrabă cu Stalin decât cu aliații occidentali — ceea ce a făcut ca ulterior să fie considerat un erou în Germania Orientală —, investigațiile istoricilor au demonstrat mai degrabă contrarul. Stauffenberg era partizanul obținerii unui acord cu englezii și cu nord-americanii și, de fapt, chiar respinsese orice sugestie de colaborare din partea comitetului Germaniei Libere, controlat de Moscova.

Prin intermediul Suediei, un trimis al conspiratorilor, Adam von Trott, a tatonat atitudinea aliaților occidentali față de un nou guvern german. Solicitările au fost modeste, cum ar fi, de pildă, încetarea bombardamentelor asupra Berlinului dacă lovitura avea succes, însă englezii și nord-americanii, îndeosebi primii, au refuzat orice concesie. Când a sosit mesajul la Berlin, conspiratorilor nu le-a venit să creadă că intransigența externă era veridică, atribuind-o unei tactici strategice. De pildă, Stauffenberg era convins că Churchill avea să-și schimbe atitudinea, întrezărind posibilitatea unui armistițiu pe frontul de vest. Acest lucru ar fi permis concentrarea Germaniei pe apărarea celui de est, transformându-se astfel într-o barieră în calea expansionismului rus.

Stauffenberg credea cu naivitate că aliații occidentali aveau să accepte propunerea de pace a guvernului apărut după lovitura de stat, drept pentru care, în luna mai, împreună cu căpitanul Kaiser, a pregătit un document ce însuma unsprezece puncte cu care să se așeze la masa dialogului cu reprezentanți ai Londrei și ai Washingtonului:

Primul ministru britanic, Winston Churchill, a refuzat să acorde orice fel de sprijin opoziției germane. Conspiratorii au cerut ajutor englezilor, prin contactele din Suedia neutră, însă Londra urmărea doar înfrângerea deplină a Germaniei.

1. Încetarea imediată a bombardamentelor asupra Germaniei
2. Anularea planurilor de invazie
3. Evitarea unui număr mai mare de victime
4. Menținerea capacității militare în est
5. Renunțarea la orice tip de ocupație
6. Un guvern liber și o constituție independentă
7. Cooperarea totală pentru punerea în practică a armistițiului
8. Delimitarea frontierelor din 1914 în est, menținerea Austriei și a regiunii sudete, autonomia Alsaciei și Lorenei
9. Colaborarea totală pentru reconstrucția Europei
10. Judecarea celor ce au comis crime împotriva poporului
11. Recuperarea demnității și a respectului.

Nu se știe dacă acest document a ajuns în mâinile Aliaților, și nu ne aventurăm să presupunem că, dacă predarea ar fi avut loc, propunerea nu s-ar fi bucurat de nici o atenție. Era limpede că, după aproape cinci ani de luptă, în vreme ce Armata germană bătea în retragere pe aproape toate fronturile, nu se putea pune punct războiului premiind Germania prin păstrarea teritoriilor ocupate în timpul expansiunii sale.

În plus, renunțarea la orice ocupație din partea Aliaților echivala cu repetarea aceleiași erori comise la sfârșitul Primului Război Mondial. Nu știm dacă Stauffenberg era un idealist plin de iluzii sau, dimpotrivă, un abil negociator, prezentând o ofertă maximală. Lucrul de care suntem convinși este că Aliații au refuzat orice sprijin și ajutor pentru o revoltă împotriva lui Hitler, derulată chiar de nemți, deși, mai mult ca sigur, succesul acelei manevre ar fi salvat mii de vieți britanice și nord-americane.

„INDIFERENT DE PREȚ"

În 1944, la sfârșitul lunii mai, planurile de eliminare a lui Hitler s-au intensificat și mai mult, sub impulsul generalului Olbricht. S-a obținut o cantitate de explozibil de proveniență germană, care a fost păstrată în casa lui Stauffenberg din Berlin. Însă explozibilul nu a ajuns să mai fie utilizat; se crede că generalul Fromm, deși nu făcuse parte din conspirație, a oprit atentatul, cerându-i lui Olbricht timp pentru a obține sprijinul mai multor generali.

Atunci s-a petrecut un fapt providențial. Ca și cum curentul l-ar fi târât din nou pe Stauffenberg către inevitabilul său destin, generalul Heinz

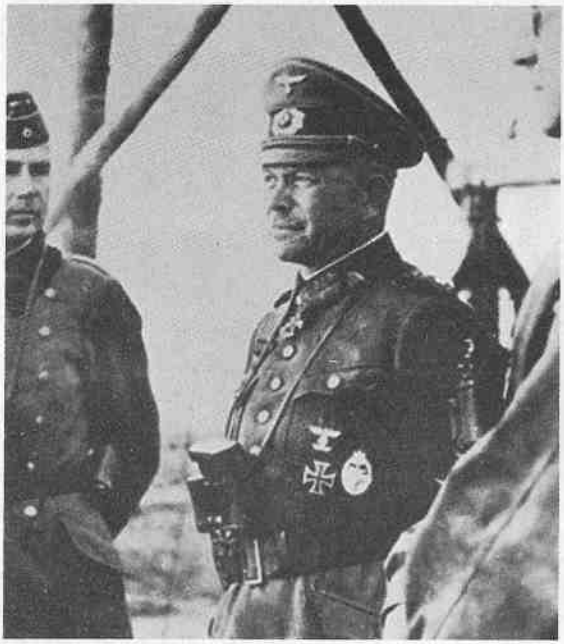

Friedrich Olbricht, la stânga, în timpul unor exerciții de la Școala Militară de Vânători de Munte, în primăvara anului 1944. La acea dată era pe deplin preocupat de planificarea loviturii.

Guderian l-a propus pe conte pentru înlocuirea generalului Heusinger la conducerea Secțiunii de Operațiuni. Cel pe care Guderian îl calificase drept „cel mai bun din Statul Major" l-a convins pe Himmler de oportunitatea numirii sale.

Stauffenberg nu-și dorea postul și a fost pe punctul de a-l refuza, dar a înțeles imediat posibilitățile enorme care i se ofereau. Grație noii funcții, mai devreme sau mai târziu ar fi avut acces la Cartierul General al lui Hitler. Prin urmare, a acceptat. În plus, a putut să-l numească pe prietenul său, Metz von Quirnheim, în postul pe care îl ocupase anterior. Cu excepția generalului Fromm, care juca pe două fronturi, restul cercurilor conducătoare ale Armatei de rezervă se afla deja sub controlul conspiratorilor.

La 7 iunie 1944, la o zi după debarcarea aliată din Normandía, Fromm l-a dus pe Stauffenberg, fără o avertizare prealabilă, la Berchstesgaden, reședința din munți a lui Hitler. Acolo, Stauffenberg avea să participe pentru prima oară, în calitate de șef al Statului Major al Armatei teritoriale, la o consfătuire a comandanților militari referitoare la situația de pe fronturi. Pe lângă Hitler, la reuniune aveau să asiste și Heinrich Himmler, șeful *Luftwaffe,* Hermann Goering, și ministrul pentru Armament, Albert Speer. Stauffenberg i-a fost prezentat Führerului, care l-a invitat să se apropie de masa pe care erau întinse hărțile, din pricina problemei sale de vedere. La ieșirea de la reuniune, a stat de vorbă câteva minute cu Speer.

Stauffenberg s-a bucurat de recomandarea generalului Heinz Guderian de a-l înlocui pe generalul Heusinger la conducerea Secțiunii de Operațiuni. Guderian l-a numit „cel mai bun din Statul Major".

După ani de zile, soția lui Stauffenberg avea să afirme că soțul ei a simțit atmosfera „depravată și corupătoare" și că singurul conducător care i s-a părut normal a fost Speer, în timp ce pe ceilalți i-a calificat drept „psihopați".

La acea primă reuniune, Stauffenberg nu a atentat la viața lui Hitler. Unii dau asigurări că, în acea zi, purta deja bomba în servietă, dar că nu avea de gând să o activeze, ci dorea pur și simplu să-și testeze nervii; aceasta nu este decât o supoziție puțin probabilă. Dacă bomba s-ar fi aflat cu adevărat în servieta sa, n-am fi putut decât să credem că plănuia să o folosească. În acest caz, nu se știe dacă nu a activat-o pentru că nu a găsit ocazia potrivită sau pentru că au apărut îndoielile referitoare la oportunitatea de a continua, după debarcarea aliată, cu lovitura de stat. Contele le-a mărturisit unora dintre conspiratori că nu mai avea rost să continue cu planul, întrucât Aliații n-aveau să accepte o pace negociată și că, prin urmare, probabil ar fi fost mai nimerit ca regimul național-socialist, și nu ei, să ducă națiunea la înfrângerea absolută.

Dar îndoielile justificate ale lui Stauffenbeg s-au spulberat după ce prietenul său, von Tresckow, i-a spus aceste cuvinte, care aveau să ajungă celebre: „Atentatul trebuie înfăptuit, indiferent de preț. Chiar dacă ar fi să eșueze, trebuie încercat la Berlin. Deja nu mai este vorba despre

obiectivul practic, ci despre faptul că opoziția germană a încercat lovitura decisivă, în fața lumii și a istoriei. Restul nu mai contează".

După vizita de la Berchstesgaden, Stauffenberg a mers la Bamberg pentru a-și vedea soția, pe Nina, care era însărcinată, și pe cei patru copii ai săi: Berthold, Heimeran, Franz Ludwig și micuța Valerie. Se crede că relația dintre Claus și Nina nu trecea prin cele mai bune momente. El încercase să-și țină soția departe de cercul de conspiratori pentru binele ei. Nina, la rândul ei, era conștientă că era implicat într-o chestiune care, dacă nu mergea conform planului, îi punea viața în pericol. Nu este greu de presupus că i-ar fi reproșat că pune în pericol viitorul familiei și, de asemenea, nu este greu de imaginat răspunsul lui Stauffenberg. În lumina acestor fapte, sfâșiat între responsabilitățile familiale și apărarea ideilor sale indiferent de consecințe, Stauffenberg s-a dedicat celei de-a doua variante. Cu siguranță s-a simțit chinuit de o mare suferință, confruntat cu o asemenea dilemă, dar, în final, sentimentul înnăscut al datoriei a fost cel care l-a împins să acționeze în felul în care a făcut-o. Stauffenberg n-avea să-și mai revadă familia sau să-și cunoască mezina, Constanze, născută pe 27 ianuarie 1945.

Situația militară germană s-a agravat și mai mult pe 22 iunie 1944, când sovieticii au lansat o mare ofensivă împotriva Armatei germane Centrale. În doar trei săptămâni, atacul rusesc avea să înfrângă douăzeci și șapte de divizii germane. Teama că Armata roșie avea să-și facă apariția, în câteva luni, la porțile Berlinului, era palpabilă. În cazul în care lovitura de stat avea succes, conspiratorii au căzut de acord că frontul de est trebuia păstrat cu orice preț, iar pentru asta era necesar să transfere trupe de pe cel de vest.

În acel scenariu de o covârșitoare importanță strategică pentru frontul de vest, cu Parisul ca centru nevralgic, conspiratorii se bazau pe niște ajutoare de nădejde din rândul ofițerilor Armatei, dispuși să faciliteze invazia trupelor aliate pentru a evita vărsarea de sânge și a ușureze încheierea unui armistițiu rapid.

CONEXIUNEA PARIZIANĂ

Deși centrul conspirației se afla în Berlin, capitala Franței devenise punctul de atenție preferat al conspiratorilor. Succesul sau eșecul loviturii de stat pentru înlăturarea lui Hitler putea depinde de felul în care urmau să se desfășoare evenimentele din capitala franceză.

Şeful *Luftwaffe*, Hermann Goering.
Conspiratorii doreau să-l lichideze şi pe el, întrucât era succesorul oficial al lui Hitler.

Parisul era centrul de decizii al frontului de vest. De acolo, mareșalul Günther von Kluge, comandantul-șef al forțelor din Vest, coordona eforturile Armatei germane de a face față diviziilor aliate debarcate pe plajele din Normandia, pe 6 iunie 1944. La 3 iulie, Von Kluge îl înlocuise pe mareșalul Von Rundstedt, care, incapabil să împiedice debarcarea Aliaților și să-i arunce rapid în mare, pierduse încrederea lui Hitler și fusese lăsat la vatră din „motive de sănătate".

Mareșalul von Kluge era o personalitate militară de prim rang, care își demonstrase abilitatea tactică în perioada detașării pe frontul de est. Acolo, în fruntea Grupului de Armate Centrale, îi avusese în subordine pe unii dintre principalii membri ai conspirației, precum colonelul von Tresckow sau locotenentul în rezervă von Schlabrendorff. Von Kluge se arătase dintotdeauna extrem de critic la adresa lui Hitler, dar nu îndrăznise niciodată să se integreze deplin în opoziție. Chiar și așa, le-a permis subordonaților săi să întreprindă acțiunile necesare pentru a-l lichida pe dictator, precum Atentatul cu sticle din 13 martie 1943.

Nebănuitor la manevrele mareșalului, Hitler avea deplină încredere în Von Kluge. I-a dat libertate de acțiune în vest și i-a furnizat noi efective. Mareșalul s-a simțit flatat de concesiile primite din partea Führerului, iar recunoștința sa avea să fie și mai mare atunci când, cu ocazia celei de-a șaizecea aniversări, a primit de la Hitler un sfert de milion de mărci. Din noua sa funcție, Von Kluge a continuat să aibă o atitudine ambiguă în legătură cu complotul care lua naștere. La rândul lor, pe conspiratori îi încercau îndoieli despre aderarea mareșalului la cauza lor, când avea să sosească momentul adevărului.

În schimb, Stauffenberg și camarazii săi aveau încredere oarbă în generalul Karl-Heinrich von Stülpnagel care, din martie 1942, exercita înalta funcție de șef militar în Franța. Stülpnagel a putut de la bun început să verifice greșelile comise de guvernul național-socialist în politica sa de ocupație a Țării Galilor. Se manifestase critic în nenumărate ocazii, ceea ce îl făcea să merite catalogarea de profund cunoscător al intereselor Franței.

Alt personaj în care conspiratorii își puseseră întreaga nădejde era mareșalul Erwin Rommel, care fusese chiar colegul lui Stülpnagel la școala de infanterie din Dresda. Inițiatorii complotului doreau să-l aibă pe Rommel de partea lor, date fiind prestigiul și popularitatea sa. Acesta trebuia să preia funcția de comandant-șef al Forțelor Armate și posibil pe cea de șef provizoriu al Statului.

La 15 mai 1944, Rommel și Stülpnagel s-au întâlnit într-o casă de țară din Mareil-Marly pentru a discuta despre atitudinea pe care s-o adopte

Nemţii la Paris. Capitala franceză era punctul din care se coordona lupta împotriva trupelor aliate debarcate în Normandia. Controlul asupra Parisului a devenit un obiectiv al conspiratorilor.

față de apropiata lovitură de stat. Însă Rommel nu s-a declarat niciodată partizanul asasinării propriu-zise a dictatorului; era convins că poporul german, intoxicat de propaganda abilă a lui Goebbels, va face din Hitler un martir. Chiar și așa, conspiratorii nu s-au descurajat și au încercat să-l convingă pe *Vulpea Deșertului* să se implice total în complot.

După eșecul german, când s-a încercat încercuirea Aliaților pe plajă, Rommel a căutat să-l convingă pe Hitler să ajungă la un acord negociat care să evite înfrângerea inexorabilă ce avea să se producă în cazul în care aveau să continue lupta în fața enormului potențial desfășurat de inamici. Hitler i-a răspuns sec:

„Nu te nelinişti pentru continuarea războiului, mareșale. Gândește-te doar la frontul dumitale de luptă."

Totul avea să se schimbe brusc, pe 17 iulie, în timp ce Rommel își făcea vizita obișnuită pe front. Puțin după ora șase seara, vehiculul său circula pe șoseaua dintre Livarot și Vimoutiers. Deodată, a observat două avioane inamice. Șoferul a accelerat și a virat la dreapta, la vreo trei sute de metri, sperând să se poată refugia, însă nu a avut timp să efectueze manevra. Aparatele aliate, în zbor razant la mare viteză, au ajuns lângă mașina lui Rommel. Primul dintre ele a deschis focul, atingând partea stângă a vehiculului. Rommel a suferit răni la față și o lovitură la tâmpla stângă, care l-a lăsat fără cunoștință. Șoferul a pierdut controlul mașinii, care era să se izbească de un copac, pentru ca, în cele din urmă, să se rostogolească într-un șanț. Rommel fusese proiectat în afara automobilului. Cel de-al doilea avion a lansat, fără succes, câteva bombe. Mareșalul avea fața acoperită cu sânge și răni la ochiul stâng și la gură. A primit îngrijiri de urgență într-un mic spital condus de călugărițe, după care a fost transferat la spitalul din Bernay, unde a fost diagnosticat cu răni grave la cap.

Vulpea Deșertului fusese scoasă din joc, ceea ce însemna o aspră lovitură pentru conspiratori. Odată dezlănțuită revolta, personalitatea lui s-ar fi dovedit decisivă pentru obținerea ajutorului trupelor de pe frontul de vest. În plus, absența legendarului militar scădea greutatea politică a conspiratorilor, căci enormul prestigiu de care se bucura în tabăra aliată îl transforma în reprezentantul potrivit pentru convorbiri de pace.

Acum, totul depindea de atitudinea mareșalului Von Kluge. Deși generalul Stülpnagel inspira o încredere absolută, raza sa de acțiune se limita la mediul administrativ, nedispunând de trupe. De aceea, marea necunoscută era modul în care avea să acționezeVon Kluge când știrea atentatului împotriva lui Hitler avea să ajungă la urechile parizienilor. Va intra în serviciul noilor autorități sau va rămâne fidel ierarhilor naziști?

Mareşalul Erwin Rommel, legendara *Vulpe a Deşertului.* Conspiratorii prevăzuseră să-i încredinţeze, după lovitură, conducerea Forţelor Armate.

STAUFFENBERG, HOTĂRÂT SĂ ACȚIONEZE

La sfârșitul lunii iunie, Stauffenberg a acceptat să înfăptuiască el însuși atentatul. Deși dispunea deja de mult doritul acces la Cartierul General al lui Hitler, conspiratorii erau convinși că locul său trebuia să fie în Berlin, la conducerea loviturii. Dar contele era conștient că nu puteau găsi pe nimeni dispus să facă „treaba murdară". Avea să se ocupe el însuși de ea.

Nu știm dacă Stauffenberg hotărâse în prealabil să realizeze atentatul în persoană, dar cert este că, în acea ultimă săptămână din iunie, le-a comunicat camarazilor săi hotărârea luată, fapt imortalizat de mai multe scrisori personale care s-au păstrat, precum și de un bilet al aghiotantului său, von Haeften, în care dădea asigurări precum „Claus intenționează să facă el însuși treaba".

La începutul lunii iulie, ritmul reuniunilor clandestine a crescut, în scopul fixării, pentru a nu știu câta oară, a detaliilor loviturii. În acele zile s-au desfășurat la Berlin numeroase întâlniri și convorbiri, în timp ce generalul Beck, viitorul președinte al Germaniei, continua să caute, prin intermediul contactelor sale din Elveția și Suedia, ajutoare printre Aliați pentru răsturnarea regimului.

Deși nu părea cu putință ca tensiunea să crească și mai mult, aceasta a fost pe cale să explodeze atunci când, la 5 iulie, Gestapoul l-a arestat pe Julius Leber. Acesta fusese recunoscut de un denunțător al poliției, pe când încerca să intre în contact cu liderii muncitorilor, cu scopul de a-i atrage de partea conspiratorilor. Social-democratul Leber se bazase pe sprijinul lui Stauffenberg și al altor camarazi pentru a-i smulge lui Beck postul de cancelar. Nu făcea parte din cercul decizional, însă era clar că pentru Gestapo nu avea să fie prea greu să urmeze firul până în miezul complotului.

Au început să se facă presiuni asupra lui Stauffenberg, care pe 1 iulie fusese avansat la gradul de colonel. I se cerea să treacă la fapte odată pentru totdeauna. În ziua ulterioară arestării lui Julius Leber, pe 6 iulie, a luat parte la niște convorbiri din Cartierul General al lui Hitler, în Berchtesgaden. Avea la el aceeași servietă pe care avea să o poarte în ziua atentatului, pe 20 iulie. Nu știm dacă în acea zi bomba se afla în servieta sa, deși tindem să credem că da, caz în care este adevărat ceea ce avea să-și amintească mai târziu generalul Stieff în fața Gestapoului. Stauffenberg a fost prezent la două convorbiri, fiecare cu o durată de aproximativ o oră, cu Hitler, Himmler și Speer, printre alții. Prima s-a desfășurat între orele cinci și șase seara, iar cea de-a doua, între miezul nopții și ora unu dimineața. Se presupune că Stauffenberg nu a avut ocazia să activeze bomba.

La data de 11 iulie, Stauffenberg s-a aflat din nou în prezența lui Hitler, tot la Berchstesgaden. La această reuniune, la care fusese prevăzută participarea lui Heinrich Himmler, se știe fără urmă de îndoială că a asistat cu dispozitivul exploziv, pregătit să-l detoneze. A fost însoțit de căpitanul Friedrich Karl Klausing, un tânăr ofițer care îl aștepta într-un vehicul parcat în apropiere de Berghof, gata să pornească spre aeroport, unde aveau la dispoziție un aparat Heinkel 111. Stauffenberg a asistat la convorbirea de dimineață, care s-a derulat între ora unu după-amiază și trei și jumătate. Conspiratorii din Berlin așteptau cu sufletul la gură știrea despre atentat, dar nu s-a petrecut nimic.

Când a părăsit reședința lui Hitler, Stauffenberg i-a explicat căpitanului Klausing că nu amorsase bomba, deoarece, contrar celor prevăzute, Himmler nu luase parte la convorbire. Șeful trupelor SS era considerat înlocuitorul firesc al lui Hitler, deși această onoare îi corespundea formal lui Goering, astfel încât conspiratorii considerau necesar să-l elimine în același timp cu dictatorul, pentru a pune capăt regimului nazist.

În orice caz, există destule dubii și contradicții referitoare la presupusul atentat din 11 iulie. Singurele informații disponibile despre acest episod sunt cele provenite din interogatoriile efectuate de Gestapo după 20 iulie.

Este posibil ca, în acea zi, Stauffenberg să se fi limitat la tatonarea posibilităților de realizare a atentatului, ca și cum ar fi fost vorba despre o repetiție generală, în vederea unei oportunități ulterioare. Faptul că în acea zi de 11 iulie, vărul său, locotenent-colonelul Caesar von Hofacker, care trebuia să coordoneze lovitura din Paris, se afla în Berlin pentru întâlnirea cu generalul Beck, denotă că nu ar fi contat dacă Stauffenberg ar fi dus la îndeplinire atentatul împotriva lui Hitler. În schimb, mai există altă versiune, cea care confirmă că Stauffenberg, aflând că Himmler nu va participa la reuniune, i-ar fi telefonat lui Olbricht cu câteva minute înainte de ora unu, pentru a-l consulta dacă trebuia să meargă înainte cu atentatul. Se pare că ar fi primit un răspuns negativ.

Următoarea ocazie avea să se ivească după patru zile. Pe 15 iulie, generalul Fromm și Stauffenberg au fost convocați la niște consfătuiri în Cartierul General, Vizuina Lupului din Rastenburg. Contele a crezut că sosise momentul oportun pentru înfăptuirea atentatului. Avea să meargă la reuniune cu un dispozitiv exploziv care îi fusese înmânat la începutul lunii iunie. Nu s-a putut stabili cu precizie originea acestui material; dacă era de proveniență britanică, germană sau un amestec din cele două. Se crede că conspiratorii au reușit să obțină explozibil nemțesc dintr-un depozit de geniu al frontului de est și că, grație contactelor sale în Serviciul

Secret de Informații, colonelul Von Freytagh-Loringhoven a adăugat material britanic. Ulterioarele investigații ale Serviciului de Securitate al Reich-ului aveau să semnaleze că explozibilul era în întregime nemțesc și că aportul aliat s-a redus la detonatoare; în orice caz, nu există un consens în această privință.

Stauffenberg era convins că, de data aceea, putea să facă bomba să explodeze chiar lângă Hitler, după cum o demonstrează faptul că ar fi convenit cu Olbricht ca planul „Walkiria" să fie executat cu două ore înaintea comiterii atentatului, pentru a nu le da timp de reacție adversarilor.

În acea zi de 15 iulie, Fromm și Stauffenberg, însoțiți de căpitanul Klausing, au aterizat pe aerodromul din Rastenburg la ora 9:35. Au luat micul dejun în casa ofițerilor, după cum se obișnuia în asemenea cazuri, rămânând acolo vreo trei sferturi de oră.

Pe la 11:00, Fromm, Stauffenberg și Klausing au fost conduși în zona centrală a Vizuinii Lupului, unde au luat parte la o întâlnire informală cu mareșalul Keitel, pe care Fromm îl considera „bunul său prieten".

La ora 13:00, Fromm, Keitel și Stauffenberg s-au îndreptat către așa-numitul raport matinal, care urma să se desfășoare într-o baracă mare din vecinătatea buncărului Führerului. La ușă, au discutat cu generalul *Luftwaffe*, Karl Bodenschatz, subiecte fără importanță. După vreo zece minute a sosit Hitler, însoțit de amiralul von Puttkamer, garda personală și fotograful-șef.

Keitel l-a salutat într-o manieră servilă pe Hitler, după cum obișnuia. Fotograful a focalizat și surprins momentul în care Bodenschatz făcea o ușoară reverență în fața dictatorului, în timp ce își strângeau mâinile. În acea imagine, Stauffenberg va apărea în poziție de drepți, cu sabia în unghi drept, privind în direcția lui Hitler.

Pentru a sparge gheața, Keitel a început să-i relateze lui Hitler detaliile ultimei vânători la care participase și a încercat să-l introducă pe Stauffenberg în conversație, măgulindu-l pentru că putea urca pe cal în ciuda infirmității sale. În continuare, au intrat cu toții în imensa baracă, în vederea începerii reuniunii.

Convorbirea a durat doar jumătate de oră. Deși după aceea s-au mai desfășurat încă două reuniuni, la fel de scurte, cu siguranță că Stauffenberg nu a găsit momentul potrivit pentru aprinderea focosului, acțiune care necesita câteva minute. Ne bazăm doar pe mărturia lui Berthold, fratele lui Stauffenberg, pentru a încerca să descoperim de ce nu s-a produs atentatul. În declarațiile sale ulterioare date Gestapoului, acesta afirmase: „Fratele meu mi-a spus că discuțiile au fost întrerupte pe neașteptate, cerându-i-se

să relateze personal anumite chestiuni. De aceea nu a putut realiza atentatul planificat".

Această ipoteză este verosimilă, însă alte surse susțin că, drept urmare a absenței lui Himmler și a lui Goering de la reuniune, Stauffenberg a părăsit sala pentru a suna la Berlin și a cere sfaturi. Aceasta a fost versiunea consemnată în jurnalul soției lui Mertz von Quirnheim; potrivit acelei mărturii scrise, cu puțin înainte de reuniune, Stauffenberg l-a întrebat pe Olbricht, telefonic, dacă trebuia să meargă înainte cu atentatul, în ciuda absenței ambilor comandanți naziști. După un relativ lung schimb de opinii între conspiratori, i s-a spus să nu acționeze. Dar von Quirheim a acționat apoi pe cont propriu și, luând dispozitivul, i-a recomandat prietenului său să detoneze oricum bomba. Claus a fost de acord cu el. Acela părea să fie cel mai bun lucru de făcut, însă, la întoarcere, a observat că Hitler plecase deja.

Oricum ar fi, înainte de a se îndrepta către aeroport pentru a se întoarce la Berlin, Stauffenberg i-a telefonat lui Olbricht pentru a-i comunica pe scurt că planul eșuase. Această știre a produs o mare decepție printre conspiratori, căci fusese deja lansată prima fază a „Walkiriei", conform spuselor lui Stauffenberg. Procesul a fost brusc întrerupt, însă alarma fusese deja dată. Bineînțeles, de la Înaltul Comandament s-au cerut apoi explicații despre surprinzătoarea punere în practică a planului „Walkiria", dar Olbricht s-a dovedit foarte eficient când a trebuit să-i convingă că nu fusese vorba decât de o simulare, mai concret de „un exercițiu tactic pentru verificarea capacității de acțiune a Armatei teritoriale".

TENSIUNEA CREȘTE ȘI MAI MULT

Conspiratorii au răsuflat ușurați, însă era limpede că nu-și mai puteau permite nici o greșeală. Nervozitatea se răspândea în rândul celor implicați, care se temeau că aveau să fie descoperiți dintr-un moment în altul. Prin Berlin a început să circule zvonul potrivit căruia „Cartierul General al Führerului este pe cale să sară în aer". Era improbabil ca cineva din cercul conspiratorilor să fi comis acea indiscreție, dar aceste comentarii nu au trecut neobservate pe lângă urechile Gestapoului, care a extins investigațiile pentru a descoperi fărâma de adevăr din acel zvon mai mult decât neliniștitor. Investigațiile au pus Gestapoul pe pista doctorului Goerdeler, cel care, în cazul triumfului loviturii, trebuia să ajungă în viitorul cancelar.

Stauffenberg l-a sfătuit să rămână ascuns și le-a cerut celorlalți conspiratori să fie mai prudenți ca oricând.

Zilele ulterioare atentatului ratat din 15 iulie s-au scurs într-o tensiune insuportabilă. Atunci când vreunul dintre cei implicați în lovitură auzea vreun ciocănit în ușă sau soneria telefonului, tresărea de spaimă, convins că Gestapoul îl descoperise. Era o chestiune de zile, dacă nu de ore, până când poliția lui Himmler avea să treacă la arestarea tuturor. În acele zile, Stauffenberg s-a străduit să pară cordial și liniștit, încercând să transmită puțin calm într-o mare de neliniște.

Din fericire pentru Stauffenberg și pentru conspiratori, contele a fost convocat din nou la Cartierul General din Rastenburg. Trebuia să meargă la raport (sau *Führerlage*.) Acolo va avea ocazia de a fi alături de Hitler mai bine de două ore, prin urmare va dispune de timpul necesar pentru amorsarea bombei. În sfârșit, avea să vină momentul culminat al întregii munci realizate în lunile anterioare.

Dar, ajunși în acel punct, deja nu mai era în joc doar viitorul Germaniei, ci chiar supraviețuirea celor implicați în complot. Dacă Stauffenberg se întorcea de la reuniune cu bomba în servietă, nu le-ar fi rămas decât să aștepte ca Gestapoul să se prezinte pentru a-i aresta pe toți. Fără îndoială, aceasta era ultima ocazie.

Capitolul 6
VIZUINA LUPULUI

În zorii zilei de 20 iulie 1944, la Berlin începuse deja să se simtă căldura aceea ușoară care vestește o zi toridă. Noaptea nu adusese nici un pic de răcoare și ziua se anunța, încă de la o oră atât de matinală, la fel de călduroasă ca cea din urmă.

Stauffenberg s-a trezit înainte de ora șase și s-a îmbrăcat cu îndemânare, cu cele trei degete ale sale, ajutându-se cu dinții. A schimbat, mai mult ca sigur, câteva cuvinte de suflet cu fratele său, Berthold, care dormise într-o încăpere alăturată, pregătindu-se amândoi pentru ziua intensă și crucială care-i aștepta și de care avea să depindă destinul Germaniei și al întregii Europe.

Claus și Berthold au urcat în vehiculul care avea să-i conducă până la aerodromul din Rangsdorf, în apropiere de Berlin. Șoferul, caporalul Schweizer, era străin de scopul fraților Stauffenberg. Pe parcursul traseului au fost nevoiți să treacă pe străzi pline de ruinele provocate de bombardamentele constante, ceea ce le-a dat probabil de gândit că, dacă lovitura ar avea succes, acel coșmar s-ar putea sfârși. Pe drum, i-au luat pe locotenentul Werner von Haeften și pe fratele său, Bernard. Haeften avea misiunea de a-l ajuta pe Stauffenberg să pregătească atentatul.

Pe aerodrom îi aștepta un Heinkel 111, un avion de poștă pe care generalul Wagner îl pusese la dispoziția participanților la lovitură. Stauffenberg era mulțumit că se putea baza pe el în locul celor lente, de tip Junker 52, care străbăteau de obicei acel traseu. Totuși, acel avantaj va fi anulat; era prevăzut ca avionul să decoleze la ora șapte fix, însă plecarea s-a amânat până la opt. Între timp, a apărut și generalul Stieff, care s-a alăturat puținilor pasageri.

În final, către ora opt, Stauffenberg și-a luat rămas-bun de la fratele său, Berthold, și a urcat la bord, însoțit de locotenentul Haeften care și-a luat la rândul său la revedere de la propriul frate. Odată aflați în avion, colonelul i-a înmânat lui Haeften servieta sa, care conținea cele două bombe și acesta i-a lăsat-o pe a sa. Locotenentul trebuia să o păzească până când

Un Heinkel 111 decolând. Stauffenberg a utilizat un astfel de aparat pentru a zbura până la Cartierul General al lui Hitler din Rastenburg și apoi pentru a se întoarce la Berlin.

sosea momentul activării. După decolare, avionul s-a îndreptat direct către Rastenburg, aflat la o distanță de aproximativ 600 de kilometri.

LA VIZUINA LUPULUI

La ora 10:15, aparatul Heinkel 111 a aterizat pe aerodromul din Rastenburg. La aterizare, Stauffenberg, Haeften și Stieff au găsit un vehicul care le stătea la dispoziție pentru a-i duce până la Vizuina Lupului. Stieff, însoțit de Haeften, își va continua drumul către Cartierul General al Armatei, *Mauerwald*, întrucât Haeften trebuia să asiste acolo la o reuniune. Pilotul avionului a fost anunțat că trebuia să fie pregătit de la 12:00 în vederea zborului de întoarcere, însă, de data aceasta, fără nici un fel de întârziere.

Drumul până la Cartierul General al Führerului, aflat la șase kilometri de aerodrom, a durat doar vreo zece minute, și s-a desfășurat fără probleme. Până să ajungă la reședința lui Hitler erau nevoiți să treacă de trei posturi de control, numerotate cu cifrele romane III, II și I. Odată depășit acest ultim post, Stauffenberg a coborât din automobil, iar Haeften a pornit mai departe alături de Stieff în direcția *Mauerwald*. Haeften, care continua să care servieta cu cele două bombe, trebuia să se întoarcă în două ore, pentru a-l putea ajuta pe Stauffenberg să realizeze atentatul și să se ocupe

Vizuina Lupului: Locotenentul Werner von Haeften l-a însoțit pe Stauffenberg pentru a-l ajuta la pregătirea atentatului. Haeften îi va fi devotat contelui până la sfârșit.

de asigurarea disponibilității vehiculului pentru momentul în care, odată consumată acțiunea, ar fi intenționat să se întoarcă la aerodrom ca să ia avionul înapoi spre Berlin.

Purtând servieta lui Haeften, Stauffenberg s-a îndreptat spre casa ofițerilor. Acolo i-a găsit pe mai mulți cunoscuți, care serveau un mic dejun copios în aer liber, la o masă aflată la umbra unui stejar masiv. Unii îl așteptau acolo încă de la nouă, ora prevăzută pentru sosirea sa. Erau prezenți căpitanul Pieper, doctorul Walker, doctorul Wagner, general-locotenentul Von Thadden și căpitanul Von Möllendorf. După cum vom vedea, prietenia sa cu acesta din urmă se va dovedi providențială într-un moment de mare dificultate, acela al fugii de la *Wolfsschanze*. Stauffenberg a fost invitat să se așeze și a discutat cu ei. Cafeaua de care dispuneau la Vizuina Lupului avea prea puține lucruri în comun cu înlocuitorul la care trebuia să se recurgă la Berlin, de aceea se presupune că domnul colonel s-a simțit reconfortat și însuflețit de acel mic dejun care s-a prelungit până către orele unsprezece.

Stauffenberg i-a telefonat aghiotantului lui Keitel, maiorul Ernst John von Freyend, pentru a-i confirma întâlnirile din acea zi. Cea la care se aștepta prezența lui Hitler urma să aibă loc la ora 13:00, în baraca destinată consfătuirilor, așa cum se obișnuia. Apoi s-a îndreptat către prima consfătuire la care trebuia să participe, condusă de generalul Buhle, șeful

Statului Major al Armatei. În cabana sufocantă în care trebuia să aibă loc reuniunea, cea a Înaltului Comandament al Armatei, s-a discutat problema creării a două noi divizii pentru Prusia Orientală, cu rezerviști din Garda din Interior. Bilanțul unei jumătăți de oră de discuții a constat în câteva observații generale care nu aveau să se încheie prin nici o decizie concretă.

O DEVANSARE NEPREVĂZUTĂ

Mai relevantă era reuniunea următoare la care trebuia să asiste Stauffenberg, cea cu mareșalul Keitel. În timp ce se desfășura întâlnirea, un asistent a intrat și i-a comunicat lui Keitel că acea consfătuire zilnică, la care va lua parte Hitler, se devansase cu o oră, ca urmare a unei vizite oficiale pe care trebuia să o întreprindă Mussolini, a cărui sosire era așteptată către ora 14:30. Astfel stând lucrurile, reuniunea, prevăzută inițial pentru ora 13:00, avea să fie ținută la 12:30.

Stauffenberg nu știa nimic despre devansarea neprevăzută; astfel, atentatul se vedea amenințat de o nouă amânare, de vreme ce dispozitivele se aflau în servieta aghiotantului său, care nu știa nici el de devansarea convorbirilor. Din fericire, la scurt timp după încheierea reuniunii prezidate de Keitel, locotenentul Haeften s-a prezentat pentru a-i încredința bombele lui Stauffenberg; însă acesta trebuia să se grăbească pentru a le putea activa la timp.

Devansarea reuniunii a mai provocat un inconvenient: prevăzând că avea să fie scurtă și că, de aceea, nu aveau să fie tratate teme esențiale, atât Himmler cât și Goering, care obișnuiau să asiste la consfătuirile zilnice, au hotărât să nu se prezinte. Obiectivul conspiratorilor era să-i elimine și pe cei doi lideri naziști, însă acest lucru n-avea să mai fie posibil. În mod ironic, coincidențele și întâmplările începeau să se întoarcă împotriva conspiratorilor...

Însă aceasta era o chestiune minoră față de problema cu adevărat stringentă: montarea bombelor. Era necesar să se caute locul potrivit pentru asta, de aceea Stauffenberg i-a cerut comandantului Von Freyend să-i pună la dispoziție, timp de câteva minute, o încăpere unde să-și schimbe cămașa. Acesta i-a oferit un dormitor mic, unde Stauffenberg a intrat însoțit de Haeften; ceea ce era explicabil, întrucât ar fi putut avea nevoie de ajutor pentru a se îmbrăca. Odată intrați în încăpere, au trecut la activarea bombelor.

Între timp, ceasurile arătau deja ora 12:30, iar Von Freyend, care aștepta pe hol, se simțea din ce în ce mai neliniștit, căci trebuia să-l conducă pe Stauffenberg în sală la timp, pentru reuniunea care deja începuse.

În acel moment, s-a primit un telefon din partea generalului Erich Fellgiebel, șeful comunicațiilor de la Înaltul Comandament al *Wehrmacht*-ului, care se afla la Vizuina Lupului. Fellgiebel participa, de asemenea, la conspirație, având misiunea de a bloca toate comunicațiile Cartierului General al lui Hitler cu exteriorul. Telefonul a fost primit de Von Freyend; i-a spus că trebuia să vorbească cu Stauffenberg și i-a cerut să îl înștiințeze să-l sune. Colonelul nu avea timp să-i telefoneze, însă Freyend l-a trimis pe sergentul major Werner Vogel să-i transmită lui Stauffenberg mesajul lui Fellgiebel și să-i spună să se grăbească.

Sergentul a încercat să intre în cameră fără să bată. Deschizând ușa foarte precipitat, aceasta s-a lovit de sabia lui Stauffenberg, care se afla în picioare, exact în spatele ei. Sergentul și-a cerut scuze și a spus că i se comunicase că nu putea să-l facă pe Hitler să aștepte și că trebuia să se prezinte imediat. Stauffenberg a răspuns categoric, spunând că se grăbește și închizând din nou ușa. Mai târziu, sergentul avea să declare în fața funcționarilor poliției judiciare ce apucase să vadă atunci când deschisese ușa: două serviete așezate pe pat, alături de câteva hârtii și un pachet. Martorul a presupus că ambele serviete fuseseră golite.

Nu știm ce s-a întâmplat în încăpere. Cert este că prima bombă a fost într-adevăr activată. Este posibil să o fi făcut Stauffenberg, cu ajutorul unui clește, care spărsese capsula mecanismului; începând din acel moment, o cantitate mică de acid era eliberată pentru a putea coroda un fir metalic subțire așezat în interiorul unei capsule de sticlă, care fixa declanșatorul ce trebuia să provoace detonarea. Timpul necesar corodării complete a firului metalic era de zece minute; deja era imposibil ca explozia să fie împiedicată, prin urmare Stauffenberg nu mai putea să dea înapoi.

Se prea poate să fi încercat apoi să monteze mecanismul celei de-a doua bombe. Probabil că intrarea sergentului s-a produs în timp ce se străduiau să o facă și, din clipa aceea, nu au reușit să se concentreze sau, pentru a nu întârzia mai mult, Stauffenberg a hotărât să meargă la consfătuiri doar cu acest kilogram de exploziv deja activat, o cantitate mai mult decât suficientă pentru a-l ucide pe Hitler. Într-un fel sau altul, doar una dintre cele două bombe a fost activată.

Este lesne de înțeles faptul că Stauffenberg, presat teribil de circumstanțe, a reușit să activeze doar o bombă, dar a comis și o greșeală enormă. A pus bomba activată în servieta sa și i-a înmânat-o pe cealaltă

aghiotantului său; în acel moment, nu era conștient că tocmai condamnase atentatul la eșec. Dacă, în loc să i-o dea lui Haeften, ar fi așezat-o tot în servieta sa, în ciuda faptului că nu fusese activată, detonația celei dintâi ar fi făcut-o să explodeze și pe a doua. Este clar că acest raționament, care nouă ni se pare atât de limpede, nu i-a venit în minte, fiind supus unei asemenea presiuni și forțat să ia decizii extrem de importante în zecimi de secundă. Astfel, renunțând la posibilitatea ca explozia să fie de două ori mortală, Stauffenberg rămânea la mâna factorilor aleatorii care, în cele din urmă, aveau să-i salveze viața Führerului.

ÎNCEPUTUL CONSFĂTUIRII

În timp ce Stauffenberg și Haeften montau bombele, consfătuirea începuse deja, în prezența lui Hitler, care sosise direct de la buncăr.

În buncărul său, dictatorul german ducea o viață aproape monahală. Într-o încăpere existau un pat de campanie și o noptieră, pe care se putea vedea un portret al mamei sale și o fotografie ce avea să-l însoțească până-n ultima clipă.

În acea zi de 20 iulie, se trezise pe la zece, după ce nu reușise să pună geană pe geană până pe la ora șase sau șapte dimineața. După ce făcuse o baie cu apă foarte caldă, fusese vizitat, ca de obicei, de doctorul Morell.

Acesta îl examinase fugitiv, atent mai ales la tremurul mâinilor. Ca de obicei, medicul a trecut apoi la injectarea unui amestec de substanțe destinate păstrării capacității de muncă a lui Hitler.

Odată ce Führerul a intrat în sala de consfătuiri, primul care a vorbit a fost generalul Heusinger care, în numele generalului Zeitzler, a început să expună situația de pe frontul de est.

Heusinger a încercat să reducă dramatismul situației pe care o traversau trupele germane, dar nu putea să ascundă faptul că marea ofensivă pe care rușii o lansaseră pe 23 iunie împotriva Grupului Armatelor Centrale obținea victorie după victorie.

Hitler l-a întrebat pe Heusinger:

— Ce se întâmplă pe frontul românesc?

— Nimic special, a răspuns generalul.

— Unde sunt forțele blindate inamice?

— De ceva timp este imposibil să le localizăm prin radio, a recunoscut Heusinger.

În prezent, acest monolit amintește de amplasarea barăcii pentru consfătuiri în care Stauffenberg a comis atentatul. Baza de beton care servește drept suport pentru piatra comemorativă făcea parte din respectiva construcție.

— Ce se întâmplă la est de Lemberg? a întrebat Hitler.

— Acolo situația este din ce în ce mai tensionată. În curând se vor uni cele două fronturi rusești de atac.

Heusinger nu putea să-i ascundă lui Hitler situația critică de pe frontul de est. Presiunea rușilor era din ce în ce mai intensă în toate sectoarele frontului și, dacă Armata Roșie reușea să deschidă o breșă în direcția Lemberg, consecințele asupra frontului în ansamblu aveau să fie un adevărat dezastru.

După ce au activat bomba, Stauffenberg și Haeften au părăsit încăperea și s-au întâlnit cu generalul Buhle și cu comandantul Von Freyend, împreună cu care au străbătut drumul către baracă, unde consfătuirea începuse deja. Buhle și Freyend au încercat să-l ajute pe colonelul mutilat, oferindu-se să-i ducă servieta, dar acesta i-a respins într-un mod destul de dur, adăugând că ar prefera să o ducă el însuși.

Totuși, înainte de a intra în baracă, colonelul i-a înmânat servieta lui Freyend și l-a rugat, având în vedere că acesta era aghiotantul mareșalului Keitel, să-l așeze cât mai aproape posibil, pe el și servieta lui, de locul ocupat de Führer. A motivat că era nevoit să prezinte un raport, fapt pentru care

trebuia să se afle în apropierea lui Hitler și că așa putea să-i urmărească mai bine observațiile, fiind, după spusele sale, puțin cam tare de urechi.

Cei trei au ajuns la baracă. Era o construcție de proporții oarecum reduse, cu un singur etaj; pereții erau din gips-carton armat cu fibră de sticlă și placat cu scânduri de lemn, totul fiind acoperit cu material antiglonț. Pentru buna desfășurare a atentatului, ar fi fost mai convenabil ca reuniunea să se desfășoare într-o incintă de beton, pentru ca suflul să rămână între pereții săi și să nu scape în exterior, după cum prevăzuseră că avea să se întâmple în acea baracă.

Pentru a ajunge în sală au fost nevoiți să traverseze un vestibul în care se găsea o garderobă, un lavoar și o mică centrală telefonică. Stauffenberg și-a lăsat la garderobă centura, arma și șapca. Apoi s-a îndreptat către sală. Generalul Bukle a deschis ușa. După el, au intrat Stauffenberg și Freyend. Era ora 12:37.

Hitler se afla în picioare, lângă o masă mare, acoperită cu hărți, după ușă și cu spatele la ea. La dreapta sa se găsea Heusinger, care și-a întrerupt expunerea, îndreptându-și atenția către nou-veniți. La stânga lui Hitler se afla mareșalul Keitel, care îl avea lângă el pe generalul Alfred Jodl, șeful Statului Major al *Wehrmacht*.

Intervenția lui Heusinger era, pe moment, întreruptă. Keitel i-a scrutat cu privirea pe întârziații care tocmai intraseră în sală și l-a informat pe Hitler că sosise colonelul conte Von Stauffenberg; cei doi au schimbat un salut scurt:

— Dragă Stauffenberg, va trebui să aștepți, i-a spus dictatorul. Vreau ca mai întâi să termine Heusinger.

Între timp, Freyend era ocupat să-l roage în șoaptă pe amiralul Voss, care se afla imediat în dreapta generalului Heusinger, să-i cedeze locul colonelului. Amabil, amiralul s-a ridicat și s-a mutat pe partea cealaltă a mesei, exact în fața lui Hitler, în timp ce colonelul își ocupa locul, mulțumindu-i pentru politețea ce-i fusese arătată. În acel moment, Freyend i-a înmânat servieta lui Stauffenberg și acesta a așezat-o lângă el.

— Continuă, Heusinger, a spus Hitler.

Era prevăzut ca atunci când Heusinger își va încheia intervenția să îi vină rândul lui Stauffenberg să ia cuvântul. Dar colonelul nu avea nici o intenție să-și aștepte rândul, căci știa că mecanismul bombei își continua cursul ireversibil și că, în orice moment, acidul putea să termine de corodat firul metalic subțire; în plus, nu se putea prezice momentul exact în care dispozitivul avea să explodeze.

Drept urmare, Stauffenberg a împins servieta până a situat-o în zona în care efectul letal al deflagrației ar fi fost mai puternic; detonarea i-ar

fi atins din plin pe Heusinger și pe Hitler iar apoi pe cei care se găseau în imediata lor apropiere. Suflul s-ar fi îndreptat către locul lui Hitler, căci, în partea cealaltă, ar fi fost blocat de piciorul gros al mesei. Poziția pe care o ocupa bomba în acel moment era ideală pentru a atinge obiectivul dorit de conspiratori.

STAUFFENBERG PĂRĂSEȘTE SALA

Stauffenberg reușise să facă ce era mai dificil. Acum mai rămânea doar să dispară cât mai rapid din clădirea care urma să se transforme, în câteva minute, într-un infern de flăcări. Trebuia să se departeze cât mai curând posibil dacă nu voia să moară, victimă a propriei sale bombe.

Probabil că, înainte de a ieși, a observat că ferestrele erau deschise din două în două, pentru a lăsa să pătrundă boarea de aer din acea dimineață călduroasă. Acest lucru nu făcea mai letale efectele bombei aflate pe punctul de a exploda, permițând ca suflul să se desfășoare liber, însă unica sa preocupare din acel moment trebuie să fi fost de a părăsi imediat sala.

Cu maximă discreție, Stauffenberg s-a îndreptat către Von Freyend pentru a-i spune că era nevoit să dea un telefon urgent în legătură cu raportul pe care trebuia să-l prezinte. Printr-un gest, acesta l-a invitat să-l însoțească la micuța centrală. Atunci, Stauffenberg i-a șoptit ofițerului din dreapta sa, colonelul Heinz Brandt, să aibă grijă de servietă în timpul scurtei sale absențe, întrucât aceasta conținea documente secrete. Colonelul Brandt a acceptat cu amabilitate.

Stauffenberg a deschis încet ușa, în timp ce toate privirile se concentraseră pe harta care exemplifica dialogul dintre Heisenger și Hitler, apoi a ieșit discret în hol, însoțit de Von Freyend. Dacă cineva ar fi observat ieșirea colonelului, nici măcar nu s-ar fi mirat de părăsirea bruscă a sălii, căci consfătuirile prezidate de Hitler erau mai dezordonate decât s-ar putea crede; se întâmpla deseori ca participanții să intre și să iasă încontinuu, să se poarte dialoguri paralele sau să se dea ordine aghiotanților. Doar din când în când se mai întâmpla ca cineva să le ceară celor prezenți să mențină ordinea.

Odată ajuns în hol, Stauffenberg i-a spus lui Freyend că trebuia să-i telefoneze înapoi lui Fellgiebel, telefon cu privire la care sergentul major Vogel îl informase deranjându-l în timp ce monta bombele împreună cu Haeften. Freyend a apărut în cămăruța în care se afla centrala micuță și i-a cerut ofițerului de pază, sergentul Adam, să-i telefoneze lui Fellgiebel.

În timp ce se stabilea legătura, Freyend i-a spus lui Stauffenberg că trebuia să se întoarcă în sală și a plecat — se presupune că spre marea ușurare a colonelului —, căci astfel putea să scape fără să fie nevoit să dea explicații.

Sergentul Adam l-a localizat pe Fellgiebel și l-a invitat pe Stauffenberg să treacă în cabina alăturată pentru convorbire. Stauffenberg a intrat, a luat receptorul și l-a lăsat ridicat, după care a plecat în mare grabă. Nu avea timp de pierdut. Bomba putea să explodeze în orice moment. A înaintat pe hol cu pași mari și, fără a se opri măcar pentru a-și lua șapca și centura, a ieșit, îndreptându-se către baraca aghiotanților *Wehrmacht*-ului, pentru a i se alătura lui Haeften și a da fuga către aerodrom.

Între timp, reuniunea continua să se desfășoare normal. În contextul raportului lui Heusinger, Hitler lansase o problemă care, potrivit generalului Buhle, se potrivea perfect competențelor lui Stauffenberg, în calitate de șef al Statului Major al Armatei teritoriale, care putea da răspunsul exact. În acel moment s-a simțit lipsa colonelului. Colonelul Brandt a comunicat atunci că Stauffenberg a trebuit să părăsească întrevederea pentru a da un telefon urgent.

Vizibil deranjat, mareșalul Keitel a ieșit pe hol și s-a îndreptat către centrala telefonică, în timp ce generalul *Luftwaffe* Korten comunica ultimele noutăți din domeniul aviației. În centrală, ofițerul de serviciu l-a informat pe Keitel că, într-adevăr, „colonelul cu un singur braț și cu pansament pe ochi“ ceruse o convorbire cu Berlinul, dar că plecase imediat. Keitel, pe cât de supărat, pe atât de nedumerit, s-a întors în sala de reuniuni și l-a trimis pe generalul Buhle să-l localizeze telefonic pe colonel.

Când Buhle s-a întors fără să-l fi găsit pe Stauffenberg, colonelul Brandt s-a apropiat de șeful său, Heusinger, cu intenția de a observa mai îndeaproape ceva de pe harta întinsă pe masă. În încercarea lui de a se așeza mai bine, a dat involuntar o lovitură de picior servietei lăsate de Stauffenberg. Cum îi stătea în drum, a luat-o și a așezat-o de cealaltă parte a piciorului gros al mesei.

Hitler îl întrerupea frecvent pe Heusinger în timpul intervenției sale:

— Care este situația în Centru?

— O calmare ușoară în sectorul de Sud. Se face simțită sosirea întăririlor. Poate că vom ajunge să-i reținem pe ruși la frontiera poloneză.

— Se va reuși — a afirmat Hitler, optimist — și apoi putem să eliminăm capul de pod Lemberg.

— Rușii se apropie de Prusia Orientală, a dat verdictul Heusinger.

— Nu vor intra, i-a liniștit Hitler. Model și Koch mi-au garantat-o.

Heusinger a continuat să explice, insistând asupra faptului că Grupul Armatelor din Nord trebuia să se retragă urgent din zona lacului Peipus:

— Forțele rusești, în număr copleșitor, efectuează o mișcare de învăluire către nord, la vest de Dvina. Unitățile de avangardă se află deja la sud-vest de Dvinsk...

Hitler s-a interesat de punctul concret de pe hartă la care făcea referire generalul, la limita superioară a planului; Führerul s-a aplecat peste masă, sprijinindu-și întreg corpul pe ea ca să o studieze mai bine cu lupa.

— Dacă Grupul nostru de Armate nu se retrage din zona lacului, explica Heusinger, va avea loc o catastrofă...

Chiar în acel moment, firul metalic al temporizatorului, corodat de acid, a încetat să mai susțină resortul percutorului. Era exact ora 12:42.

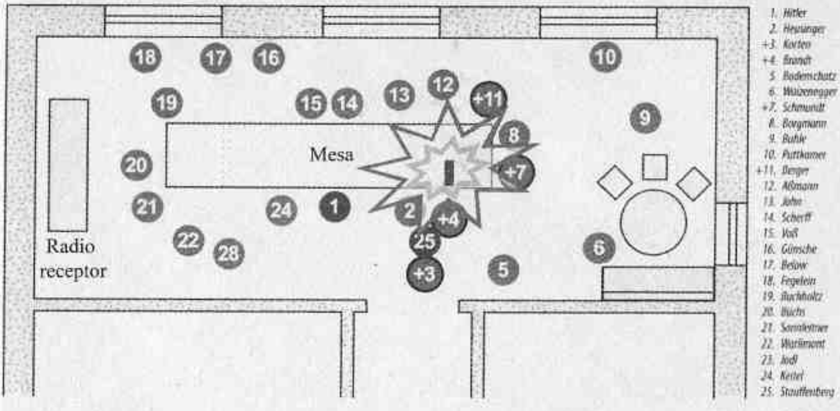
Capitolul 7
EXPLOZIA

După ce a părăsit cu pas rapid baraca în care se ţineau consfătuirile, Stauffenberg a ajuns în mai puţin de un minut la clădirea aghiotanţilor *Wehrmacht*-ului, aflată la vreo două sute de metri distanţă. Acolo, pe lângă aghiotantul său Haeften, îl aştepta şeful transmisiunilor Forţelor Armate, generalul Erich Fellgiebel, care participa la rândul său la conspiraţie. După cum s-a consemnat, misiunea lui Fellgiebel era deosebit de importantă pentru succesul loviturii; odată dusă la îndeplinire asasinarea lui Hitler, trebuia să intre în contact telefonic cu conspiratorii din Bendlerstrasse pentru a le comunica ştirea şi a tăia imediat toate comunicaţiile Vizuinii Lupului cu exteriorul.

Când Stauffenberg a intrat în baracă, l-a găsit pe Fellgiebel stând de vorbă cu locotenentul Ludolf Gerhard Sander, care nu ştia nimic de complot. Colonelul a făcut un gest către Fellgiebel şi acesta a ieşit afară, ca să aştepte împreună cu Stauffenberg momentul exploziei. La rândul său, Haeften termina o formalitate pentru a obţine un vehicul. Pentru a nu trezi bănuieli, Stauffenberg şi Fellgieble au început o conversaţie referitoare la fortificaţiile de pe frontul de est, căreia i s-a alăturat şi Sander, care tocmai ieşise din clădire.

Dintr-odată, s-a auzit o explozie puternică. Deşi ştia că deflagraţia era iminentă, Fellgiebel nu s-a putut abţine să-i arunce o privire surprinsă lui Stauffenberg. Acesta a ridicat din umeri. Sander nu a părut deloc tulburat, căci animalele care trăiau prin împrejurimi obişnuiau să detoneze minele ce înconjurau incinta şi a crezut că tocmai avusese loc o astfel de explozie. De acolo era imposibil să vadă baraca pentru consfătuiri, căci o mulţime de clădiri şi copaci blocau vederea.

Aproape în acelaşi timp, Haeften s-a prezentat cu un vehicul ce îi aştepta pentru a-i duce cât mai repede la aerodrom, unde trebuiau să ia avionul spre Berlin. Dar Stauffenberg şi-a dat seama că aveau la dispoziţie şi automobilul care îi adusese până acolo. Cei doi au urcat în el. Şoferul i-a spus lui Stauffenberg:

Poziția celor prezenți în sală în momentul exploziei dispozitivului lăsat de Stauffenberg

— Domnule colonel, vă uitați chipiul și centura.

— Dumneata limitează-te la șofat și pornește mașina odată!

Trecând pe lângă baraca pentru consfătuiri, Stauffenberg a putut constata consecințele recentei explozii. Din clădire, aflată în ruină, ieșea un fum dens și un nor de hârtii în flăcări. Cei răniți încercau să fugă printre dărâmături; ulterior, aveau să garanteze că văzuseră niște sanitari ducând o persoană pe targă, a cărei față era acoperită de mantaua lui Hitler, ca și cum ar fi fost moartă.

FUGA

Profitând de primele momente de confuzie de la *Wolfsschanze*, au putut trece fără nici o complicație de postul de pază din zona de securitate I. Documentele personale ale colonelului au fost suficiente.

Însă șeful postului din zona a II-a, care auzise explozia, hotărâse din proprie inițiativă să închidă bariera și să nu permită trecerea nimănui până la noi ordine. Stauffenberg nu a reușit să-l convingă pe gardian să-i lase să treacă; supărat, a ieșit din vehicul și s-a îndreptat către ghereta corpului de gardă și, în fața șefului postului, s-a prefăcut că vorbește la telefon cu cineva. Întorcându-se la el, i-a spus:

— Ei bine, iată că pot trece.

Siguranța copleșitoare a colonelului a reușit să distrugă rezistența șefului de post; trucul a funcționat și astfel au putut trece de penultima barieră.

Imagine zenitală a plăcii situate în punctul exact unde se afla servieta-diplomat care conținea dispozitivul exploziv.

Însă aveau să întâlnescă dificultăți mai mari la ultimul post de control, cel din zona a III-a. Cu puțin înainte de a ajunge acolo, s-a dat alarma în întreg Cartierul General. Paznicul de la acel post, pe lângă faptul că ținea bariera închisă, așezase două obstacole contra mașinilor, care erau așezate de-a curmezișul șoselei, urmate de un șir de soldați. În acel moment, Stauffenberg a înțeles că trebuia să profite din plin de proverbiala sa putere de convingere pentru a putea depăși singura barieră care îi despărțea de câmpul de aviație.

După ce a oprit automobilul, șeful de post, sergentul Kolbe, din Batalionul Gărzii Führerului, le-a comunicat celor doi că primise ordine categorice să nu lase pe nimeni să iasă din Cartierul General. Stauffenberg a încercat să-l convingă că trebuia să-l lase să treacă, căci trebuia să ia un avion în câteva minute, dar s-a lovit de intransigența sergentului, hotărât să execute întocmai ordinele primite.

Contele a coborât din vehicul și, cu pas ferm, s-a îndreptat către ghereta postului, cu intenția de a repeta același truc folosit la bariera precedentă. Însă sergentul nu s-a lăsat impresionat de impulsivul colonel, luând el însuși receptorul și cerându-i lui Stauffenberg numele ofițerului cu care dorea să vorbească.

Extrem de contrariat, Stauffenberg i-a dat numele căpitanului de cavalerie Von Mollendorf — cu care luase micul dejun în acea dimineață — iar sergentul a cerut să i se facă legătura cu el. Când căpitanul a venit

Aşa arăta sala de consfătuiri după explozie.

la aparat, Kolbe i-a dat telefonul lui Stauffenberg; acesta l-a întrebat pe căpitan motivul pentru care era reținut la acel post de control, căci nu putea să facă avionul să aștepte. Din fericire, Von Mollendorf nu știa că avusese loc un atentat împotriva lui Hitler, fapt pentru care i-a acordat permisiunea de a părăsi *Wolfsshanze* în direcția aerodromului. Când Stauffenbeg tocmai urma să închidă, neîncrezătorul sergent Kolbe i-a smuls receptorul și i-a spus lui Von Molledorf să repete permisiunea. După ce a primit confirmarea căpitanului, Kolbe a ordonat să se înlăture obstacolele din fața mașinii și să se ridice bariera. Deja nu mai exista nimic care să stea între conspiratori și avionul care trebuia să-i transporte la Berlin.

Stauffenberg i-a ordonat șoferului să accelereze puternic. Mașina s-a îndreptat cu toată viteza spre câmpul de aviație. Pe drum, Haeften a scos din servietă încărcătura explozivă pe care nu avusese timp să o activeze și a scăpat de ea, aruncând-o pe marginea drumului. Această acțiune nu a trecut nesesizată de șofer, care a văzut în oglinda retrovizoare ce făcuse Haeften; mai târziu, va face referire la ea în fața investigatorilor atentatului, ceea ce le va permite acestora să găsească cea de-a doua bombă.

La scurt timp după ora unu, automobilul s-a oprit la vreo sută de metri de aparatul Heinkel 111, care era gata de plecare; cei doi conspiratori au urcat în avion și, în câteva minute, la 13:15, acesta decola fără nici un obstacol direct către capitala Reich-ului.

La bordul avionului, Stauffenberg și Haeften au fost nevoiți să se prăbușească pe două scaune, epuizați de groaznica tensiunea nervoasă pe care o acumulaseră, dar fericiți și satisfăcuți, convinși că își îndepliniseră misiunea riscantă.

UN FULGER ORBITOR

Conspiratorii credeau că își atinseseră scopul de a pune capăt vieții lui Hitler. Bomba pe care Stauffenberg o lăsase în sala de consfătuiri a explodat când limbile ceasurilor indicau ora 12:42.

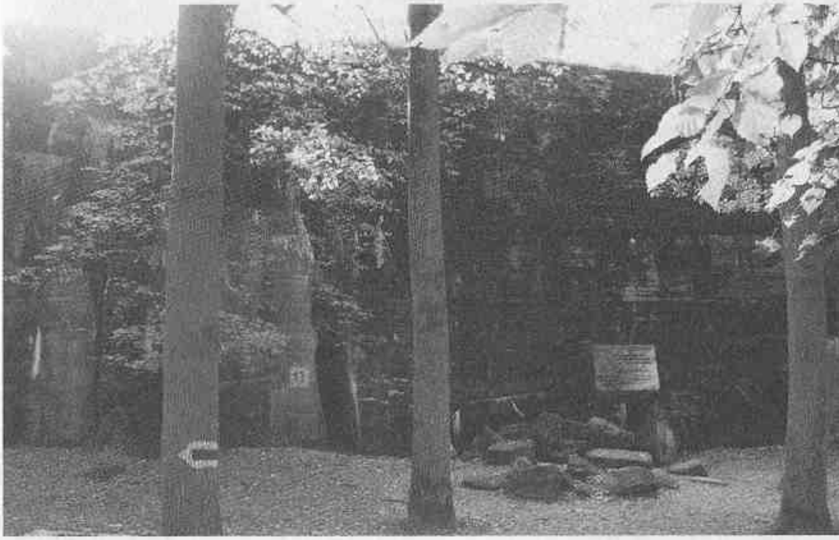
După cum fusese prevăzut, încărcătura puternică explodase. Se produseseră un fulger galben, orbitor, și o detunătură asurzitoare. Au zburat uși și ferestre, așchii și geamuri au fost proiectate în toate direcțiile, iar un nor de fum s-a înălțat spre cer. Parte din resturile barăcii mari era în flăcări. Explozia i-a doborât pe majoritatea celor prezenți, pe unii aruncându-i în afara sălii, și existau persoane cărora le luaseră foc părul sau hainele. Se auzeau țipete disperate cerând ajutor.

Aparent, Stauffenberg își atinsese obiectivul, dar în realitate efectul exploziei fusese foarte diferit de cel scontat. Cum generalul Brandt mutase din loc servieta, așezând-o după piciorul gros al mesei, acesta servise drept paravan, direcționând suflul către partea opusă celei în care se afla Führerul.

În plus, cum Hitler se afla în acel moment sprijinit complet pe masă, cu bărbia în palmă, tăblia mesei a acționat ca un scut protector eficient improvizat. Lui Brandt, aflat lângă dispozitiv, explozia i-a smuls un picior, iar corpul i-a fost ciuruit imediat de o ploaie de așchii. Aceste răni grave aveau să-i provoace moartea. Acela ar fi fost destinul rezervat lui Hitler, dacă Brandt nu ar fi modificat involuntar cursul istoriei, schimbând locul inițial al servietei.

Pe lângă Brandt, în atentat aveau să moară generalul Korten, generalul Schmundt și stenograful Berger. Ceilalți aveau să sufere răni mai mult sau mai puțin grave. Cu toții aveau să fie afectați de comoții cerebrale și de timpane sparte, inclusiv cei răniți ușor. A existat o singură excepție: mareșalul Keitel, care nu a fost câtuși de puțin afectat.

Însuși Hitler a fost ușor rănit; a suferit o comoție cerebrală și un leșin, perforarea ambelor timpane, contuzii la cotul drept, arsuri la picioare, erupții pe piele și câteva tăieturi pe frunte. Dictatorul va explica mai târziu că a simțit explozia „ca pe o flacără bruscă de o claritate infernală" și „o explozie care spărgea timpanele".

Această construcție mastodont este buncărul lui Hitler, unde dictatorul s-a retras după atentat. Încercările ulterioare de a arunca în aer refugiul vor eșua, din cauza grosimii zidurilor.

Hitler s-a ridicat dintre ruinele fumegânde cu fața înnegrită, stingându-și flăcările de pe pantaloni și de la ceafă, care i-a fost pârlită.

Keitel, care în acel moment nu putea să-l vadă pe Hitler din cauza fumului și a confuziei, țipa:

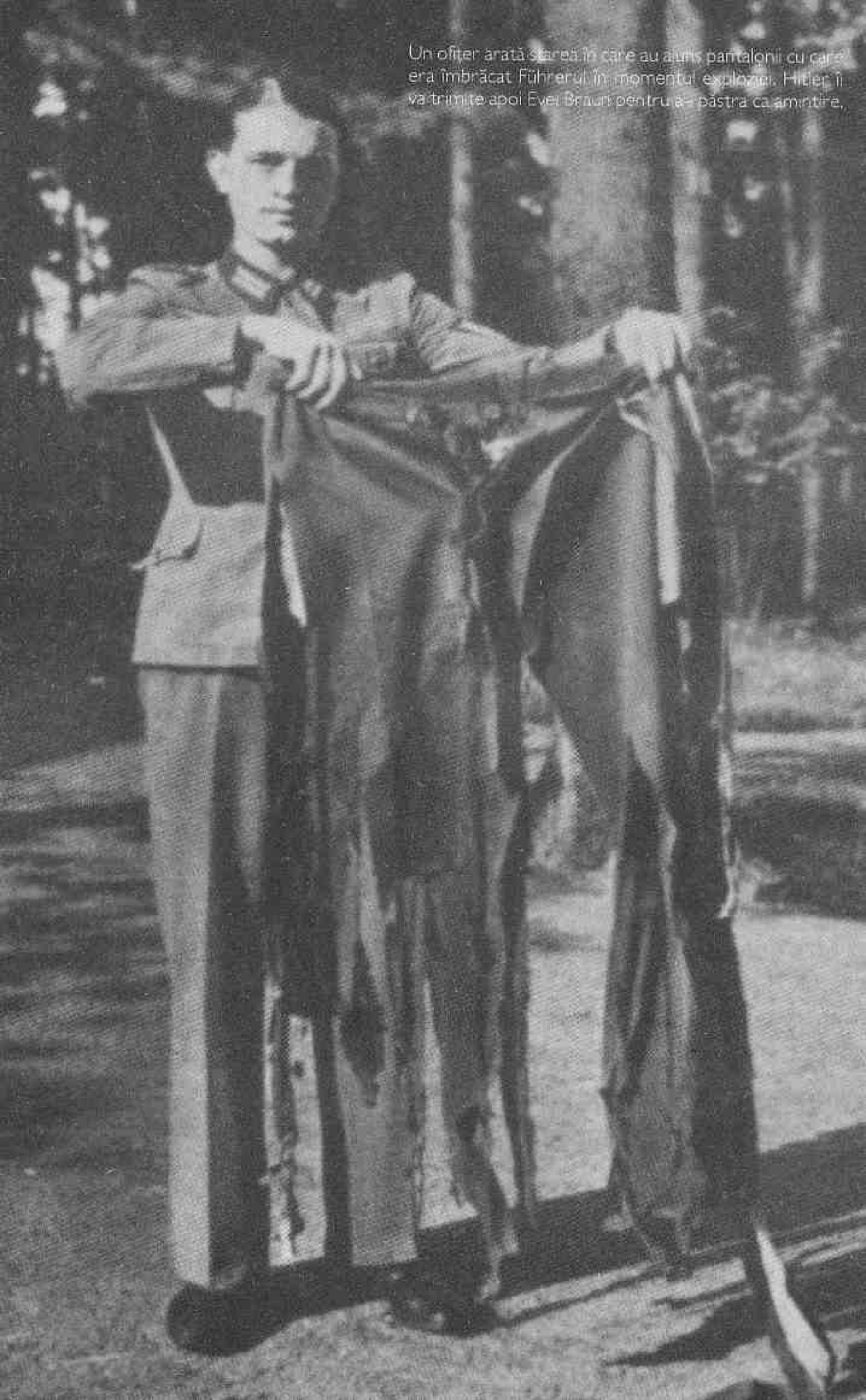
— Unde este Führerul? Unde este?

Văzându-l, Keitel s-a aplecat, ajutându-l să se ridice complet în capul oaselor și țipând în timp ce îl îmbrățișa cu efuziune:

— *Mein Führer*, sunteți viu! Sunteți viu!

Mareșalul l-a luat după umeri și a ieșit cu el din ceea ce, cu câteva secunde înainte, fusese baraca pentru consfătuiri. Ceilalți supraviețuitori aveau să-și facă apariția împleticindu-se printre ruinele fumegânde. Cei care puteau să se miște singuri căutau disperați să iasă de acolo. Se temeau că avea să explodeze o a doua bombă și asta îi făcea pe toți să vrea instinctiv să se îndepărteze de baracă, pe cât de repede le permitea starea în care se aflau.

Hitler era complet acoperit de praf și cu pantalonii zdrențuiți, plângându-se mai ales de numeroasele așchii care îi pătrunseseră în picioare și anunțând, destul de surprins, că tremurul său obișnuit din piciorul stâng dispăruse aproape complet. Nebăgându-i în seamă pe răniți și respingându-i pe cei care se grăbeau să-l ajute, Hitler i-a cerut lui Keitel să-l conducă

Un ofițer arată starea în care au ajuns pantalonii cu care era îmbrăcat Führerul în momentul exploziei. Hitler îi va trimite apoi Evei Braun pentru a-i păstra ca amintire.

imediat la buncărul său, unde avea să fie în siguranță în caz că atacul avea să se repete.

Doctorul Morell a sosit rapid în buncăr pentru a-l examina. Și-a făcut apariția și Linge, valetul său. Liniștit, Hitler i-a spus lui Linge cu un surâs amar:

— Cineva a încercat să mă omoare...

După ce l-a ajutat pe Hitler să ajungă în buncărul său, mareșalul Keitel s-a întors la locul atentatului. Supraviețuirea autocratului i-a provocat un entuziasm incontestabil:

— Führerul! Providența! Führerul nostru trăiește! Și acum, către victoria finală! exclama mareșalul cu ardoare.

Below, aghiotantul lui Hitler de la *Luftwaffe*, care supraviețuise și el atentatului, în ciuda rănilor ușoare pe care le suferise, a avut sângele rece de a alerga până la baraca destinată comunicațiilor și de a da ordinul de blocare a tuturor liniilor telefonice ce ieșeau din Cartierul General, interzicând alte telefoane decât cele date de Himmler, Keitel și Jodl. Însă acel ordin a sosit târziu, căci, după cum vor vedea apoi, Fellgiebel putuse deja să le telefoneze conspiratorilor din Berlin.

Hitler va rămâne în buncărul său, cu o grimasă de ușurare pe față după ce trecuse de o încercare atât de gravă. S-a interesat de păstrarea uniformei pe care o purta în momentul exploziei; pantalonul era sfâșiat și vestonul avea o mare gaură în spate. Pantalonul avea să fie intens expus ca probă a faptului că Providența era de partea lui. Potrivit secretarei sale, Christa Schroeder, Hitler avea să-i ceară după câteva zile să-i trimită Evei Braun cele două piese de vestimentație spre a le păstra.

Nimeni nu avea o idee exactă despre ceea ce se petrecuse. Prima impresie era că baraca pentru consfătuiri fusese atinsă de o bombă de aviație lansată de la mare înălțime. Însă majoritatea înclinau către ideea că explodase o mină care se presupunea că fusese pusă de muncitorii ce stătuseră un timp în cartierul general, întărind incinta împotriva atacurilor aeriene. Hitler a respins această ipoteză, intuind din primul moment că era vorba despre un atentat organizat de Armată.

A trecut mai bine de o oră până când cineva a observat dispariția lui Stauffenberg, ceea ce a făcut ca toate suspiciunile să se îndrepte asupra lui. Îndată ce informația a ajuns la Hitler, acestuia i-a fost confirmată convingerea că armata se afla în spatele tentativei de asasinat. Atunci, a dat asigurări că era dispus să planifice o răzbunare brutală împotriva celor care încercaseră să îl ucidă. Nu va întârzia să-și pună în practică amenințarea.

Capitolul 8

BENDLERSTRASSE

Este de presupus că pe durata zborului dintre Rastenburg și Berlin, Stauffenberg nu s-a bucurat de peisajul care se putea observa de la hublourile aparatului Heinkel 111. Este posibil ca domoalele coline ale Prusiei Orientale, presărate de mici păduri cu arbori înalți, să nu fi exercitat nici o atracție pentru colonel, la momentul respectiv. Gândul său trebuie să fi fost deja la locul spre care se îndreptata: sediul comandamentului Armatei de Rezervă din Berlin, unde îl așteptau restul celor implicați în atentat.

Locul era cunoscut în egală măsură sub două nume: Bendlerstrasse, datorită străzii pe care se afla, și Bendlerblock, cu referire chiar la clădire. Acolo își avea reședința centrul nevralgic al loviturii. După cum era stabilit, îndată ce Fellgiebel va telefona la Berlin pentru a comunica moartea lui Hitler, din Bendlerstrasse se vor lua primele măsuri în vederea obținerii controlului capitalei Reich-ului. La sosirea lui Stauffenberg, lovitura trebuia să fie deja pusă în aplicare. Dar colonelul nu avea cum să știe ce se întâmpla în timp ce el se afla acolo, în aer.

PRIMELE DIFICULTĂȚI

Nerăbdarea manifestată de Stauffenberg în timpul călătoriei aeriene la bordul aparatului Heinkel 111 trebuie să fi fost ucigătoare, văzând că sosirea la Berlin întârzia. Condițiile atmosferice deosebit de călduroase se poate să fi obligat aparatul să urce și să coboare încontinuu. Cert e că avionul a aterizat pe aerodromul din Rangsdorf între orele 15:45 și 16:00, cu aproape o jumătate de oră întârziere. Stauffenberg își închipuia că avea să găsească același vehicul care îi dusese până acolo în acea dimineață, așteptându-i pentru a-i transporta imediat la Bendlerstrasse.

Totuși, în mod surprinzător, acolo nu se afla nimeni; a fost cuprins de mânie, neînțelegând cum era posibil să se fi comis o asemenea greșeală

Fotografie din zilele noastre a pieței Bendlerblock, unde, la ora 16:15, a sosit Stauffenberg cu automobilul, venind de la aerodromul Rangsdorf.

când nu avea nici o secundă de pierdut. Probabil că, în acel moment, Stauffenberg începuse să se gândească la faptul că, poate, la Berlin lucrurile se desfășuraseră altfel decât prevăzuse.

Camaradul său, locotenentul Haeften, a sunat de la telefonul de pe aerodrom la biroul lui Olbricht și a intrat în legătură cu șeful Statului Major, colonelul Mertz von Quirnheim. Spre disperarea celor care abia aterizaseră, acesta nu știa nimic despre mașină. Însă acesta era un incident minor, comparativ cu știrea înmărmuritoare pe care le-a comunicat-o Quirnheim: deși atentatul se produsese în urmă cu trei ore, lovitura de stat nu fusese încă dusă la îndeplinire.

Scos din sărite, Stauffenberg a apucat receptorul și a cerut strigând să se pună în mișcare imediat Operațiunea Walkiria:

— Hitler a murit! a exclamat, impulsiv, am văzut cu ochii mei!

Pe un ton la fel de iritat, i-a trântit prietenului său Ali von Quirnheim că orice șovăială presupunea o sinucidere și că era neapărat necesar să lanseze „Walkiria" dacă nu se dorea ca întregul efort să fi fost inutil.

Cum se petrecuse acea paralizie inexplicabilă?

În acele momente, la Bendlerstrasse domnea o confuzie totală, întrucât nu se știa cu certitudine dacă Hitler era viu sau mort. Așteptaseră telefonul generalului Fellgiebel de la Vizuina Lupului care să anunțe moartea dictatorului. Telefonul a fost dat la puțin timp după atentat; Fellgiebel i-a telefonat generalului Thiele, șeful Transmisiunilor din Berlin, însă,

printr-un mare ghinion, acesta era absent la momentul respectiv, de aceea i-a lăsat un mesaj secretarei sale, dar în niște termeni destul de ambigui. Când Thiele a primit mesajul, imediat după ora 13:00, a înțeles că ceva dăduse greș, drept pentru care, începând din acel moment, și-a concentrat atenția mai mult pe întreruperea relațiilor cu restul conspiratorilor decât pe ajutorul acordat pentru triumful complotului. Thiele a hotărât să-l anunțe telefonic pe Olbricht cu privire la apel, în ciuda faptului că amândoi se găseau în aceeași clădire, deși i-a spus doar că aștepta un comunicat de la Cartierul General al Führerului și că nu primise nici o altă știre. Șobolanii începeau să părăsească vaporul și Thiele era primul dintre ei.

Puțin după aceea, Thiele i-a telefonat din nou lui Olbricht, de această dată pentru a-i spune doar că se comisese un atentat la *Wolfsschanze*. Olbricht nu putea să mai stea fără să știe dacă Hitler era viu sau mort, de aceea a hotărât să ceară o convorbire telefonică cu Vizuina Lupului. Trebuie să se fi mirat când a observat că se stabilea legătura, căci căzuseră de acord cu Fellgiebel că, dacă atentatul avea succes, acesta va tăia imediat toate comunicațiile telefonice cu Cartierul General.

Olbricht l-a găsit la celălalt capăt al firului pe Fellgiebel, care s-a limitat la articularea unei fraze istețe:

— S-a întâmplat ceva groaznic. Führerul trăiește!

Dacă ar fi fost cineva pe recepție, ar fi crezut că adjectivul „groaznic" califica tentativa de asasinat, nu eșecul neașteptat al atentatului. Însă în mod sigur Olbricht nu a acordat atenție acelor jocuri semantice, ci singurului fapt care conta cu adevărat: Hitler era încă în viață. Dacă dictatorul nazist era viu, nu era lipsit de temei să creadă că în curând ei aveau să fie morți.

Întrucât complotul a fost pe punctul de a fi descoperit pe 15 iulie, după ce Planul Walkiria fusese pus în practică în mod precipitat, deși nu avusese loc atentatul împotriva lui Hitler, Olbricht a ales să nu facă absolut nimic. Această atitudine poate fi înțeleasă până într-un anumit punct, având în vedere știrile lipsite de speranță care soseau de la Rastenburg. Totuși, deși pare incredibil, Olbricht și Thiele s-au dus să ia prânzul ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Mai mult decât o simplă nepăsare, acea aparență de normalitate se datora poate unei încercări de a se retrage dintr-o conspirație care începea să miroasă a eșec.

Categorica afirmație a lui Stauffenberg de pe câmpul de aviație, aceea că Hitler era mort, a venit să destrame inactivitatea de neînțeles de la Bendlerstrasse. Cu toate acestea, Olbricht a plecat mai mult ca sigur

Generalul *Fritz* Thiele, șeful Transmisiunilor din Berlin, a fost primul care și-a dat seama că lucrurile nu mergeau conform planului. Începând de atunci, s-a ocupat de subminarea loviturii din interiorul Bendlerblock.

urechea la cuvintele lui Fellgiebel, aflat la *Wolfsschanze*, mai mult decât la mărturia colonelului. De fapt, Olbricht s-a arătat nehotărât dacă să lanseze sau nu consemnul „Walkiria", care trebuia să desfășoare lovitura. Colonelul Mertz von Quirheim a trebuit să insiste pe lângă Olbricht pentru a scoate dintr-un fișet blindat ordinele pregătite cu atenție spre a fi transmise fără întârziere.

DESFĂŞURAREA PLANULUI WALKIRIA

Înainte de a lansa Operațiunea Walkiria, conspiratorii aveau nevoie să știe dacă se bazau sau nu pe ajutorul generalului Fromm, fără îndoială piesa-cheie a succesului sau eșecului complotului.

În acest scop, generalul Olbricht s-a prezentat în biroul lui Fromm, întrerupând o reuniune de rutină care se desfășura în acel moment cu câțiva subalterni. Cei reuniți au ieșit din birou și Olbricht a spus că tocmai venise un comunicat urgent de la Rastenburg:

— Domnule general, a spus Olbricht, vă comunic prin ordin superior că Führerul a fost victima unui atentat. Hitler a murit. Se pare că este vorba despre o lovitură a trupelor SS.

Olbricht a propus generalului să transmită cuvântul-cheie „Walkiria", cu scopul de a asigura menținerea ordinii. Însă Fromm, perspicace, trebuie să fi observat vreun indiciu al nesiguranței interlocutorului său, căci s-a arătat șovăitor în acceptarea veridicității extraordinarei informații.

— Nu trebuie să ne precipităm. Sunteți complet sigur de ceea ce spuneți? De unde știți?

Olbricht a răspuns, mințind printre dinți, că generalul Fellgiebel, de la *Wolfsschanze*, îi dăduse știrea personal. Fromm, înainte de a-și uni soarta cu cea a conspiratorilor, prefera să se asigure că știrea era adevărată. Cu siguranță a presupus că, dacă se produsese atentatul, mareșalul Keitel, cu care avea contact direct, i-ar fi telefonat pentru a-l anunța. În plus, trebuie să mai fi avut încă proaspete în minte reproșurile violente ale mareșalului Keitel pentru că lansase „Walkiria" pe 15 iulie.

Acestea fiind zise, Fromm s-a gândit că cea mai bună soluție pentru clarificarea confuzului context era să vorbească personal cu Keitel, prin urmare a cerut legătura telefonică cu *Wolfsschanze*.

Olbricht trebuie să fi surâs satisfăcut, căci era convins că la acea oră Fellgiebel reușise să blocheze deja toate comunicațiile. Dar spre marea uimire a lui Olbricht, Fromm a reușit, la 16:10, să stabilească legătura

cu Keitel fără nici un fel de problemă. Acesta l-a invitat pe Olbricht, rămas perplex, să asculte conversația de la un al doilea aparat:

— Pe aici prin Berlin circulă zvonuri teribile, a spus Fromm; s-a întâmplat ceva la Cartierul General?

— Ce vreți să se întâmple? a răspuns evaziv Keitel, lăsându-i inițiativa lui Fromm.

— Se zvonește că a avut loc un atentat...

— Totul este în ordine, a afirmat Keitel. Într-adevăr, a avut loc un atentat, dar, mulțumesc lui Dumnezeu, Führerul a fost doar ușor rănit. Chiar acum vorbește cu Mussolini. Apropo, unde este șeful Statului Major, contele Stauffenberg?

— Încă nu s-a întors din călătoria sa de la Rastenburg, a răspuns Fromm, fără a bănui câtuși de puțin că subordonatul său s-ar fi putut afla în spatele atentatului.

Keitel și Fromm și-au luat rămas-bun. După ce au pus receptoarele în furcă, Olbricht și Fromm trebuie să fi schimbat o privire plină de înțeles. Acesta din urmă s-a îndreptat către interlocutorul său, spunându-i:

— Vedeți că nu este bine să ne grăbim? Nu există nici un motiv pentru a iniția Operațiunea Walkiria, astfel încât interzic adoptarea oricărei măsuri extraordinare.

Perplex și confuz, Olbricht a părăsit biroul lui Fromm. Cu siguranță, Olbricht trebuie să fi fost bântuit de numeroase îndoieli. Dacă se retrăgea în acel moment din conspirație, la fel ca Fromm, care acționa ca și cum nu ar fi vorbit niciodată despre complot, ar putea încă să nutrească speranțe ca trădarea sa să nu fie dezvăluită. Dar dacă opta pentru continuarea planului prevăzut, deja nu ar mai fi avut nici o posibilitate de a face cale întoarsă.

Cel însărcinat de Olbricht, posibil spre regretul său, să vadă planul sortit eșecului fără să-i rămână altă opțiune decât să se pună în fruntea loviturii de stat, a fost colonelul Mertz von Quirnheim. După reuniune, Olbricht i-a redat lui Quirnheim conversația cu Keitel și este posibil să-i fi pus problema de a iniția o manevră de retragere discretă. Însă impulsivul Quirnheim luase deja propriile decizii; anticipând finalul întrevederii, ordonase pe cont propriu, asumându-și riscul punerii în mișcare a Operațiunii Walkiria, acționând într-un mod nepotrivit în numele lui Fromm.

Olbricht deja nu mai avea altceva de făcut decât să impulsioneze Operațiunea Walkiria, căci în joc era supraviețuirea sa. Dacă ar fi anulat planul odată inițiat, așa cum se întâmplase pe 15 iulie, toate bănuielile ar fi căzut

pe capul lui; mersese deja prea departe și trebuia să-și joace întregul destin pe o singură carte. Olbricht și Quirnheim au colaborat în vederea obținerii succesului. Brusc, Bendlerblock s-a văzut angajat într-o activitate febrilă; ca și cum se dorea recuperarea timpului pierdut, conspiratorii începuseră să dea ordine în mare grabă.

Maiorul Von Oertzen a fost numit să-i dea ordinele potrivite generalului Von Kortzfleisch, care conducea Regiunea Militară Berlin-Brandeburg și care a fost chemat urgent la Bendlerstrasse. Pentru a câștiga timp, locotenent-colonelul Bernardis a dat instrucțiuni telefonice prealabile către Statul Major al Regiunii Militare.

Generalul Paul Von Hase, comandantul Berlinului, a pus în mișcare unitățile disponibile fără să aștepte ordinele șefului său, Von Kortzfleisch. Von Hase, în vârstă de 59 de ani, era profund implicat în conspirația de la sfârșitul lui 1943, când l-a recrutat Olbricht.

Ordinele erau semnate de generalul Olbricht și de colonelul Quirnheim din însărcinarea comandantului-șef în rezervă, generalul Fromm deși, evident, nu erau emise de acesta din urmă.

Cu puțin înainte de sosirea lui Schauffenberg, generalul Beck s-a prezentat la Bendlerstrasse, bărbatul care trebuia să devină șeful Statului, ca înlocuitor al lui Hitler. Nu era îmbrăcat în uniformă, tocmai pentru a arăta caracterul civil pe care voia să-l dea loviturii de stat.

SOSIREA LUI STAUFFENBERG

La 16:15, mașina lui Stauffenberg, care se întorcea de la aerodrom, a fost anunțată în piața Bendlerblock. Cu o înfățișare serioasă și preocupată, colonelul a intrat în fugă în interiorul clădirii, urmat de Haeften, și a urcat câte două trepte, până a sosit la biroul lui Olbricht. Fără să piardă timpul cu saluturi, Stauffenberg, transpirat, l-a asaltat pe Olbricht cu întrebări, mai ales legate de motivul pentru care nu începuse imediat Operațiunea Walkiria, plângându-se că s-au pierdut ore prețioase.

Olbricht i-a exprimat succint îndoielile sale cu privire la decesul dictatorului în atentat, bazându-se pe mesajul transmis de Fegellein de la Cartierul General, la care colonel a exclamat:

— Hitler a murit! Am văzut cu ochii mei cum îl scoteau dintre dărâmături!

Pe un ton sigur și triumfător, Stauffenberg a făcut o relatare agitată a exploziei din sala de consfătuiri, descriind baraca distrusă, flăcările și fumul.

— Nu doar că Hitler este mort, ci se poate să nu fi existat nici un supraviețuitor. Explozia, a adăugat colonelul, a fost comparabilă cu cea a unei grenade de 150 milimetri.

Olbricht a insistat că în urmă cu câteva minute îl auzise pe însuși Keitel, prezent în sală la momentul atentatului, spunând că Hitler era în continuare în viață, ceea ce l-a indignat pe colonel; nu numai deoarece credea că era o minciună a mareșalului, menită să câștige timp, dar și din cauza naivității manifestate de camarazii săi de complot.

În orice caz, de vreme ce cuvântul-cheie „Walkiria" fusese deja lansat, trebuia să meargă înainte cu lovitura, fără să mai piardă nici un minut. Ca acțiune următoare, Stauffenberg a luat telefonul și a cerut să vorbească cu Parisul. Acolo, vărul său, locotenent-colonelul Caesar von Hofacker, participa și el la conspirație. Hofacker se pusese de acord cu colonelul Fickh să preia controlul asupra capitalei franceze.

Atât comandantul Parisului, cât și liderii militari în general, comandantul suprem al frontului de vest, mareșalul Günther von Kluge, priveau cu simpatie nedisimulată posibilitatea unei răsturnări de situație. De fapt, zvonurile că Von Kluge era hotărât ca, pe la spatele lui Hitler, să intre în contact cu puterile occidentale pentru a cădea de acord asupra unui armistițiu, au circulat iute ca vântul, nu doar pe frontul de vest, ci și pe cel de est. Fără îndoială, apropierea trupelor aliate, care debarcaseră în Normandia cu șase săptămâni în urmă, făcea ca încrederea în Hitler ca promotor al războiului să fi scăzut considerabil.

Prin urmare, la Paris era așteptată știrea loviturii de stat; majoritatea voia să treacă de partea conspiratorilor. Stauffenberg i-a comunicat vărului său că Hitler murise, adăugând cu un entuziasm prefăcut că „aici, la Berlin, lovitura de stat este deja în plină desfășurare, cartierul Guvernului a fost ocupat".

„PENTRU MINE, OMUL ĂSTA ESTE MORT"

În acele momente, a sosit la Bendlerblock contele Helldorf, șeful poliției din Berlin, pe care Olbricht îl chemase telefonic, alături de alți conspiratori, contele Bismarck și doctorul Gisevius.

Olbricht i-a comunicat personal șefului Poliției din Berlin că Führerul nu mai trăia și că Poliția trebuia să se pună sub comanda Forțelor Armate. Helldorf a început imediat să dea ordinele necesare. Când șeful Poliției a plecat, generalul Beck a intervenit pentru a recunoaște că existau îndoieli

cu privire la rezultatul atentatului și că, în ciuda afirmațiilor lui Stauffenberg, cel mai probabil era că Hitler se afla încă în viață. Însă Beck a rostit solemn principiul care trebuia să funcționeze în rândul conspiratorilor, începând din acel moment:

— Pentru mine, omul ăla este mort. Nu putem să abdicăm de la această convingere dacă nu dorim să introducem dezordinea în rândul nostru.

Trebuie admis faptul că analiza lui Beck, care coincidea în fond cu cea a lui Stauffenberg, era cea corectă. Dacă Hitler nu era mort, trebuia să acționeze ca și cum ar fi fost. Deja nu mai era posibil să se întoarcă din drum, trebuiau să meargă înainte. Beck se baza pe faptul că trebuiau să mai treacă câteva ore până ce Cartierul General ar putea oferi probe incontestabile că atentatul eșuase. Dacă, odată sosit acel moment, conspiratorii preluaseră deja controlul Berlinului, lovitura ar fi avut multe șanse de reușită.

Însă, pentru a se putea impune în capitala Reich-ului, conspiratorii trebuiau neapărat să se bazeze pe ajutorul generalului Fromm care, cu câteva minute înainte, în urma conversației telefonice lămuritoare avută cu Keitel, refuzase să se alăture complotului.

Odată pusă în desfășurare Operațiunea Walkiria, sosise momentul adevărului, în care jumătățile de măsură nu mai aveau ce căuta; trebuia să-l oblige pe generalul Fromm să se alăture conspirației sau, în caz contrar, să facă abstracție de el. Olbricht, însoțit acum de Stauffenberg, avea să mai încerce o dată. Cei doi au năvălit în biroul său. Olbricht s-a îndreptat spre uriașul Fromm, care rămânea așezat:

— Stauffenberg tocmai s-a întors de la *Wolfsschanze* și a văzut cum îl scoteau pe Hitler mort din baracă, a afirmat Olbricht, categoric. Nu avem nevoie de mai multe probe.

— Ei bine, Keitel însuși mi-a spus contrariul, a răspuns Fromm.

— Keitel minte! a intervenit Stauffenberg. Mareșalul Keitel minte întotdeauna. Eu însumi l-am văzut pe Hitler mort, când îl transportau pe targă!

— Și cum se poate demonstra că Führerul a murit? a spus Olbricht. S-a lansat cuvântul-cheie „Walkiria“ către comandanții regiunilor militare.

Dintr-un salt, Fromm s-a ridicat și a răcnit:

— Cum? Acesta este un caz de nesupunere! Cine a dat ordinul?

— Șeful Statului meu Major, colonelul Mertz von Quirnheim, a răspuns Olbricht.

Înfuriat, Fromm a lovit cu putere în masă și a ordonat să se prezinte imediat Quirnheim. Acesta a apărut și a recunoscut că pusese în aplicare planurile prevăzute, pentru a evita o tulburare. Scos din sărite, Fromm

l-a informat că începând din clipa aceea era arestat; i-a cerut să dea ordinele necesare pentru anularea Operațiunii Walkiria începută deja.

Cu mult sânge rece, Von Quirnheim a luat un scaun și s-a așezat, spre stupoarea lui Fromm.

— Nu am de gând să mă mișc de aici, a hotărât *Ali Quirnheim*. Dacă sunt arestat, nu am libertate de mișcare pentru a îndeplini ordinele dumneavoastră.

Înainte ca Fromm să explodeze de mânie în fața acestei provocări, Stauffenberg a luat cuvântul și, cu tot calmul, a declarat:

— Domnule general, eu sunt cel care a pus bomba în timpul consfătuirii Führerului. Eu vă asigur că explozia a fost atât de puternică încât nimeni nu a putut supraviețui.

Într-un prim moment, Fromm a rămas împietrit în fața confesiunii colonelului. Șeful propriului său Stat Major comisese atentatul! În mod sigur, pricepuse imediat chestiunea; acum înțelegea de ce Keitel îl întrebase despre situația lui Stauffenberg...

Dar veteranul Fromm nu și-a pierdut cumpătul în fața acelei mărturisiri surprinzătoare. Îndreptându-se către Stauffenberg, i-a spus pe ton depreciativ:

— Nu vă faceți iluzii, atentatul dumneavoastră a eșuat. Keitel a spus adevărul: Führerul trăiește. Aveți o armă?

Derutat, Stauffenberg a făcut un gest afirmativ.

— Bine, a continuat Fromm, cel mai bun lucru pe care îl puteți face este să vă împușcați, colonele.

— Sub nici o formă n-am să fac așa ceva, a răspuns semeț Stauffenberg.

Olbricht era încă încrezător că-l va putea aduce pe Fromm pe calea cea bună pentru a se alătura loviturii. I-a vorbit cu naivitate despre necesitatea unei acțiuni energice; trebuiau să acționeze pentru a evita ca țara să continue să se îndrepte către dezastru. În termeni patetici, aproape că l-a implorat pe Fromm să răspundă apelului de luptă. Drept răspuns, Fromm a exclamat:

— Deci și dumneavoastră sunteți implicat în această conspirație? Sunteți arestat!

— Domnule general, a răspuns Olbricht, dumneavoastră nu aveți controlul situației. Nu ne puteți aresta, deoarece noi suntem cei care vă arestăm pe dumneavoastră și o facem chiar acum. Considerați-vă arestat!

Fromm a făcut un salt și și-a scos pistolul, țintind către Olbricht. Dar în acea clipă, în birou au dat buzna locotenentul Von Haeften și un alt ofițer. Laolaltă au reușit, fără dificultate, să-l rețină pe corpolentul Fromm,

pe care l-au condus într-un birou vecin, unde a rămas supravegheat de maiorul Von Leonrod. Apoi avea să i se permită să se mute în dependințele sale, în aceeași clădire, după ce avea să-și dea cuvântul că nu va încerca să fugă.

Ceva asemănător avea să se întâmple și cu ofițerii care s-au arătat reticenți în a lua parte la lovitură. Printre cei care au fost arestați de conspiratori se număra și colonelul Glaesemer, comandant al școlii de mașini cu sediul în Krampnitz. Potrivit planului, blindatele sale ar fi trebuit să joace un rol major în lovitura de stat. Însă Glaesemer, văzând că existau serioase îndoieli cu privire la moartea Führerului, a refuzat să colaboreze; de aceea, a avut aceeași soartă ca Fromm.

NU EXISTĂ CALE DE ÎNTOARCERE

Generalul Olbricht i-a spus atunci generalului Hoepner că lui îi revenea funcția lui Fromm. Hoepner fusese destituit de Hitler când căzuse în dizgrație la începutul lui 1942. Dictatorul îi interzisese să îmbrace din nou uniforma. Fără să manifeste un entuziasm excesiv, Hoepner a acceptat noua funcție pe care i-o oferise Olbricht, deși a cerut un ordin scris, lucru care dădea dovada unei susceptibilități absurde. După ce și-a pus uniforma pe care o adusese într-un geamantan — sosise îmbrăcat în civil —, s-a instalat în biroul lui Fromm, de unde va emite ordine în numele generalului demis.

Deși Hoepner își etala puterea personală, aceasta a fost exercitată *de facto* de către Stauffenberg. Colonelul a stabilit imediat stricte măsuri de securitate în clădirea din Bendlerblock. A pus la toate ieșirile oameni de pază care permiteau trecerea doar celor ce dețineau o autorizație semnată de însuși Stauffenberg.

Însă, probabil că aceste măsuri nu au fost prea eficiente, deoarece Stauffenberg a primit o vizită neașteptată în biroul pe care îl ocupa în acel moment. Era vorba despre un șef al trupelor SS, puternic, cu spatele lat, însoțit de doi indivizi îmbrăcați în țărani, funcționari ai poliției judiciare, după cum se va dovedi apoi.

— Heil Hitler! a salutat bărbatul. Îl caut pe colonelul conte von Stauffenberg.

Liniștit și lipsit de griji, Colonelul a răspuns:

— Da, eu sunt. Spuneți, vă rog.

Generalul Erich Hoepner, înlocuitorul lui Fromm. Lipsa lui de hotărâre a fost foarte dăunătoare desfășurării loviturii.

— Sunt *oberführerul* Humbert Pifrader, s-a prezentat musafirul. Vin din partea Departamentului Central de Securitate al Reich-ului și trebuie să vă pun câteva întrebări.

Stauffenberg, atent, s-a arătat dispus să le răspundă amabil și l-a rugat să-l însoțească într-o sală alăturată pentru a putea discuta mai comod. Șeful trupelor SS și aghiotanții săi au intrat cu el în sală, unde, spre surpriza lui Pifrader, se aflau pregătiți doi tineri ofițeri, colonelul Jager și locotenentul Von Kleist, înarmați cu pistoale-mitraliere.

Pifrader și însoțitorii săi au fost dezarmați rapid și puși sub supraveghere într-o încăpere alăturată. Între timp, cele două gărzi SS care îl așteptau în curte pe Pifrader au fost și ele arestate.

Puțin după aceea a avut loc altă vizită, de această dată a generalului Von Kortzfleisch, care era la comanda regiunii Berlin-Brandeburg. Bernardis îl chemase prin telefon pentru a-i spune că trebuia să ia măsurile prevăzute în Planul Walkiria, cu scopul de a evita producerea dezordinii, însă Kortzfleisch a intuit că se petrecea ceva ciudat și a cerut ca Fromm să fie cel care să-i dea ordinul în persoană.

Când a sosit la Bendlerblock, Kortzfleisch a fost condus de generalul Hoepner, înlocuitorul lui Fromm, care era arestat. Kortzfleisch nu i-a recunoscut autoritatea și a refuzat să decreteze starea de urgență în regiunea de care răspundea. Pentru el, nu exista nici o probă că Hitler ar fi fost mort, după cum garantau conspiratorii, și, de aceea, jurământul de fidelitate pentru Führer rămânea valabil. Olbricht și Beck au încercat să-l aducă pe calea cea bună; i-au răspuns că, în orice caz, Hitler trădase de o sută de ori jurământul făcut poporului german și că de aceea nu putea invoca un jurământ de fidelitate făcut unui asemenea om. Dar această argumentare nu a zdruncinat câtuși de puțin hotărârea neclintită a lui Kortzfleisch de a refuza să se supună conspiratorilor. Nu le-a mai rămas altceva de făcut decât să treacă la arestarea sa.

În orice caz, rezistența încăpățânată a lui Kortzfleisch, deși un obstacol important, nu a reprezentat o surpriză pentru conspiratori, care aveau deja în camera de serviciu un înlocuitor, pe generalul Von Thüngen, care a preluat imediat comanda regiunii militare.

La ora patru și jumătate se transmisese deja primul ordin fundamental, care purta semnătura noului comandant-șef al Forțelor Armate, mareșalul regiunii, Erwin von Witzleben — deși nu se prezentase încă la Bendlerstrasse. Mai bine de douăzeci de destinatari au primit ordinul, incluzându-i pe superiorii trupelor combatante din regiunile militare din Germania și din teritoriile ocupate.

O oră mai târziu, colonelul Mertz von Quirnheim a trimis un al doilea ordin esențial, destinat șefilor regiunilor militare, de data aceasta sub semnătura generalului Fromm.

În Cartierul General al lui Hitler nu ajunseseră încă știri concrete despre ce se întâmpla la Berlin, însă, în capitala Reich-ului, lovitura prindea contur. În sfârșit, lucrurile începeau să miște, iar în rândul conspiratorilor începea să se simtă o undă de optimism, dacă nu chiar o anumită euforie.

Stauffenberg reușise să le transmită camarazilor săi propria însuflețire. Prin deciziile pe care le luaseră, deja nu mai aveau cum să dea înapoi; aveau senzația că nimic nu-i mai putea opri. Cu toate acestea, se înșelau amarnic.

Capitolul 9

HITLER REACȚIONEAZĂ

Lovitura de stat nu începuse atât de repede și de simplu pe cât prevăzuseră conspiratorii. Întârzierea fusese importantă și se pierduse oportunitatea de a acționa cu ajutorul factorului surpriză, dar, mulțumită mai ales puterii de voință a lui Stauffenberg, timpul pierdut se recupera în marș forțat și cei implicați întrezăreau deja posibilitatea reală ca acțiunea lor să se soldeze cu succes.

Dar ce se petrecea între timp la Vizuina Lupului?

După atentat, Hitler le spusese tuturor celor prezenți că el știa deja, de multă vreme, că se pregătea un atentat împotriva lui. Striga furios că avea să-i descopere pe trădători și vorbea despre groaznicele pedepse care îi așteptau. Și totuși, era recunoscător, într-o anumită măsură, tentativei de asasinat, întrucât îi întărise convingerea că Providența era de partea sa. Le arăta tuturor pantalonii săi sfâșiați, precum și vestonul cu o gaură mare în spate, ca și cum ar fi fost vorba despre proba palpabilă a salvării sale „miraculoase" și a statutului său de ales.

Trebuie menționat că dictatorul german păstra încă ceva din acea intuiție genială care îl ajutase să urce fulminant până în vârful piramidei puterii. În fața neplăcutei surprize a atentatului, care scotea la iveală atât slăbiciunea regimului care nu descoperise conspirația, cât și puterea rezistenței care a reușit să ajungă până la el, Hitler a detectat instantaneu cele două importante oportunități care i se deschideau. Pe de o parte, putea transmite populației germane faptul că supraviețuirea era proba indestructibilității sale, iar pe de alta, atentatul era scuza perfectă pentru nimicirea nemiloasă a oricărei încercări de opoziție împotriva regimului.

Prin urmare, acțiunea, care, în ciuda eșecului de a nu fi pus capăt vieții dictatorului, denota faptul că regimul nazist avea în față dușmani capabili să-l dărâme, ajungea în realitate să ajute, într-o formă involuntară, la sprijinirea lui. În lumina întâmplărilor ulterioare, fără îndoială că lui Hitler i-a reușit planul din primul moment, căci rezistența antinazistă va fi practic

ștearsă de pe hartă și regimul va rămâne în picioare. Cu toate acestea, avea să fie înfrânt în cele din urmă din punct de vedere militar.

VIZITA LUI MUSSOLINI

Atentatul nu a afectat programul lui Hitler în acea zi. Vizita lui Mussolini se va desfășura după cum fusese prevăzut. Se împlinea exact un an de când cei doi dictatori se întruniseră pentru ultima dată, pe 20 iulie 1943, la Feltre, în apropiere de Bellune, în nordul Italiei. Acum se întâlneau din nou, dar Mussolini nu mai era Ducele întregii Italii, ci al unei republici-fantomă create în nordul peninsulei, Republica Socială Italiană, controlată de germani.

Translatorul Führerului, Paul Schmidt, a relatat în memoriile sale felul în care s-a desfășurat întrevederea de la Vizuina Lupului. În mod curios, Schmidt a putut constata, spre marele său regret, întărirea măsurilor de securitate imediat după derularea evenimentelor de la *Wolfsschanze*; când a ajuns acolo cu mașina, fără să știe că se produsese atentatul, a fost reținut la prima barieră:

— Chiar dacă însuși împăratul Chinei v-ar fi dat un bilet de liberă trecere, nu v-aș putea lăsa să treceți, i-a spus santinela.

— Dar dumneavoastră mă cunoașteți deja, a protestat Schmidt, sunt translatorul Ministerului și am ordin să mă prezint pe peron la trei după-amiaza, oră la care voi avea o vizită. De ce nu pot trece?

— Din cauza *întâmplării,* a răspuns soldatul laconic.

Translatorul a insistat că trebuia să intre, până când santinela a hotărât să-i telefoneze ofițerului de gardă. Apoi l-a lăsat să treacă.

Schmidt a aflat de *întâmplarea* la care făcea referire soldatul abia când, odată aflat pe peron, a vorbit personal cu medicul lui Hitler, care i-a relatat detaliile evenimentului.

— Se pare că nici măcar nu s-a speriat, i-a explicat doctorul. Când l-am examinat ca să văd dacă avea vreo leziune internă, pulsul său era complet regulat și la fel de normal ca în zilele precedente.

În timp ce medicul îi furniza mai multe detalii, Hitler s-a prezentat la gară. Potrivit lui Schmidt, nimic din aspectul său exterior nu trăda ceea ce se petrecuse cu doar două ore înainte. După câteva minute, când a sosit Mussolini, s-au observat într-adevăr sechelele, căci i-a întins Ducelui mâna stângă pentru a-l saluta, dându-și apoi seama că se mișca foarte lent și că îi era greu să ridice brațul drept. Nici Mussolini nu știa absolut nimic

Hitler și Mussolini, surâzători, într-o vizită la München, în 1940. Întâlnirea celor doi din 20 iulie se va desfășura în niște condiții foarte diferite.

despre atentat; a aflat despre el din gura lui Hitler, iar la auzul veștii s-a albit instantaneu.

Hitler și Mussolini au străbătut pe jos cele câteva sute de metri care separau gara de barăcile mari și de buncărele din Cartierul General. În timpul plimbării, dictatorul german i-a relatat italianului cele întâmplate. Pe translator l-a surprins tonul monoton al vocii dictatorului, în timp ce pe fața lui Mussolini se instala teroarea, la ideea că Hitler ar fi putut fi asasinat într-un loc în aparență atât de sigur. Poate că îl înspăimânta o soartă asemătoare.

Ducele îl privea încă pe Führer cu ochii ieșiți din orbite, când cei doi au intrat în baraca unde se produsese explozia. Ușa care dădea în sala de consfătuiri era distrusă și încăperea părea complet devastată, ca și cum ar fi căzut peste ea o bombă de aviație de mare calibru.

Mesele și scaunele erau transformate în așchii. Grinzile se prăbușiseră, iar ferestrele, cu cadre cu tot, fuseseră proiectate în exterior. Din masa cea mare cu hărți, care îi salvase în cele din urmă viața Führerului, nu mai rămăsese decât o grămadă de scânduri distruse.

— Aici a fost, a spus Hitler liniștit. Eu eram în picioare aici, lângă această masă. Stăteam așa, cu brațul drept sprijinit pe masă, cu ochii la hartă, când deodată tăblia mesei a fost aruncată înspre mine și mi-a împins în jos brațul drept. A făcut o pauză. Aici, chiar la picioarele mele, a explodat bomba.

Potrivit translatorului, Hitler explica toate astea indiferent, și părea dus pe gânduri într-un fel destul de ciudat. Mussolini, cuprins de o teroare greu de crezut, nu făcea decât să dea din cap.

Apoi, Hitler i-a arătat uniforma pe care o purta în momentul exploziei, ce părea distrusă de suflul detonației și i-a arătat o zonă de pe ceafă unde avea părul pârlit.

Cei doi dictatori au rămas multă vreme fără să spună nimic. Apoi, Hitler s-a așezat pe o ladă întoarsă și translatorul s-a dus să caute unul dintre puținele scaune care rămăseseră intacte pentru ca Mussolini să se poată așeza.

— Când revăd în minte toată scena, a spus Hitler pe un ton foarte scăzut, înțeleg, datorită salvării mele miraculoase, că destinul meu este să nu mi se întâmple nimic, căci asta nu este prima dată când scap de la moarte într-un mod atât de providențial. Mulți dintre cei aflați în sală au fost grav răniți, unul fiind chiar proiectat de suflu prin fereastră.

Mussolini era profund impresionat de cuvintele dictatorului german. Hitler și-a continuat monologul:

— După ce am scăpat astăzi din acest pericol de moarte, sunt mai convins ca niciodată că destinul meu este să duc la bun sfârșit, în mod fericit, marea noastră cauză comună. *Ducele* a dat din cap aprobator. După cele întâmplate, a spus el, indicând dărâmăturile, sunt, la fel ca și dumneavoastră, convins de lucrul ăsta. Iată un semn negreșit din ceruri!

Timp de câteva minute, cei doi autocrați au stat așezați acolo în tăcere, în mijlocul dărâmăturilor. După o vreme, Mussolini l-a felicitat pe amfitrionul său pentru că se salvase într-un fel atât de miraculos.

La sfârșit, s-au ridicat, îndreptându-se către unul din refugii, pentru a schimba impresii. Potrivit lui Schmidt, conversația celor doi a fost liniștită, nesemnificativă, ca un fel de rămas-bun. Poate că amândoi intuiau că aceea era ultima dată când se mai vedeau, așa cum avea să se și întâmple. Însă Hitler nu avea să rămână calm mult timp.

REUNIUNEA DIN BUNCĂR

În timpul după-amiezii, nervozitatea posttraumatică reprimată a dictatorului german avea să iasă la suprafață. Pe la cinci, Hitler și Mussolini s-au înființat în buncăr. Acolo se aflau, pe lângă Goering, Keitel și Jodl, ministrul Afacerilor Externe, Joachim von Ribbentrop, și șeful marinei de război, amiralul Karl Doenitz.

Conversația a început pe un ton destins, pe tema Providenței care îi permisese Führerului să rămână în viață pentru a-și îndeplini misiunea în fruntea Germaniei. Însă, pe măsură ce discuția avansa, începeau să se strecoare acuzații voalate între interlocutori, care încet-încet au încetat să mai fie subtile, transformându-se în unele explicite și dureroase.

Cu ajutorul lui Goering, Doenitz a acuzat Armata de trădare, pentru a critica apoi lipsa de activitate a *Luftwaffe*, ceea ce l-a supărat pe corpolentul mareșal al Reich-ului. În cele din urmă, Goering și-a vărsat năduful pe Ribbentrop, căruia i-a reproșat politica externă lipsită de succes, calificându-l drept „vânzător de șampanie" — activitatea anterioară carierei politice —, ajungând chiar să-l amenințe cu bastonul său de mareșal.

În timp ce se desfășura această scenă lamentabilă, Hitler rămânea adâncit în fotoliul său moale, sugând o pastilă pe care i-o oferise doctorul Morell, absent de la discuția contradictorie dintre șefii celui de-Al Treilea Reich, urmăriți cu stupoare de dictatorul italian.

Dar când unul dintre cei prezenți s-a referit la problema lui Ernst Röhm și la respectiva Noapte a cuțitelor lungi, în care trupele SS și-au reglat conturile neachitate față de cele ale SA, Hitler a sărit ca ars. S-a ridicat în picioare cu o agilitate neașteptată și, amintindu-și acel episod, a spus răcnind că procesul pe care îl organizase împotriva acelor trădători nu era nimic comparativ cu cel care îi aștepta pe conspiratorii care încercaseră să-l ucidă cu câteva ore înainte.

Dialogul pe care îl întreținuseră cei prezenți până în acel moment s-a transformat într-un lung monolog, pe care nimeni nu îndrăznea să-l întrerupă, în care Hitler, scos din minți, jura întruna că avea să-i extermine pe vinovați, pe soțiile și copiii lor. Cuvinte precum sânge, răzbunare, spânzurătoare sau moarte izbucneau ca un torent din gura crispată a Führerului, în timp ce servitorii trupelor SS continuau, în tăcere, să aducă cești de ceai.

La 16:10, mareșalul Keitel i-a raportat Führerului conversația despre atentat pe care tocmai o întreținuse cu generalul Fromm, comunicându-i că Stauffenberg nu se întorsese încă la Berlin. De asemenea, i-a spus că vorbise cu Goebbels, care îi spusese că în capitală era liniște totală; însă Keitel a adăugat că la Bendlerstrasse exista un grup de ofițeri care răspândeau zvonul că Führerul murise.

Cererile de clarificare adresate Cartierului General s-au înmulțit, din ce în ce mai numeroase și mai stringente. Comandanții-șefi de pe fronturi și șefii regiunilor militare doreau să audă chiar din partea lui Keitel sau

Hitler îi arată *Ducelui* starea în care ajunsese sala și Mussolini, stupefiat, constată efectele exploziei asupra barăcii pentru consfătuiri. Cei doi dictatori rămân așezați printre dărâmături o lungă perioadă, fără să rostească vreun cuvânt.

Mareşalul Wilheim Keitel a fost entuziasmat de faptul că Hitler supravieţuise atentatului. A crezut că era un semn al Providenţei, care anunţa viitoarea victorie a Germaniei. În imagine, zece luni mai târziu, semnând capitularea în faţa Aliaţilor.

a generalului Jodl confirmarea eşecului atentatului. Între timp, de la Berlin a sosit ştirea că fusese lansat Planul Walkiria, ceea ce a provocat o mare nelinişte. Mareşalul Keitel a încercat să anuleze aceste măsuri de excepţie, însă nu a putut lua legătura cu generalii Fromm şi Olbricht.

Odată cu primirea acestei informaţii, nervozitatea va creşte la *Wolfsschanze*, unde Himmler a hotărât să sporească măsurile de supraveghere, ordonând ca o companie a trupelor SS să vină în ajutor, de la cazarma sa în Rastenburg. Totuşi, fiind compusă din recruţi, sosirea acestei companii va contribui doar la sporirea confuziei din Cartierul General.

Pe la cinci şi jumătate, Hitler l-a chemat pe Goebbels la telefon, ordonându-i să emită un comunicat prin radio în care să se precizeze că atentatul era opera unei mici grupări de ofiţeri ambiţioşi şi criminali şi că Führerul, întreg şi nevătămat, se afla în compania *Ducelui*. Alt ordin al lui Hitler a fost acela de a-l numi pe Heinrich Himmler şeful Armatei de Rezervă, în locul generalului Fromm.

În cursul serii, Hitler avea să-şi manifeste încontinuu furia împotriva Armatei, pe care o considera în ansamblu refractară faţă de îndeplinirea

Şeful trupelor SS, Heinrich Himmler, a fost imediat proclamat de către Hitler şeful Armatei din Interior în locul lui Fromm, cu puteri depline pentru reprimarea loviturii care se desfăşura în acele momente în Berlin.

ordinelor sale. Avea de gând să pună capăt situației; prima măsură, luată exact în acele momente, a fost să decidă înlocuirea șefului Statului Major General, generalul Zeitzler, a cărui cooperare cu Hitler era prea puțin entuziastă, cu generalul Heinz Guderian, care a fost chemat de urgență cu scopul de a disciplina Statul Major.

Suita *Ducelui* fusese aproape ignorată de nemți, însă reprezentanții italieni au obținut măcar ca cei șapte sute de mii de soldați aflați dincolo de Alpi, dezarmați și arestați după căderea fascismului, deținuți în lagărele de concentrare germane, să fie considerați muncitori liberi și plătiți ca atare. Hitler respinsese în repetate rânduri această solicitare, însă atunci, poate ca urmare a efectului zilei dramatice pe care o trăise, a acceptat-o de bunăvoie; prizonierii urmau să fie eliberați în șase săptămâni.

Hitler l-a însoțit pe Mussolini la gară. Și-au promis să se revadă cât mai curând și și-au reafirmat dorința de a lupta până la final. După ce și-a luat rămas-bun de la *Duce*, Hitler s-a întors imediat la buncărul său; trebuia să-și concentreze întreaga energie pe combaterea loviturii de stat care îi amenința puterea despotică.

Capitolul 10
RĂSPUNSUL

Între timp, la Berlin, conform celor stipulate în Planul Walkiria, comandantul Otto-Ernst Remer, șeful Batalionului Gărzii *Grossdeutschland*, decorat cu ordinul Crucea de Cavaler cu frunze de stejar, s-a prezentat în biroul comandantului orașului, generalul Von Hase, pentru a primi instrucțiuni. Acolo i s-a ordonat să ocupe Casa Radio, să pună gărzi la Bendlerstrasse, să izoleze biroul central al Gestapoului și Departamentul Central de Securitate al Reich-ului și să preia Ministerul Propagandei, reținându-l pe ministru, Joseph Goebbels.

Conform tuturor posibilităților, comandantul Remer trebuie să fi privit cu stupoare aceste dispoziții, în special pe cea care făcea referire la măsurile împotriva Gestapoului și a Ministerului Propagandei, dar nu a stat pe gânduri și a început să dea ordine în vederea îndeplinirii obiectivelor care îi fuseseră încredințate.

În timpul planificării loviturii, conspiratorii nu prevăzuseră faptul că Remer le-ar putea cauza vreo dificultate. Era considerat un soldat disciplinat, care îndeplinea întocmai ordinele superiorilor. Spre deosebire de inițiatorii complotului, Remer era un om de acțiune; nu avea idealuri proprii, ci doar hotărârea neclintită de a înfăptui misiunea încredințată. Într-un anumit fel, Remer era un câine de pază pregătit să execute fără preget ordinele stăpânului.

Conspiratorii nu s-au înșelat câtuși de puțin în analiza personalității lui Remer. Însă ceea ce nu au putut prevedea este că tocmai caracterul său avea să stea în calea evoluției complotului, contribuind în mod decisiv la năruirea lui.

SUSPICIUNILE UNUI DOCTOR

Un prieten de-al lui Remer, un locotenent neînsemnat care se afla întâmplător la Berlin, avea să imprime un sens neprevăzut desfășurării eveni-

mentelor. Era doctorul Hans Hagen, care, din cauza rănilor grave primite pe front, fusese scutit de serviciul militar și se ocupa de scrierea unei istorii a național-socialismului la ordinul Partidului. Funcția sa era cea ofițer de legătură între Batalionul de Gardă *Grossdeutschland* și Ministerul Propagandei. Chiar în acea zi, între orele trei și patru după-amiaza, doctorul Hagen ținuse un discurs despre problemele de comandă în fața subofițerilor Batalionului de Gardă. Apoi se deplasase la domiciliul comandantului Remer pentru a bea un pahar.

În timp ce stăteau de vorbă prietenește, în salon a intrat aghiotantul lui Remer, locotenentul Siebert, care l-a informat că generalul Von Hase dăduse ordinul de punere în practică a „Walkiriei". Remer a cerut mai multe informații și i-a împărtășit lui Hagen știrea privind atentatul suferit de Hitler și preluarea puterii de către *Wehrmacht*-ul.

Hagen și-a dat seama atunci că în noaptea precedentă avusese impresia că-l văzuse pe mareșalul Von Brauchitsch într-un automobil care trecuse prin fața lui. Atunci se gândise că se înșelase, dar acum i se confirma prima impresie; fostul comandant-șef al Armatei ar fi putut avea legătură cu Operațiunea Walkiria. În realitate, Hagen se înșela în aprecierea sa, căci Von Brauchitsch nu se afla atunci la Berlin, însă chiar și pe această pistă greșită ajunsese la o concluzie pertinentă, întrucât de la el plecase ideea unei lovituri de stat.

Pe la ora 17:30, Remer a plecat rapid pentru a iniția mișcările prevăzute în Planul Walkiria. La acea oră, Goebbels a primit telefonul mult așteptat de la Cartierul General al Führerului, prin care i se cerea să emită un comunicat prin radio care să anunțe că Hitler era în continuare în viață. Totuși, în pofida urgenței pe care o necesita acțiunea respectivă, Goebbels va lăsa să treacă un timp înainte de a-l transmite pe calea undelor. Motivul adus ulterior a fost că ministrului nu i-a plăcut comunicatul pe care îl redactaseră aghiotanții săi și că a trecut el însuși la redactarea sa, însă nu este lipsit de fundament să presupunem că, în realitate, Goebbels a preferat să aștepte să se producă evenimentele.

La ultima oră a dimineții, Goebbels prezidase o conferință despre producția de armament ținută de Albert Speer la ministerul Propagandei. În urma acelei acțiuni, Goebbels, care pleca împreună cu Speer, a fost anunțat că se produsese atentatul, la câteva minute după ce acesta avusese loc. Atunci Goebbels a comentat că cel mai probabil era ca responsabilii atentatului să fie muncitorii din Organizația Todt, care lucrau la Vizuina Lupului. Goebbels i-a reproșat lui Speer — responsabilul fortificațiilor —

că nu luase măsuri de precauție suficient de riguroase pentru a împiedica asemenea evenimente.

În timpul mesei de la locuința sa, alături de Speer, ministrul Propagandei a fost tăcut și gânditor — ceva neobișnuit pentru el — și apoi s-a retras să-și facă siesta obișnuită, ceva foarte surprinzător având în vedere circumstanțele. S-a trezit între orele două și trei și, începând din acel moment, a fost în contact permanent cu Cartierul General al Führerului.

GOEBBELS ÎI TELEFONEAZĂ LUI HITLER

În timp ce Remer punea în aplicare cerințele Planului Walkiria, doctorul Hagen se întâlnea pe la ora 17:45 cu Goebbels la domiciliul ministrului, pentru a-l avertiza asupra posibilității ca punerea în practică a „Walkiriei" să ascundă o lovitură de stat. Când Goebbels s-a convins, scoțând capul pe fereastră, că existau soldați care se poziționaseră în spatele gardurilor ce despărțeau casa lui de stradă — îndeplinind ordinele lui Remer — a dat crezare ipotezei doctorului Hagen. Trupele încercuiau cartierul ministerelor.

Imediat, ministrul Propagandei a ridicat receptorul *Führerblitz*-ului — un fel de *telefon roșu* cu care putea să intre instantaneu în legătură cu Cartierul General al lui Hitler — și și-a manifestat convingerea că autorii loviturii dețineau controlul militar asupra orașului. De la Vizuina Lupului a fost somat să acționeze rapid pentru a înăbuși răscoala. Cu toate acestea, primul lucru pe care l-a făcut Goebbels a fost să meargă în dormitorul său, să ia o cutiuță de pastile cu cianură pe care să o păstreze în buzunar. Probabil că era preocupat și de faptul că nu reușise încă să-l contacteze pe Himmler; posibil să fi căzut în mâinile autorilor loviturii sau să se fi aflat chiar el în spatele acesteia...

Ministrul l-a însărcinat pe Hagen să-l cheme pe Remer, sperând să-l poată păstra de partea cauzei regimului nazist, căci știa că-i era devotat, ca un fanatic, lui Hitler. Dacă Goebbels nu reușea să-l câștige pe șeful Batalionului de Gardă, nimic nu ar mai fi putut împiedica preluarea controlului capitalei Reich-ului de către răsculați.

Hagen, transformat în suprimator improvizat al loviturii, a ajuns în mare grabă în fața lui Remer și a încercat să-l convingă să revoce ordinele pe care tocmai le dăduse. Comandantul i-a răspuns:

— Sunt militar și îndeplinesc ordinele superiorilor mei, de aceea nu îmi complic viața, a spus Remer.

În cele din urmă, Hagen a reușit să semene îndoiala în sufletul lui Remer, care a început să se teamă că era folosit de superiori pentru a executa o acțiune ilegală. Remer s-a învoit să meargă la domiciliul lui Goebbels, dar, temându-se că acolo i se întinsese o capcană, i-a spus ofițerului Buck să dispună o forță de șoc în afara casei și, dacă în douăzeci de minute nu ieșea de acolo, să intre să-l aresteze pe Goebbels.

Când Remer a intrat în biroul lui Goebbels, ministrul i-a amintit jurământul său de credință față de Führer. Comandantul a răspuns:

— Îi sunt fidel lui Hitler, însă, având în vedere că a murit, trebuie să mă supun generalului Hase și să vă arestez pe dumneavoastră.

— Dar Führerul trăiește! Am vorbit cu el! a exclamat ministrul. Remer, trebuie să știți că o grupare de generali ambițioși a început desfășurarea unei rebeliuni. Și dumneavoastră vă supuneți ordinelor unor ofițeri trădători.

Remer stătea în cumpănă și, pe măsură ce geniul propagandei îi vorbea, ministrul Armamentului, Albert Speer, prezent la reuniune, observa transformarea de pe chipul său.

— O uriașă responsabilitate istorică apasă pe umerii dumneavoastră, a spus Goebbels, văzând-l pe interlocutorul său pe punctul de a ceda. Rareori destinul i-a rezervat o asemenea oportunitate unei ființe umane. Remer, de dumneavoastră depinde să profitați de ea.

Atunci Goebbels a trecut la marea sa lovitură de efect. A luat receptorul *Führerblitz*-ului și i-a telefonat lui Hitler la Vizuina Lupului.

— Heil, Führer! Lângă mine se află șeful Batalionului de Gardă *Grossdeutschland*, comandantul Remer. A primit din partea autorilor loviturii ordinul de asediere a cartierul Guvernului.

Ministrul l-a ascultat un moment pe Hitler și i-a întins dintr-o dată lui Remer receptorul telefonului:

— Führerul dorește să vă vorbească personal, a spus ministrul.

Remer, gândindu-se poate că toate astea nu erau decât scenariul unei glume macabre, a stat pe gânduri înainte da a lua receptorul din mâna lui Goebbels:

— Îmi recunoașteți vocea? s-a auzit pe fir.

— Da, *mein Führer*! a răspuns Remer, luând instinctiv poziția de drepți, bătând din călcâie. Cu câteva săptămâni înainte, Remer îl cunoscuse pe Hitler în persoană, și avea încă proaspăt în memorie timbrul vocii sale.

Ministrul Propagandei, Joseph Goebbels, în timpul unuia din incendiarele sale discursuri. Intervenția sa avea să fie decisivă pentru înăbușirea loviturii din Berlin, deși la prima oră a după-amiezii rămăsese, prudent, în așteptare.

— Comandante Remer, vă vorbesc în calitate de șef suprem al *Wehrmacht*-ului Marii Germanii și ca Führer al dumneavoastră! După cum vă puteți convinge, atentatul împotriva mea a eșuat. Vă transmit un ordin: zdrobiți orice rezistență cu rigoare absolută. Comandante Remer, rămâneți la ordinele mele directe până când sosește la Berlin șeful trupelor SS ale Reich-ului, Heinrich Himmler. Ascultați-mă, Remer, vă avansez imediat la gradul de colonel. Acționați implacabil! Aveți puteri depline pentru a înăbuși răscoala!

Astfel, Remer a rămas la conducerea securității din Berlin în locul lui Von Hase. Conversația dintre Hitler și Remer avea să marcheze punctul de cotitură al loviturii de stat. Complotul începuse într-un mod șovăitor, dar sosirea lui Stauffenberg îl revitalizase. Când Remer se pregătea să asculte ordinele lui Von Hase de a ocupa punctele strategice din oraș, succesul loviturii părea pe punctul de a se concretiza. Totuși, apariția doctorului Hagen a fost factorul care a rupt acea dinamică favorabilă a răscoalei. Intervenția firească a lui Goebbels, care le-o luase înainte conspiratorilor, a avut ca rezultat acea conversație telefonică ce reprezenta începutul numărătorii inverse până la eșecul final al loviturii. Disponibilitatea lui Remer față de superiorii săi încetase brusc, iar șeful Batalionului de Gardă începuse să se supună ordinelor directe ale dictatorului german.

După cum s-a consemnat, chipeșul colonel Remer era eminamente un om de acțiune, impulsiv și dispus să înfrunte orice pericol. Conspiratorii nu puteau să fi întâlnit un adversar mai de temut. Remer era opusul lor, căci, cu excepția lui Stauffenberg, majoritatea erau mai degrabă nehotărâți să folosească forța, sperând să câștige prin argumente și printr-o atitudine cavalerească ceea ce alții, precum Remer, preferau să obțină cu forța.

Așa stând lucrurile, cartierul Guvernului, care trebuia să rămână ocupat de trupele loiale conspiratorilor, se transformase într-o fortăreață dependentă de Batalionul de Gardă. Acum, obiectivul lui Remer era să preia Bendlerstrasse, centrul nevralgic al complotului pe care Führerul îi ordonase să-l înăbușe fără milă.

CONFUZIE PRINTRE CONSPIRATORI

La cazarma conspiratorilor au început să sosească dovezi că ceva dăduse greș. La ora 18:30, s-a întrerupt muzica pe care o emisese până în acel moment Radio Berlin și care se putea asculta la aparatele radio din

Maiorul Otto Remer nu s-a îndoit că Führerul supraviețuise atentatului, după ce i-a auzit vocea la telefon.

Bendlerblock, rămase deschise în așteptarea știrilor. Dintr-o dată, s-a auzit vocea comentatorului-șef al postului berlinez, doctorul Fritzsche:

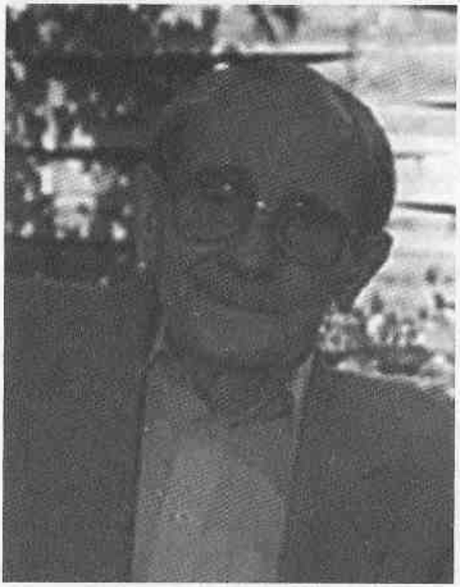
Astăzi s-a comis un atentat cu bombă împotriva Führerului. Dintre persoanele care se aflau în jurul său au fost grav răniți generalul Schmundt, colonelul Brandt și ordonanța Statului Major, Berger.

Au suferit răni mai puțin grave generalii Jodl, Korten, Buhle, Bodenschatz, Heusinger și Scherff, amiralii Voss și Von Puttkamer, căpitanul de rangul trei Assman și locotenent-colonelul Borgmann.

Führerul a suferit doar arsuri și contuzii ușoare. S-a întors imediat la lucru și, după cum era prevăzut, l-a primit pe Duce în vederea unei lungi consfătuiri. La scurt timp după întâmplare, Reichsmarshall-ul Goering l-a vizitat pe Führer.

Toți cei prezenți au rămas împietriți la auzul veștii. S-au format grupuri, s-au pornit discuții din care nu lipseau reproșurile. Curând, neliniștea și neîncrederea au început să se răspândească, întrucât se considera prea puțin probabil ca radioul oficial să emită o știre inexactă.

Stauffenberg a încercat să neutralizeze efectul nimicitor al mesajului, afirmând cu convingere că informația era complet falsă, insistând că Hitler era mort și că transmisiunea nu era decât o altă manevră disperată. Însă, deși posibilitatea lui Stauffenberg ar fi putut fi admisă, mesajul radio-

Otto Remer și-a trăit ultimii ani în Spania. Aici, Remer, într-o fotografie făcută cu puțin înaintea morții sale (1997).

difuzat demonstra că Batalionul de Gardă nu pusese stăpânire pe post, după cum era prevăzut. Conspiratorilor le scăpase de sub control un element esențial, radioul. Era limpede că lovitura nu se desfășura conform planului.

Însă consecințele acestei informații asupra departamentului de comunicații din Bendlerstrasse se vor dovedi devastatoare. Acest departament, instalat în subsolurile clădirii ca protecție în fața atacurilor aeriene, era însărcinat să transmită comunicatele conspiratorilor către diferiți șefi militari.

În cadrul său era de serviciu sublocotenentul Röhrig, străin de complot; munca sa era pur mecanică: trebuia să se limiteze la transmiterea ordinelor și mesajelor care îi erau înmânate și la comunicarea celor primite. În timpul după-amiezii, își îndeplinise misiunea, netulburat în ordinele sale de suspiciunile din ce în ce mai crescânde cu privire la existența unei conspirații în desfășurare.

Însă, ascultând comunicatul difuzat la radio, Röhrig și-a văzut temerile confirmate; de aceea, i-a mărturisit neliniștea unuia dintre subofițerii săi adjuncți. Acesta, care urmărise la rândul său cu o anumită neîncredere traficul neobișnuit de mesaje, era la fel de convins de caracterul anormal al ordinelor transmise. Röhring și adjunctul său și-au raportat bănuielile altor ofițeri, iar ideea trădării a început să se răspândească în rândul

personalului din Bendlerblock. Nu vor întârzia să meargă la Stauffenberg și la camarazii săi pentru a cere explicații.

În ciuda acestui obstacol neașteptat, care pusese pe toată lumea pe gânduri la Bendlerstrasse, în acel moment conspiratorii încă nu erau conștienți de turnura inevitabilă pe care o luaseră evenimentele. Știrea privind supraviețuirea lui Hitler în urma atentatului nu era decât preludiul groaznicelor evenimente care erau pe punctul de a se petrece. Începuse numărătoarea inversă până la înăbușirea completă a rebeliunii...

Capitolul 11

PARISUL SE ALĂTURĂ LOVITURII

La mijlocul zilei de 20 iulie 1944, la Paris, colonelul Finckh, general al Comandamentului Forțelor Armate de pe frontul de vest, se ocupa de telefoanele de rutină primite de pe întregul front de vest. Solicitări de muniție, de carburant, de piese de schimb sau de sprijin aerian soseau încontinuu, una după alta, prin intermediul telefonului său. Însă, brusc, s-a primit un apel preferențial de la cazarma Zossen, din apropierea Berlinului. Mesajul a fost laconic, conținând doar un cuvânt: *Übung* (exercițiu).

La auzul acelui cuvânt, inima lui Finckh a început fără îndoială să bată mai tare. Primise, două zile la rând, un apel identic și în ambele ocazii așteptase inutil următorul cuvânt: *Abgelaufen* (terminat). Dar de această dată era convins că avea să audă în receptor acel „terminat" care însemna nu doar că atentatul împotriva lui Hitler era pe cale să se producă — întrucât aceea era semnificația cheie a cuvântului „exercițiu" — ci că se și consumase.

Până când avea să sosească confirmarea, trăia cu certitudinea că producerea atentatului era prevăzută pentru următoarele ore. Insuportabila așteptare s-a încheiat la ceasurile două și jumătate după-amiaza. De la Berlin a sosit doritul *Abgelaufen*, dar, din motive de securitate, legătura s-a întrerupt brusc.

Astfel, mai multe întrebări au rămas suspendate în aer, fără răspuns: Care fusese rezultatul atentatului? Era Hitler mort sau rănit? Care fuseseră reacțiile? Pe atunci, conspiratorii de la Paris aveau enorma și riscanta responsabilitate de a acționa aproape orbește.

Deși colonelul Finckh nu deținea nici o informație despre cele petrecute, în afara confirmării că atentatul se produsese, a hotărât să joace la cacealma în fața generalilor străini de complot. Pe generalul Blumentritt l-a asigurat că Hitler murise, victimă a trupelor SS și că tocmai fusese înființat un nou guvern.

La auzul proaspetelor evenimente, Blumentritt a hotărât să treacă de partea noilor guvernanți. S-a îndreptat către castelul La Roche-Guyon, Cartierul General al mareșalului Von Kluge, dar acesta ieșise să facă o scurtă vizită pe front. Când s-a întors, la cinci și jumătate după-amiaza, Von Kluge a primit, fără nici cea mai vagă reacție, vestea morții Führerului.

Este imposibil de știut ce s-a petrecut în acele momente în mintea lui Von Kluge. Însă bătrânul militar, supraviețuitor a sute de bătălii, a arătat că nu era dispus să facă un pas necugetat, pe care l-ar fi regretat ulterior. A considerat că cel mai bine era să lase timpul să treacă pentru a se baza astfel pe mai multe informații; de aceea, s-a limitat la convocarea unei reuniuni pentru ora opt seara, la care, pe lângă mareșalul Sperrle, comandantul celei de-a treia Flote Aeriene, trebuia să participe și generalul Stülpnagel.

Stülpnagel cunoscuse succesiunea celor două mesaje cifrate, nu prin intermediul colonelului Finckh, ci cu ajutorul lui Caesar Von Hofacker, vărul lui Stauffenberg, care îl primise direct de la Bendlerstrasse, din Berlin. După o întrunire cu alte persoane implicate, Stülpnagel a hotărât să acționeze cât mai repede posibil, fără să mai aștepte reacția șefului său, Von Kluge.

În capitala franceză, totul fusese pregătit în vederea sprijinirii loviturii. S-au scos imediat din sertare planurile orașului, pe care se indicau punctele vitale ce trebuiau ocupate, precum și listele cu șefii SS care urmau să fie arestați.

STÜLPNAGEL MERGE ÎNAINTE

Atunci, Von Kluge a ordonat ca Stülpnagel să se prezinte la ora opt la La Roche-Guyon. Încă de la șase circulau zvonuri prin Paris, conform cărora atentatul eșuase și că Hitler încă mai trăia. La șapte fără un sfert, comunicatul oficial difuzat de la Berlin prin radio confirma zvonurile: Hitler era teafăr și nevătămat.

Jumătate de oră mai târziu, Stülpnagel a primit un telefon de la Berlin; generalul Beck admitea că lovitura nu se desfășura conform planului, dar îi ordona cu toate acestea să acționeze după cerințe:

— Am ajuns până aici — i-a spus Beck — nu mai există cale de întoarcere.

Printr-o decizie care demonstra angajamentul său total față de mișcarea de opoziție, generalul Stülpnagel a hotărât să meargă înainte, în ciuda

Generalul Carl Heinrich von Stülpnagel a făcut tot ce i-a stat în putere pentru ca lovitura să triumfe.

Deşi simţea o oarecare simpatie faţă de conspiratori, mareşalul Günther von Kluge s-a dezis de angajamentele sale la auzul veştii că Hitler nu murise.

dovezii că lovitura era pe cale să eşueze. I-a promis lui Beck — care era deja conştient, în acel moment, că n-avea să depună niciodată jurământul de Şef al Statului — că va trece la arestarea personalului trupelor SS şi a celui din Serviciile de Securitate Franceze.

Beck l-a întrebat:

— Ce spune Von Kluge? E cu noi?

— Ei bine... a răspuns cu îndoială Stülpnagel, cred că cel mai bine este să-l chemaţi chiar dumneavoastră la castelul La Roche-Guyon.

— Aşa voi face, a încheiat Beck.

După câteva minute, Von Kluge a primit telefonul din Bendlerstrasse:

— Domnule mareşal Von Kluge, Hitler a murit, a afirmat categoric Beck. Vă rog să vă păstraţi angajamentele asumate şi să puneţi capăt ostilităţilor din Vest, pentru a salva ţara de la dezastru.

— Domnule general Beck, dumneavoastră ştiţi că aprob acţiunea împotriva lui Hitler, dar a murit? Rapoartele sunt contradictorii. În comunicatul radio se afirmă că atentatul nu a avut succes. Pentru mine, condiţia *sine qua non* pentru intrarea în luptă este ca Führerul să fie mort. În caz contrar, mă consider absolvit de orice promisiune anterioară, i-a răspuns Von Kluge.

— Vedeţi, domnule mareşal, recunosc că nu pot da un răspuns concludent la întrebarea dumneavoastră dacă Führerul a murit. Este adevărat

că probele sunt contradictorii, însă Stauffenberg este sigur că Hitler a murit; drumul este liber.

Von Kluge a răspuns printr-o serie de obiecții aduse continuării luptei, în fața cărora Beck a admis că deja nu mai era relevant dacă Hitler era viu sau mort, ci că trebuiau să ducă treaba la bun sfârșit.

Cum conversația dintre cei doi nu ajungea la nici o concluzie definitivă, Beck i-a adresat o întrebare decisivă:

— Bine, dar aprobă mareșalul Von Kluge mișcarea și se pune la ordinele Guvernului a cărei conducere mi-o asum eu, generalul Beck? Da sau ba?

— Vedeți, dumneavoastră trebuie să înțelegeți că o decizie de o asemenea importanță nu se poate lua atât de ușor. Înainte de a mă pronunța, vreau să dispun de informații sigure și, în plus, să mă consult cu colaboratorii mei. Domnule general Beck, vă voi telefona peste o jumătate de oră pentru a vă face cunoscută hotărârea mea.

Von Kluge nu îndrăznea să facă pasul îndrăzneț de a-și uni destinul cu cel al conspiratorilor. Iar reacția mareșalului nu era un caz izolat. După cum vom vedea în continuare, Stauffenberg și camarazii săi aveau să se confrunte cu mult mai mulți șefi militari care preferau să aștepte înainte de a lua o hotărâre pe care, mai apoi, ar fi putut-o regreta. Lovitura de stat începea să intre la apă.

Capitolul 12
INTUIND CATASTROFA

Pe la ceasurile opt seara, atmosfera nu părea deloc încurajatoare pentru conspiratori. Mareșalul Von Witzleben, în al cărui nume se semnau cele mai importante ordine, nu sosise încă la Bendlerstrasse. Generalul Hoepner stătea așezat în spatele mesei din biroul lui Fromm, deprimat, învăluit în tăcere.

Nu existau știri din partea contelui Helldorf, care trebuia să-i fi arestat pe ofițerii naziști, nici din partea *Gruppenführer*-ului SS Nebe, care trebuia să fi pus poliția judiciară la dispoziția loviturii. Ambii fuseseră reținuți în secțiile de poliție, în așteptarea vreunui ordin. Pe de altă parte, mașinile de la școala de blindate din Krampnitz luaseră, în cele din urmă, drumul Berlinului, dar fuseseră oprite de Batalionul de Gardă, la ordinele lui Remer.

În ciuda acestor obstacole, nu toată lumea era descurajată la Bendlerstrasse, deși nu erau puțini cei care intuiau catastrofa ce urma să se abată asupra lor. Stauffenberg, Olbricht și *Ali* Quirnheim nu încetau nici un moment să dea ordine, să răspundă la telefoanele care nu mai conteneau din sunat sau să facă vreo corecție de ultimă oră la vreun comunicat. Buletinul radiofonic ce anunțase supraviețuirea lui Hitler provocase o ploaie de apeluri care solicitau confirmarea ordinelor ce fuseseră date până atunci. Pe de altă parte, generalii devotați lui Hitler le

Generalul von Witzleben a apărut seara la Bendlerblock, dar a plecat imediat, nemulțumit de modul în care era condusă lovitura.

telefonaseră de la Vizuina Lupului șefilor militari, avertizând că Bendlerstrasse se afla în mâinile trădătorilor.

Din toate părțile, de la statele majore ale regiunilor militare, de la înaltele comandamente de pe front, din țările ocupate, soseau cereri de explicații cărora nu li se răspundea întotdeauna într-o formă convingătoare. În asemenea clipe, în care trebuiau mai mult ca oricând să demonstreze hotărâre în acțiunile lor pentru a reuși să ducă la capăt complotul, conspiratorii au demonstrat o slăbiciune ce a fost sesizată imediat de cei care trebuiau să îndeplinească ordinele sosite din Bendlerstrasse.

HOEPNER, NESIGUR

E posibil ca marele responsabil pentru lipsa de autoritate să fi fost generalul Hoepner, înlocuitorul lui Fromm. Hoepner și-a dat seama că nu era suficient să semneze un ordin pentru a se asigura că acesta avea să fie îndeplinit. După știrea radiodifuzată care anunța că Hitler trăia, Hoepner a trebuit să răspundă la întrebările care îl asaltau din toate părțile.

Însă Hoepner nu avea nici forța, nici convingerea lui Stauffenberg pentru a-și impune autoritatea asupra șefilor din regiunile militare. Aceștia îi relatau ordinul mareșalului Keitel, prin care li se interzicea să-l asculte, la care Hoepner se limita să răspundă, lamentabil: „Faceți ceea ce considerați că trebuie făcut".

Au ajuns să se petreacă anumite episoade marcate de umor suprarealist, de pildă, când generalul Kienitz, șeful militar al orașului Stettin, a primit ordinul lui Keitel înaintea comunicatului de la Berlin. Pentru a scăpa de confuzie, Kienitz i-a telefonat lui Hoepner:

— Hoepner, am primit ordinul lui Keitel prin care mi se interzice să mă supun ordinelor dumneavoastră. Vă solicit o explicație, a cerut Kienitz.

— Vă rog să-mi explicați conținutul acelui ordin, a răspuns Hoepner.

— Nu o pot face, căci mi s-a cerut să păstrez secretul cu privire la această problemă.

— Bine, atunci nici eu nu vă pot spune nimic, a recunoscut Hoepner, resemnat. Dacă dumneavoastră nu ați primit ordine de la noi, cum să le îndepliniți? De aceea, nu aveți altceva de făcut decât să le respectați pe cele date de Keitel.

Conversațiile lui Hoepner cu restul șefilor militari se desfășurau pe un ton asemănător. La Viena, autoritățile militare care duseseră la îndeplinire primele ordine ale conspiratorilor, arestându-i pe unii dintre funcționarii

Locotenent-colonelul Robert Bernardis a muncit până la extenuare pentru ca lovitura să reuşească.

SS, au început să se neliniștească la auzul mesajului radiodifuzat și al ordinului dat de Keitel, și au apelat la Hoepner; acesta a înțeles dificultățile pe care le comportau arestările, drept pentru care, descurajat, nu a mai insistat și le-a spus să îndeplinească dispozițiile lui Keitel. Arestații au fost eliberați.

În alte localități, ridicarea la luptă s-a soldat cu un eșec absolut. De pildă, generalul aflat la comanda regiunii Stuttgart i-a trântit în nas telefonul lui Hoepner după o scurtă conversație. În Hamburg, șeful Statului Major al regiunii militare s-a prezentat la reședința *gauleiter*-ului — șeful Partidului — și l-a informat că primise ordinul să-l aresteze; guvernatorul i-a spus că trebuia să fie vorba despre vreo greșeală prostească și i-a propus să bea împreună o sticlă de vin până se clarificau lucrurile, ceea ce militarul a acceptat și aici s-a terminat totul.

La Bendlerstrasse, conspiratorilor nu le lipsea curajul. Forța interioară venea din disperare, căci erau conștienți că aveau în fața lor doar două scenarii de viitor lipsite de echivoc: să se impună sau să moară. Însă, în derularea loviturii, se observa în fiecare moment lipsa de prevedere. În unele momente, atmosfera de la Bendlerblock era aproape haotică; doar vigoarea lui Stauffenberg, neatins de descurajare, menținea vie ideea loviturii.

SOSIREA LUI VONWITZLEBEN

Pe fondul acestei confuzii generalizate, mareșalul Von Witzleben, pe care răsculații îl puseseră la comanda Armatei, a apărut în curtea clădirii, într-un Mercedes decapotabil.

Militarul a coborât din vehicul, iar soldații de pază au rămas impresionați văzându-i uniforma de gală strălucitoare, decorată cu un lung șir de medalii. Însă, când a încercat să intre în clădire, s-a lovit de un căpitan riguros care nu era dispus să-l lase să intre decât pe baza unei autorizații semnate de Stauffenberg.

— Eu sunt feldmareșalul von Witzleben!

— Desigur, l-a ironizat căpitanul. Dar cum pot să știu eu acest lucru?

Confruntat cu iritarea monumentală a mareșalului, căpitanul i-a telefonat direct lui Stauffenberg, care i-a ordonat să-l lase imediat pe Witzleben să treacă. Militarul decorat a intrat la Bendlerblock, manifestându-și furia și înjurând de mama focului. Mergea cu pași mari, ținându-și cascheta în mână, cu fața congestionată și legănându-și bastonul de mareșal. Personalul trebuia să se dea la o parte din calea sa.

Hotărât, s-a îndreptat către biroul lui Stauffenberg și i-a trântit, în loc de salut:

— Grozav balamuc! (*Schöne Schweinerei, das*).

L-a salutat pe dată cu bastonul de mareșal pe „șeful Statului", generalul Beck, prezent și el în birou, spunându-i, pe un ton caustic, nedisimulat:

— Sunt la ordinele dumneavoastră, domnule.

Și, imediat, Witzleben a început să răcnească, dând cu pumnul în masă:

— Fantastică manieră de a conduce o insurecție! Cum îndrăzniți să ne implicați în ceva atât de ambiguu? a zbierat el, cu ochii la Stauffenberg. Hitler a murit sau nu? Ne aflăm în fața unui fapt sau o unor supoziții infantile? Care este adevărul? Există vreo informație? Viețile noastre atârnă de un fir de ață! Cât despre dumneavoastră... a spus el, adresându-se lui Beck.

— Eu nu am trupe la dispoziție, s-a scuzat Beck, întrerupându-l pe Witzleben, eu sunt doar un civil...

Cu un gest amar, Witzleben a respins pretextele timide ale lui Beck și a continuat, ațintindu-și privirea asupra lui Stauffenberg, reproșându-i că a insistat să ducă până la capăt lovitura de stat, în ciuda dovezilor eșuării atentatului.

— Keitel minte, Hitler este mort, a afirmat Stauffenberg.

— Haideți! De unde știți? l-a întrebat Witzleben, fără să se aștepte la vreun răspuns.

Discuția s-a prelungit pe durata a vreo cinci minute nesfârșite, până când Witzleben, puțin mai senin, a expus problema, tranșant:

— Mă spăl pe mâini de toate astea. Dumneavoastră, domnilor, nu sunteți în stare să puneți în scenă un spectacol de mâna a doua în care joacă maimuțe. Adio, ne vom revedea atunci când călăul va primi invitați.

Scrâșnind din dinți, Witzleben și-a pus semnătura pe un telex prin care se încerca confirmarea faptului că Führerul murise și că *Wehrmacht*-ului i se transferase comanda supremă.

Înjurând printre dinți, mareșalul a trecut prin fața lui Stauffenberg și a camarazilor săi și a coborât în curte pentru a urca în Mercedesul care îl adusese până acolo. Astfel îi abandona pe răsculați, demoralizați la gândul că unul dintre stâlpii revoltei considera deja lovitura eșuată.

Stauffenbeg a încercat să le ridice moralul camarazilor săi, pretinzându-le hotărâre într-un moment în care era greu să fii încrezător în succesul complotului:

— Dacă vă dați bătuți acum, suntem terminați, a spus colonelul. Pentru numele lui Dumnezeu, vă cer să aveți încredere în mine! Voi avea grijă ca totul să iasă bine, însă vă cer doar să-mi acordați o zi.

În fața realității dure, Stauffenberg apela deja la credință, la încrederea oarbă într-o victorie finală care părea mai îndepărtată cu fiecare minut.

Pentru a-și recăpăta curajul și a-și reface puterile, Olbricht le-a cerut ordonanțelor să le servească o cină rece. S-au așezat cu toții să mănânce, afară de Olbricht și Stauffenberg, care continuau să răspundă la telefon. Totuși, comesenilor nu prea le ardea de mâncare, iar brânza, salata și cârnăciorii aveau să rămână aproape neatinse. Apoi s-a servit cafeaua.

Capitolul 13

REUNIUNEA DE LA ROCHE-GUYON

La Paris, Von Kluge traversa, fără îndoială, un moment dramatic. Inima îi era, cu siguranță, alături de conspiratori, însă mintea îi spunea că trebuia să aștepte înainte de a face pasul definitiv. Totuși, nu putea aștepta prea mult; începuse să primească telefoane din mai multe puncte ale frontului, unde sosise deja știrea despre atentat, cerându-i-se ordine referitoare la atitudinea ce trebuia luată. La șapte și jumătate, a primit un telex de la Bendlerstrasse, în care mareșalul Von Witzleben cataloga drept fals comunicatul Radio Berlin și anunța că Hitler murise.

Pentru a arunca și mai multe îndoieli asupra lui Von Kluge, care oricum era destul de neîncrezător, acestuia i-a parvenit un mesaj de la Cartierul General al Führerului din Rastenburg, mesaj semnat de mareșalul Keitel, prin care se interzicea comandanților șefi să dea ascultare ordinelor lui Witzleben.

Acela a fost momentul în care s-a produs punctul de cotitură. Von Kluge a hotărât să ceară informațiile direct de la Vizuina Lupului. De lucrul acesta s-a ocupat generalul Blumentritt, care nu a reușit însă să stabilească legătura. După numeroase încercări, a reușit să telefoneze la Comandamentul Superior al Armatei, *Mauerwall*, aflat la doar câțiva kilometri de Cartierul General al lui Hitler.

De acolo, generalul Stieff i-a confirmat cu toată certitudinea că Führerul supraviețuise atentatului. Blumentritt i-a comunicat știrea lui Von Kluge, iar asta i-a trezit toate îndoielile referitoare la lovitură. N-avea să participe la ridicarea la luptă. Soarta complotului din Paris era pecetluită.

VON KLUGE SE DEZICE DE COMPLOT

La opt seara, după cum era prevăzut, Stülpnagel, însoțit de Von Hofacker, a apărut la castelul La Roche-Guyon pentru a asista la reuniunea convocată de Von Kluge. Stülpnagel, care nu știa că interlocutorul său

deținea informații de primă mână despre rezultatul atentatului, a încercat cu naivitate să-l convingă că Hitler murise și că comunicatul Radio Berlin era fals. Vărul lui Stauffenberg i-a întărit spusele.

Mareșalul Von Kluge i-a ascultat cufundat într-o tăcere enigmatică, după care, la sfârșitul expunerii, le-a arătat mesajul mareșalului Keitel.

— Este limpede, le-a spus el, că acțiunea a eșuat. Ar fi nesăbuit să continuăm aventura. N-am să mă amestec în această problemă.

Stülpnagel și Hofacker erau uluiți. Tot ce spusese Von Kluge — deși cu siguranță nu-și luase niciodată un angajament față de autorii loviturii — rămăsese fără rezultat.

— Dar, domnule mareșal, a îngăimat Stülpnagel, eu credeam că dumneavoastră erați la curent cu tot.

— Eu? a spus Von Kluge simulând o liniște aproape deplină. Eu nu știu nimic.

Conspiratorii au încercat prin toate mijloacele să-l convingă pe mareșal să treacă de partea lor. Chiar au stabilit legătura cu Bendlerstrasse pentru a încerca de acolo să-i câștige bunăvoința lui Von Kluge. Totul a fost în van.

Atunci, printr-un gest cordial, dar neașteptat, având în vedere circumstanțele, Von Kluge i-a invitat pe cei doi conspiratori la cină. Oricât de surprinzător ar părea, aceștia au acceptat și au trecut cu toții în sufragerie. Cina s-a desfășurat într-o atmosferă glacială. Mareșalul a discutat despre probleme ce nu aveau nimic de a face cu momentele cruciale pe care le trăiau. Cei doi conspiratori abia dacă s-au atins de mâncare, în schimb Von Kluge a arătat că nu-și pierduse apetitul.

Fără să aștepte ca cina să ia sfârșit, Stülpnagel a pus capăt farsei și s-a ridicat, comunicându-i lui Von Kluge că, din proprie inițiativă, ordonase, înainte de a pleca din Paris, arestarea șefilor trupelor SS și a celui al poliției.

Lui Von Kluge i-a rămas în gât desertul și a strigat indignat:

— Îmi pare rău pentru dumneavoastră, Stülpnagel! Eu nu am nimic de a face cu asta!

Von Kluge a sunat imediat la Paris, spunând:

— Anulați imediat ordinele date!

Stülpnagel și Hofacker au mai făcut o ultimă încercare de a-l convinge pe mareșal să se alăture ridicării la luptă. I-au spus că era în joc soarta a milioane de nemți, care depindea de hotărârea pe care avea să o ia în clipa aceea. Însă Von Kluge le-a tăiat-o brusc:

— Nu! a spus el categoric.

Apoi, s-a îndreptat către Stülpnagel și, manifestând o anumită solidaritate față de perspectivele întunecate care îl așteptau, i-a spus:

Fotografie actuală a castelului La Roche-Guyon. Aici, generalul Stülpnagel a încercat, fără succes, să-l convingă pe Von Kluge să se alăture ridicării la luptă.

— Cred că vă rămâne doar o singură ieșire: să vă deghizați în țăran și să dispăreți.

Cei doi conspiratori au înțeles că orice efort de a-l atrage pe Von Kluge era deja complet inutil. Și-au luat rămas-bun, fără să dea mâna, și au urcat în mașina care îi aștepta afară. S-au îndreptat către Paris. Mai erau câteva minute până la ora unsprezece noaptea.

În timp ce în castelul La Roche-Guyon se desfășura această scenă tensionată și dramatică, partizanii ridicării la luptă puseseră stăpânire pe străzile Parisului. La zece noaptea, trupele se răspândiseră deja în punctele strategice ale capitalei. La zece și jumătate, locotenent-colonelul Von Kräwell a năvălit în Cartierul General al Serviciului de Securitate, fără ca soldații de gardă să opună rezistență în fața forței copleșitoare a rebelilor.

Obergruppenführer-ul Oberg, șeful Serviciilor de Securitate și al Poliției Franceze, a fost arestat și izolat într-o sală a Hotelului Continental. Au fost chemați șefii trupelor SS care nu se aflau în Cartierul General și erau arestați pe măsură ce soseau. În mai puțin de o oră, aproximativ o mie două sute de arestați s-au aflat în custodia Armatei. S-a hotărât ca în douăzeci și patru de ore să fie judecați sumar, iar sentințele să fie executate pe dată.

Capitolul 14

LOVITURA, ÎNĂBUȘITĂ

Pe la ceasurile nouă seara, trupele Batalionului de Gardă au sosit în apropiere de Bendlerblock, comandate de neînfricatul Remer. S-au răspândit pe străzile învecinate și, în mod surprinzător, conspiratorilor nu le-a trecut prin minte că soseau cu intenția de a înăbuși ridicarea la luptă; gândeau că veneau să apere clădirea. Conspiratorii nu știau nici că forțele blindate loiale guvernului tocmai se apropiau de centrul Berlinului.

Cei implicați nu bănuiau că cea mai apropiată amenințare adresată răsculaților provenea chiar din interiorul Bendlerblockului. Nemulțumiți de explicațiile evazive pe care conspiratorii le ofereau îndoielilor sfâșietoare ce continuau să apară clipă de clipă, un grup de ofițeri din Statul Major au sfârșit prin a se răscula. Nu știm în ce măsură a fost influențată decizia de sentimentul de devotament față de Hitler sau dacă a fost, mai degrabă, o reacție logică pentru a-și salva pielea, atunci când s-au văzut implicați într-o acțiune condamnată la eșec.

La scurt timp după ora nouă, componenții grupării, conduși de locotenent-colonelul Franz Herber, și-au procurat arme după bunul plac și s-au pregătit să calmeze rezistența rebelilor din interiorul Bendlerblock.

Ofițerii au ajuns până la Olbricht și i-au cerut să le explice ce se întâmpla de fapt.

— Olbricht, ce se petrece? a întrebat Herber pe un ton amenințător. Împotriva cui trebuie să apărăm clădirea? Înțelesesem că ne aflăm aici pentru a furniza întăriri armatelor de pe front... dar, în orice caz, ce este povestea aceasta despre o conspirație?

Abătut, generalul Olbricht s-a adresat ofițerilor:

— Domnilor, multă vreme am observat cu mare neliniște desfășurarea situației militare. Ne îndreptăm, fără îndoială, spre o catastrofă. A fost necesar să luăm măsuri... și respectivele măsuri sunt puse în aplicare chiar acum. Vă solicit sprijinul. Asta este tot.

Aceste cuvinte nu mai lăsau loc îndoielilor:

— Ne aflăm în fața unei ridicări la luptă! a exclamat colonelul Herner.

Îndepărtându-și pentru o clipă atenția de la Olbricht, ofițerii au început să discute. Erau cu toții de acord că, în fața faptului împlinit, și anume că se pomeniseră prinși într-o conspirație, trebuiau să se dezică rapid de ea dacă nu voiau să împărtășească soarta rebelilor.

Metoda ideală pentru a întoarce spatele complotului consta în acțiunea hotărâtă împotriva lui. Unul dintre ofițeri a lansat strigătul de război:

— Jurământul! Sunt împotriva Führerului!

Ofițerii loiali guvernului i-au cerut lui Olbricht să discute cu Fromm, iar Olbricht i-a informat că se afla sub arest în apartamentul său. Un grup a părăsit în grabă biroul, hotărât să-l elibereze; îi întrebau fără oprire pe toți cei care le ieșeau în cale, zăngănindu-și armele:

— Cu Führerul sau împotriva Führerului?

Evident, toate răspunsurile erau „pro", iar grupul celor devotați lui Hitler creștea de la un moment la altul. Când au ajuns în apartamentul lui Fromm, paznicul însărcinat cu supravegherea lui se făcuse deja nevăzut, iar Fromm scăpase.

Între timp, Olbricht încerca încă să-i convingă pe ofițeri că Führerul căruia îi rămâneau credincioși nu mai trăia:

— S-a primit un raport referitor la moartea lui Hitler, a explicat generalul. Dar existau și știri contrare, a recunoscut în final Olbricht, după o pauză. Situația este extrem de complexă.

Olbricht nu a reușit să semene îndoiala printre interlocutorii săi și a fost arestat fără să opună rezistență.

O secretară care se îndrepta spre biroul lui Olbricht a văzut cum îndreptau arma către general. S-a oprit și a dat alarma:

— Îl împușcă pe Olbricht!

Strigătele i-au atras pe câțiva ofițeri care erau de partea conspiratorilor, printre care și Stauffenberg. Au venit alergând, dar s-au oprit brusc, auzind împușcături din birou. Ofițerii loiali guvernului îi împușcau, în mijlocul unei confuzii de nedescris.

— Sub masă! a țipat cineva către secretare, care se aflau în linia focurilor de armă.

Stauffenberg a fost rănit la braț dar, chiar și așa, a reușit să încarce pistolul și să tragă.

Colonelul s-a întors alergând și a urcat la etajul superior, spre biroul lui Fromm, unde, pe lângă generalul Hoepner, se aflau „Șeful statului", Beck și prietenul său, *Ali* Von Quirnheim. Stauffenberg plecase, lăsând în urma sa o dâră de sânge.

Generalul Fromm a format un consiliu de război foarte restrâns și a ordonat împușcarea principalilor implicați în aceeași noapte de 20 iulie.

Din biroul lui Fromm, colonelul care fusese sufletul ridicării la luptă a mai dat un singur telefon, cel din urmă, de această dată colonelului Von Linstow, care se alăturase mișcării din Paris:

— Totul este pierdut, totul s-a terminat, s-a plâns Stauffenberg. Eu însumi am primit un glonte în braț.

Apoi, Von Linstow a auzit în receptor zgomot de luptă și împușcături. În cele din urmă, a auzit din nou vocea lui Stauffenberg, greoaie, întretăiată:

— Mă auzi? Asasinii mei sunt aici afară, în hol...

După aceea s-a lăsat liniștea. Stauffenberg sau altcineva din încăpere pusese telefonul în furcă. După cum vom vedea mai apoi în detaliu, generalul Stülpnagel, șeful conspirației din Paris, aflând, din gura lui Von Linstow, despre eșecul dramatic al revoltei din Berlin, avea să se vadă obligat să întrerupă desfășurarea mișcării în zona sa de comandă.

FROMM PREIA CONTROLUL

Acela a fost momentul în care generalul Fromm, flancat de ofițerii devotați guvernului și dornic să-și ia revanșa, s-a prezentat la ușa biroului din care fusese alungat cu câteva ore în urmă. Fromm cel corpolent îi avea acum în față pe autorii loviturii, dar aceștia aveau o atitudine foarte diferită de cea pe care o manifestaseră în momentul arestării sale. Erau abătuți, conștienți că luptaseră pentru o cauză pierdută.

— Ei bine, domnilor, a proclamat cu emfază Fromm, acum am să vă fac eu ce mi-ați făcut dumneavoastră în această după-amiază. Depuneți imediat armele.

Totuși, afirmația lui Fromm nu corespundea realității. În după-amiaza aceea, conspiratorii se limitaseră să-l destituie și să-l închidă în apartamentul său, oferindu-i o gustare și puțin vin. Poate că, în prima clipă, intenția lui Fromm era să-i aresteze, așteptând să-i poată preda autorităților militare corespunzătoare, dar este foarte probabil să-și fi dat imediat seama că în acest caz conspiratorii aveau să-l implice în complot. Cu toate că Fromm nu participase la conspirație, știuse de existența ei și păstrase întotdeauna o atitudine ambiguă care acum n-avea să-l ajute să se arate pe deplin străin de ea.

— Ați fost atrași într-un act de trădare, a continuat Fromm. Veți fi judecați imediat de un consiliu de război pe care îl convoc în clipa asta.

Lui Fromm nu îi rămânea altă opțiune decât să se asigure de tăcerea eternă a celor doi. Se prea poate ca răsculații să fi înțeles imediat dilema cu care se confrunta el și ce însemna în realitate acel „consiliu de război".

— Jos armele! a strigat Fromm. V-o spun pentru ultima oară!

Stauffenberg a acceptat să predea pistolul, însă Beck a răspuns:

— Nu vă permit să-mi dați MIE ordine, care v-am fost superior. Voi trage concluzia pe care o cred oportună în această situație nefericită...

Imperturbabil, Fromm a adăugat:

— Foarte bine, faceți după cum credeți. Însă acum executați ce vă ordon.

— Vă rog să-mi permiteți să păstrez pistolul în scopuri personale, a implorat Beck. Sper că nu-l veți priva pe un bătrân camarad de un privilegiu antic.

Toți cei prezenți au înțeles imediat ce presupunea solicitarea. Beck dorea să-și pună singur capăt vieții. Fromm, jenat, a acceptat cu un gest:

— Bine, dar păstrați pistolul ațintit spre dumneavoastră.

Beck a încercat patetic să amâne momentul în care să se împuște în cap:

— Într-o asemenea clipă îmi amintesc vremurile de odinioară, când...

Fromm l-a întrerupt:

— Acum nu ne interesează să auzim asemenea lucruri. Vă rog să lăsați vorba și să faceți ceea ce aveți de făcut! Haideți! Grăbiți-vă!

Era de înțeles că Fromm trebuia să-l zorească pe Beck să se împuște. Știa că dacă trupele SS năvăleau în clădire, aveau să-i ia în primire pe prizonieri și n-avea să le fie greu să le smulgă o declarație în care el ar

apărea implicat în lovitură, într-un fel sau altul. Prizonierii trebuiau să fie morți, înainte ca acest lucru să se întâmple.

După ce le-a aruncat tuturor o privire disperată, Beck și-a îndreptat încet pistolul către tâmpla stângă și a apăsat pe trăgaci. Detunătura a răsunat, dar generalul nu s-a prăbușit. În ultima clipă îndreptase țeava în sus; glontele nici măcar nu-l atinsese.

— Nu am făcut-o bine? a întrebat sinucigașul cu vocea tremurândă.

Fromm i s-a adresat atunci unui căpitan:

— Ajutați-l pe bătrân! a țipat. Luați-i pistolul.

— Nu! a exclamat Beck. Vă rog, permiteți-mi să încerc iarăși. De data aceasta nu voi da greș.

Căpitanul l-a condus pe Beck către un fotoliu. Suspinând, Beck și-a pus din nou pistolul la tâmplă, dar a eșuat și de această dată în tentativa sa. Glontele îl atinsese, într-adevăr, dar deși din cap începuse să i se prelingă o dâră subțire de sânge, împușcătura nu fusese mortală. Atunci, un sergent l-a condus pe Beck într-o încăpere alăturată. După câteva secunde, cei prezenți au auzit lovitura de grație.

CONSILIU DE RĂZBOI

Toți conspiratorii erau conștienți că destinul lor nu avea să difere prea mult de cel la care tocmai fusese supus „șeful statului".

— Prea bine, a spus Fromm rece. Dacă doriți să lăsați ceva în scris, încă vă mai rămân câteva minute.

Prin acest gest, Fromm dădea de înțeles că rezultatul consiliului de război fusese deja stabilit.

— Da, a răspuns Olbricht, aș dori să scriu ceva.

Generalul Hoepner și-a manifestat și el dorința de a lăsa câteva cuvinte. Fromm i-a invitat pe amândoi să ia loc la o masă rotundă. Apoi a părăsit biroul alături de câțiva ofițeri, pentru a-și juca mai departe farsa, urmând să delibereze, constituiți într-un tribunal foarte restrâns, însărcinat cu judecarea insurecției.

La capătul a câteva minute, de care bineînțeles că Fromm a profitat pentru a da ordinele necesare organizării imediate a execuției celor implicați, acesta s-a întors în birou. Hoepner și-a așezat scrisoarea pe masă, iar Olbricht a cerut un plic și a pus scrisoarea în el, după care l-a sigilat.

Atunci, Fromm a început să pronunțe „sentința":

Ludwig Beck, care trebuia să devină Șeful Statului, a ales să se sinucidă, dar a eșuat de două ori și a trebuit să fie ucis.

— În numele Führerului, consiliul de război, pe care eu însumi l-am convocat în grabă, a ajuns la următorul verdict: colonelul din Statul Major, General Mertz von Quirnheim, generalul Olbricht, colonelul... a făcut un gest ca și cum nu își amintea numele lui Stauffenberg ... și locotenentul Von Haeften sunt condamnați la moarte.

— Există un lucru pe care doresc să-l spun în apărarea mea, l-a întrerupt în mod surprinzător generalul Hoepner, care nu fusese inclus în cvartetul celor condamnați la pedeapsa capitală. Eu nu am avut nimic de a face cu toate astea.

— Îmi asum responsabilitatea întregii acțiuni, a spus, în schimb, Stauffenberg. Cei prezenți aici au acționat în calitate de soldați și de subordonați. Singurul lucru pe care l-au făcut a fost să îndeplinească ordine. Sub nici o formă nu sunt vinovați.

Fromm s-a prefăcut că nu aude explicațiile. I s-a adresat unuia dintre ofițerii săi loiali, locotenentului Schlee, arătându-i cu degetul pe cei patru care urmau să fie împușcați:

— Acest domn, colonelul; generalul decorat cu Crucea de Cavaler; acest colonel de la Statul Major General și locotenentul său. Sentința tribunalului va fi executată imediat în curte, prin foc de armă.

— Și escortați-l pe acest ofițer, spuse el, arătând spre Hoepner, la închisoarea militară din Lehrter Strasse, a încheiat Fromm.

— Nu, eu nu sunt un nelegiuit! a protestat Hoepner, deși scăpase de execuție, nu sunt!

— Luați-l imediat! a ordonat Fromm.

PEDEAPSA CAPITALĂ PRIN ÎMPUŞCARE

Trecuseră câteva minute după miezul nopții când cei patru condamnați au fost conduși la zidul din spatele curții blocului din Bendlerstrasse. Stauffenberg, a cărui rană de la braț încă mai sângera, a fost ajutat de doi bărbați.

Când au ajuns în curte, pe al cărei sol erau împrăștiate cărămizi sparte și bucăți de ardezie rezultate în urma bombardamentelor, au fost orbiți de lumina sumbră a farurilor vehiculelor Batalionului de Gardă, care fuseseră așezate în semicerc pentru a ilumina locul execuției: o movilă de nisip provenită dintr-o excavare din curte.

—Repede! a spus cineva, tocmai a sunat alarma de atac aerian.

Placă ce amintește în prezent de cei patru executați din piața Bendlerblock: Olbricht, von Quirnheim, von Stauffenberg și Von Haeften, generalul Beck.

Au fost așezați lateral; aveau să fie împușcați, unul câte unul. Doi subofițeri l-au mutat pe Olbricht câțiva metri până l-au adus în fața plutonului de execuție. Acesta, orbit complet de farurile vehiculelor, și-a întors privirea pentru a-și putea distinge călăii.

În curte a răsunat un ordin, iar soldații au tras în Olbricht, care a fost împins în spate, corpul său prăvălindu-se peste o movilă de nisip. În continuare, cei doi subofițeri l-au căutat pe Stauffenberg și l-au condus în același loc, fără să-l atingă, poate din considerație față de rana lui sângerândă.

Stauffenberg se afla deja în fața plutonului când, cu câteva clipe înainte de a fi împușcat, a strigat cât l-au ținut plămânii:

— Trăiască Germania cea sfântă!

Chiar în momentul în care soldații apăsau pe trăgaci, Haeften, care îi era devotat, s-a aruncat în fața lui Stauffenberg, dintr-un impuls de a ține piept gloanțelor. S-au prăbușit amândoi, în același timp, sub focul plutonului.

Mertz Von Quirheim a fost al patrulea și cel din urmă orbit de proiectoarele mașinilor înainte de a îmbrățișa destinul fatal al camarazilor săi. Patru lovituri de grație au pecetluit executarea condamnării. Trecuseră douăzeci și unu de minute după miezul nopții. Totul se terminase.

Capitolul 15
VOCEA FÜHRERULUI

Patru dintre principalii implicați în lovitură, Olbricht, Von Quirnheim, Haeften, însuși Stauffenberg, și Beck, sinucigașul frustrat, plătiseră deja cu viața tentativa de înlăturare a regimului nazist. Trupurile lor au sfârșit în cimitirul Mattäikirche, încărcate într-un camion condus de un sergent oarecare.

Sergentul a găsit poarta cimitirului închisă. A mers la casa paracliserului, l-a trezit și i-a spus:

— Cinci cadavre. Mi s-a ordonat oficial să le îngrop aici. Nu se vor menționa nume și nimeni nu trebuie să știe unde se găsește groapa.

La scurt timp, sergentul, un soldat și trei polițiști săpau o groapă în cimitir, la lumina lanternelor. Cadavrele au fost apoi aruncate în ea și mormântul a fost acoperit în mare grabă. Camionul a făcut cale întoarsă spre Bendlerstrasse.

După doar două ore, la cimitir a sosit generalul trupelor SS, Rolf Stundt, cu ordinul de a dezgropa cadavrele. Paracliserul a deschis poarta cimitirului și soldații care-l însoțeau pe Stundt au început exhumarea corpurilor. Odată cu primele sclipiri ale zorilor, au început să facă fotografii cu bliț, pe care le-au trimis la un crematoriu. Himmler ordonase ca trupurile trădătorilor să fie arse și cenușa lor împrăștiată.

Acesta a fost destinul trist pe care l-au avut cei cinci conspiratori, victime ale generalului Fromm și a încercării sale disperate de a se dezice de complot. Ceea ce nu puteau să-și închipuie cei care scăpaseră de acel prim val de pedepse era că aveau să sfârșească prin a invidia soarta camarazilor lor.

Dar să ne întoarcem la momentul în care cadavrele celor patru împușcați din curtea din Bendlerblock se aflau prăbușite peste movila de nisip, cu fețele descompuse. Au fost imediat date la o parte. Peste ele a fost aruncat corpul, lipsit și el de viață, al sinucigașului Beck. Dintr-un camion, Generalul Fromm i-a îmbărbătat scurt pe soldați, încheind cu trei răsunătoare *Sieg Heil*.

Între timp, după colț, la umba copacilor, șeful Gestapoului, Ernst Kaltenbrunner, stătea de vorbă cu subordonații săi. Misiunea lui era să-i aresteze pe participanții la conspirație, însă, în mod inexplicabil, a rămas nemișcat în timp ce auzea împușcăturile provenite de la pedeapsa capitală.

La scurt timp, și-a făcut apariția Otto Skorzeny, eliberatorul lui Mussolini din închisoarea din Gran Sasso, în urma unei strălucite operațiuni aeropurtate, pe care Aliații îl considerau „cel mai periculos bărbat din Europa". Cei doi i-au lăsat pe soldați să-și rezolve propriile probleme din interiorul cazărmii. Poate că au gândit că era mai bine să permită acea primă baie de sânge purificatoare înainte ca trupele SS să năvălească în Bendlerblock pentru a prelua comanda situației.

Albert Speer, ministrul Armamentului, a ajuns la cei doi bărbați într-o mașină sport, însoțit de Remer, căruia Hitler îi datora înăbușirea loviturii.

— Tocmai m-am despărțit de doctorul Goebbels. Am venit să oprim consiliul de război convocat de generalul Fromm.

— Noi nu vrem să ne amestecăm în problemele Armatei, au spus, aproape la unison, Kaltenbrunner și Skorzeny, decât după ce vom fi siguri că totul s-a terminat.

În orice caz, Speer a înaintat în penumbră, îndreptându-se cu pas hotărât către intrarea în Bendlerblock. Vizibil nervos și jenat, Fromm l-a primit pe ministru:

— Revolta a fost înăbușită. Tocmai am dat ordinele necesare tuturor corpurilor din aria cartierelor generale... Timp de câteva ore am fost privat de exercitarea comenzii asupra Armatei din Interior; chiar m-au închis într-o cameră.

— Ei bine? l-a interpelat Speer.

— În poziția mea de autoritate desemnată, datoria mea era aceea de a-i supune imediat unui consiliu de război rapid pe toți cei implicați în revoltă. Generalul Olbricht și șeful meu de personal, colonelul Stauffenberg, au fost deja executați.

— Ar fi fost mai convenabil pentru dumneavoastră să nu fi procedat la asemenea acțiuni. Hitler v-a destituit la șase seara, înlocuindu-vă cu Himmler. Din acel moment, ați fost lipsit de orice autoritate de a pedepsi pe cineva cu moartea prin împușcare. Fromm, rapiditatea cu care i-ați executat vă pune într-o poziție suspectă. Însoțiți-mă la Minister și ne vom gândi cum puteți ieși din asta.

Kaltenbrunner s-a apropiat și a schimbat un salut rece cu Fromm, în timp ce Skorzeny se ținea deoparte, în cazul în care trebuia să reacționeze

Generalul trupelor SS, Ernst Kaltenbrunner, a participat la reprimarea celor implicați în lovitură.

la vreo manevră disperată a lui Fromm pentru a scăpa de destinul său întunecat. Fromm a refuzat oferta lui Speer:

—Nu, mulțumesc. Trebuie să-i telefonez Führerului și să-l văd pe doctorul Goebbels. Apoi o să mă duc acasă, vreau să mă odihnesc; a fost o zi foarte grea.

Se prea poate ca Fromm să fi fost deja conștient în acel moment că graba lui de a-i suprima pe martorii incomozi nu servise la nimic. Înlăturase principalele căpetenii ale complotului, însă deja nu mai avea timp să-i execute rapid pe cei implicați din linia a doua. În acele clipe, alți camarazi de-ai lui Stauffenberg, însuși fratele său, Berthold, Peter Yorck sau Bernardis, continuau să se afle sub arest, așteptând să aibă aceeași soartă ca cei care tocmai căzuseră sub gloanțele plutonului de execuție.

ALOCUȚIUNEA LUI HITLER

Pe la ora unu dimineața, Otto Skorzeny a hotărât să intre în clădirea din Bendlerblock, cu un efectiv puternic format din membri ai trupelor SS, care au ocupat toate birourile și au pus pază la toate ieșirile. Deși conspiratorii făcuseră tot posibilul să ardă documentele compromițătoare, nu reușiseră să deschidă seiful cel mare din biroul lui Olbricht, care conținea informații care aveau să se dovedească deosebit de savuroase pentru copoii Gestapoului.

Corect, Skorzeny s-a îndreptat personal către conspiratorii arestați și i-a informat că nu vor avea parte de judecata sumară pe care o avuseseră camarazii lor. I-a înregistrat personal pe fiecare și a început să le smulgă decorațiile, aruncându-le într-o cască de oțel.

Pe fundal, un aparat radio lăsa să se audă pentru prima oară de la atentat vocea Führerului, la care Fromm intenționa să apeleze în căutarea unui gest de iertare mai mult decât improbabil. Era ora 1:30 dimineața.

— *Deutsche Volksgenossen und Volksgenossinnen!*[1]

Hitler, pe un ton care anunța deja groaznica răzbunare ce urma să se abată asupra celor implicați în complot, a pus atentatul pe seama „unei grupări neînsemnate de ofițeri ambițioși, lipsiți de onoare și caracterizați de o criminalitate prostească". În alocuțiunea sa a explicat câteva dintre detaliile atentatului: „O bombă plasată de colonelul conte Stauffenberg a explodat la doi metri de mine, la dreapta mea, rănindu-i grav pe mai mulți dintre colaboratorii mei devotați. Unul dintre ei a murit. Eu sunt teafăr și nevătămat. Am suferit doar ușoare zgârieturi, contuzii și arsuri". Și a numit Providența salvatoarea sa, care îi confirmase că destinul îi încredințase o misiune importantă, pe care trebuia să o ducă la bun sfârșit.

Însă cea mai semnificativă frază a fost: „De data aceasta vom regla conturile așa cum obișnuim noi, național-socialiștii, să o facem". Era anunțul unei răzbunări brutale și implacabile, așa cum rareori se mai văzuse.

[1] Tovarăși germani și tovarășe germane (*n.red.*)

Capitolul 16
LA PARIS SE INSTALEAZĂ CALMUL

Apelul telefonic al lui Stauffenberg către colonelul Hans-Otfried Von Linstow, care conducea operațiunile din Paris de la Hotelul Continental, prin care i se comunica cât de disperată era situația din Bendlerstrasse, i-a luat pe nepregătite pe participanții ridicării la luptă. Deși viitorul părea destul de sumbru pentru ei, au ales să aștepte întoarcerea lui Stülpnagel de la reuniunea cu Von Kluge din castelul La Roche-Guyon.

Aproape de miezul nopții, la Hotelul Rafael se sărbătorea cu mare zarvă arestarea membrilor trupelor SS. Șampania curgea printre ofițerii străini de eșecul complotului.

În acel moment, în salon și-a făcut apariția Stülpnagel; s-a făcut liniște, cu toții așteptau să ia cuvântul. Stülpnagel nu a făcut decât să zâmbească nervos și să anunțe că Von Kluge încă nu hotărâse nimic și că răspunsul său avea să întârzie până la ora nouă dimineața, astfel încât petrecerea putea continua.

Ofițerii lipsiți de griji au continuat să bea șampanie, până când radioul din vestibul, care, până în clipa aceea, transmisese muzică, a anunțat că Hitler urma să vorbească în câteva minute. S-au apropiat cu toții de aparat, cu paharele în mână. Pe când așteptau, înghesuiți în jurul radioului, din difuzorul aparatului s-au auzit aceleași cuvinte care răsunau în curtea din Bendlerblock:

— *Deutsche Volksgenossen und Volksgenossinen!*

Ofițerilor care până în acel moment își sărbătoriseră victoria împotriva șefilor trupelor SS le-au înghețat zâmbetele pe buze; se prea poate ca unora să le fi căzut și paharele din mână. Hitler a detaliat atribuțiunile pe care, în situația de urgență prin care trecea țara, i le acordase șefului suprem al trupelor SS, Heinrich Himmler. Cu siguranță, cu toții au fost cuprinși de o sudoare rece, auzindu-l pe dictator proclamând amenințător:

— De data aceasta vom regla conturile așa cum obișnuim noi, național-socialiștii, să o facem.

În dimineața de 21 iulie, din baraca de la Vizuina Lupului, Hitler se adresează la radio poporului german. Mesajul a dus la anularea ridicării la luptă din Paris.

Ofițerii reuniți la Hotelul Rafael au înțeles imediat că luptaseră în tabăra greșită. Stülpnagel și Von Hofacker și-au dat la rândul lor seama că bătălia în care investiseră atâtea eforturi era pierdută.

Conspiratorii, confruntați cu amenințarea ca trupele marinei și cele ale *Luftwaffe*, detașate la Paris, devotate trup și suflet lui Hitler, să se confrunte cu Armata, au hotărât să cedeze. Trebuiau să accepte ordinele oficiale.

Aproape de ora două dimineața, generalul Linstow a trimis ordinul de a-i elibera pe arestați. Oberg, șeful Serviciului de Securitate care fusese închis într-o sală a Hotelului Continental, a fost eliberat. În fața cererii întemeiate de a primi o explicație pentru arestarea sa, Oberg a fost dus înaintea lui Stülpnagel; acesta i-a spus că totul fusese rezultatul unei confuzii, explicație evident respinsă de indignatul Oberg. Însă abilitățile diplomatice ale ambasadorului Abetz, prezent la întâlnire, au reușit să-l convingă pe șeful Serviciului de Securitate că Stülpnagel operase de bună credință, dar că fusese derutat de mesajele contradictorii care îi sosiseră de la Berlin și Rastenburg.

Oberg s-a declarat satisfăcut de scuzele lui Stülpnagel și a făcut să circule printre camarazii săi eliberați explicația conform căreia întreaga încurcătură se dovedise a fi un fals, executat totuși cu destul realism.

Oricât de incredibil ar părea, explicația a fost acceptată de șefii trupelor SS arestați și eliberați; după câteva minute, mulți dintre ei puteau fi deja

văzuți bând un pahar în salonul Hotelului Rafael împreună cu ofițerii din armată, care, cu trei ore mai înainte, participaseră la arestarea lor.

Pe la trei dimineața, efectul alcoolului și oboseala acumulată într-o zi atât de tensionată i-au făcut pe cei mai mulți dintre ofițeri să se întoarcă la locurile lor de încartiruire. La scurt timp după aceea, o liniște absolută domnea pe străzile Parisului. Însă, de dimineață, o telegramă semnată de mareșalul Keitel îi ordona generalului Von Stülpnagel să se prezinte imediat la Berlin. Răzbunarea cu sânge rece împotriva participanților la complotul din 20 iulie, plănuită cu mare atenție, începea să se dezlănțuie.

Capitolul 17
RĂZBUNAREA

În zilele care au urmat dramaticei date de 20 iulie 1944, sediul central al Gestapoului din Berlin, de la numărul 8 din Prinz Albrecht Strasse, s-a transformat într-un infern pentru cei suspectați de a fi fost implicați în complot. Sălile de interogatorii, situate la etajul trei, erau folosite douăzeci și patru de ore pe zi. Gemetele de durere puteau fi auzite chiar și în celulele de la subsol, unde zeci de bărbați și femei își așteptau rândul.

Șeful trupelor SS, josnicul Heinrich Himmler, și-a extins raza de acțiune nu doar asupra conspiratorilor, ci și asupra rudelor acestora. Pe 3 august, în cadrul unei reuniuni a conducătorilor de district desfășurată la Posen, Himmler a declarat:

„Vom introduce o responsabilitate absolută de rudenie. Noi am acționat deja în consecință. Nimeni n-are dreptul să ne spună că este ceva caracteristic bolșevicilor. Nu, acesta nu este un lucru bolșevic, ci un obicei foarte vechi și foarte obișnuit în rândurile strămoșilor noștri. Pentru a vă convinge, este nevoie doar să citiți vechile saga. Când o familie era proscrisă și declarată în afara legii sau dacă într-o familie exista răzbunare de sânge, toți membrii suportau consecințele. Dacă familia era declarată în afara legii și proscrisă, se spunea: Acest om a comis o trădare; sângele este stricat, în el există trădare și trebuie să fie exterminat. Și în răzbunările de sânge era eliminată până și ultima verigă a întregului neam. Prin urmare, familia contelui Stauffenberg va fi exterminată până la ultima verigă".

HITLER, FURIOS

În primul moment, Hitler și-a exprimat, de asemenea, dorința de a recurge la o răzbunare crudă și barbară împotriva complotiștilor: „Trebuie să eliminăm și să exterminăm toate acele creaturi vulgare care nu au purtat niciodată în istorie uniforma de soldați".

Hitler, într-o fotografie făcută a doua zi după atentat. Deși în aparență a scăpat nevătămat, dictatorul va suferi atât sechele fizice, cât și psihice.

Dorința de răzbunare a lui Hitler împotriva conspiratorilor nu cunoștea limite. Își jurase că avea să-i „extermine pe toți". Conform însemnărilor lui Goebbels din jurnalul său, pe data de 23 iulie, referindu-se la o întâlnire cu Hitler desfășurată în ziua precedentă:

„Führerul este foarte furios pe generali, mai ales pe cei din Statul Major. Este absolut hotărât să dea un exemplu sângeros și să lichideze loja masonică care ni s-a opus tot timpul și care aștepta doar ocazia de a ne înjunghia pe la spate în cel mai critic moment. Este necesar ca pedeapsa impusă acum să fie de proporții istorice. Führerul este hotărât să extirpe din rădăcină tot clanul generalilor care ni s-au opus, pentru a dărâma zidul pe care gruparea l-a ridicat în mod artificial între Armată, pe de o parte, partid și popor, pe de alta".

Iar dictatorul german a început imediat să-și pună în aplicare cu sânge rece planul de răzbunare:

„De această dată, procesul va fi foarte scurt. Acești criminali nu trebuie judecați de un consiliu de război, în fața cărora ar sta așezați aghiotanții lor și unde procesele ar suferi amânări. Trebuie expulzați cu toții din *Wehrmacht*, după care vor apărea în fața unui tribunal popular. Nu sunt demni de un glonte de armă onorant: vor fi spânzurați ca niște trădători ordinari! Un tribunal de onoare ar trebui să-i expulzeze din *Wehrmacht* ca să ajungă niște simpli civili, fără a murdări numele Armatei. Trebuie

Hitler îl vizitează la spital pe generalul Schmundt, care va muri câteva zile mai târziu, din pricina rănilor căpătate. Atentatul i-a provocat *Führer*-ului o nepotolită sete de răzbunare.

să fie judecați cu viteza fulgerului, fără să li se acorde dreptul de a vorbi. Și, la două ore după dictarea sentinței, aceasta va fi executată! Trebuie să fie spânzurați imediat, fără nici o urmă de milă. Și cel mai important lucru este să nu li se acorde timp pentru a putea vorbi. Freisler se va ocupa de tot".

FREISLER, UN JUDECĂTOR INFAM

Hitler a chemat la Vizuina Lupului două personaje sinistre. Unul era judecătorul în care avea încredere deplină pentru a finaliza procesul: Roland Freisler, președintele Tribunalului Poporului. Celălalt era Röttger, călăul care urma să se ocupe de executarea primilor condamnați.

Nu știm ce i-a spus autocratul lui Freisler, dar, ținând seama de felul în care s-au desfășurat procesele, este de presupus că i-a dat mână liberă pentru a-i ridiculiza, jigni și umili pe acuzați chiar mai mult decât o făcea în mod obișnuit. În orice caz, nu era necesar ca Freisler să fie motivat de Hitler, căci dăduse, de-a lungul carierei sale infame, suficiente exemple despre felul în care un acuzat putea fi redus la cea mai rușinoasă tăcere.

Roland Freisler, născut în 1893, fusese un militant comunist, până când se înscrisese în partidul nazist. Hitler obișnuia să-l numească *den*

alten Bolschewiken (acel bătrân bolșevic) precum și „Wyschinski al meu", cu referire la implacabilul judecător sovietic care dicta pedepsele cu moartea în timpul epurărilor staliniste.

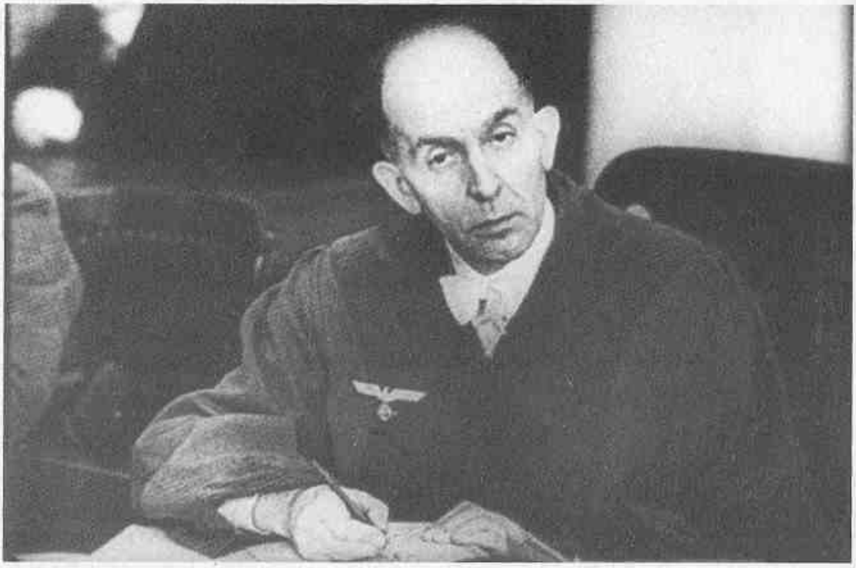
Poate din cauza acelui trecut comunist, de care dorea să fie iertat prin manifestarea unei supuneri desăvârșite, Freisler era privit cu un anume dispreț de conducătorii naziști, dar și aceștia știau că nu vor găsi pe nimeni mai bun în calitate de Președinte al *Volkergerichtshof*-ului sau al Tribunalului Poporului. Această instituție, a cărei relație cu justiția așa cum o înțelegem noi este pur nominală, a fost utilizată de regimul nazist pentru a da o aură de legalitate acțiunilor sale rușinos de arbitrare.

Tribunalul Poporului a fost înființat în 1934 ca un organ judiciar însărcinat în mod special cu judecarea și condamnarea actelor de trădare comise din Berlin împotriva Statului Național Socialist. Doi ani mai târziu, în 1936, s-a transformat într-un organ judiciar obișnuit, subordonat total sistemului de justiție german. Acuzații nu se bucurau de o apărare reală, li se încălcau drepturile de bază ce garantau imparțialitatea, iar pedepsele erau, cel mai adesea, extrem de severe; nu surprindea pe nimeni ca un furt neînsemnat să fie pedepsit cu moartea.

Freisler avea să acceadă la președinția Tribunalului Poporului în august 1943. În acest caz, este extrem de grăitor faptul că numărul de sentințe la moarte dictate de Tribunalul Poporului, în anul 1941, a fost de 102, în timp ce în 1944, cu Freisler în frunte, a depășit 2097.

Prestațiile lui Freisler aveau puțin de-a face cu cele caracteristice unui judecător. Obișnuia să li se adreseze într-un mod umilitor inculpaților, care, în mod normal, se vedeau obligați să-și țină pantalonii cu o mână, căci le era interzis să utilizeze cureaua. Acuzatului i se lua dreptul elementar de a-și desemna un avocat al apărării. Inculpatului și avocatului acestuia le erau comunicate capetele de acuzare ale Procuraturii cu doar câteva ore înaintea începerii ședințelor procesului-verbal. Interzicerea oricărui contact între avocat și clientul său înaintea procesului era frecventă, astfel încât aceștia se vedeau pentru prima oară chiar în sală. În cazurile de trădare și de înaltă trădare, condamnatul nu avea dreptul la o copie a sentinței, ci putea cel mult să o citească sub supravegherea unui funcționar al Administrației de Justiție. În plus, erau indubitabile măiestria lui Freisler de a mânui textele legale, amețitoarea sa agerime a minții și, desigur, retorica sa copleșitoare, aptitudini cu care reușea să distrugă, fără nici o remușcare, orice încercare a inculpatului de a-și demonstra nevinovăția.

O dovadă a josniciei morale a bărbatului care trebuia să-i judece pe cei acuzați de complotul din 20 iulie este faptul că a ajuns să participe

Judecătorul Roland Freisler a primit indicații exprese de la Hitler să-i supună la cele mai crunte umilințe pe acuzați.

în calitate de reprezentant al Ministerului Justiției în Conferința de tristă amintire de la Wannsee, unde s-a hotărât punerea la practică a „Soluției Finale" în problema evreiască din Europa, ce avea să presupună exterminarea a milioane de persoane.

În februarie 1943, după cum am văzut în capitolul corespunzător, Freisler a condus procesele împotriva tinerilor studenți din organizația Trandafirul Alb, ordonând executarea rapidă a fraților Sophie și Hans Scholl, precum și a celorlalți membri ai acestei organizații disidente. Freisler a fost cel care a cerut ca execuțiile să fie imediat puse în aplicare, disidenții fiind ghilotinați.

EXPULZAȚI DIN ARMATĂ

Cu asemenea antecedente, e lesne de imaginat ce îi aștepta pe cei implicați în conspirația care viza uciderea Führerului. Însă, după cum se consemna, exista un obstacol legal care făcea imposibilă judecarea majorității conspiratorilor de către Tribunalul Poporului: apartenența lor la statutul de militar. Acest impediment a fost imediat înlăturat atunci când Hitler a ordonat să fie supuși unui „proces de onoare", prin care au fost

Roland Freisler, la începutul uneia dintre ședințele Tribunalului Poporului.

expulzați din Forțele Armate. Tribunalul avea să fie prezidat de feldmareșalul Von Rundstedt, membrii fiind general-locotenentul Guderian și generalii Schoth, Specht, Kriebel, Burgdorf și Maisel.

Pe 4 august, membrii acestui „tribunal de onoare" au expulzat din Armată douăzeci și doi de ofițeri, printre care un feldmareșal și opt generali, într-un mod rușinos, fără a le lua măcar o declarație. Din clipa aceea, nu se mai aflau sub jurisdicție militară; prin urmare, rămâneau în mâinile lui Roland Freisler.

Dacă s-a consemnat deja faptul că nu știm cum a decurs conversația dintre dictatorul german și judecătorul Freisler, același lucru este valabil și pentru dialogul lui Hitler cu călăul; însă, având în vedere felul neobișnuit în care va avea loc execuția, este sigur că i-a exprimat dorința ca cei condamnați să fie spânzurați precum vitele într-o măcelărie. În orice caz, de vreme ce, înainte de proces, autocratul stipulase deja modul în care trebuiau să fie executați acuzații, nu existau îndoieli cu privire la natura frauduloasă a judecății.

De asemenea, însuși Goebbels s-a implicat în stabilirea detaliilor procesului împotriva celor implicați în tentativa loviturii de stat. S-a întâlnit cu Hitler și au decis amândoi ca ședințele să rămână cu ușile închise; ministrul Propagandei se va ocupa ca la procese să fie prezenți ziariști

devotați care să scrie reportaje pentru public, cu privire la ședințe. Goebbels era, de asemenea, interesat să se păstreze impresia conform căreia conspiratorii reprezentaseră doar o grupare redusă, pentru a nu implica Armata în ansamblu; socotelile aveau să se încheie la o dată ulterioară.

SECHELELE ATENTATULUI

Cruzimea pe care Hitler o va dezlănțui împotriva celor implicați în lovitură va ajunge să-i surprindă chiar și pe cei care îl cunoșteau îndeaproape. Până atunci, dictatorul își demonstrase mai mult decât suficient înclinația către răzbunare și represalii, atât împotriva anumitor persoane, cât și a orașelor și comunităților. Însă reacția împotriva celor care au participat într-un fel sau altul la pregătirea sau la punerea în practică a ridicării la luptă va depăși, după cum vom vedea, cotele sale obișnuite de cruzime.

Unii au explicat acea înverșunare printr-o reacție psihologică la atentat. Potrivit martorilor, precum generalul Heinz Guderian, după acea zi, bolnăvicioasa lui neîncredere s-a transformat într-o ură profundă. În plus, a trecut din ce în ce mai mult de la asprime la cruzime, de la înclinația către înșelarea prin false aparențe la lipsa de veridicitate; spunea adesea minciuni, fără să-și dea seama, și presupunea că cei care îl înconjurau doreau să-l înșele încontinuu.

La ordinul său, se verificau medicamentele și alimentele pe care le consuma, pentru ca nu cumva să fie otrăvite. Alimentele ce îi erau dăruite, precum ciocolata sau caviarul, care îi plăcea mult, erau imediat distruse. Deși au fost întărite măsurile de securitate, ele nu au putut atenua șocul profund provocat de trădarea generalilor. Discuțiile cu Hitler, care și înainte erau destul de dificile, au devenit, treptat, de-a dreptul furtunoase. Limbajul său a devenit mai violent, adesea își pierdea controlul și se lăsa purtat de impulsuri.

Pe lângă afecțiuni psihologice, bomba lui Stauffenberg i-a lăsat și sechele fizice. În ciuda euforiei primului moment, când a văzut că scăpase aproape nevătămat din atentat, trecerea timpului a demonstrat că prima apreciere fusese pripită. După două săptămâni, rănile de la picior încă mai sângerau. Suferea de dureri acute, mai ales în urechea dreaptă, și și-a pierdut parțial auzul. A trebuit să recurgă la serviciile a doi medici oreliști, doctorii Giesing și Von Eicken, dar aceștia nu au putut să întrerupă hemoragia din timpane, care dura de câteva săptămâni. S-a ajuns să se creadă că urechea dreaptă n-avea să se mai vindece niciodată. Leziunile urechii interne i-au afectat

simțul echilibrului, ceea ce îl făcea să-și arunce privirea către dreapta și, de asemenea, să se încline către dreapta atunci când mergea. Nu putea rămâne în picioare mult timp, se temea de o amețeală subită și îl preocupa și faptul că nu putea merge drept.

A început să sufere de hipertensiune, de indispoziții și de amețeli frecvente. Cei care l-au văzut în săptămânile ulterioare atentatului au fost cu toții de acord că părea bătrân și bolnav. În luna august, dictatorul îi va mărturisi lui Morell, medicul său, că acele săptămâni scurse de la atentat fuseseră „cele mai rele din viața sa", deși declarația nu ar trebui luată întocmai, căci Hitler obișnuia adesea să facă afirmații de acest fel. În mod curios, tremurul pe care îl avusese înainte la picior dispăruse odată cu explozia, dar, pe la mijlocul lui septembrie, a revenit.

Cu toate acestea, se prea poate ca cea mai gravă consecință a atentatului și cea mai dăunătoare pentru viitorul nemților să fi fost confirmarea ideii sale că destinul era cel care îl călăuzea. Era convins că Providența era de partea sa; faptul că se salvase reprezenta pentru el garanția că avea să-și îndeplinească misiunea istorică indiferent de impedimente. Acest mesianism l-a făcut să afirme, într-o discuție informală, în fața secretarelor sale:

„Acei criminali care voiau să mă termine habar n-aveau ce i s-ar fi întâmplat poporului german. Nu cunosc planurile dușmanilor noștri, vor să anihileze definitiv Germania. Dacă puterile occidentale cred că pot ține bolșevismul la distanță de Germania, se înșală. Eu voi căuta ca nimeni să nu-mi poată pune piedici sau să mă elimine. Sunt singurul care cunoaște pericolul și singurul care îl poate preveni".

Însă, înainte de a-și concentra eforturile pentru a-i înfrânge pe dușmanii Germaniei pe câmpul de luptă, atenția sa era centrată pe urzirea planurilor de răzbunare împotriva dușmanilor personali, cei care încercaseră să-l îndepărteze în mod violent de la putere pe 20 iulie. Și primul act al răzbunării era pe punctul de a fi pus în scenă, farsă și tragedie deopotrivă, în teatrul Tribunalului Poporului, foarte aproape de piața centrală berlineză Postdammer Platz.

Capitolul 18
PROCESUL

Tribunalul Poporului şi-a intrat în rol pe 7 august 1944, pentru a-i judeca pe opt inculpaţi în complotul din 20 iulie. Aceştia erau Witzleben, Stieff, Von Hase, Hagen, Bernardis, Klausing, Yorck şi Hoepner. În acea zi călduroasă, spre orele prânzului, acuzaţii au fost târâţi de doi poliţişti în sala mare, dreptunghiulară, unde urma să se desfăşoare procesul, ornată cu busturile lui Hitler şi lui Frederic cel Mare şi cu trei steaguri mari cu însemnul svasticii. Din cauza căldurii, cele cinci ferestre înalte de pe unul dintre pereţi erau larg deschise.

Freisler, învăluit într-o togă voluminoasă de culoare vişinie, a observat, surâzând, intrarea celor opt bărbaţi care se aflau într-o stare deplorabilă, în haine ţărăneşti, ponosite, şi nebărbieriţi. În sală erau opt avocaţi ai „apărării", cu togi negre. Vreo două sute de spectatori, majoritatea funcţionari, precum şi ziariştii aleşi de Goebbels, aveau să fie martorii falsului proces care era pe punctul de a începe.

După ce a ajuns la locul pe care trebuia să-l ocupe în timpul şedinţei, fiecare acuzat a fost obligat să înainteze, escortat de doi poliţişti, pentru a fi identificat. Mareşalul Witzleben a fost primul; imediat ce şi-a auzit numele, s-a ridicat de pe locul său şi a schiţat mecanic un salut cu mâna dreaptă. Freisler n-a întârziat nici o secundă să se lanseze în misiunea sa de umilire a acuzaţilor:

— Ce drept aveţi dumneavoastră, dată fiind situaţia, de a folosi salutul sfânt al cauzei pe care aţi trădat-o?

Confuz, Witzleben nu a putut răspunde nimic. Pe măsură ce se prezentau, primeau, fiecare în parte, comentarii înveninate din partea judecătorului, menite să le distrugă moralul şi aşa destul de scăzut.

Primul interogat de judecător a fost Stieff. Aspectul său era jalnic; fără cravată sau curea şi cu părul dat pe spate, îmbibat de transpiraţie. Pe chipul său se citea consumul nervos de pe urma nesfârşitelor interogatorii; era tras la faţă şi avea ochii adânciţi în orbite, iar mărul lui Adam îi urca şi-i cobora

Fotografie din timpul unuia dintre numeroasele procese împotriva celor implicați în lovitura de stat. Imaginea corespunde unui proces ce a avut loc în septembrie 1944.

din pricina încordării. Lămpile aprinse, răspândite prin sală pentru aparatele de filmat, îl luminau direct și-l forțau să-și întoarcă privirea.

Prezentarea începutului interogatoriului său este suficientă pentru a ilustra până în ce punct era dispus Freisler să-l mulțumească pe Hitler, nimicindu-i pe acuzați:

— Presupun că nu exagerez, a spus Freisler, dacă afirm că tot ce ați declarat la poliție la început erau simple minciuni. Așa este?

— Ei bine, eu...

— Da sau nu? a răcnit judecătorul. Răspundeți la această întrebare!

— Am omis anumite chstiuni... a admis Stieff.

— Da sau nu? Ați mințit sau ați spus adevărul?

Freisler a făcut o pauză.

— Sunteți treaz?

— Am spus întregul adevăr... ulterior, a mărturisit Stieff, fără să dea semne de nervozitate.

— V-am întrebat dacă ați spus întregul adevăr în timpul primului interogatoriu al poliției!

— Cu acea ocazie, a sfârșit prin a recunoaște Stieff, nu am spus întregul adevăr.

— Foarte bine, atunci, a surâs Freisler, triumfător. Stieff, dacă ați fi avut puțin curaj, mi-ați fi răspuns: „V-am spus o grămadă de minciuni".

Dialogul dintre judecător și acuzat a urmat pe același ton, Freisler profitând de orice ocazie neînsemnată pentru a-l ridiculiza și insulta pe Stieff. Freisler i-a reproșat în mod dur lui Stieff faptul că „nu l-a doborât cu o lovitură de pumn" pe primul conspirator care i-a vorbit de complot. În orice caz, Stieff va reuși să rămână în picioare, sfidător până la un anumit punct în fața urletelor din ce în ce mai tunătoare ale judecătorului, care a trebuit să fie avertizat că distrugea banda sonoră a înregistrării.

După ce a revărsat asupra lui Stieff tot felul de grosolănii și sarcasme, Freisler a încheiat pe neașteptate, spunându-i acuzatului să se retragă, căci nu era demn să fie interogat în continuare.

UMILIȚI ÎN FAȚA INSTANȚEI

Următorul a fost Hagen, care a recunoscut că îi înmânase explozivul lui Stauffenberg; a suportat la rândul său comentariile crude ale lui Freisler, care l-a calificat drept „imbecil", întrebându-se „cum fusese posibil să promoveze examenele de Drept".

Mareșalul Witzleben va oferi cea mai patetică imagine. Era nevoit să-și țină tot timpul pantalonii, prea largi, care nu aveau nici măcar un nasture. În plus, îi luaseră și proteza dentară. Aspectul său nu amintea în nici un fel de acea figură semeață, în uniformă, acoperită de medalii și decorații, care a năvălit în Bendlertrasse în după-amiaza zilei de 20 iulie, reproșându-i lui Stauffenberg groaznica turnură pe care o luase atentatul. Acum, în fața lui Freisler, era un bătrân neajutorat, gata să fie insultat și degradat.

— De ce vă pipăiți hainele? Nu aveți nasturi? Nici un nasture? i-a trântit Freisler.

Witzleben nu a făcut decât să-și lase umerii în jos și să bolborosească un „Eu..." aproape imperceptibil. În continuare, mareșalul a răspuns doar monosilabic la întrebările judecătorului, ceea ce l-a înfuriat la culme pe Freisler. Această provocare din partea acuzatului avea să-i strârnească și mai mult aversiunea, dacă se poate spune așa:

— Dumneavoastră sufereați de ulcer, e adevărat? Și de hemoroizi... Of, săracul! Erați foarte bolnav, nu?

— Da, a răspuns Witzleben, în timp ce-și ținea pantalonii.

— Deci erați prea bolnav pentru a comanda o armată, dar nu destul de bolnav pentru a vă băga nasul în conspirație, adevărat?

Conștient că orice răspuns nu ar face altceva decât să înrăutățească lucrurile, Witzleben a lăsat privirea în jos. Freisler a continuat să debiteze un torent de acuzații până când mareșalul, în mod surprinzător, și-a adunat forțele pentru a-l întreba:

— Mă veți informa, odată pentru totdeauna, cu privire la vina pe care o port în toată această chestiune?

Obosit poate de un interogatoriu în care nu obținuse decât răspunsuri monosilabice, Freisler a hotărât să pună punct, afirmând:

— S-a stabilit suficient. Dumneavoastră înșivă ne-ați informat în acest sens. V-ați autocondamnat.

Printr-un gest, Freisler le-a ordonat polițiștilor să-l târască pe Witzleben la locul său. Acolo s-a prăbușit, fără a-și putea ascunde expresia chipului, care reflecta eșecul unei situații deosebit de dureroase pentru un feldmareșal.

După o pauză pentru masa de prânz, ședința a reînceput, după-amiază. Următorul care avea să sufere umilințele judecătorului va fi Hoepner; el scăpase de condamnarea la moarte prin împușcare în noaptea de 20 iulie, mulțumită neașteptatei bunăvoințe a generalului Fromm. Vizibil slăbit și cu privirea pierdută, încerca să le arate o expresie amabilă, fără să surâdă. Era îmbrăcat cu niște pantaloni de călărie, care îi confereau o anumită prestanță militară, și cu o haină tricotată, veche.

Freisler a văzut în Hoepner o victimă a batjocoririlor sale, căci își amintea foarte bine că fusese destituit în 1941 pentru nesupunere. Freisler a făcut referire la geamantanul în care își pusese uniforma, atunci când se dusese la Bendlerstrasse:

— Ce bine că ați uitat să vă puneți în geamantan Crucea de Cavaler! La urma urmelor, ați fost destituit din cauza lașității! a strigat Freisler, subliniind ultimul cuvânt.

Freisler a continuat să-și bată joc de Hoepner, fără să-i dea ocazia de a răspunde, deși este posibil ca inculpatul să fi apreciat lucrul ăsta, căci orice răspuns ar fi sporit bătaia de joc pe care o suferea.

— De ce nu v-ați sinucis cum a făcut Beck?

— M-am gândit la familia mea, a bâiguit Hoepner; îi promisesem soției mele că o voi însoți să probeze niște haine...

— Haideți! l-a întrerupt judecătorul. Spuneți! De ce nu v-ați sinucis? V-ați comportat ca un porc, trebuia să vă fi împușcat!

— Nu sunt un porc! a răbufnit el cu hotărâre, într-o încercare disperată de a-și păstra un strop de demnitate.

Freisler s-a așezat pe scaunul său și a surâs. Hoepner îi dezvăluia punctul sensibil și Freisler nu era dispus să rateze ocazia. Judecătorul s-a apropiat de microfon:

Peter Yorck dând declarații în fața judecătorului Freisler. A fost condamnat la moarte.

— Deci nu sunteți un porc!

A tras aer în piept și a răcnit din nou: spuneți că nu sunteți un porc! Atunci, dacă nu sunteți un porc, spuneți-ne cărei clase de animale aparțineți dumneavoastră, spuneți-ne cărei încrengături îi aparțineți. Haideți!

Cererii vehemente a lui Freisler i-a urmat o tăcere lungă din partea lui Hoepner. În sala plină se auzea zgomotul aparatelor de fotografiat care înconjurau scena. Este posibil ca lui Hoepner să-i fi trecut prin minte posibilitatea rostirii unui răspuns sfidător, conștient de faptul că nimic nu putea să-l scape de la o moarte sigură. Dar și-a impus să răspundă exact pe placul lui Freisler. Poate că i-au trecut prin cap represaliile cu care ar trebui să se confrunte familia lui sau speranța de a putea alege modul în care urma să fie executat.

— Ei bine, ce sunteți dumneavoastră? a insistat Freisler.

— Un măgar... a spus Hoepner, sorbind din cupa umilinței.

Freisler, mai triumfător ca niciodată, a dat din cap aprobator, satisfăcut, și a ordonat ca Hoepner să fie trântit la locul său.

Apoi i-a venit rândul lui Peter Yorck, care nu se arăta la fel de dispus precum Hoepner să fie umilit de judecătorul său. Freisler s-a aruncat imediat asupra lui, însă Yorck s-a dovedit puternic. Nu-l afectau deloc comentariile sarcastice la adresa lui. Judecătorul a încercat să-i atace apartenența la partidul nazist:

— Nu v-ați afiliat niciodată la Partid?

— Nu, nu m-am alăturat Partidului, a răspuns Yorck fără să clipească.

— Și de ce dracu' nu ați făcut-o?

— În principiu, pentru că nu eram național-socialist. Eu nu aprobam...

— Nu aprobați! Freisler a crezut că găsise punctul sensibil. Dumneavoastră ați declarat că erați împotriva politicii noastre de a-i elimina pe evrei și că nu aprobați conceptul național-socialist de justiție!

Însă Yorck nu și-a plecat fruntea în fața lui Freisler și, cu tot calmul, ca și cum ar fi predat o lecție, a început să turuie o disertație despre controlul totalitar al Statului asupra cetățeanului. Înfuriat, judecătorul a refuzat să continue pe acel teren și a deviat imediat interogatoriul către detaliile zilei de 20 iulie, fără să reușească să distrugă imaginea de integritate pe care o oferise Yorck în fiecare moment al discuției.

Următorii care au încăput pe mâna lui Freisler în acea după-amiază au fost Klausing — care s-a dat bătut de la început — și Bernardis, care nu a opus rezistență în fața argumentelor judecătorului, cufundat într-o stare de depresie acută.

Pe la șase seara, procurorul Lautz i-a denunțat pe acuzați în termeni formali și a solicitat, pentru toți, pedeapsa cu moartea prin spânzurătoare. Freisler a ordonat o întrerupere, pentru a continua ședința în dimineața următoare. Cei opt inculpați s-au întors cu camionul în celulele lor, pentru a petrece ceea ce erau convinși că va fi ultima noapte din viața lor.

CEA DE-A DOUA ȘEDINȚĂ

Atunci când s-a reluat ședința, în dimineața de 8 august, asistenții procesului au putut constata că aspectul acuzaților era încă și mai jalnic decât în ziua precedentă. Mergeau ca somnambulii; era evident că nu închiseseră ochii toată noaptea.

Witzleben a fost interogat din nou. Prima întrebare a lui Freisler, formulată pe un ton amenințător, i-a băgat în sperieți pe toți cei prezenți:

— Cum de ați crezut că o conspirație putea avea succes? Haideți! Treziți-vă!

— Am crezut că dispuneam de unități în care puteam avea încredere, a spus mareșalul, în timp ce își menținea cu greu echilibrul, din cauza lipsei de somn.

Freisler a insistat cu întrebări menite să demonstreze faptul că ofițerii implicați în complot erau puțini și că nu reprezentau în nici un fel Armata.

Witzleben aproba de fiecare dată afirmațiile lui Freisler, dorind ca interogatoriul să se termine cât mai repede. Nu l-a contrazis nici când a afirmat:

— De fapt, această grupare de ofițeri era plătită de Aliați. Toți erau agenți aliați. Dar cum i-ar fi trădat dacă lovitura ar fi avut succes? Doreau doar declinul Germaniei!

Poate că Freisler avusese dreptate, atunci când presupusese atitudinea Aliaților față de autorii triumfători ai loviturii, dar era clar că Aliații nu avuseseră nimic de-a face cu complotul. În orice caz, Witzleben era atât de obosit încât nu avea putere să-i răspundă. A fost dus din nou la locul său.

A urmat fostul comandant municipal, Paul Von Hase. Freisler a încercat să-l distrugă și pe el prin câteva lovituri sigure referitoare la implicarea sa de la început în complot, însă Hase, cu mâinile încrucișate la spate și capul ridicat, s-a împotrivit atacurilor prin fraze concise și tăioase.

Judecătorul, pe a cărui față începuseră deja să se ivească broboane de sudoare, a văzut că țipetele sale nu-l impresionau pe Hase și a pus capăt interogatoriului, făcând loc intervențiilor „apărării".

A luat cuvântul reprezentantul lui Witzleben, doctorul Weissman:

— Ne-am putea întreba ce rost are apărarea acestor inculpați. Așa stipulează legile și, în plus, într-o epocă precum aceasta, considerăm că este datoria apărării să ajute tribunalul cu emiterea unui verdict. Însă nu încape îndoială că, într-un caz ca acesta, chiar și celui mai bun avocat îi va fi imposibil să spună ceva în apărarea sau spre dezvinovățirea acuzatului... În realitate, se cere un efort supraomenesc pentru a găsi un cuvânt care să decidă în favoarea sa. Witzleben nu este decât o hienă ulceroasă.

Discursul celorlalți șapte avocați era încărcat de dezgustul pe care îl simțiseră atunci când fuseseră însărcinați cu ingrata muncă de a-și apăra „clienții". La rândul său, procurorul Lautz a cerut din nou pedeapsa capitală pentru fiecare dintre ei.

După ce a asistat, satisfăcut, la expozeurile mai mult decât previzibile ale avocaților și procurorului, Freisler le-a oferit inculpaților posibilitatea de a adresa tribunalului ultimele cuvinte.

Witzleben a fost primul căruia i s-a permis să ia cuvântul. Mareșalul, acum pe deplin convins că nici o minune nu l-ar putea salva de la spânzurătoare, s-a hotărât să vorbească fără ocolișuri:

— Puteți să ne predați călăului. Dar să știți că, în trei luni, poporul înfuriat și chinuit vă va cere socoteală și vă va arunca de vii în canalele de scurgere.

Freisler a asistat la sfidarea lui Witzleben cu un gest de înfumurare, fără să se simtă câtuși de puțin vizat. Atunci i-a dat cuvântul lui Stieff:

— Am făcut-o pentru Germania, a spus el mecanic. Solicit să fiu împușcat.

Judecătorul nu a făcut nici de data aceasta vreun comentariu, ignorând cererea. Stieff a fost târât până la scaunul său.

Au urmat restul inculpaților:

— Nu am nimic de spus, a anunțat Yorck, imperturbabil.

— Vinovat, s-a limitat să spună Bernardis, poate în speranța de a obține o execuție miloasă.

— Vinovat, a declarat și Klausing. Execuție prin împușcare, vă rog.

— Nu am acționat pentru beneficiul meu personal, a spus Hoepner, într-o încercare absurdă de a împiedica alăturarea adjectivului de trădător numelui său. Solicit ca familiei mele să i se dea o pensie.

— În realitate, nu știam la ce serveau acei explozibili, a afirmat Hagen, într-un mod oarecum tulburător.

După declarațiile acuzaților, Freisler și-a amintit de sinucigașul Beck și de conspiratorii împușcați în curtea din Bendlerblock. A amintit faptul că ei plătiseră deja pentru trădare, lăsând să se înțeleagă că și cei opt bărbați pe care îi avea înainte vor plăti cu viața. Judecătorul a suspendat procesul pentru prânz.

La prima oră a după-amiezii, Freisler a deschis ședința printr-un rezumat amplu, încărcat de recapitulări nesfârșite ale depozițiilor făcute de-a lungul celor două zile. Inculpații, care păreau sfârșiți, nu au acordat atenție cuvintelor monotone ale judecătorului, până când, la ora patru și jumătate, s-au pronunțat, una după alta, cele opt condamnări la moarte, mai mult decât previzibile.

Implacabilul magistrat a surâs, satisfăcut; procesul se desfășurase după cum prevăzuse, depășind cu mult așteptările lui Hitler. Freisler își îndeplinise sarcina.

Capitolul 19
EXECUȚIA

După ce judecătorul Freisler a citit sentința, condamnații au fost târâți din sală și împinși cu o brutalitate care nu-și avea rostul. Odată scoși afară, au fost urcați în camionul care trebuia să-i ducă înapoi la închisoare, unde totul era pregătit pentru a duce la capăt execuțiile. Condamnații au ajuns la ora cinci și un sfert; câteva minute mai târziu, erau deja echipați cu haine de pușcăriași și saboți de lemn. Fiecare împricinat a fost trimis în celula sa. Ușile au rămas deschise o lungă perioadă de timp, ca să poată fi filmați în voie.

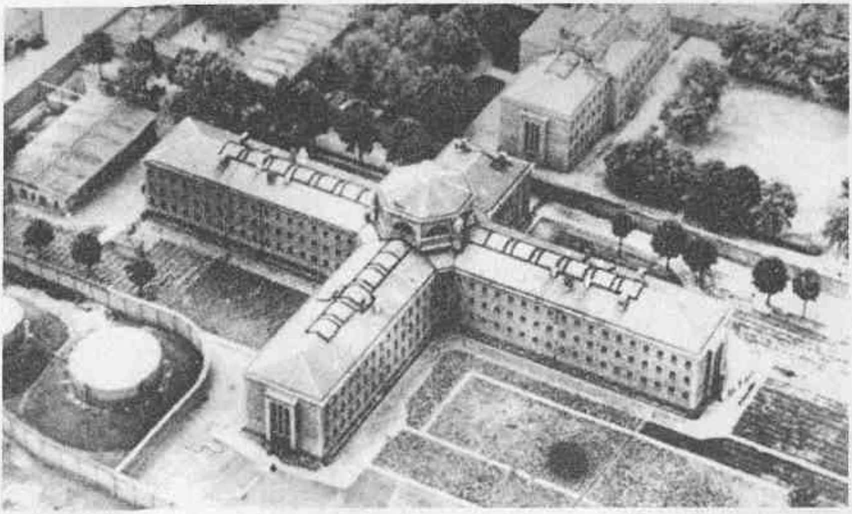
Când ceasurile arătau ora șapte seara, condamnații au fost scoși din celule și, după ce au fost așezați într-un șir, au fost obligați să traverseze curtea închisorii către sala de execuții, un drum scurt, din care aparatele de fotografiat nu au pierdut nici un detaliu. O coloană de ofițeri încheia sinistrul cortegiu.

CÂRLIGE DE MĂCELAR

Locul execuției nici că se putea să fie mai sinistru. Era o încăpere cu podeaua de beton și cu pereții văruiți, acoperiți de mucegai, străbătută de o grindă situată chiar sub acoperiș. De partea inferioară a grinzii erau fixate opt cârlige pe care cineva mersese să le aducă dintr-o măcelărie din cartier, pentru a îndeplini dorința expresă a lui Hitler.

Într-un colț al sălii se afla aparatul care trebuia să filmeze execuția, după cum dispusese Führerul, nerăbdător să urmărească sfârșitul pe cât de macabru, pe atât de dezonorant al dușmanilor săi. Proiectoarele puternice, necesare pentru filmarea excelentă a scenelor de execuție, dădeau încăperii un aer ireal.

Lângă un perete trona o masă cu o sticlă de tărie și câteva pahare, pentru cazul în care călăii ar fi avut nevoie să-și refacă forțele sau să-și recapete curajul. Într-un alt colț al camerei se afla ghilotina, deși în ziua aceea urma

Fotografie aeriană a închisorii din Plötzensee, unde au fost executați primii condamnați.

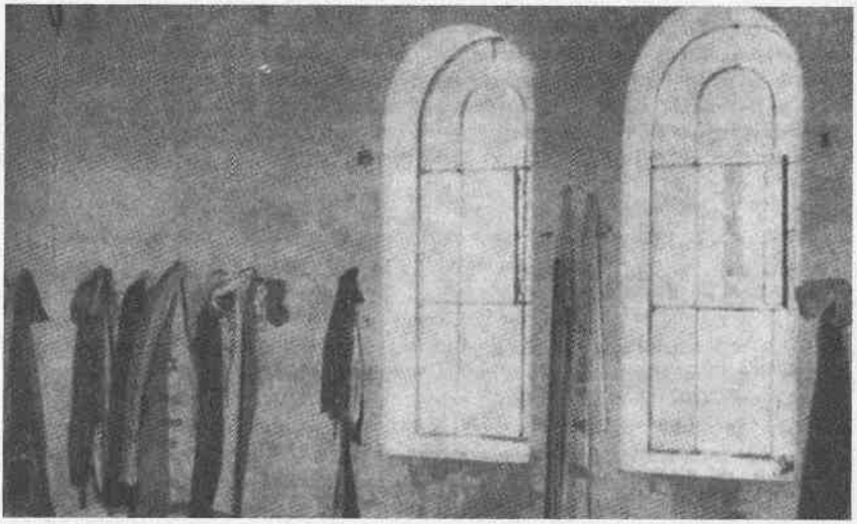
să se afle pe plan secund, în favoarea unei metode mult mai crude, datorită lentorii sale.

Accesul în sală era ascuns printr-o cortină neagră, strânsă. Condamnații s-au aliniat de o parte a cortinei, așteptând să fie chemați unul câte unul pentru a trece pe partea cealaltă, unde îi aștepta călăul.

Primul care a trecut la locul execuției a fost Witzleben. A fost așezat sub grindă. I s-au dat jos cătușele și cămașa. I s-a pus în jurul gâtului un laț de cânepă subțire, dar foarte rezistent. După ce l-au ridicat între doi gardieni, partea superioară a lanțului a fost introdusă prin vârful cârligului. Apoi l-au coborât puțin câte puțin, astfel încât frânghia de cânepă îi strângea din ce în ce mai tare gâtul.

Witzleben a început să se sufoce în timp ce martorii nu pierdeau nici un detaliu al agoniei. Saboții i-au căzut pe podea, peste băltoaca formată sub picioarele sale. Pentru a spori gradul de umilire, i-au coborât pantalonii. Când corpul său a încetat să se mai zvârcolească, a fost acoperit cu o bucată mare de pânză neagră.

Următorul chemat după cortină a fost Paul von Hase. Păstrându-și cumpătul, deși îl vedea pe Witzleben atârnat fără viață de unul dintre cârlige, a fost agățat de cel care-i era rezervat. Fără să opună nici cea mai mică rezistență și chiar arătându-se cooperant până într-un anumit punct, a fost ridicat și spânzurat în același fel.

Imaginea sălii din închisoarea Plötzensee, unde a avut loc execuția celor opt implicați în complotul din 20 iulie.

Stieff și-a păstrat și el sângele rece când i-a venit rândul. Cu câteva momente înainte de a fi ridicat, a început să râdă răgușit. O atitudine asemănătoare, între aroganță și dispreț, aveau să manifeste și ceilalți condamnați care au trecut, pe rând, prin mâinile călăului: Hagen, Bernardis, Klausing și Yorck. Ultimul avea să fie Hoepner, pe care l-au lăsat la sfârșit cu scopul de a-i spori suferința.

Trupurile conspiratorilor au fost transferate în niște camioane la Institutul de Anatomie al Universității din Berlin. Directorul Institutului, care îi cunoștea personal pe unii dintre cei executați, a dat ordine să fie incinerate intacte, apoi puse în urne în cimitirul din Marzahne. Însă ministrul Justiției, Otto Thierack, a împiedicat manevra directorului și i-a luat, îngropându-i clandestin în luminișul unei păduri de la ferma sa din districtul Teltow.

LEGENDE ŞI ZVONURI

Pelicula execuției, cu o durată de 25 de minute și lipsită de sunet, a fost vizionată chiar în noaptea aceea de Hitler, Goebbels și *Gruppenführer*-ul SS, Hermann Fegelein. Se pare că ministrul pentru Propagandă și-a întors privirea, la priveliștea agoniei primului executat, însă Fegelein, soțul surorii Evei Braun, a urmărit cu multă atenție întregul film și și-a manifestat

Locotenentul Albrecht von Hagen a fost unul dintre cei executați pe 8 august 1944.
A mărturisit că îi furnizase explozibilii lui Stauffenberg.

Generalul Paul Von Hase, comandant al Berlinului, a suferit moartea umilitoare prescrisă de către Hitler.

nemulțumirea sus și tare că Stauffenberg nu fusese spânzurat împreună cu ei.

Ulterior, pelicula a rulat la Vizuina Lupului, pentru membrii trupelor SS, dar nici un ofițer nu s-a prezentat pentru a o viziona, poate pentru că nici unuia nu îi era foarte clar dacă avea să ajungă într-o zi protagonistul involuntar al unui film asemănător. Instructiva peliculă a trecut de asemenea pe la un grup de cadeți din Berlin, însă efectul asupra moralului lor, pe care dorise să-l ridice, a fost în realitate devastator.

Comentariile tuturor celor care priveau imaginile barbare au sfârșit prin a-i convinge pe Hitler și pe Goebbels că cel mai bine era să retragă pelicula. În cele din urmă, a fost distrusă și nu se știe dacă a supraviețuit vreo copie.

La câteva zile după execuție, în timpul unei reuniuni zilnice de informare de la Vizuina Lupului, Fegelein a dat buzna în sală, întrerupând brusc expunerea pe care o oferea în acel moment generalul Guderian, referitoare la situația de pe frontul de est. Fegelein a aruncat un teanc de fotografii pe masa cu hărți a Führerului. Era vorba despre imaginile cu cei executați pe 8 august.

Hitler și-a pus ochelarii, a înșfăcat cu aviditate macabrele fotografii, pe care le-a privit îndelung, cu o plăcere morbidă. După ce le-a văzut Hitler, au circulat din mână în mână.

După război, execuția avea să facă obiectul numeroaselor zvonuri și legende. S-a vorbit despre utilizarea corzilor de pian și chiar s-a afirmat

că li s-a introdus condamnaților cârligul în gât, pe sub bărbie. De asemenea, au fost date asigurări că torționarii ar fi prelungit agonia condamnaților timp de zece ore interminabile.

Nimic din toate astea nu e sigur, însă tabloul execuției, așa cum s-a desfășurat, este suficient pentru a evidenția cruzimea și ferocitatea cu care au fost tratați cei ce au îndrăznit să conspire împotriva dictatorului nazist. Reglarea de conturi a național-socialiștilor corespundea celor anunțate de Hitler în alocuțiunea sa radiofonică din dimineața zilei de 21 iulie.

SINUCIDERI

La sfârșitul lunii august, poliția a dezlănțuit o operațiune pe scară largă împotriva celor suspectați de participarea într-un fel sau altul la complot, operațiune denumită *Gewitteraktion* (Acțiunea Furtuna). Mai bine de cinci mii de persoane au fost arestate și interogate, ceea ce ne face să credem că acțiunea a fost mai degrabă o scuză pentru a-i aresta pe opozanții regimului și de a extinde teroarea în rândul populației.

Procese și execuții asemănătoare celor descrise aici aveau să aibă loc din plin în lunile următoare. Majoritatea condamnaților la moarte au fost spânzurați la scurt timp după ce au fost dictate sentințele, dar au existat și unii care nu au fost executați decât la câteva luni după aceea, când războiul era aproape pe sfârșite. Când s-a terminat valul de răzbunări provocat de Hitler, numărul morților din rândul celor despre care se presupune că au fost implicați în lovitură urcase la mai bine de două sute.

Destinul celor care participaseră cu adevărat la complot a fost tragic. Doctorul Goerdeler, care ar fi preluat postul de cancelar, în cazul în care lovitura ar fi avut succes, a reușit să fugă, însă nu a reușit să găsească refugiu, întrucât populația fusese avertizată că cei care-i ajutau pe participanții la complot riscau o condamnare la moarte. Drept urmare, Goerdeler s-a văzut obligat să bată câmpiile Prusiei Orientale. Înfometat, a hotărât să intre într-un mic restaurant, dar a avut ghinionul să fie recunoscut de o funcționară de pe un aerodrom din apropiere, care a anunțat poliția. A fost condamnat la moarte pe 7 septembrie, însă execuția a fost suspendată până pe 2 februarie 1945. Motivul amânării este că, în mod paradoxal, naziștii erau foarte interesați de ideile pe care le avea doctorul pentru reorganizarea Statului și l-au obligat să le pună în scris, rezultatul fiind o lucrare de o sută de pagini.

Generalfeldmarschall Rommel
Träger des Eichenlaubs mit Schwertern und Brillanten zum Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes

Mareşalul Rommel s-a văzut obligat să se sinucidă, din cauza relaţiei sale cu conspiratorii. Astfel, a evitat un proces public şi represaliile împotriva familiei sale.

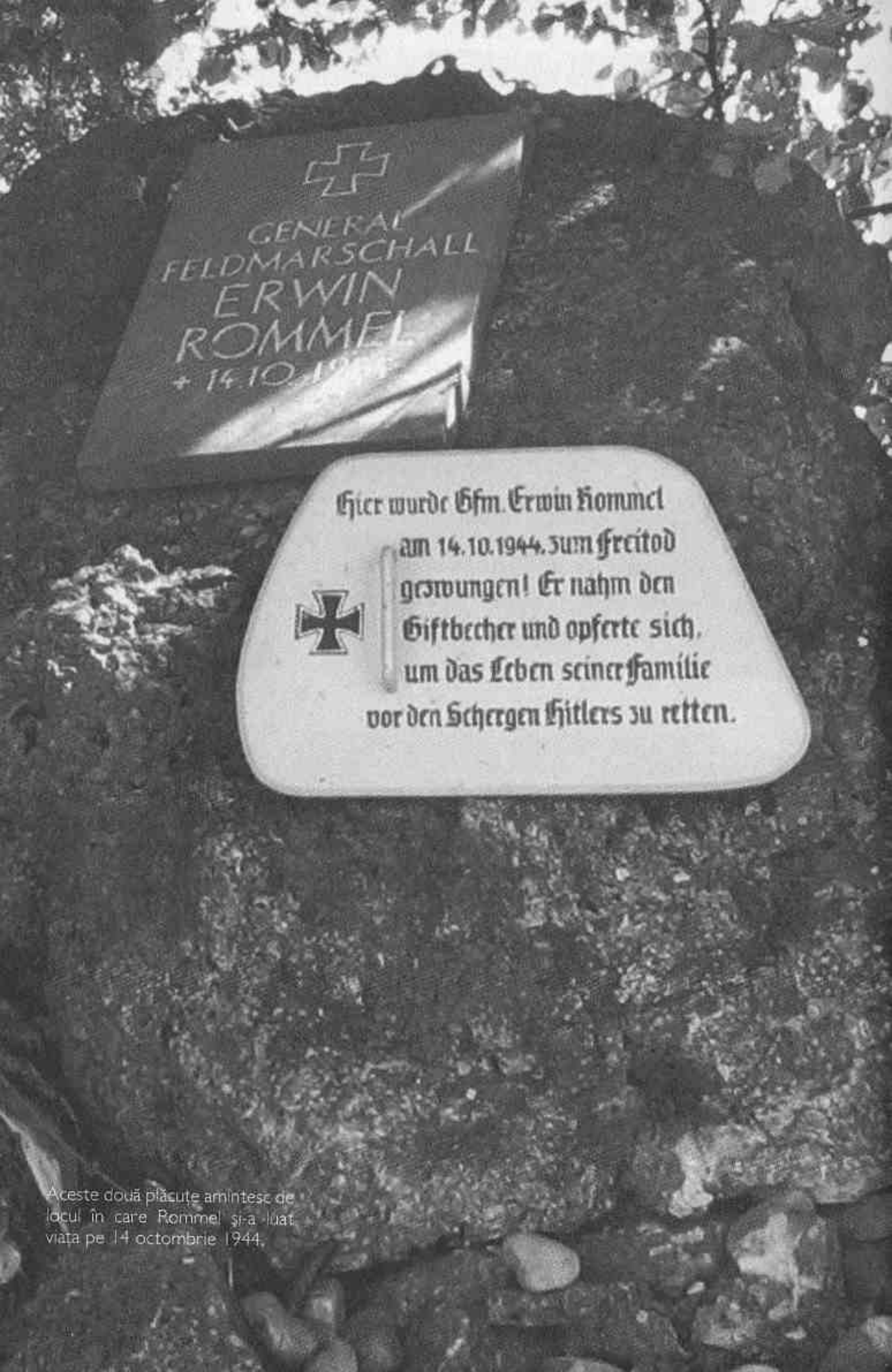
Alții, conștienți că fuga era inutilă și că la arestare aveau să îndure torturi și interogatorii, care aveau să culmine cu spânzurătoarea, au hotărât să-și pună singuri capăt vieții. Acesta a fost cazul generalului Henning Von Tresckow, detașat pe frontul de est. În dimineața zilei de 21 iulie, Tresckow a înaintat într-o zonă pustie, trăgând mai multe focuri pentru a simula urmărirea unui grup de soldați și, când a rămas singur, a luat o grenadă, i-a scos cuiul și și-a sprijinit-o pe piept. Fratele său, Gerd, care era locotenent-colonel, s-a sinucis la rândul său.

Și pe frontul de vest, sinuciderile deveniseră la ordinea zilei. Generalul Von Stülpnagel, care fusese citat la Berlin de mareșalul Keitel, și-a luat rămas-bun cât se poate de firesc de la colaboratorii săi în dimineața de 21 iulie și a pornit la drum pe șoseaua care ducea la capitala Reich-ului. Ajungând în regiunea Verdun, unde Stülpnagel luptase în timpul Primului Război Mondial, a dat ordin să se oprească mașina, a făcut câțiva pași și și-a tras un glonte în cap. Cu toate astea, nu a reușit să se sinucidă, rămânând doar orb. A fost condus la Berlin și judecat de Tribunalul Poporului împreună cu coloneii Von Linstow și Finckh și cu locotenent-coloneii Von Hofacker, Smend și Rathgens, fiind condamnați cu toții la moarte și executați.

Și mareșalul Von Kluge avea să aleagă să-și pună capăt zilelor. După 20 iulie, Von Kluge a deținut conducerea operațiunilor destinate să evite avansarea aliaților în Normandia. Se părea că bătrânul militar reușise să îndepărteze orice bănuială privind relația sa strânsă cu complotiștii. Însă interogatoriile celor implicați au semnalat implicarea sa indirectă în conspirație. Pe 17 august, Von Kluge a pierdut încrederea lui Hitler; a fost înlocuit cu mareșalul Walter Model și chemat la Berlin. Pentru a evita un proces agonizant și o execuție sigură, a oprit vehiculul pe traseu și a înghițit o capsulă cu otravă, punându-și capăt vieții.

Câteva luni mai târziu, răzbunarea lui Hitler avea să cadă chiar și asupra celui care fusese odinioară feldmareșalul său admirat, Erwin Rommel. *Vulpea deșertului* a fost amenințat cu un proces și cu represalii împotriva familiei sale din cauza participării, deși tangențiale, la complotul din 20 iulie. Generalii Burgdorf și Maisel au venit să-l vadă și i-au oferit o capsulă cu otravă. Rommel a acceptat sacrificiul pe 14 octombrie 1944, spre binele familiei sale, și a fost înmormântat cu toate onorurile.

Alți complotiști care și-au luat viața au fost, pe lângă soția generalului Lindemann, generalul Wessel Freytagh-Loringhoven, maiorul Ulrich Oertzen, locotenent-colonelul Hans-Alexander von Voss, generalul Eduard Wagner, colonelul Siegfried Wagner și locotenent-colonelul Karl Michel.

Aceste două plăcuțe amintesc de locul în care Rommel și-a luat viața pe 14 octombrie 1944.

Generalul Fromm, a cărui atitudine le dăunase într-atât complotiștilor, deși le dăduse speranțe că se puteau baza pe ajutorul său, nu a scăpat de o pedeapsă extrem de severă. Graba cu care i-a trimis la moarte prin împușcare pe Stauffenberg și pe camarazii săi a trezit imediat bănuielile lui Himmler, căci a creat senzația acută a unei manevre disperate de a reduce la tăcere niște martori incomozi. De aceea, din ordinul șefului trupelor SS, a fost arestat înainte de zorii zilei de 21 iulie. Instrumentarea cauzei împotriva lui Fromm a durat mai multe luni. Acesta a fost condamnat la moarte abia în februarie 1945, sentință care a fost executată pe 19 martie, în închisoarea Brandeburg. A susținut până în ultima clipă că îi rămăsese devotat Führerului, dar singurul lucru pe care l-a obținut a fost execuția prin împușcare și nu prin spânzurare.

Ultimele sale cuvinte au fost: *Heil Hitler!*

Capitolul 20

DE CE A EȘUAT LOVITURA?

Ridicarea la luptă care trebuia să înceapă după explozia bombei introduse de Stauffenberg în Cartierul General al lui Hitler a fost un eșec total, după cum am văzut în paginile anterioare. Dispozitivul a explodat la ora 12:42, pe 20 iulie; la mai puțin de douăsprezece ore după aceea, principalii complotiști zăceau fără viață în curtea din Bendlertrasse. Ce greșeli conținuse planul conspiratorilor pentru a eșua într-un mod atât de lamentabil?

SUPRAVIEȚUIREA LUI HITLER

Răspunsul probabil la acea întrebare este că Hitler, ținta bombei lui Stauffenberg, a supraviețuit în mod miraculos exploziei. Totuși, planul complotiștilor în acest sens fusese complet, iar ei se asiguraseră să nu lase nimic la voia întâmplării. Explozivul și dispozitivul de alimentare fuseseră testate în repetate rânduri. Experții consultați asiguraseră că o încărcătură de un kilogram era suficientă pentru a obține un rezultat pozitiv, într-un loc închis, de felul celui în care se credea că avea să se desfășoare reuniunea în timpul căreia urma să fie pusă bomba.

Stauffenberg și-a îndeplinit rolul. A reușit să lase dispozitivul la mai puțin de doi metri de Hitler, ceea ce, teoretic, îi garanta moartea. Însă, din pricina căldurii intense, baraca avea să aibă ferestrele deschise, fapt care a diminuat efectul mortal al explozibilului. În plus, structura slabă a barăcii, o construcție foarte ușoară, nu a opus rezistență suflului, lucru care nu s-ar fi întâmplat în cazul în care consfătuirea s-ar fi desfășurat într-un buncăr de beton. Iar Stauffenberg nu avea de unde să știe că servieta avea să fie mutată din locul în care o lăsase și ascunsă după un soclu gros de lemn, care a acționat ca un paravan de protecție.

Acel concurs de împrejurări potrivnice, în fața cărora Stauffenberg nu putuse face nimic pentru a le îndrepta în direcția intereselor sale, a făcut ca obiectivul uciderii lui Hitler să nu poată fi atins. Nu există îndoieli că

neașteptata supraviețuire a dictatorului a distrus multe dintre posibilitățile de reușită a planului complotiștilor, dar se poate afirma că acel factor, deși foarte însemnat, nu a fost determinant pentru succesul sau eșecul loviturii.

CONTROLUL COMUNICAȚIILOR

Moartea lui Hitler era necesară pentru buna desfășurare a planului, însă acesta se putea nărui, în ciuda dispariției Führerului sau, dimpotrivă, putea triumfa chiar dacă dictatorul și-ar fi salvat viața. Cheia era controlul comunicațiilor.

Complotiștii ar fi trebuit să valorifice într-un mod potrivit acest factor, dar nu au făcut-o. Chiar dacă Hitler ar fi fost ucis, de vreme ce în sală nu erau prezenți marii conducători ai celui de-Al Treilea Reich, precum Heinrich Himmler și Hermann Goering, aceștia ar fi putut prelua frâiele situației, datorită controlului direct pe care îl aveau asupra trupelor SS și, respectiv, asupra personalului *Luftwaffe*. Ministrul Propagandei, Joseph Goebbels, era de asemenea un element important, căci se baza pe întreg aparatul de comunicare al Reich-ului. Era greu de crezut că acești conducători aveau să rămână cu mâinile în sân, în timp ce la Berlin se desfășura o lovitură de stat.

Soluția pentru înăbușirea opoziției frontale față de lovitură era reducerea ei la tăcere. Dacă nu puteau să intre în contact cu trupele lor, sau să emită un mesaj către populație, fără să se bazeze pe radio, telefon sau telex, toată puterea lor aparent absolută urma să fie redusă la minimum.

În schimb, în cazul în care conspiratorii reușeau să pună mâna pe aceste instrumente de comunicare și să apară în fața armatei și a populației ca singura forță vizibilă, posibilitățile de reușită ar fi sporit mult mai mult. De îndată ce noua putere s-ar fi instalat, următorul pas, neutralizarea fizică a apărătorilor regimului nazist, ar fi putut să se desfășoare fără impedimente. Chiar dacă Führerul ar fi supraviețuit atentatului, în această ipoteză favorabilă, complotiștii ar fi avut la îndemână numeroase mecanisme pentru a-l îndepărta definitiv de la putere.

Însă, după cum am văzut, cu toate că era absolut indispensabil să controleze mijloacele de comunicare, acesta a fost un lucru pe care conspiratorii n-au reușit să-l înțeleagă. Marea greșeală a fost să permită ca generalul Thiele, șeful comunicațiilor din Berlin, să fie cel însărcinat cu acest aspect crucial. Îndată ce s-a comis atentatul, Thiele a primit un mesaj din partea

Berliner Ausgabe

VÖLKISCHER BEOBACHTER

Antwort der Nation: Bedingungslose Treue

Die Folgen des 20. Juli

Die Hintergründe des Mordplans

Jeden Verräter rücksichtslos vernichten!

Göring: In Treue und heißer Liebe zum Führer

Das Komplott völlig zusammengebrochen

Befehlshaber des Heimatheeres

In den Generalstab des Heeres berufen

Oberbefehlshaber der Luftflotte Reich

Prima pagină a ziarului nazist *Völkischer Beobachter*, din 22 iulie 1944, care informa despre înăbușirea loviturii împotriva lui Hitler.

lui Fellgiebel, de la Rastenburg, prin care i se anunța moartea lui Hitler. Totuși, mesajul lui Fellgiebel era în mare parte ambiguu, de aceea Thiele a considerat că Führerul nu murise; drept urmare, a dedus că acțiunile prevăzute la Berlin nu-și mai aveau rostul.

Scepticismul generalului Thiele, care vedea operațiunea ca pe un act nesăbuit, a avut efecte devastatoare. Încrederea sa scăzută în succesul loviturii a fost transmisă personalului departamentului; aceasta avea să se transforme curând într-o ostilitate clară față de scopurile conspiratorilor. De pildă, începând cu ora opt seara, sublocotenentul Röhrig avea să înceapă să saboteze transmiterea ordinelor.

Însărcinând colaboratori atât de nedemni de încredere, precum Thiele, cu controlul comunicațiilor, conspiratorii comiseseră o greșeală ireparabilă, care, în ultimă instanță, avea să condamne lovitura la eșec. Este posibil ca ofițerii de Stat Major care au participat la conspirație să se fi bazat pe executarea negreșită a ordinelor; de aceea, considerau că fiecare rotiță a complotului urma să funcționeze mecanic. Se înșelau și aveau să plătească foarte scump acea eroare de calcul, care s-a făcut remarcată în departamentul vital al comunicațiilor. În schimb, regimul nazist se baza pe mijloace de comunicare intacte.

În plus, fără îndoială că data aleasă pentru a înfăptui lovitura, 20 iulie, a fost cea mai defavorabilă pe care ar fi putut-o nimeri, în ceea ce privește controlului comunicațiilor. Cu câteva zile mai înainte, înaintarea armatelor sovietice provocase mutarea Cartierului General al Armatei de la Angerburg la Zossen, în apropiere de Berlin; 20 iulie era tocmai ziua indicată pentru transferul întregului echipament de transmisiuni; de aceea, fuseseră luate măsuri speciale astfel încât comunicațiile să nu fie întrerupte. Ca urmare, 20 iulie erau data cea mai puțin indicată pentru înfăptuirea unei lovituri de stat.

Consecința acestor grave erori de planificare a fost faptul că, în timp ce complotiștii întâmpinau dificultăți insurmontabile în transmiterea ordinelor — de fapt, cea mai mare parte a lor nici măcar nu au ajuns la destinație — cei loiali lui Hitler nu au întâmpinat nici cea mai mică greutate în a le transmite pe ale lor. Mesajul-cheie pentru înăbușirea loviturii a fost cel lansat de Goebbels prin intermediul radioului, anunțând că Hitler a supraviețuit atentatului. Respectivul comunicat oficial a făcut să se răspândească îndoielile legate de legitimitatea ordinelor care porneau în acel moment din partea conspiratorilor și, în ultimă instanță, să provoace trădările care aveau să dea peste cap complotul.

LIPSĂ DE ÎNCREDERE

Înfăptuirea unei lovituri de stat într-un regim totalitar presupune un efort excepțional; pentru a o întreprinde, este necesar să te bazezi pe persoane înzestrate o forță remarcabilă. Stauffenberg îndeplinea această condiție, nu însă și complotiștii.

Stauffenberg și-a dat seama, imediat ce a ajuns din Rastenburg la Berlin, că restul camarazilor săi nu se aflau la aceeași înălțime din acest punct de vedere. Spre uluirea și spaima sa, nu se făcuse practic nimic în timpul orelor care se scurseseră de la atentat. A trebuit să preia el însuși inițiativa și să înceapă să dea primele ordine. De-a lungul după-amiezii, îndoielile și nehotărârea camarazilor săi aveau să sfârșească prin a descuraja întreaga operațiune.

Însă, se poate ca Stauffenberg să fi prevăzut că se putea petrece ceva asemănător, întrucât selecția persoanelor care trebuiau să participe la lovitură nu fusese cea mai fericită. Așa cum am indicat în capitolul dedicat conspirației, generalul Beck, om de mare cultură, se remarca prin bunele sale maniere, însă nu era un om de acțiune. Goerdeler îl numea „stăpân olimpic". În plus, de vreme ce se retrăsese cu șase ani în urmă, era popular doar printre vechii ofițeri din Statul Major, însă aproape un necunoscut în rândul trupelor și al șefilor; fapt pentru care era dificil să-i fie recunoscută autoritatea.

Mareșalul Von Witzleben era la rândul său la pensie și, în plus, suferea de o sănătate destul de șubredă. El era cel însărcinat să exercite funcția de comandant-șef al Forțelor Armate, însă în nici un moment nu a putut profita de această posibilitate. Imediat ce a sosit la Bendlerstrasse, și-a manifestat clar dezacordul față de modul în care se desfășura lovitura și a avut o dispută aprigă cu generalul Beck. Înțelegând că planul era condamnat eșecului, a preferat să plece acasă și să aștepte liniștit ca Gestapoul să vină să-l aresteze.

Generalul Hoepner avea ca misiune asumarea funcției generalului Fromm și restabilirea ordinii cât mai curând posibil. Totuși, lui Hoepner îi lipsea prestigiul necesar pentru a-și impune ordinele în fața șefilor regiunilor militare; Hitler îl destituise în urma eșecului cuceririi Moscovei și i se interzisese să mai îmbrace uniforma. Acea dispoziție îl făcea să pară, deși pe nedrept, un laș și un incompetent în fața majorității ofițerilor. Bănuiala că se alăturase loviturii din motive personale, de răzbunare pentru acel afront nu s-a dovedit benefică complotului.

La rândul său, generalul Olbricht, alături de colonelul Mertz von Quirnheim, colaboratorul său devotat, a luptat cu tenacitate pentru ca

Eșecul loviturii a făcut ca războiul să se prelungească inutil, cu un enorm cost de vieți. Hitler trimițând la luptă un grup de tineri, în aprilie 1945; una dintre ultimele sale fotografii.

lovitura să aibă succes. A încercat să-i încurajeze pe cei mai șovăitori și să transmită celorlalți conspiratori o doză bună de încredere, deși, încă din primul moment, atitudinea sa lăsa să se întrevadă un anumit scepticism. Olbricht nu era cea mai potrivită persoană pentru a susține o parte importantă a sarcinii loviturii, căci nu exercita nici o comandă, nici nu dispunea de trupe la ordinele sale. A condus întreaga lovitură din biroul său, o poziție la fel de dificilă pentru controlul punctelor vitale cum ar fi fost prin intermediul unui post radiofonic.

Prin urmare, singurul care prezenta profilul adecvat pentru buna îndeplinire a loviturii era Stauffenberg; tânăr, hotărât și carismatic, nu i-au lipsit nici avântul, nici încrederea pentru a dinamiza planul. A eșuat în tentativa de a pune capăt vieții lui Hitler, însă strădania sa de a acționa ca și cum Führerul ar fi murit în atentat a fost cea corectă. Odată declanșată lovitura, era necesar să meargă până la capăt. Dacă participanții la complot erau înfrânți, știau că orele le erau numărate; drept urmare, trebuiau să meargă înainte, indiferent de consecințe. De aceea, este de neînțeles de ce s-a lovit de atitudini cavalerești, care n-ar fi putut decât să afecteze derularea planului, așa cum a fost izolarea slabă la care au fost supuși Fromm, Piffrader și Kortzfleisch și din care au putut scăpa fără nici un fel de dificultate.

Unul dintre conspiratori, Hans Bernd Gisevius, a întrebat de ce, după ce șeful trupelor SS și comandantul devotat al lui Hitler — care li se opuseseră rebelilor în Bendlerstrasse — au fost arestați, nu au fost „imediat puși la zid". Potrivit lui Gisevius: „Lovitura de stat ar fi înflăcărat cu adevărat spiritele, căpătând, în plus, caracterul de maximă sfidare". Lipsa de hotărâre față de cei care au refuzat să execute ordinele complotiștilor i-a încurajat pe aceia care încă nu se identificaseră cu ridicarea la luptă; dacă ar fi existat perspectiva unei pedepse brutale și imediate, este evident că mulți dintre ei s-ar fi alăturat loviturii, măcar pentru a-și salva viața.

Deși, din punct de vedere moral, trebuie apreciat faptul că cei implicați în complot nu au optat pentru eliminarea imediată a opozanților loviturii, nu este mai puțin adevărat că lucrul acesta a reprezentat dovada unei anumite inconștiențe și a naivității că ofițerii ar fi putut fi anihilați pur și simplu prin zăvorârea într-un birou. Era clar că opozanții loviturii nu aveau să dea dovadă de același respect față de ei.

MENTALITATE DEMODATĂ

Printre motivele eșecului, trebuie să remarcăm unul oarecum dificil de apreciat, dar care a marcat în mod decisiv derularea loviturii, și anume imposibilitatea debarasării militarilor însărcinați cu înfăptuirea ei de greutatea tradiției inerente statutului lor. Conceptele de supunere și loialitate, atât de înrădăcinate în mentalitatea prusacă, aveau să sfârșească prin a se întoarce împotriva lor.

Într-un moment în care trebuiau să acționeze cu rapiditate și hotărâre, conspiratorii au dorit să respecte absurd regulamentul, urmărind să lase impresia că Operațiunea Walkiria ar fi fost o „lovitură de stat legală". De pildă, după cum s-a indicat, generalul Hoepner nu și-a asumat comanda Armatei de Rezervă până când nu a primit numirea oficială corespunzătoare, prin care se confirma legalitatea noii sale funcții. Bineînțeles, acest respect față de procedură va imprima loviturii o lentoare exasperantă.

Deși este lăudabilă intenția de a respecta niște reguli pe care dușmanii lor le încălcau zilnic, nu era cel mai bun mod de a înfrunta regimul nazist; acesta demonstrase din plin că era lipsit de scrupulele pe care participanții la ridicarea la luptă le aveau din belșug.

Atitudinea morală avea să se păstreze chiar și după eșecul loviturii. În loc să încerce să scape, majoritatea complotiștilor i-au așteptat pe perse-

cutorii lor. Theodor Steltzer chiar s-a întors din Norvegia pentru a se preda. La interogatorii, mulți și-au interzis să mintă din motive morale, ceea ce a avut efecte groaznice atât asupra lor, cât și asupra celor amintiți în mărturii.

COMANDĂ FĂRĂ TRUPE

Atunci când se planifică o lovitură de stat, este evident că este nevoie de trupe loiale, dispuse să execute în mod necondiționat ordinele conspiratorilor. Totuși, complotul din 20 iulie a fost lipsit de acest element crucial.

Ridicarea la luptă trebuia să pună în acțiune numărul de trupe necesare pentru preluarea celor mai sensibile puncte, pentru a-i aresta pe conducătorii și pe ofițerii care ar fi rămas devotați regimului nazist și, după cum era lesne de prevăzut, pentru a înfrunta cu succes trupele SS, din partea cărora nu se putea aștepta să se supună ordinelor primite de la Bendlerstrasse. Însă complotiștii nu dispuneau de o asemenea forță.

Cu toate că se bazau pe simpatii și pe complicități în rândul șefilor unităților situate în împrejurimile Berlinului, nu aveau controlul direct asupra acestor trupe. În plus, din motive de securitate, nici nu i-au informat cu privire la iminența loviturii; de aceea, mulți dintre ei au primit cu surpriză primele ordine emise de grupul lui Stauffenberg. În loc să li se supună necondiționat, așa cum se așteptau complotiștii, oficialii militari au cerut mai multe informații înainte de a îndeplini misiunile ce le erau încredințate. Cum explicațiile nu li s-au părut suficient de convingătoare, majoritatea au preferat să lase timpul să se scurgă în așteptarea clarificării situației. Mesajele transmise prin radio care anunțau eșecul atentatului au sfârșit prin a împiedica ieșirea prevăzută a trupelor care trebuiau să sprijine lovitura. Ofițerii au ales să rămână devotați jurământului de credință față de Hitler.

Complotiștii se bazau pe unitățile Școlii de Infanterie din Doeberitz pentru a prelua controlul străzilor din Berlin. Însă și sprijinul acesta a dat greș; din nefericire pentru ei, generalul care se afla în fruntea Școlii și care se pronunțase în favoarea complotului, nu cunoștea data la care avea să fie înfăptuit, și prin urmare nu se afla la instalații în acea zi. Încercările de a mobiliza aceste unități din Bendlerstrasse s-au dovedit inutile.

Urmând acea dinamică proprie unui cerc vicios, lipsa efectivelor necesare complotiștilor i-a făcut pe cei șovăitori să renunțe. Trebuie menționat

că, dacă oamenii lui Stauffenberg ar fi reușit să realizeze o manifestare de forță, alte unități s-ar fi alăturat ridicării la luptă, ca efect al reacției în lanț, dar s-a produs exact opusul. Pe măsură ce treceau orele, ofițerii din partea cărora se putea aștepta colaborarea au trecut de la pasivitate la manifestarea ostilității față de complot.

În schimb, la Paris, faptele s-au derulat așa cum ar fi trebuit să se petreacă în Berlin. Acolo, generalul Von Stülpnagel nu s-a limitat la a dicta ordine dintr-un birou, ci a dus prin forță la executarea lor. Arestarea șefilor și a personalului din serviciul de Securitate a destrămat orice tentativă de rezistență în fața loviturii.

LIPSA SPRIJINULUI POPULAR

Nu încape îndoială că rezistența împotriva regimului nazist nu se baza pe sprijinul popular. În alte circumstanțe, zvonul privind o lovitură de stat ar fi scos în stradă populația, dispusă să sprijine ridicarea la luptă. Însă nemții au perceput rebeliunea de pe 20 iulie ca pe o adevărată crimă, la care au asistat cu un amestec de repulsie și dezinteres.

În acest moment al războiului, în ciuda înfrângerilor militare și a bombardamentelor aliate, Hitler încă se mai baza pe un mare sprijin din partea populației. Prestigiul Führerului rămânea intact; deși nu mai exista admirația din trecut, majoritatea germanilor se simțeau uniți față de dictator, cu un sentiment încărcat de un anumit fatalism. În mod paradoxal, nutreau speranța vagă că Hitler îi putea scoate din nenorocirea în care el însuși îi băgase. Acea așteptare era consolidată prin propagandă și prin presiunea de intimidare a Gestapoului și a delatorilor, într-o autoamăgire masivă care avea să aibă consecințe fatale.

Poate că, inconștient, posibilitatea ca înlăturarea lui Hitler să-i pună pe nemți în fața realității abjecte a unui regim pe care îl susțineau, deși fie și prin omisiune, i-a făcut să respingă ridicarea la luptă. Au preferat să ia drept bună versiunea oficială, potrivit căreia inițiatorii loviturii reprezentau „un grup extrem de redus de ofițeri ambițioși, proști, fără suflet și criminali", după cum a spus Hitler în discursul său transmis prin radio în dimineața de 21 iulie.

La rândul lor, nici complotiștii nu au făcut vreun efort pentru a-și câștiga simpatia maselor. În mentalitatea lor prusacă, au crezut că o cotitură în cadrul sferelor militare înalte avea să fie suficientă pentru a reuși să înlăture regimul; nu au crezut necesar să se bazeze pe sprijin din rândul

cetățenilor. Stauffenberg și ofițerii mai tineri erau partizanii unei apropieri de sectoarele muncitorești, însă aceasta era o sarcină care, oricum, le depășea posibilitățile.

GHINION

În punerea în practică a oricărui plan există, în mod inevitabil, un spațiu care rămâne la voia întâmplării. Trebuie să se urmărească reducerea la maximum a influenței acestor aspecte greu de prevăzut. În acest caz, complotiștii au permis ca soarta sau, mai bine spus, ghinionul să se bucure de un avantaj, care ar fi trebuit redus printr-o mai bună măsură de prevedere.

Trebuie să recunoaștem că au existat circumstanțe în fața cărora conspiratorii nu puteau să facă nimic; desfășurarea consfătuirii din dimineața de 20 iulie de la Vizuina Lupului într-o baracă în locul unui buncăr sau faptul că ferestrele au rămas deschise, astfel încât, după cum s-a explicat anterior, impactul exploziei a fost mai mic decât cel prevăzut. Însă, evident, momentul în care ghinionul s-a abătut asupra complotiștilor a fost acela în care colonelul Brandt a mutat servieta lui Stauffenberg câțiva centimetri, așezând-o după piciorul de lemn al mesei care avea să acționeze drept paravan, protejându-l pe Hitler de explozie.

Toate acestea au făcut ca lovitura să înceapă sub cele mai nefavorabile auspicii posibile. Chiar și așa, era obligația conspiratorilor să fi luat în considerare posibilitatea eșuării atentatului și, în acel caz, punerea în mișcare a unui Plan B. În schimb, imediat ce de la Berlin au început să sosească informații care semnalau supraviețuirea Führerului, complotiștii a fost complet dezorientați; planul alternativ pur și simplu nu exista. Singura soluție pe care a pus-o în mișcare Stauffenberg a fost să acționeze ca și cum Hitler ar fi fost mort. Cu siguranță că, în acel moment, era cea mai bună soluție, și, de altfel, singura rămasă; însă era limpede că situația avea să se schimbe radical dat fiind că Hitler supraviețuise. Grupul lui Stauffenberg a comis o eroare gravă lăsând la voia întâmplării o asemenea posibilitate.

În plus, odată inițiată lovitura, în ciuda tuturor dificultăților pe care a trebuit să le înfrunte pentru a fi pusă anevoie în mișcare, ghinionul a continuat să-i urmărească pe complotiști. După cum am văzut, întâmplător, în acea zi, generalul care trebuia să mobilizeze Școala de Infanterie din Doeberitz nu se afla la post. Și tot din pură întâmplare, doctorul Hagen

se afla în batalionul de gardă; acesta va determina reacția unității, căci avea să-l asigure pe șeful său, maiorul Remer, că îl văzuse în oraș de dimineață pe generalul pensionat Von Brauchitsch, îmbrăcat în uniformă, ceea ce „nu-i mirosise deloc a bine". El a fost cel care l-a îndemnat pe Remer să meargă să se întâlnească cu Goebbels și, în cele din urmă, batalionul său avea să fie cel însărcinat cu înăbușirea rebeliunii și cu împușcarea lui Stauffenberg și a camarazilor săi.

Pe complotiști nu i-a ajutat nici faptul că mareșalul Rommel fusese rănit cu doar trei zile înaintea acelei date, pierzând astfel un activant extrem de curajos. Dacă pe 20 iulie Rommel ar fi făcut un pas în față, trecând de partea ofițerilor rebeli, prestigiul și influența sa asupra trupelor germane, chiar și asupra celor ale SS, ar fi generat un impuls, poate determinant, succesului loviturii.

Este limpede că Zeița Fortuna nu a fost de partea lui Stauffenberg și a oamenilor săi, care au descoperit-o sfidător de neprietenoasă când aveau cel mai mult nevoie de ea.

O LOVITURĂ CONDAMNATĂ EŞECULUI?

Având în vedere toate cele expuse anterior, se poate ajunge la concluzia că lovitura nu avea prea mari șanse de izbândă. Gravele erori de planificare și de execuție i-au privat pe complotiști de orice șansă de a-și atinge obiectivele. Dovada o constituie faptul că, în timpul celor douăsprezece ore cât a durat răscoala, grupul lui Stauffenberg nu a reușit să-și impună voința nicăieri, în nici un moment.

În orice caz, istoria nu este niciodată scrisă cu anticipație; era oare necesar ca ei să-și imaginat ce s-ar fi petrecut dacă Hitler ar fi murit în atentat; ar mai fi eșuat lovitura?

Este foarte posibil ca rezultatul să fi fost același, însă nu există nici o îndoială că dispariția dictatorului ar fi ridicat multiple semne de întrebare. În acel caz, confuzia generalizată din rândul naziștilor ar fi făcut să crească în mod remarcabil șansele de succes ale complotului. Nu ar fi lipsit de fundament să credem că, după dispariția lui Hitler, mulți nemți, atât civili, cât și militari, i-ar fi privit pe ofițerii conspiratori ca pe un punct solid de referință în acele vremuri tulburi, ceea ce le-ar fi conferit legitimitatea căutată.

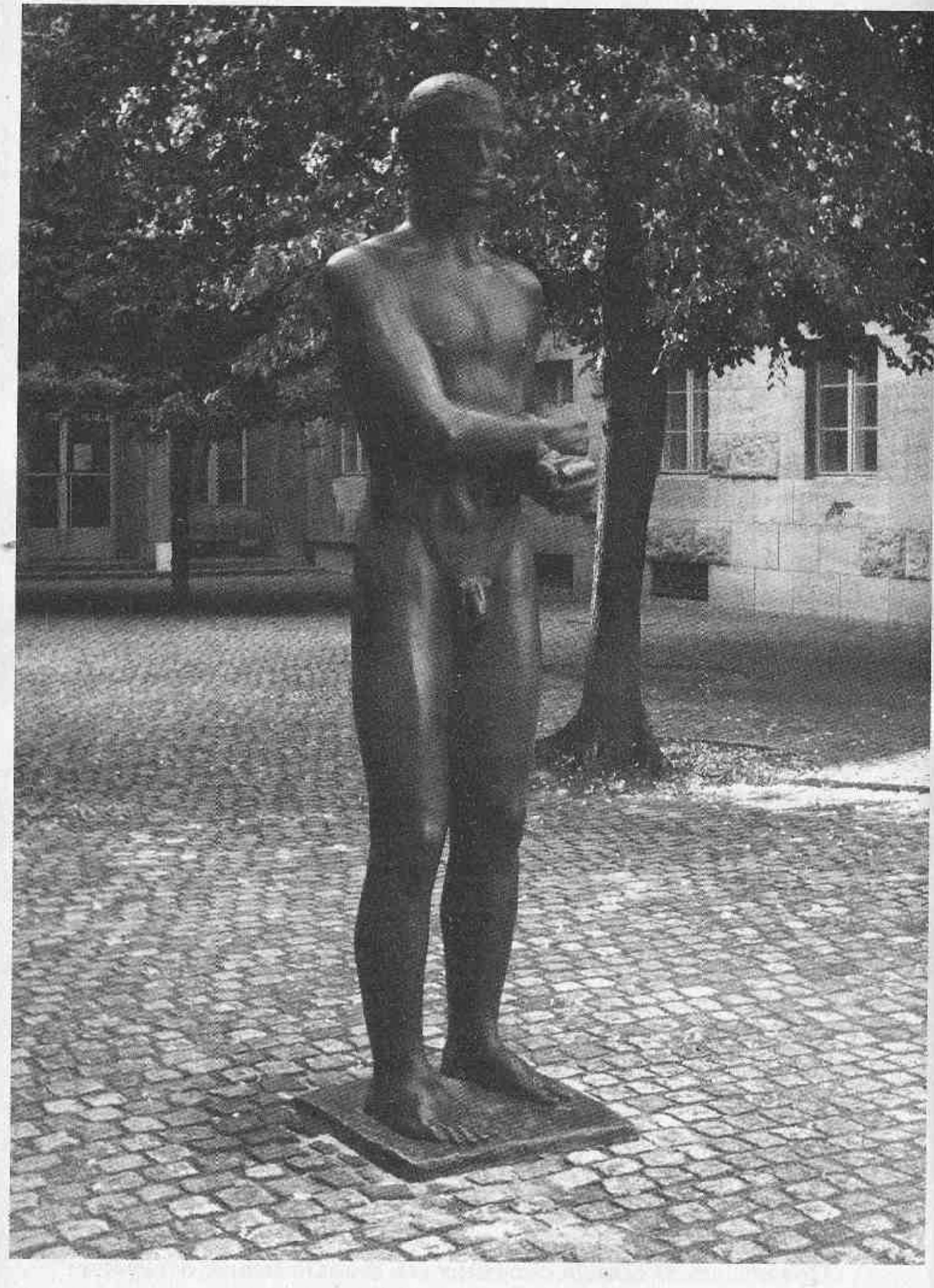
Să ne hazardăm imaginându-ne ce s-ar fi petrecut în cazul în care lovitura ar fi avut succes. Acesta nu ar fi altceva decât un exercițiu ludic. Dar chiar și așa, poate fi util să prezentăm o fliă de istorie alternativă, cu scopul de a înțelege mai bine condițiile în care s-a desfășurat lovitura din 20 iulie.

Primul lucru de care trebuie să ținem seama este că, deși participanții erau de acord să pună capăt puterii lui Hitler, pornind de la acest punct existau poziții divergente referitoare la cum trebuia să fie organizată noua situație. După cum am văzut, diferențele apăruseră deja în momentul deciderii modului în care să-l neutralizeze pe autocratul nazist, dat fiind că nu erau puțini cei care dezaprobau recurgerea la asasinat, deși în cele din urmă s-au văzut obligați să-l accepte, strângând din dinți.

Dacă lovitura ar fi avut succes, iar noua conducere a țării ar fi fost consolidată, criteriul de abordare a problemelor sociale, politice și economice ale Germaniei nu era câtuși de puțin stabilit. S-ar fi produs poate o ciocnire între luările de poziție revoluționare ale tinerilor și cele mai conservatoare ale celor mai vârstnici. De asemenea, trebuia să se țină seama de opoziția socialistă și comunistă, care probabil că s-ar fi grăbit să-și revendice partea în noul guvern antinazist. Aceste divergențe semnificative în rândul opoziției față de regim fac cu desăvârșire imprevizibilă calea pe care ar fi putut-o urma în cele din urmă evenimentele.

Pe de altă parte, ar trebui luat în considerare efectul pe care l-ar fi avut un cutremur din înalta sfera politică a Reich-ului în desfășurarea războiului. Nu trebuie să neglijăm nici ipoteza că unii șefi loiali principiilor naziste și-ar fi utilizat trupele împotriva noului guvern, dând naștere unui război civil. Însă cea mai temută consecință ar fi fost demoralizarea, prăbușirea fronturilor și haosul, o situație comparabilă celei suferite de Rusia în 1917, în mijlocul Primului Război Mondial. Indiferența pe care complotiștii au găsit-o în rândul puterilor inamice ne face să ne gândim că instalarea noului guvern nu ar fi schimbat acele luări de poziție; de aceea, cel mai probabil este că pretenția capitulării necondiționate, atașată joncțiunii de fier dintre Uniunea Sovietică și aliații occidentali, nu ar fi salvat Germania de aceeași înfrângere absolută care va avea loc zece luni mai târziu. Dar este un lucru sigur că respectiva capitulare s-ar fi produs cu mult înainte, evitându-se astfel distrugerea țării și pierderea a mii de vieți.

De asemenea, în cazul în care Hitler ar fi murit în atentat, dar lovitura de stat nu ar fi avut succes, posibilitate care pare mult mai aproape de adevăr, evenimentele ar fi luat o altă întorsătură. Este de necrezut că rocada

Statuia lui Stauffenberg pare neprotejată în curtea din Bendlerblock.
El a făcut tot ce i-a stat în putere, dar planificarea deficitară a loviturii a condamnat-o la eşec.

sinucigașă pe care cel de-Al Treilea Reich a făcut-o în fața înaintărilor aliate de pe ambele fronturi și care a fost încurajată de un Hitler mai fanatizat ca niciodată, s-ar fi produs dacă la putere s-ar fi aflat oricare alt conducător nazist. Faptul ca atât Himmler, cât și Goering ar fi încercat să-i păcălească pe Aliați în ultimele clipe ale luptei pentru a ajunge la un acord cu puterile inamice ne face să bănuim că, dacă ar fi ajuns la putere înlocuindu-l pe Hitler, ambii ar fi făcut tot posibilul să pună capăt războiului cât mai curând posibil, cu prețul menținerii puterii lor politice în Germania postbelică. Răspunsul Aliaților în fața acestei oferte ipotetice este previzibil: pretenția predării necondiționate; dar nu există nici o îndoială că desfășurarea conflagrației ar fi fost foarte diferită fără Hitler și este extrem de improbabil ca nemții să fi continuat să lupte cu disperare până în mai 1945.

Unii istorici, precum Ian Kershaw, consideră că dacă ar fi avut succes, atentatul ar fi redus cel mai probabil, în loc să sporească, șansele unei rapide instaurări a democrației. Potrivit acestei concluzii paradoxale, s-ar fi creat fără îndoială o nouă legendă a înjunghierii pe la spate, așa cum s-a întâmplat după Primul Război Mondial, ceea ce ar fi fost în detrimentul celor care ar fi pariat pe o ieșire democratică, așa cum s-a întâmplat după Marele Război cu eșuata Republică de la Weimar. Nu trebuie să uităm nici că persoanele implicate în conspirația împotriva lui Hitler nu erau democrate și că unii intenționau chiar să păstreze teritoriile cucerite de naziști, ceea ce ar veni în sprijinul acestei ipoteze. Potrivit acestei expuneri, a fost mai bine ca Germania să sufere o înfrângere totală, provocată de forțe din exterior, pentru ca nemții să poată realiza adevărata dimensiune a dezastrului pe care l-a reprezentat nazismul pentru țara lor și pentru întreaga lume.

Lăsând la o parte speculațiile, putem afirma fără cea mai mică urmă de îndoială că atentatul din 20 iulie 1944 a marcat un moment crucial, nu doar în istoria celui de-Al Doilea Război Mondial, ci și în cea a Europei și a lumii întregi. Dacă evenimentele s-ar fi desfășurat în mod diferit, dacă acea servietă nu ar fi fost mutată câțiva centimetri mai încolo, se cuvine să presupunem că istoria secolului XX ar fi fost cu totul alta. Nu știm ce s-ar fi putut întâmpla; de aceea, trebuie să ne concentrăm pe ceea ce s-a petrecut în realitate. Și anume, că un grup de nemți au acționat după cum le-a dictat conștiința, manifestându-și dezaprobarea față de regimul nazist prin încercarea de a-i pune capăt.

Nu au reușit, însă curajul acelor bărbați a rămas drept mărturie că nu toți nemții s-au lăsat târâți în vârtejul nebuniei lui Hitler. Claus von

Stauffenberg, liderul complotiștilor, a eșuat în planul său de a-l înlătura pe dictator, însă avea să atingă o strălucită victorie postumă; în prezent, Stauffenberg are onoarea de a deține o stradă în Berlin, în timp ce numele conducătorilor regimului criminal pe care a încercat să-l învingă vor rămâne pentru totdeauna acoperite în rușine.

Anexa I

IDEI PENTRU APĂRAREA ÎMPOTRIVA UNITĂȚILOR DE PARAȘUTIȘTI PE TERITORIUL NAȚIONAL

(FRAGMENTE)
SCRISE DE CĂTRE CONTELE DE STAUFFENBERG

(...)

După o scurtă privire panoramică asupra posibilelor și probabilelor obiective inamice de pe teritoriul național, voi trece acum la noile mijloace pentru realizarea acestora. Aici, în primul rând, apare un fapt nou: o parte a misiunilor se pot realiza fără combatanți, însă cealaltă parte nu poate face abstracție de ei.

Primului grup îi aparțin toate sarcinile corespunzătoare agenților, precum acele distrugeri care pot fi realizate de un singur om sau de un număr redus de indivizi, cu material puțin și în timp redus. Le vom numi comandouri de parașutiști pe aceste grupuri de parașutiști destinate unor asemenea acțiuni.

Spre deosebire de acestea, voi numi unitățile care vor trebui să intre în luptă deschisă trupe de parașutiști de luptă. Presupusele tactici ale acestor unități se diferențiază în mod fundamental. De asemenea, la rândul lor, problemele de apărare diferă în cele două cazuri.

Faptul că nu pot și nici nu trebuie să intre în luptă este o caracteristică a comandourilor de parașutiști. Avionul și parașutele sunt mijloacele de a intra în țară neobservați. Este esențial ca zborul și aterizarea lor să rămână complet neobservate; în caz contrar, îndeplinirea misiunii lor ar fi imposibilă.

(...)

Acum mă voi ocupa de trupele de luptă.

Trebuie să fie pregătite pentru a lupta. Conform acestei ipoteze, se bazează pe echipamentul și pe materialul lor personal. Formarea lor va fi asemănătoare celei a unei unități mixte de trupe terestre. Puterea lor depinde de misiunile care trebuie îndeplinite. Însă vom fi nevoiți întotdeauna să le determinăm mărimea, astfel încât să fie capabile să dispună

de forță proprie. De aceea, nu vor fi aproape niciodată sub mărimea batalionului.

Unitățile de acest tip au nevoie — indiferent dacă trebuie să sară, total sau parțial, în timp ce alte unități aterizează — de un mare număr de avioane de transport. Nu se va putea conta pe ideea că aterizarea lor va trece neobservată de către inamic. Vor trebui să lupte chiar și pentru a putea ateriza!

Anexa 2

BILANȚUL VICTIMELOR ATENTATULUI

În continuare, sunt enumerați cei 24 de participanți la reuniune care se aflau în sală la ora 12:42, momentul în care a explodat bomba pe care colonelul Claus von Stauffenberg o plasase cu câteva minute mai înainte, indicând rănile suferite de fiecare dintre ei.

Pornind de la locul lui Hitler la masă, următoarele nume sunt ordonate în funcție de poziția pe care o ocupau în jurul acesteia, în sensul invers acelor de ceasornic. Bomba se afla în fața colonelului Brandt (4).

* **Adolf Hitler**. Răni ușoare.

* Generalul **Heusinger**, adjunct al șefului Statului Major general. Nevătămat.

* Generalul forțelor *Luftwaffe* **Korten**, șef al Statului Major al Aviației. **Mort** din cauza rănilor.

* Colonelul **Brandt**, aghiotantul lui Heusinger. **Mort** din cauza rănilor.

* Generalul forțelor *Luftwaffe* **Bodenschatz**, ofițer de legătură al lui Goering cu Cartierul General al lui Hitler. Răni grave.

* Generalul **Schmundt**, aghiotant-șef al Führerului. **Mort** după câteva zile din cauza rănilor.

* Locotenent-colonelul **Borgmann**, aghiotant al lui Hitler. Grav rănit.

* Contraamiralul **Von Puttkammer**, aghiotant al Führerului pentru marină. Răni ușoare.

* Secretarul **Berger**. **Mort** în atentat.

* Căpitanul de rangul trei **Assmann**, ofițer al Statului Major al Amiralității. Nevătămat.

* Generalul **Scherff**, comisar special al lui Hitler pentru istoria militară. Rănit ușor.

* Generalul **Buhle**, șef al Statului Major al Armatei. Rănit ușor.

* Contraamiralul **Voss**, reprezentant al marinei de lângă Cartierul General. Nevătămat.

* Generalul SS **Fegelein**, reprezentant al trupelor SS atașate Cartierului General. Nevătămat.

* Colonelul **Von Below**, din Statul Major, aghiotant al Führerului pentru Aviație. Nevătămat.

* Căpitanul trupelor SS **Gunsche**, aghiotant al lui Hitler. Nevătămat.

* **Hagen**, stenograf. Nevătămat.

* Locotenent-colonelul **Von John**, din Statul Major, aghiotant al lui Keitel. Nevătămat.

* Maiorul **Büchs**, din Statul Major, aghiotant al lui Jodl. Nevătămat.

* Locotenent-colonelul **Weizenegger**, din Statul Major, aghiotant al lui Keitel. Nevătămat.

* **Von Sonnleithner**, reprezentantul ministerului Afacerilor Externe pe lângă cartierul general al Führerului. Nevătămat.

* Generalul **Warlimont**, adjunct al șefului biroului de operațiuni al forțelor armate. Contuzii.

* Generalul **Jodl**, șef al biroului de operațiuni al forțelor armate. Rănit ușor.

* Feldmareșalul **Keitel**, comandant-șef suprem al forțelor armate. Nevătămat.

Anexa 3

ORDINUL NR. I

TEXTUL ORIGINAL ÎNCEPEA CU ACESTE CUVINTE: „FÜHRERUL ADOLF HITLER A MURIT“, CARE AU FOST ELIMINATE

Tulburări interne:

O șleahtă de indivizi fără scrupule, formată din șefi ai Partidului care nu s-au aflat niciodată în frunte, a încercat să profite de situație atacând Armata pe nepregătite, dând naștere unei confruntări aprinse și punând mâna pe putere în scopuri exclusiv personale.

În aceste momente de pericol amenințător, Guvernul Reich-ului a declarat starea militară de urgență pentru a menține liniștea și ordinea, și, în același timp, mi-a conferit puterea executivă, precum și comanda Forțelor Armate.

În consecință, dispun următoarele:

Transmit puterea executivă pe întreg teritoriul național — cu drept de delegare a șefilor din teritoriu — șefului Armatei de Rezervă, pe care îl numesc, totodată, comandant-șef al Teritoriului Național; pe teritoriile ocupate din vest, comandantului-șef din vest (comandantul șef al Grupului de Armate D); în Italia, comandantului-șef din sud-vest (șef al Grupului de Armate F); pe teritoriile ocupate din Est, comandanților-șefi ai Grupurilor de Armate din Ucrania de Sud, de Nord și centrală comandantului șef Ostland, fiecăruia pentru zona sa de comandă; în Danemarca și Norvegia, șefilor Forțelor Armate.

Celor care dețin puterea executivă le sunt subordonate:

Ansamblul serviciilor și unităților Forțelor Armate care se află sub jurisdicția lor de comandă, inclusiv cele care aparțin trupelor *Waffen* SS, serviciului de Muncă și organizației Todt.

Toate autoritățile din serviciile publice (ale Reich-ului, ale țărilor și comunităților), în special forțele de poliție al serviciului de ordine, de securitate și administrativ.

Toți șefii serviciilor și organismelor Partidului Național-Socialist și ai organismelor atașate.

Serviciile de comunicație și de aprovizionare.

Trupele *Waffen* SS rămân în întregime integrate în Armată, cu efect imediat.

Cei care dețin puterea executivă sunt responsabili de menținerea ordinii și securității publice. Trebuie să vegheze îndeosebi asupra:

*Securității echipamentelor de transmisiuni.

*Înlăturării Serviciului de Securitate.

Orice rezistență opusă exercitării puterii militare trebuie reprimată fără menajamente.

În acest moment de mare pericol pentru patrie, coeziunea Forțelor Armate și menținerea unei discipline stricte reprezintă legea supremă. De aceea, îi însărcinez pe toți șefii Armatei, Marinei și Aviației să-i sprijine prin toate mijloacele de care dispun pe responsabilii puterii executive în sarcina lor dificilă și să se asigure că instrucțiunile lor sunt cunoscute de serviciile subordonate.

Soldatul neamț se află în fața unei misiuni istorice. De energia și de atitudinea sa va depinde salvarea Germaniei. Aceleași responsabilități le revin tuturor șefilor teritoriali, șefilor superiori ai Forțelor Armate și șefilor subordonați în mod direct Armatei, Marinei și Aviației.

Șeful Superior al Forțelor Armate:

VON WITZLEBEN, GENERAL FELDMAREȘAL

Anexa 4

ORDINUL NR. 2

Șefului Regiunii Militare nr......

În virtutea autorității cu care am fost învestit de comandantul-șef al Forțelor Armate, deleg puterea executivă din regiunile militare șefilor acestora din urmă. Prin puterea executivă, șefilor regiunii le revin atribuțiile comisarilor apărării Reich-ului.

Trebuie să se adopte imediat următoarele măsuri:

Echipamentele de transmisiune. Securitatea celor mai importante construcții și a echipamentelor din rețeaua transmisiunilor de poștă și a Forțelor Armate (inclusiv a echipamentelor de radio) trebuie asigurată în mod sistematic. Forțele destinate acestui scop trebuie să fie evaluate astfel încât să se împiedice intervențiile neautorizate și distrugerile violente. Echipamentele tehnice importante pentru transmisiuni trebuie să se afle în grija ofițerilor.

Arestări. Trebuie să fie destituiți imediat din funcții și supuși arestului special individual: toți conducătorii de districte, guvernatori ai Reich-ului, miniștrii, președinții, șefii superiori ai trupelor SS și ai poliției, șefii Gestapoului și directorii serviciilor trupelor SS, ai serviciilor de propagandă și ai *kreisleiter*-ului.

Lagărele de concentrare. Trebuie cucerite urgent. Șefii lagărelor vor fi arestați și gardienii dezarmați și reținuți în cazărmi. Deținuții politici trebuie să știe că până la eliberarea lor este necesar să se abțină de la orice manifestare și acțiune individuală.

Trupele Waffen SS. Dacă există îndoieli cu privire la supunerea șefilor formațiunilor Waffen SS sau a șefilor locali mai vechi ai trupelor Waffen SS sau dacă sunt considerați suspecți, trebuie să fie arestați și înlocuiți cu ofițeri din Armată. Detașamentele trupelor Waffen SS asupra cărora există îndoieli în privința subordonării trebuie să fie dezarmate. În acest caz, este important să se intervină cu forțe superioare, pentru a evita vărsări considerabile de sânge.

Poliția. Birourile Gestapoului și ale Serviciului de Securitate trebuie să fie ocupate. În plus, forțele de ordine trebuie folosite pe scară largă pentru a scuti Forțele Armate. Șeful poliției germane va transmite ordinele prin rețeaua de comandă a poliției.

Marina și aviația. Trebuie să se stabilească legătura cu șefii din Marină și din Aviație. Trebuie să se asigure acțiunea comună.

Pentru toate problemele politice care apar în starea de urgență deleg pe lângă fiecare șef de Regiune un delegat politic. Acesta își va asuma, până la noi ordine, funcția de șef al Administrației și îl va sfătui pe șeful Regiunii în orice problemă politică.

Serviciul care va acționa pe lângă comandantul-șef al teritoriului național pentru a trata orice problemă legată de puterea executivă va fi Statul Major al teritoriului național, care le va trimite șefilor Regiunii un ofițer de legătură pentru comunicarea reciprocă a situației și a proiectelor.

În exercițiul puterii executive nu se pot tolera acte arbitrare, nici de răzbunare. Populația trebuie să-și dea seama că puterea executivă respinge metodele arbitrare ale celor care au exercitat puterea până în prezent.

Șeful Superior al teritoriului de război național:
FROMM, GENERAL.
Colonelul conte Stauffenberg

Anexa 5

DISCURSUL FÜHRERULUI DIN 21 IULIE

Tovarăși germani și tovarășe germane,

Nu știu câte atentate au fost planificate și înfăptuite împotriva mea. Dacă vă vorbesc astăzi, o fac, înainte de toate, din două motive: ca să-mi auziți vocea și să știți că sunt teafăr și nevătămat și ca să vă dezvălui detaliile unei crime fără precedent în istoria germană.

Un grup neînsemnat de ofițeri ambițioși, lipsiți de onoare și caracterizați de o criminalitate prostească, a urzit un complot al cărui scop era înlăturarea mea și răsturnarea Statului Major al Forțelor Armate. O bombă pusă de colonelul conte Stauffenberg a explodat la doi metri de mine, în dreapta mea, și i-a rănit grav pe mai mulți dintre colaboratorii mei devotați. Unul dintre ei a murit. Eu sunt nevătămat. Am suferit doar ușoare zgârieturi, contuzii și arsuri. Consider că salvarea mea confirmă faptul că Providența mi-a încredințat o misiune importantă și că trebuie să merg înainte pe drumul pe care mi l-a rezervat destinul, așa cum am făcut până acum. Căci pot să afirm solemn în fața întregii națiuni că, din ziua în care am intrat în Wilhelmstrasse, nu am avut decât un singur gând: să-mi îndeplinesc datoria cum pot mai bine și mai conștiincios. De când am văzut clar că războiul era inevitabil și că nu putea fi amânat, n-am încetat să-mi fac griji și să lucrez fără oprire. De-a lungul nenumăratelor zile și nopți de veghe, am trăit doar pentru poporul meu.

Acum, că armatele germane sunt angrenate în cele mai crâncene lupte, s-a descoperit în Germania, ca și în Italia, un mic grup care crede că poate să lovească pe la spate, așa cum s-a întâmplat și în 1918. Însă, de această dată, conspiratorii s-au înșelat amarnic. Afirmația acestor uzurpatori, potrivit căreia mi-am pierdut viața, este dezmințită din moment ce vă vorbesc, iubiții mei concetățeni.

Cercul acestor conspiratori este neînsemnat. Nu are nimic în comun cu Forțele Armate germane, mai ales cu cele de uscat. Este un grup extrem de redus de elemente criminale a căror implacabilă înlăturare a început deja.

În consecință, ordon:

1. Ca nici o autoritate civilă să nu accepte vreun ordin din partea serviciilor pe care acești uzurpatori și le atribuie.

2. Ca nici o autoritate militară, nici un șef de trupă, nici un soldat să nu se supună vreunui ordin venit din partea acestor uzurpatori; ci, dimpotrivă, toți au obligația să împiedice acțiunea oricărui om care transmite sau dă asemenea ordine și, dacă opune rezistență, să-l ucidă imediat.

Cu scopul de a restabili definitiv ordinea, l-am numit pe ministrul Reich-ului, Himmler, șef al Armatei de Rezervă.

L-am desemnat pe generalul Heinz Guderian șef al Statului Major General, pentru a-l înlocui pe cel anterior, care nu este disponibil din motive de sănătate, și am numit un șef adjunct de pe frontul de est pentru a-l secunda.

Toate celelalte servicii ale Reich-ului rămân neschimbate. Sunt convins că prin eliminarea acestei mici grupări de conspiratori și trădători vom crea în sfârșit, pe front, atmosfera de care au nevoie combatanții. Căci este inadmisibil ca în timp ce, în avangardă, sute de mii de curajoși se sacrifică până la capăt, o mică bandă de ființe ambițioase și ticăloase să încerce în mod constant să saboteze, din interior, un asemenea comportament.

De data aceasta, vom regla conturile așa cum obișnuim noi, național-socialiștii, să o facem.

Sunt convins că orice ofițer responsabil și orice soldat curajos va înțelege această rezoluție.

Puțini își pot imagina soarta care s-ar fi abătut asupra Germaniei dacă atentatul ar fi avut succes. Personal, îi mulțumesc Providenței și Creatorului meu nu pentru a mă fi salvat — viața mea nu este altceva decât grijă și muncă pentru poporul meu — ci pentru a-mi fi dat posibilitatea de a continua să depășesc aceste griji și de a-mi continua lucrul cât pot mai bine, cu conștiinciozitate.

Orice german, oricare ar fi el, are datoria să se opună prin toate mijloacele acestor indivizi, să-i împiedice să acționeze sau, dacă opun rezistență, să-i ucidă. Ordinele au fost transmise tuturor trupelor. Vor fi executate negreșit, în disciplina tradițională a Armatei germane.

Doresc mai ales să-mi salut cu bucurie vechii camarazi de luptă pentru a mă fi scăpat din nou de o soartă care ar fi semănat teroare în rândul poporului german. De asemenea, văd în aceasta un semn din partea Providenței: este necesar să-mi continui opera și, ca urmare, o voi duce la îndeplinire.

ANEXA 6

PROCLAMAȚIA MAREȘALULUI GOERING CĂTRE AVIAȚIE

Camarazi din *Luftwaffe*,

În numele unei grupări detestabile de foști generali expulzați din cauza comportamentului lor, colonelul conte von Stauffenberg a încercat astăzi un atentat josnic împotriva Führerului nostru.

Prin ordine falsificate, acești criminali încearcă acum să semene dezordinea în rândul trupelor. Ordon ca generalul comandant de corp de armată Stumpf, în calitate de șef al Aviației Reich-ului, să comande în numele meu toate formațiunile *Luftwaffe* de pe teritoriul german. Vor trebui îndeplinite doar ordinele mele și ale sale.

Toate autoritățile *Luftwaffe* vor trebui să-l sprijine cât mai activ posibil pe *Reichsführer*-ul trupelor SS, Himmler. Nu se vor putea efectua transporturi poștale cu nici un avion, cu excepția cazurilor autorizate de el sau de mine. Ofițerii și soldații, precum și civilii care trec de partea acestor criminali uzurpatori și care încearcă să vă atragă de partea lor vor trebui să fie arestați și împușcați fără menajamente. Acolo unde este necesară extirparea trădătorilor, va trebui să acționați cu cea mai vie determinare.

Ofițerii care participă la această crimă se situează în afara poporului, în afara forțelor armate germane și în afara onoarei militare, în afara jurământului și a devotamentului. Anihilarea trădătorilor ne va insufla forțe proaspete.

În fața trădării, *Luftwaffe* își manifestă devotamentul de neclintit și afecțiunea sa înflăcărată față de Führer, precum și adeziunea sa fără rezerve, în vederea obținerii victoriei.

Trăiască Führerul nostru, pe care Dumnezeu cel Atotputernic l-a salvat astăzi!

20 iulie 1944

Anexa 7

PROCLAMAȚIA AMIRALULUI DOENITZ CĂTRE MARINĂ

Eliminându-l pe Führer, grupul de criminali trădători dorea să ne separe de lupta dură, dar inevitabilă, pe care ne-a impus-o destinul. Din cauza spiritului lor meschin, nu își dădeau seama că actul lor criminal ne va arunca într-un haos de nedescris și ne va lăsa la mila inamicilor. Consecințele pentru poporul nostru ar fi fost foametea, sărăcia și disperarea.

Marina de război germană îi repudiază pe trădători și, devotată jurământului său, strânge rândurile în jurul Führerului cu același sentiment de adeziune și cu același spirit combativ manifestat dintotdeauna.

Marina nu acceptă alte ordine decât cele primite din partea mea, pe post de comandant-șef, sau din partea propriilor săi șefi. Îi va anihila cu hotărâre pe toți aceia care se comportă ca trădători.

Trăiască Führerul nostru, Adolf Hitler!

20 iulie 1944

Anexa 8

ȘTIREA DESPRE ATENTAT ÎN PRESA GERMANĂ

„Cu profundă recunoștință față de destin, observăm că perfidia și josnicia nu au reușit ce și-au propus. Fără să se lase copleșit de nimic, Führerul și-a reluat imediat activitatea. Știe că soldații săi luptă și vor lupta cu cea mai mare vigoare; știe că națiunea va continua să fie fermă și puternică. 20 iulie va constitui o nouă forță pentru națiunea germană și acest curent stimulativ va străbate toate ținuturile sale. Poporul german se unește din nou în jurul Führerului său, îl asigură de devotamentul său sacru și așteaptă cu nerăbdare obținerea victoriei".

(*Voelkischer Beobachter*, 21-7-1944)

„Formidabila luptă pe care o purtăm cere acum, după ce Providența s-a manifestat încă o dată în favoarea Führerului, o intensitate crescândă. După această întâmplare, Germania se angajează solemn să-și sporească hotărârea combativă, mărturisită deja, și să întrețină certitudinea victoriei".

(*Deutsche Allgemeine Zeitung*, 21-7-1944)

Anexa 9

ŞTIREA DESPRE ATENTAT ÎN PRESA SPANIOLĂ

„Un atentat a avut loc astăzi împotriva Führerului cu ajutorul unui exploziv. Hitler nu a suferit decât arsuri şi contuzii uşoare. Din suita sa au fost grav răniţi locotenent-generalul Schmundt, colonelul Brandt, locotenent-colonelul Borgmann şi colaboratorul Berger. Au fost răniţi uşor generalul Jodl, generalii Korten, Bulhe, Bodenschatz, Heusinger, Scherff şi amiralii Voss şi Von Puttkammer. Imediat după eveniment, Führerul şi-a reluat lucrul şi l-a primit, după cum era stabilit, pe *Duce*, pentru o lungă întrevedere. La scurt timp după atentat, mareşalul Goering i s-a alăturat Führerului".

(Agenţia EFE, 20-7-1944)

„Complotul împotriva Führerului a eşuat complet, după cum se anunţă în mod oficial, iar organizatorii săi în parte au fugit, în parte au fost împuşcaţi de batalioanele Armatei germane. Printre aceştia din urmă se află şi autorul atentatului, colonelul conte von Staunfenberg (sic). Nu s-au înregistrat nicăieri incidente".

(Ya, 21-7-1944)

„Toate periodicele au publicat ediţii speciale, în care, lângă fotografia Führerului, se află declaraţia oficială şi, alături, alocuţiunile lui Goering şi Doenitz. În comentariile lor se spune că aceasta nu este prima dată când, în timpul războiului actual, s-a atentat la viaţa lui Hitler. După ce şi-au manifestat bucuria şi satisfacţia, periodicele declară în unanimitate că poporul german va continua să muncească în linişte, dublându-şi eforturile".

(Rezumat de presă transmis de Agenţia EFE din Berlin pe 21-7-1944).

„Contele Von Stauffenberg, în vârstă de treizeci și șapte de ani, autorul atentatului, a fost împușcat ieri la prânz (*în realitate s-a întâmplat la miezul nopții din ziua precedentă*), după ce a pus o bombă cu ceas lângă Führer, fiind mijlocitorul unui grup de ambițioși, care se afla într-o relație strânsă cu o putere inamică, după cum s-a putut constata pe baza documentației găsite la câteva ore după tentativa eșuată împotriva Führerului. În timpul interogatoriului care a precedat momentul împușcării principalilor conspiratori, aceștia au făcut declarații care atestă respectivul fapt. Gruparea era compusă din câțiva generali destituiți și dintr-o mână de ofițeri, care ocupau posturi importante în Armata de Rezervă și care pot fi considerați inițiatorii faptei. Înainte de război nu dețineau nici o poziție de seamă, nici nu au jucat vreun rol important în Armata germană, însă acum s-a aflat că întrețineau de ceva timp relații cu o putere inamică. Faptul că *Wehrmacht*-ul nu are nimic de a face cu atentatul demonstrează că nici unul dintre conspiratori nu se afla în contact cu liderii".

(El Alcázar, 22-7-1944)

Anexa 10

INTERVIUL CU BERTHOLD VON STAUFFENBERG

În iulie 2007, cu ocazia celei de-a 63-a aniversări a atentatului împotriva lui Hitler, rețeaua de stat germană de informații internaționale DWWORLD i-a luat un interviu fiului lui Stauffenberg, Berthold Maria Schenk Graf von Stauffenberg.

Aceasta este transcrierea respectivului interviu:

Aveați 10 ani când a murit tatăl dumneavoastră. Știați, dumneavoastră sau restul familiei, ceva despre participarea sa la mișcarea de rezistență germană?

Bineînțeles că nu. Totul trebuia să fie un secret. Dacă noi, copiii, am fi aflat, am fi riscat să-i dăm de gol. Mama mea știa într-adevăr ceva și s-a împăcat cu ideea. Însă noi nu ne-am dat seama de nimic.

Și când a descoperit mama dumneavoastră?

Și-a dat seama că se întâmpla ceva destul de repede și tata i-a spus. Nu știu câte informații i-a furnizat. Mama știa că avea un plan. Dar ceea ce ea într-adevăr nu știa era că tata urma să fie cel care să plaseze bomba.

Cum și când ați aflat despre atentat? Ce ați gândit și ce ați simțit?

Am auzit la radio că se petrecuse un atentat. În ziua următoare, mama noastră ne-a spus, mie și unuia dintre frații mei, că fusese vorba despre tatăl nostru, lucru pe care nu am putut să-l înțelegem. Am fost profund impresionați. Chiar în acea noapte au luat-o pe mama. Nu am mai văzut-o până în iunie 1945.

Ați vorbit despre faptul că ați fost impresionat: s-a întâmplat deoarece ați aflat că tatăl dumneavoastră murise sau pentru că fusese implicat în mișcarea de rezistență?

Din ambele motive. În prezent este greu de crezut, însă la acea vreme moartea nu era deloc ceva nefiresc. Aproape o treime dintre colegii mei de clasă își pierduseră tații; era ceva ce trebuia luat în calcul; moartea putea surveni sub multe forme; de exemplu, ca urmare a atacului aerian cu bombe. Dar a fost și din cauza circumstanțelor morții sale, deoarece l-a înfruntat pe șeful statului. Acest lucru era inimaginabil pentru noi. Ne întrebam

cum a putut să facă așa ceva împotriva Führerului. Mama ne-a spus că a trebuit să o facă pentru Germania. Atunci nu am reușit să înțeleg în totalitate. Mi-a luat ceva timp până să pricep.

Dumneavoastră ați fost educat conform preceptelor epocii?

Da, însă nu ca adevărații naziști. Dar problema este că mediul era astfel. După cum am spus deja, părinții mei au fost nevoiți să fie cu băgare de seamă. Nu criticau sistemul în fața noastră, dar nici nu-l lăudau. Totuși, la școală am primit o educație nazistă.

Ce s-a petrecut după ce au luat-o pe mama dumneavoastră?

Familia s-a destrămat. Majoritatea adulților din familie au fost duși în lagăre de concentrare, inclusiv aceia care nu erau implicați. Atunci se aplica așa-numita „coresponsabilitate familială", adică întreaga familie plătea pentru acțiunile tatălui. Mama și mătușa mea au făcut mult timp închisoare preventivă, deoarece doreau să descopere dacă ascundeau informații. Însă nu au obținut nimic. Pe noi ne-au dus la un orfelinat special amenajat pentru fiii celor implicați în atentatul din 20 iulie și pentru cei ai Generalului Seydlitz, care a făcut propagandă împotriva lui Hitler. Am rămas acolo până la sosirea nord-americanilor.

Atentatul a marcat drumul pe care l-ați urmat apoi în viață? Ați urmat cariera militară...

Poate că „a marca drumul" este mult spus, însă a avut, într-adevăr, o influență asupra mea. Dacă numele tău este cunoscut, și al nostru era, nu poți duce aceeași viață ca și cum ai fi un personaj anonim. În general, toate activitățile sunt dificile, dar când urmezi pașii tatălui tău, este și mai greu. Am intrat în armată deoarece am crezut că mi-ar plăcea. Nu am făcut-o nici pentru a urma tradiția, nici pentru tatăl meu, ba dimpotrivă, în ciuda acestui fapt.

Există vreo părere eronată despre tatăl dumneavoastră care vă enervează în mod deosebit?

Ei bine... Întotdeauna se comentează că la început era nazist și că apoi și-a schimbat punctul de vedere. Asta sună excelent, sună bine pentru cei care au fost naziști. Eu nu aș avea nimic împotrivă, în cazul în care acesta ar fi adevărul. Însă nu este așa. La început tata nu era nici nazist, nici antinazist, ci dorea să vadă ce urma să se întâmple și să judece imparțial. Pe vremea aceea, s-a manifestat nu doar împotriva partizanilor nazismului, ci și a opozanților declarați. El acorda multă importanță imparțialității.

Ce trăsături de penel lipsesc din imaginea care există în prezent despre tatăl dumneavoastră?

Nu pot să judec limpede lucrul ăsta, pentru că nu am ajuns să-l cunosc atât de bine. El nu era un „superom" sau o „superstar", aș cum

se spune în prezent, și nici un om oarecare. Eu cred că era o persoană foarte dotată.

S-au difuzat numeroase filme și documentare despre tatăl dumneavoastră, nu aveți senzația că media pune stăpânire pe istoria dumneavoastră personală?

Bineînțeles că media a pus stăpânire pe istoria tatălui meu. În literatură se pot găsi atât exemple opuse sau refractare, cât și meschine și asta fără a menționa filmele atât de binevoitoare care s-au făcut despre el.

Și, totuși, familia dumneavoastră nu s-a închis în fața mediilor de comunicare...

Nu. Noi nu credem că este problema familiei noastre să cinstim sau nu acțiunile tatălui meu, ci că ar trebui să ne ținem departe de toate astea. Ceea ce nu înseamnă că suntem împotrivă sau că nu vă sprijinim activitățile. Doar că nu ne pronunțăm în mod activ.

Odată cu trecerea anilor, imaginea tatălui dumneavoastră ca lider al rezistenței s-a schimbat mult. Mai întâi a fost declarată; apoi, idealizată; după aceea, a ajuns să fie un amestec al celor două opinii... Se apropie noile evaluări de realitate?

Șaizeci de ani este o perioadă lungă. Mai sunt în viață foarte puține persoane care au participat la război. Chiar și fiii lor sunt deja bătrâni. Evident că imaginea i s-a schimbat. Acum începe să nu mai aparțină memoriei active și să facă parte din istorie, în care se strecoară erori. Întotdeauna a fost așa; sigur că istoria pe care o cunoaștem este plină de inexactități pe care nici nu le știm, nici nu le putem detecta.

Ce semnificație credeți că au întâmplările din 20 iulie 1944 pentru Germania? Dar în cadrul internațional? Dar pentru dumneavoastră?

Nu doresc să le dau lecții nici germanilor, nici lumii întregi, însă dacă într-adevăr e ceva de spus, este că dacă cineva simte o obligație morală, atunci trebuie să îi dea curs. Nu se pune problema dacă ce a făcut tatăl meu a fost bun sau rău din punct de vedere politic; nu este o problemă politică. Nici dacă o persoană este sau nu democrată. Este o chestiune morală. Este cineva în stare, dacă are posibilitatea să evite acest lucru, să tolereze ca un popor să trăiască guvernat de criminali?

(DW-WORLD, 20 iulie 2007)

CRONOLOGIA ZILEI DE 20 IULIE 1944

6:00: Colonelul Claus von Stauffenberg își părăsește locuința și urcă în automobilul oficial care trebuie să-l ducă la aeroportul berlinez Rangsdorf.

7:00: Avionul oficial în care călătorește Stauffenberg decolează direct spre Cartierul General al lui Hitler, din Rastenburg, Prusia Orientală.

10:00: Avionul aterizează pe aerodromul din apropierea Cartierului General al Führerului.

12:30: Persoanele convocate pentru reuniunea prezidată de Hitler se îndreaptă către baraca pentru consfătuiri; reuniunea începe.

12:32: Stauffenberg pune în mișcare mecanismul de detonare a bombei cu care urmează să comită atentatul.

12:37: Stauffenberg pune servieta care conține bomba sub masa din sală.

12:42: Bomba explodează. Stauffenberg părăsește rapid Cartierul General. Se îndreaptă spre aeroport.

13:07: Avionul lui Stauffenberg decolează de pe aerodromul din Rastenburg înapoi către Berlin.

16:00: Stauffenberg aterizează la Berlin. Se îndreaptă imediat spre ministerul de Război, unde află că ceilalți conspiratori nu au făcut încă nimic din ceea ce fusese planificat.

17:00: Hitler intră în buncărul său, împreună cu Mussolini.

18:45: Postul de radio informează populația despre atentat și despre faptul că Hitler a supraviețuit tentativei de asasinat.

19:15: Von Stülpnagel, aflat în fruntea conspirației din Paris, primește ordine de la generalul Beck să continue planurile prevăzute.

23:00: Un grup de ofițeri, condus de locotenentul Von der Heyde, îi arestează pe principalii conspiratori.

24:00: Arestații sunt executați, în urma unui scurt consiliu de război prezidat de generalul Fromm.

PRINCIPALELE LOCURI ALE EVENIMENTELOR

POLONIA

VIZUINA LUPULUI

Cartierul General al lui Hitler din Prusia Orientală se află la cinci kilometri de localitatea poloneză Kertrzyn (Rastenburg). În ciuda lucrărilor de demolare întreprinse de nemți, în timpul retragerii lor, și de către sovietici, după război, complexul de barăci imense și de buncăre se află într-o stare bună și este posibil să ne facem o idee demnă de încredere despre aspectul pe care îl avea atunci.

Punctul exact în care a explodat bomba pusă de Claus von Stauffenberg este semnalat printr-o placă.

Sunt permise vizite turistice și este chiar posibilă cazarea peste noapte într-un hotel amplasat în aceeași incintă, în clădirea gărzii trupelor SS.

Adresa: Wilczy Szaniec, Gierloz.

Orar de vizită: Consultați pagina Web.

Pagina Web: www.wolfsschanze.home.pl

GERMANIA

BENDLERBLOCK

Ministerul de Război al Reich-ului din Berlin a fost centrul nevralgic al tentativei din 20 iulie. Aici își avea sediul Comandamentul Suprem al *Wehrmacht*-ului, aflat, în 1938, sub jurisdicția directă a lui Hitler.

Curtea clădirii era cunoscută drept Bendlerblock, întrucât se afla pe Bendlerstrasse, și a fost locul în care s-a desfășurat împușcarea lui Stauffenberg și a camarazilor săi. În semn de amintire și de cinstire față de Stauffenberg,

i s-a ridicat o statuie de bronz. Pe un perete — în permanență înconjurat de coroane de flori — sunt inscripționate numele conspiratorilor care au fost împușcați în fața acestui zid.

În prezent, Bendlerblock găzduiește un muzeu dedicat rezistenței germane. La etajul al doilea sunt expuse numeroase fotografii, însemnări și documente despre activitatea diferitelor grupuri care făceau parte din rezistența împotriva regimului nazist.

Adresa: Stauffenbergstrasse, 13-14. (Metro Postdammer Platz).

Orar de vizită: luni, marți, miercuri și vineri, de la ora 9:00 la 18:00. Joi, de la ora 9:00 la 20:00. Sâmbătă și duminica, de la ora 10:00 la 18:00.

Pagina Web: http://www.gdw-berlin.de/indez-e.php

CARTIERUL CENTRAL AL GESTAPOULUI

Imobilul de la numărul 8 de pe strada Niederkirchnerstrasse din Berlin îi apare în prezent vizitatorului drept un șantier imens, traversat de un șanț accesibil care se deschide paralel cu strada, în care se mai păstrează încă un fragment mare din Zidul Berlinului. În acel șanț se află expoziția în aer liber *Topographie des Terror* (Topografia Terorii), care oferă o imagine despre ce se întâmpla înainte pe acest teren.

Acolo se aflau hotelurile Priz-Albert și Prinz-Albert Palais, unde între 1933 și 1945 s-au stabilit sediile Poliției Secrete Statale, teribilul Gestapo, și al trupelor SS. Pe atunci, strada se numea Prinzalbertstrasse, nume care avea să fie schimbat după război cu cel al luptătoarei antinaziste Katia Niederkirchner.

Începând cu data de 20 iulie 1944, cei suspectați de participarea la lovitură au fost conduși în acele clădiri, unde au fost supuși la torturi înfiorătoare pentru a dezvălui numele celorlalte persoane implicate.

Ambele clădiri fiind demolate în timpul războiului, parcela de teren aflată în paragină a fost dată uitării până când, în 1986, subsolurile care serviseră drept temnițe ale Gestapoului au fost degajate de dărâmături.

În 1987, pe ruine a fost instalată expoziția „Supraveghere, persecuție și asasinat în întreaga Europă sub dominația nazistă", bază a expoziției actuale. Ansamblul respiră un aer de provizorat, așteptând ca pe terenul pentru construcții să se ridice un centru de interpretare, deși problemele financiare ne fac să ne gândim că va mai dura până ce acest proiect va deveni realitate.

Adresa: Niederkirchnerstrasse, 8.

Orar de vizită: Zilnic între orele 10:00 și 20:00. Iarna până la orele 18:00.

Pagina Web: http://www.topographie.de/en/index.htm

TRIBUNALUL POPORULUI

Sediul Tribunalului Poporului din Berlin, în care au fost judecați cei implicați în lovitura din 20 iulie, sub autoritatea judecătorului Roland Freisler, a fost distrus pe 3 februarie 1945, în urma unui bombardament aerian.

În prezent n-a mai rămas nimic din clădire, însă o placă ridicată între modernul Sony Center și parcul Kleist, în apropiere de Postdammer Platz, semnalează amplasarea instituții dezonorante, care, din august 1934 până la sfârșitul războiului, a condamnat la moarte 4.951 de bărbați și femei.

Adresa: Bellevuestrasse, 15 (Metro Potsdammer Platz).

ÎNCHISOAREA PLÖTZENSEE

Închisoarea Plötzensee a fost construită în 1879, în împrejurimile Berlinului. Sub regimul nazist, aproximativ trei mii de opozanți ai regimului au fost executați în acest loc. Majoritatea celor condamnați la moarte din cauza participării lor la complotul din 20 iulie și-au ispășit pedepsele aici; prima execuție s-a efectuat pe 8 august 1944.

În prezent, Plötzensee este o casă de corecție juvenilă înconjurată de canale. Zidurile înalte ale închisorii adăpostesc o mică incintă pavată și înconjurată de copaci. În 1951, într-o clădire a penitenciarului a fost instalat Plötzensee Memorial, unde sunt expuse fotografiile celor executați, precum și documente care ilustrează practicile judiciare și penale ale regimului nazist. Camera de execuție este, în prezent, un memorial dedicat victimelor. În afara clădirii tronează o urnă cu pământ din toate lagărele de concentrare.

Adresa: Hüttigpfad (Metro Beusselstrasse).

Orar de vizită: Zilnic, din martie până în septembrie, între orele 9:00 și 17:00. În perioada octombrie — februarie, de la ora 9:00 la 16:00.

Pagina Web: http://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/index_e.html

CASTELUL LA ROCHE-GUYON:

Castelul La Roche-Guyon se află în satul cu același nume, în departamentul Val d'Oise. Construit în secolul XII și extins în secolul XVIII, a fost ales în februarie 1944 de mareșalul Rommel pentru a găzdui Cartierul General al Grupului de Armate B.

Aici, în seara de 20 iulie 1944, ofițerii implicați în complot au încercat să câștige sprijinul mareșalului Von Kluge, însă acesta le-a respins presiunile, rămânând loial regimului nazist.

În pivnițele castelului s-au construit buncăre care au fost utilizate drept depozite de arme și care în prezent pot fi vizitate. În august 1944, aviația aliată a bombardat satul din greșeală și opt bombe au aterizat peste castel; pagubele au fost de proporții. Douăzeci de ani au fost necesari pentru a reda fortăreței aspectul pe care îl avusese înainte de război.

Adresa: Rue de l'Audience, 1. La Roche-Guyon.

Orar de vizită: consultați pagina Web.

Pagina Web: http://www.chateaudelarocheguyon.fr/

EROII PRINCIPALI

BECK, Ludwig, general. Educat în tradiția militară, în 1935 va ajunge la conducerea Camerei Militare a Reich-ului, însă puterea în creștere a trupelor SS și politica expansionistă a lui Hitler l-au făcut să-și prezinte demisia în 1938. După o perioadă de retragere, s-a alăturat rezistenței. În cazul succesului loviturii din 20 iulie, ar fi fost numit Șef al Statului. După ce a fost înăbușit complotul, i s-a permis să se sinucidă; a greșit ținta de două ori și a fost ucis.

BERNARDIS, Robert, locotenent-colonel. Membru al Statului Major General. Transferat din motive de sănătate la Ministerul Apărării în 1942. A participat la lovitură. Condamnat și spânzurat pe 8 august 1944.

BONHOEFFER, Dietrich. Teolog protestant și profesor, membru al Serviciului de Informații Secrete (*Abwehr*). Nepot al generalului Paul von Hase, implicat în lovitură.

BRANDT, Heinz, colonel. Membru al Statului Major General, ordonanță a generalului Heusinger. A participat la Atentatul cu sticle din 13 martie 1943. În cadrul atentatului organizat de Stauffenberg, a fost cel care a schimbat locul servietei cu bomba; de aceea, în ultimă instanță, a fost cel care i-a salvat viața lui Hitler. A murit în explozie.

CANARIS, Wilhelm, amiral. Șeful Serviciului de Informații Secrete (*Abwehr*). Înfruntând trupele SS, a menținut contacte cu rezistența. După atentat a fost arestat și trimis în lagărul de concentrare de la Flosenbürg. A fost executat pe 9 aprilie 1945.

CORDS, Helmut, căpitan. Pe 20 iulie 1944 era însărcinat cu securitatea în Bendlerstrasse.

FAHRNER, Rudolf, profesor. Membru al cercului lui Stefan George. Profesor universitar la Universitatea din Heidelberg.

FEGELEIN, Herman, *gruppenführer* al trupelor SS. Reprezentant personal al lui Himmler la Cartierul General al lui Hitler. Era căsătorit

cu Gretl, sora Evei Braun. Va fi executat pe 28 aprilie 1945, acuzat de dezertare.

FELLGIEBEL, Erich, general. Şef al Comunicaţiilor *Wehrmacht*-ului.

FINCKH, Eberhard, colonel. Membru al Statului Major General. Prieten cu Stauffenberg din timpul Colegiului Statului Major. Ofiţer de Intendenţă în Grupul de Armate din Sud în Stalingrad. În iunie 1944 a fost transferat la Paris în calitate de consilier al comandantului-şef de pe frontul de vest. După lovitură, a fost arestat şi executat în închisoarea Plötzensee pe 30 august 1944.

FREISLER, Roland. Avocat şi politician nazist. Preşedinte al Tribunalului Poporului din Berlin între 1942 şi 1944. A fost cel însărcinat să-i judece pe cei implicaţi în lovitură.

FROMM, Friedrich (*Fritz*), general. Comandant şef al Armatei de Rezervă, în Bendlerstrasse. Stauffenberg a fost numit şeful său de personal în iunie 1944. În aceeaşi zi de 20 iulie, a ordonat executarea lui Stauffenberg şi a colaboratorilor săi, însă acest fapt nu l-a scăpat, la rândul său, de execuţia ulterioară, datorată relaţiei cu cei implicaţi în lovitură.

GEORGE, Stefan. Poet. Era prieten cu cei trei fraţi Stauffenberg, cu Rudolf Fahrner şi cu fratele mai mare al lui Albert Speer. Stauffenberg îl considera cel mai mare poet al vremii.

GERSTENMAIER, Eugen, doctor. Profesor de teologie la Universitatea din Berlin. A fost condamnat la moarte de Tribunalul Poporului, dar a fost eliberat după ce a petrecut şapte ani în închisoare. A supravieţuit războiului şi a devenit preşedinte al Bundestagului.

GISEVIUS, Hans Bernd. Fost membru al Gestapoului. A lucrat pentru *Abwehr*-ul lui Canaris din Elveţia.

GOEBBELS, Joseph. Ministru al Propagandei din 1933. Era la Berlin în ziua atentatului. Intervenţia sa a fost decisivă pentru eşecul acestuia, deşi în primul moment a rămas în expectativă. S-a sinucis pe 1 mai 1945.

GOERDELER, Carl Friedrich. Primar al oraşului Leipzig între 1930 şi 1937. Din acel an, a fost principalul lider al rezistenţei din rândul generaţiei de vârstă mai înaintată. A fost confidentul a numeroase contacte din afara Germaniei, precum bancherii elveţieni Jacob şi Marcus Wallenberg, pe care îi informa despre planurile de război germane. După atentatul împotriva lui Hitler a căutat refugiu la ţară,

dar a fost reținut, arestat și exilat în închisoarea Plötzensee. A murit spânzurat la 2 februarie 1945.

GOERING, Hermann. Comandant-șef al *Luftwaffe*. Deși prezența sa era așteptată la consfătuirea la care a explodat bomba, nu s-a prezentat. Condamnat la moarte la Nüremberg, s-a sinucis la 15 octombrie 1945.

HAEFTEN, Hans Bernd von. Fost student la Cambridge. Detașat la ministerul Afacerilor Externe în timpul războiului. A colaborat cu fratele său, Werner von Haeften.

HAEFTEN, Werner von, locotenent. Ordonanță a lui Stauffenberg. Consilier juridic înainte de război. S-a alăturat ministerului lui Olbricht în noiembrie 1943. L-a ajutat pe Stauffenberg să execute atentatul, însoțindu-l la Vizuina Lupului. A fost împușcat alături de Stauffenberg în curtea din Bendlerblock, în aceeași noapte de 20 iulie.

HAGEN, Albrecht von, locotenent. Consilier juridic la o bancă înainte de război. L-a servit pe Stauffenberg în Africa de Nord, în Divizia a 10-a Blindată. Împreună cu Klamroth a furnizat explozibilii pentru atentatul din 20 iulie. Condamnat la moarte și spânzurat pe 8 august 1944 din cauza implicării sale în lovitură.

HALDER, Franz, general. Șef al Statului Major General între 1938 și 1942, când a fost destituit de Hitler. Din 1940, Stauffenberg i-a fost apropiat, în calitate de subordonat și de prieten.

HALEM, Nikolaus von. A lucrat în Ministerul Industriei al Reich-ului, în Berlin. Conspirator independent, a fost unul dintre primii partizani ai asasinării lui Hitler.

HANSEN, Georg, colonel. În 1944, l-a înlocuit pe Canaris în fruntea *Abwehr*-ului. S-a întâlnit de mai multe ori cu Stauffenberg în iunie și iulie 1944.

HARDENBERG, Carl Hans von, conte. Moșier asociat cu Von Tresckow. S-a căsătorit cu Margarete von Oven.

HASE, Paul von, locotenent-general. Comandant al Berlinului. Unchiul teologului Dietrich Bonhoeffer. Condamnat la moarte și spânzurat pe 8 august 1944 din cauza implicării sale în lovitură.

HAYESEN, Egbert, maior. Aghiotant al comandantului municipal Paul von Hase, în ziua de 20 iulie. Unul dintre ofițerii de legătură ai loviturii.

HELLDOORF, Wolf Heinrich von, conte. Președinte al Poliției din Berlin. Secundul său era *Fritzi* von der Schulenburg.

HIMMLER, Heinrich. Fondator al trupelor SS. Șef al Gestapoului din 1936. Ministru de Interne din 1943. Deși era prevăzut să fie prezent la consfătuirea din 20 iulie, nu a participat la ea, luând măsuri de prevedere rapide pentru vizita lui Mussolini. Exact în acea zi, a fost numit șef al Armatei de Rezervă pentru a înăbuși lovitura. S-a sinucis pe 23 mai 1945.

HOEPNER, Erich, general. Comandant al forțelor blindate. Până în noiembrie 1938, comandant al Diviziei a 1-a Ușoare din Wuppertal, căreia Stauffenberg i s-a alăturat în vara acelui an. Destituit în decembrie 1941, pe motivul nerespectării ordinelor pe frontul rus. Pe parcursul loviturii, l-a înlocuit pe Fromm în calitate de comandant al Armatei de Rezervă, însă s-a dovedit slab și șovăielnic. Condamnat la moarte și spânzurat pe 8 august 1944.

HOFACKER, Caesar von, locotenent general-colonel. Ofițer al *Luftwaffe*, a lucrat ca membru al personalului lui Stülpnagel din Franța. Văr al lui Stauffenberg, a fost atras în conspirație din ziua de 25 octombrie 1943, cu ocazia unei vizite în Berlin pentru o nuntă în familie.

KALTENBRUNNER, Ernst, *Obergruppenführer* al trupelor SS. Șef al Securității Reich-ului. A participat la reprimarea loviturii din 20 iulie. Responsabil cu așa-numitele Rapoarte Kaltenbrunner referitoare la atentat și adresate lui Bormann și lui Hitler. Condamnat la moarte în Procesul de la Nüremberg și executat pe 15 octombrie 1946.

KEITEL, Wilhelm, feldmareșal. Șef al Înaltului Comandament al Forțelor Armate germane (OKW). Cel mai apropiat consilier militar al lui Hitler. A scăpat nevătămat din atentatul din 20 iulie și l-a ajutat pe Hitler să iasă din baraca aflată în ruină. Condamnat la moarte la Nüremberg și executat pe 15 octombrie 1946.

KLAMROTH, Bernhard, locotenent-colonel. Membru al Statului Major General. Se crede că, împreună cu Albrecht von Hagen, a furnizat explozibilii utilizați în atentat.

KLAUSING, Friedrich Karl, căpitan. Rănit grav pe frontul de est, a fost detașat la Ministerul Apărării în 1944. Pe 11 și 15 iulie l-a însoțit pe Stauffenberg la cartierul general al lui Hitler, căci Werner von Haeften era bolnav. S-a interesat de conspirație prin intermediul lui *Fritzi* von der Schulenburg. Condamnat la moarte și spânzurat pe 8 august 1944 din cauza implicării sale în lovitură.

KLUGE, Günther von, cunoscut și sub numele de *Hans*, feldmareșal. Comandant al Grupului de Armate din Franța. Era refractar ideii de a se alătura conspirației și a refuzat să-i sprijine pe conspiratorii din 20 iulie, însă ulterior a fost destituit de Hitler, care se îndoia de loialitatea sa. A ales să se sinucidă atunci când a fost chemat la Berlin.

KRANZFELDER, Alfred, căpitan de rangul trei. Ofițer de legătură între Înaltul Stat Naval și Ministerul Relațiilor Externe. A aderat la cauza lui Stauffenberg de îndată ce acesta a sosit la Berlin pentru a se alătura personalului lui Olbricht. Prieten apropiat al lui Berthold von Stauffenberg.

LANCKEN, Friedrich von der, locotenent-colonel. Aghiotant al lui Olbricht. A păstrat în casa lui din Potsdam explozibilii utilizați în atentatul din 20 iulie.

LEBER, Julius. Lider socialist german. A petrecut patru ani în lagărele de concentrare. Urma să fie ministru de interne, în cazul în care lovitura ar fi avut succes.

LERCHE, Anni. Secretara lui Olbricht în Bendlerstrasse.

LERCHENFELD, Gustav von, baron. Socrul lui Stauffenberg.

LINDEMANN, Friedrich, general. Ofițer de Artilerie al Înaltului Comandament. Principala sa sarcină a constat în realizarea sondajelor în cartierele generale ale Corpului, ai căror comandanți sau șefi erau vechi colegi de-ai săi. Prieten cu Stieff.

LINSTOW, Hans Ottfried von, colonel. Membru al Statului Major General. Șef de personal al generalului Stülpnagel.

MANSTEIN, Erich von, feldmareșal. A refuzat să se implice în conspirație, în ciuda insistenței lui Stauffenberg. În 1949 va fi condamnat de un tribunal britanic la optsprezece ani de închisoare, însă ulterior a fost pus în libertate din motive de sănătate.

MEICHSSNER, Joachim, locotenent-colonel. Membru al Statului Major General. Coleg cu Stauffenberg la Colegiul Statului Major, îi va rămâne devotat acestuia. La început a fost repartizat la Secțiunea Organizatorică a OKW, care avea tangență cu Hitler. Apoi a fost repartizat la OKW-ul din Potsdam-Eiche, având încă acces la Jodl sau Keitel.

MERTZ VON QUIRNHEIM, Albrecht *Ali* Ritter, colonel. Membru al Statului Major General. A fost un nazist convins până când excesele regimului au început să îi pară respingătoare. Prieten cu Stauffenberg

în Colegiul Statului Major, acesta i-a succedat, în iunie 1944, în calitate de șef de personal al lui Olbricht. Soția sa Hilde ținea un jurnal în care relata mișcările conspiratorilor. A fost împușcat împreună cu Stauffenberg.

MÜLLER, Heinrich, *Obergruppenführer* al trupelor SS. Șef al Gestapoului. Era cunoscut drept „Gestapo" Müller. A participat la reprimarea loviturii.

MUMM VON SCHWARTZENSTEIN, Herbert, doctor. Fost diplomat. A fost colaborator al lui Nikolaus von Halen.

OERTZEN, Hans Ulrich von, maior. Membru al Statului Major General. Ofițer profesionist în Comunicații. Prieten apropiat al lui Von Tresckow.

OLBRICHT, Friedrich, general. Șef al Secțiunii de Aprovizionare a Armatei de Rezervă, apoi comandant în Ministerul Apărării. Deși s-a temut întotdeauna de Hitler, l-a servit cu inteligență și abnegație, remarcându-se prin eficiența sa în campaniile din Franța și din Polonia. Odată ce a ales să se implice în conspirație, participarea sa va fi decisivă în proiectarea Planului Walkiria. Dacă Hitler ar fi murit, era prevăzut ca Olbricht să treacă imediat la ocuparea Biroului pentru Război, comandat de generalul Fromm. Odată înăbușită lovitura, a fost executat din ordinul lui Fromm, în curtea din Bendlerblock.

OVEN, Margarete von. Secretara lui Stauffenberg și a lui Von Tresckow.

REMER, Otto Ernst, maior. Comandant al Batalionului de Gardă din Berlin, al Diviziei *Grossdeutschland*. La începutul loviturii, s-a supus ordinelor conspiratorilor, însă apoi a contribuit la înăbușirea rebeliunii, urmând ordinele directe ale lui Hitler.

ROMMEL, Erwin, mareșal. Comandant al Afrika Korps și apoi al Grupului de Armate B din Franța. Se opunea asasinării lui Hitler. Conspiratorii prevăzuseră să-i ofere comanda Armatei. Implicarea sa marginală în rezistență l-a făcut să fie obligat să se sinucidă pe 14 octombrie 1944. A fost înmormântat cu toate onorurile.

SANDER, Ludolf Gerhard, locotenent-colonel. Ofițer de comunicații al *Wehrmacht*-ului la Vizuina Lupului.

SAUERBRUCH, Ferdinand, profesor. Medic chirurg în a cărui casă Stauffenberg, care era prieten cu fiul său, Peter, i-a cunoscut pe alți conspiratori cu mai multă vechime.

SCHLABRENDORFF, Fabian von, maior. Ofițer de personal al lui Von Tresckow pe frontul de est și ofițer de legătură între acesta și Berlin. A fost unul dintre inițiatorii Atentatului cu sticle împotriva lui Hitler, care a eșuat pe 13 martie 1943.

SCHULENBURG, Friedrich Dietlof von der, conte. Vicepreședinte al Poliției din Berlin, sub președinția lui Helldorf.

SCHWEIZER, Karl, caporal. Șoferul lui Stauffenberg. Nu era implicat în complot.

SCHWERIN VON SCHWANENFELD, Ulrich Wilhelm, conte, căpitan de Intendență Generală. A acționat ca intermediar între cei mai importanți conspiratori.

SKORZENY, Otto, *Hauptsturmführer* al trupelor SS. A devenit celebru după ce l-a eliberat pe Mussolini din Gran Sasso în 1943. A venit la Bendlerstrasse pentru a reprima lovitura de stat.

SPEER, Albert. Ministru pentru Armament și Muniții. A fost alături de Goebbels, pe 20 iulie. Condamnat la Nürmberg, la douăzeci de ani de închisoare.

SPEIDEL, Hans, locotenent-general doctor. Șef de Personal al lui Rommel în Grupul de Armate B, în La Roche-Guyon.

STAUFFENBERG, Alexander von, conte. Fratele mai mare al lui Claus și frate geamăn al lui Berthold. Nu a fost implicat în conspirație.

STAUFFENBERG, Alfred Shenk von, conte. Tatăl lui Claus.

STAUFFENBERG, Berthold Shenk von, doctor. Fratele mai mare al lui Claus, cu care era foarte bun prieten.

STAUFFENBERG, Caroline Shenk von, contesă. Ca domnișoară, contesa Von Üxküll-Gyllenband, mama lui Claus.

STAUFFENBERG, Claus Shenk von, conte. Fiul unei familii aristocratice, se remarca prin simpatia, eleganța, carisma și puterea sa de convingere. La început, a acceptat hegemonia nazistă, până când politica de exterminare la care fusese martor pe frontul de est i-a deschis ochii asupra adevăratei firi a celui de-Al Treilea Reich, hotărându-se, astfel, să conspire împotriva lui. În ciuda faptului că și-a pierdut un ochi, o mână și două degete într-un atac aerian suferit în Tunisia, a preluat responsabilitatea de a organiza personal atentatul. Tentativa sa de a-l asasina pe Hitler a fost cea mai aproape de a-și atinge obiectivul. A murit împușcat, din ordinul generalului Fromm, înainte de sfârșitul acelei zile.

YORCK VON WARTENBURG, Peter, conte. Făcea parte din Departamentul Oriental din Ministerul Economiei Militare. În trecut, a lucrat în calitate de ofițer de tancuri în campania din Polonia. Văr al lui Stauffenberg, avea o mare influență asupra lui. A fost spânzurat pe 8 august 1944 din cauza implicării sale în lovitură.

ZEITZLER, Kurt, general. Șef al Statului Major al Armatei care l-a detașat pe Staufenberg în Africa de Nord. A fost succesorul generalului Franz Halder.

ZIEGLER, Delia. Secretara lui Olbricht și a lui Stauffenberg în Bendlerstrasse.

FILMOGRAFIE

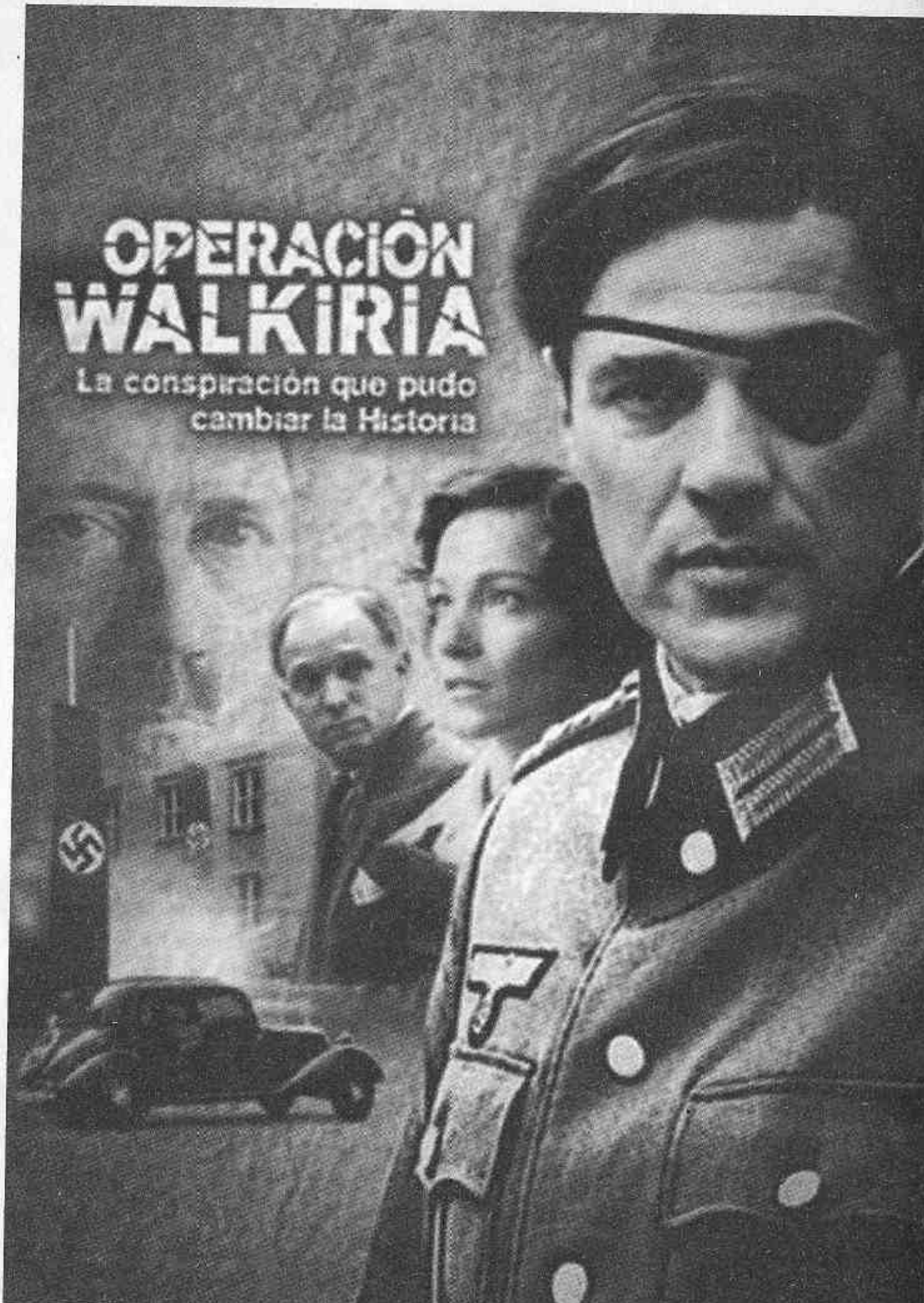
ES GESCHAH AM 20. JULI (1955)
Țară: Germania.
Regizor: Georg Wilhelm Pabst.
Scenariu: Gustav Machaty.
Actori: Bernhard Wicki, Karl Ludwig Diehl și Carls Wery.

TRANDAFIRUL ALB (1982)
Titlu original: *Die weisse Rose.*
Țară: Germania.
Regizor: Michael Verhoeven.
Scenariu: Michael Verhoeven și Mario Krebs.
Actori: Lena Stolze, Wulf Kessler și Oliver Siebert.

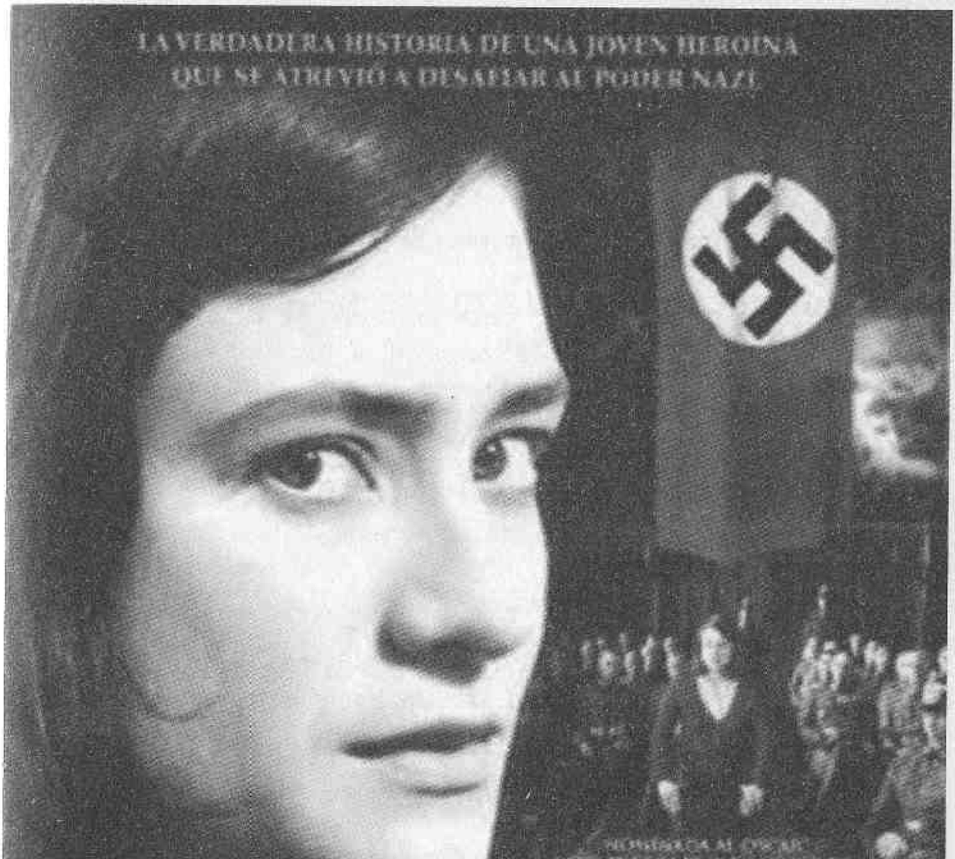
ATENTAT LA VIAȚA LUI HITLER (1990)
Producție pentru televiziune
Țară: Statele Unite.
Regizor: Lawrence Schiller.
Scenariu: Steven Elkins.
Actori: Brad Davis, Madolyn Smith Osborne și Ian Richardson.

REBELII *SWING* (1993)
Titlu original: *Swing Kids.*
Țară: Statele Unite.
Scenariu: Jonathan Marc Feldman.
Regizor: Thomas Carter.
Actori: Robert Sean Leonard, Christian Bale și Frank Whaley.

DIE STUNDE DER OFFIZIERE (2004)
Producție pentru televiziune.
Țară: Germania.
Regizor: Hans-Erich Viet.
Scenariu: Hans Christoph Blumenberg.
Actori: Harald Schrott, Bernard Schütz și Tilo Prückner.

OPERAȚIUNEA WALKIRIA
Conspirația care putea să schimbe istoria omenirii

ADEVĂRATA POVESTE A UNEI TINERE EROINE
CARE A ÎNDRĂZNIT SĂ SFIDEZE PUTEREA NAZISTĂ
SOPHIE SCHOLL

OPERAȚIUNEA WALKIRIA (2004)
Titlu original: *Operation Valkyrie*.
Producție pentru televiziune.
Țară: Germania.
Regizor: Jo Baier.
Scenariu: Jo Baier.
Actori: Sebastian Koch, Christopher Buchholz și Ulrich Tukur.

SOPHIE SCHOLL: ULTIMELE ZILE (2005)
Titlu original: *Die letzten Tage*.
Țară: Germania.
Regizor: Marc Rothemund.
Scenariu: Fred Breinersdorfer.
Actori: Julia Jentsch, André Hennicke și Alexander Held.

WALKIRIA (2009)
Țară: Statele Unite-Germania.
Regizor: Bryan Singer.
Scenariu: Christopher McQuarrie și Nathan Alexander.
Actori: Tom Cruise, Carice van Houten, Kenneth Branagh și Stephen Fry.

BIBLIOGRAFIE

BAIGENT, Michael. *Germania secretă: Stauffenberg și adevărata poveste a Operațiunii Walkiria*. Skyhorse Publishing, 2008.

BENTZIEN, Hans. *Claus Skenk graf Von Stauffenberg*. Neue Das Berlin GmbH, 2004.

BERBEN, Paul. *Atentatul împotriva lui Hitler*. Editura Juventud, 1983.

BURLEIGH, Michael. *Cel de-Al Treilea Reich*. Taurus, 2002.

DULLES, Allen W. *Clandestinitatea în Germania: Rezistența anti-nazistă*. Da Capo Press, 2000.

ERICKSEN, Robert P. *Trădarea*. Augsburg Fortress Publishers, 1999.

FEST, Joachim. *Hitler. O biografie*. Planeta, 2005.

— *Plănuirea asasinării lui Hitler: Povestea rezistenței germane*. Metropolitan Books, 1996.

GALANTE, Pierre. *Operațiunea Walkiria: Complotul german general împotriva lui Hitler*. Cooper Square Press, 2002.

GILL, Anton. *O înfrângere onorabilă. Istoria rezistenței germane împotriva lui Hitler. 1933-1945*. Henry Holt & Co, 1995.

GISEVIUS, Hans. *Către sfârșitul amar: O relatare din interior a complotului pentru uciderea lui Hitler, 1933-1944*. Da Capo Press, 1998.

GUDERIAN, Heinz. *Amintirile unui soldat*. Inédita Editores, 2007.

HAMEROW, Theodore S. *Pe drumul către Vizuina Lupului: Rezistența germană împotriva lui Hitler*. Belknap Press, 1999.

HOFFMANN, Peter. *Securitatea personală a lui Hitler: Apărându-l pe Führer, 1921-1945*. Da Capo Press, 2000.

— *Stauffenberg: Istoria unei familii, 1905-1944*. McGill-Queen_fs University Press, 2003.

— *Istoria rezistenței germane, 1933-1945*. McGill-Queen_fs University Press, 1996

KERSHAW, Ian. *Hitler 1936-1945*. Península, 2000.

KOPLEK, Maik. *Berlin 1933-1945. Urme ale istoriei germane. Ghid turistic*. Linsdruck, 2005.

KRAMARZ, Joachim. *Stauffenberg. Viața unui ofițer al Wehrmacht-ului*. Editura Grijalbo, 1974.

LEIGH, Michael. *Germania secretă: Claus Von Stauffenberg și cruciada mistică*. Jonathan Cape, 1994.
McDONOUGH, Frank. *Opoziție și rezistență în Germania nazistă*. Cambridge University Press, 2001.
MOORHOUSE, Roger. *Uciderea lui Hitler*. Bantam, 2006.
MÜLLER, Christian. *Stauffenberg. O biografie*. Droste, 2003.
NEWBORN, Jude. *Sophie Scholl și Trandafirul Alb*. Oneworld Publications, 2007.
NORTON, Robert E. *Germania secretă: Ștefan George și cercul său*. Cornell University Press, 2002.
OTTAWAY, Susan. *Trădătorii lui Hitler: Rezistența germană împotriva naziștilor*. Penand Sword, 2004.
PUCIATO, Czeslaw. *Wolfsschanze. Cartierul General al lui Hitler din Prusia Orientală*. Bartograf, 1997.
SIEMINSKI, Stanislaw. *Vizuina Lupului. Fostul cartier general al lui Hitler*. Ketrzyn, 2006.
STEFFAHN, Harald. *Claus Skenk graf Von Stauffenberg*. Rowohlt, 1994.
STEINERT, Marlis. *Hitler*. Vergara, 1996.
UEBERALL, Jörg. *Puștii Swing*. Archiv der Jugendkulturen Verlag, 2004.
UEBERSCHÄR, Gerd R. *Stauffenberg și atentatul din 20 iulie 1944*. Fischer Taschenbuch, 2006.
VENOHR, Wolfgang. *Stauffenberg: Simbolul* ***des Widerstande****: o biografie politică*. Herbig, 2000.
WEST, Paul. *Cele mai intense ore ale contelui Von Stauffenberg*. Overlook, 1991.

Jesús Hernández

Operaţiunea Walkiria

INTERNATIONAL Bestseller

Nu puţini au fost cei care au încercat să pună capăt nazismului atentând la viaţa lui Hitler. Norocul s-a dovedit a fi însă, de fiecare dată, de partea dictatorului. Orice tentativă părea de la bun început sortită eşecului. Totuşi, în Germania anului 1944, membrii unui comitet de rezistenţă împotriva nazismului s-au aflat mai aproape decât oricine altcineva de a schimba istoria omenirii. Conspiraţia lor de proporţii epocale avea drept scop nu doar eliminarea lui Hitler, ci şi neutralizarea trupelor SS şi instaurarea unui guvern provizoriu care să pună capăt războiului. Omul care avea să ducă la îndeplinire misiunea: colonelul Claus Schenk von Stauffenberg.

În *Operaţiunea Walkiria*, Jesús Hernández ne dezvăluie detaliile, personalităţile şi motivaţiile surprinzătoare din spatele atentatului din 20 iulie 1944, moment crucial care ar fi putut schimba dramatic atât istoria celui de-Al Doilea Război Mondial, cât şi pe cea a Europei şi a lumii întregi.

Istoric şi jurnalist cunoscut, licenţiat în Istorie Contemporană şi Ştiinţele Informaţiei, Jesús Hernández a devenit foarte rapid autorul spaniol cu cele mai vândute cărţi pe tema celui de-Al Doilea Război Mondial. De-a lungul timpului, a publicat un număr impresionant de lucrări pe acest subiect, dintre care amintim: *Scurtă istorie a celui de-Al Doilea Război Mondial (Breve historia de la Segunda Guerra Mundial)* şi *Enigme şi mistere ale celui de-Al Doilea Război Mondial (Enigmas y misterios de la Segunda Guerra Mundial).*

Află mai mult pe:
www.litera.ro
ISBN 978-973-675-552-1
9 789736 755521

Săptămâna Financiară